వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ
శాస్త్ర శృఙ్ఖలా

మయమతమ్

॥శ్రీః॥

మయమతం

నామ వస్తుశాస్త్రం
శ్రీమయమునివిరచితమ్।

ప్రణమ్య శిరసా దేవం సర్వజ్ఞం జగదీశ్వరమ్।
తం పృష్ట్వాస్మాదలం శ్రుత్వా శాస్తి శాస్త్రం యథాక్రమమ్॥౧॥

త్రైతిలానాం మనుష్యాణాం వస్త్వాదీనాం సుఖోదయమ్।
ప్రాజ్ఞో మునిర్మయః కర్తా సర్వేషాం వస్తులక్షణమ్॥౨॥

ఆదౌ వస్తుప్రకారం చ భూపరీక్షాపరిగ్రహమ్।
మానోపకరణం చైవ శఙ్కుస్థాపనమార్గకమ్॥౩॥

సపదం స్వరవిన్యాసం బలికర్మవిధిం తథా।
గ్రామాదీనాం చ విన్యాసం లక్షణం నగరాదిషు॥౪॥

భూలమ్బస్య విధానం చ గర్భవిన్యాసలక్షణమ్।
ఉపపీఠవిధిం చైవాధిష్ఠానానాం తు లక్షణమ్॥౫॥

స్తమ్భానాం లక్షణం చైవ ప్రస్తారస్య విధిక్రమమ్।
సన్ధికర్మవిధానం చ శిఖరాణాం తు లక్షణమ్॥౬॥

ఏకభూమివిధానం చ ద్వితలస్య తు లక్షణమ్।
త్రితలస్య విధానం చ చతుర్భూమ్యాదిలక్షణమ్॥౭॥

ససారం పరివారాణాం గోపురాణాం తు లక్షణమ్।
మణ్డపాదివిధిం చైవ శాలానాం చైవ లక్షణమ్॥౮॥

గృహవిన్యాసమార్గం చ గృహవేశనమేవ చ।
రాజవేశ్మవిధానం చ ద్వారవిన్యాసలక్షణమ్॥౯॥

యానానాం శయనానాం చ లక్షణం లిఙ్గలక్షణమ్।
పీఠస్య లక్షణం సమ్యగనుకర్మవిధిం తథా॥౧౦॥

ప్రతిమాలక్షణం దేవదేవీనాం మానలక్షణమ్।
చక్షురున్మీలనం చైవ సంక్షిప్యాహ యథాక్రమమ్॥౧౨॥

పితామహాద్యైరమరైర్మునీశ్వరై-
ర్యథా యథోక్తం సకలం మయేన తత్।
తథా తథోక్తం సుధియాం దివౌకసాం

నృణాం చ యుక్త్యాఖిలవస్తులక్షణమ్॥౧౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే సఙ్గ్రహాధ్యాయః ప్రథమః।

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః।

అమర్త్యాశ్చైవ మర్త్యాశ్చ యత్ర యత్ర వసన్తి హి।
తద్ వస్త్వితి మతం తజ్జ్ఞైస్తద్భేదం చ వదామ్యహమ్॥౧॥

భూమిప్రాసాదయానాని శయనం చ చతుర్విధమ్।
భూరేవ ముఖ్యవస్తు స్యాత్ తత్ర జాతాని యాని హి॥౨॥

ప్రాసాదాదీని వాస్తూని వస్తుత్వాద్ వస్తుసంశ్రయాత్।
వస్తూన్యేవ హి తాన్యేవ ప్రోక్తాన్యస్మిన్ పురాతనైః॥౩॥

వర్ణగన్ధరసాకారదిక్శబ్దస్పర్శనైరపి।
పరీక్ష్యైవం యథాయోగ్యం గృహీతావధినిశ్చితా॥౪॥

యా సా భూమిరితి ఖ్యాతా వర్ణానాం చ విశేషతః।
ద్వివిధం తత్ సముద్దిష్టం గౌణమఙ్గీత్యనుక్రమాత్॥౫॥

గ్రామాదీన్యేవ గౌణాని భవన్త్యఙ్గీ మహీ మతా।
సభా శాలా ప్రపా రఙ్గమణ్డపం మన్దిరం తథా॥౬॥

ప్రాసాద ఇతి విఖ్యాతం శిబికాగిల్లికారథమ్।
స్యన్దనం చైవమానీకం యానమిత్యుచ్యతే బుధైః॥౭॥

మఞ్చమచ్చలికా కాష్ఠం పఞ్జరం ఫలకాసనమ్।
పర్యఙ్కం బాలపర్యఙ్కం శయనం చైవమాదికమ్॥౮॥

చతుర్ణామధికారాణాం భూరేవాదౌ ప్రవక్ష్యతే।
భూతానామాదిభూతత్వాదాధారత్వాజ్జగత్స్థితేః॥౯॥

చతురశ్రం ద్విజాతీనాం వస్తు శ్వేతమనిన్దితమ్।
ఉదుమ్బరద్రుమోపేతముత్తరప్రవణం వరమ్॥౧౦॥

కషాయమధురం సమ్యక్ కథితం తత్ సుఖప్రదమ్।
వ్యాసాష్టాంశాధికాయామం రక్తం తిక్తరసాన్వితమ్॥౧౧॥

ప్రాఙ్నిమ్నం తత్ ప్రవిస్తీర్ణమశ్వత్థద్రుమసంయుతమ్।
ప్రశస్తం భూభృతాం వస్తు సర్వసంపత్కరం సదా॥౧౨॥

షడంశేనాధికాయామం పీతమమ్లరసాన్వితమ్।
ప్లక్షద్రుమయుతం పూర్వావనతం శుభదం విశామ్॥౧౩॥

చతురంశాధికాయామం వస్తు ప్రాక్ప్రవణాన్వితమ్।
కృష్ణం తత్ కటుకరసం న్యగ్రోధద్రుమసంయుతమ్॥౧౪॥

ప్రశస్తం శూద్రజాతీనాం ధనధాన్యసమృద్ధిదమ్।

ఏవం ప్రోక్తో వస్తుభేదో ద్విజానాం
భూపానాం వై వైశ్యకానాం పరేషామ్।
యోగ్యం సర్వం భూసురాణాం సురాణాం
భూపానాం తచ్ఛేషయోరుక్తనీత్యా॥౧౫ ౧/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే వస్తుప్రకారో నామ
ద్వితీయోఽధ్యాయః॥

అథ తృతీయోఽధ్యాయః।

దేవానాం తు ద్విజాతీనాం చతురశ్రాయతాః శ్రుతాః।
వస్త్వాకృతిరనిన్ద్యా సావాక్ప్రత్యగ్దిక్సమున్నతా॥౧॥

హయేభవేణువీణాబ్ధిదున్దుభిధ్వనిసంయుతా।
పున్నాగజాతిపుష్పాబ్జధాన్యపాటలగన్ధకైః॥౨॥

పశుగన్ధసమా శ్రేష్ఠా సర్వబీజప్రరోహిణీ।
ఏకవర్ణా ఘనా స్నిగ్ధా సుఖసంస్పర్శనాన్వితా॥3॥

బిల్వో నిమ్బశ్చ నిర్గుణ్డీ పిణ్డితః సప్తపర్ణకః।
సహకారశ్చ షడ్వృక్షైరారూఢా యా సమస్థలా॥౪॥

శ్వేతా రక్తా చ పీతా చ కృష్ణా కాపోతసన్నిభా।

తిక్తా చ కటుకా చైవ కషాయలవణామ్లకా॥౫॥

మధురా షడ్రసోపేతా సర్వసమ్పత్కరీ ధరా।
ప్రదక్షిణోదకవతీ వర్ణగన్ధరసైః శుభా॥౬॥

పురుషాఞ్జలిమాత్రే తు దృష్టతోయా మనోరమా।
నిష్కపాలా నిరుపలా కృమివల్మీకవర్జితా॥౭॥

అస్థివర్జ్యా నసుషిరా తనువాలుకసంయుతా।
అఙ్గారైర్వృక్షమూలైశ్చ శూలైశ్చాపి పృథగ్విధైః॥౮॥

పఙ్కసఙ్కరకూపైశ్చ దారుభిర్లోష్టకైరపి।
శర్కరాభిరయుక్తా యా భస్మాద్యైస్తు తుషైరపి॥౯॥

సా శుభా సర్వవర్ణానాం సర్వసమ్పత్కరీ ధరా।
దధ్యాజ్యమధుగన్ధా చ తైలాసృగ్గన్ధికా చ యా॥౧౦॥

శవమీనపక్షిగన్ధా (యా?) సా ధరా నిన్దితా వరైః।
సభాచైత్యసమీపస్థా నృపమన్దిరసంశ్రితా॥౧౧॥

దేవాలయసమీపస్థా కణ్టకిద్రుమసంయుతా।
వృత్తత్రికోణవిషమా వజ్రాభా కచ్ఛపోన్నతా॥౧౨॥

చణ్డాలావాసగచ్ఛాయా చర్మకారాలయాశ్రితా।
ఏకద్విత్రిచతుర్మార్గా తరితావ్యక్తమార్గకా॥౧౩॥

నిమ్నం యత్ పణవాకారం పక్షీవ మురవోపమమ్।
మత్స్యాభం తు చతుష్కోణే మహావృక్షసమాయుతమ్॥౧౪॥

చైత్యవృక్షయుతం సాలచతుష్కోణసమాశ్రితమ్।
భుజఙ్గనిలయం చైవ శఙ్కరారామమేవ చ॥౧౫॥

శ్మశానం చాశ్రమస్థానం కపిసూకరసన్నిభమ్।
వనోరగనిభం టఙ్కం శూర్పోలూఖలసన్నిభమ్॥౧౬॥

శఙ్ఖాభం శమ్బుకాభం చ బిడాలకృకలాసవత్।
ఊషరం కృమిభిర్జుష్టం గృహగౌలిసమాకృతి॥౧౭॥

అన్యదేవంవిధం వస్తు నిన్దితం వస్తుపాఠకైః।
బహుప్రవేశమార్గం చ మార్గబిద్ధం చ గర్హితమ్॥౧౮॥

యత్ కర్మ విహితం మోహాదేవంభూతే తు వస్తుని।
తన్మహాదోషహేతుః స్యాత్ సర్వథా తద్ వివర్జయేత్॥౧౯॥

శ్వేతాసృక్పీతకృష్ణా హయగజనినదా షడ్రసా చైకవర్ణా
గోధాన్యామ్భోజగన్ధోపలతుషరహితావాక్ప్రతీచ్యున్నతా యా।
పూర్వోదగ్వారిసారా వరసురభిసమా శూలహీనాస్థివర్జ్యా
సా భూమిః సర్వయోగ్యా కణదరరహితా సమ్మతాయైర్మునీన్ద్రైః॥౨౦॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే భూపరీక్షా నామ

తృతీయోఽధ్యాయః।

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః।

ఆకారవర్ణశబ్దాదిగుణోపేతం భువః స్థలమ్।
సఙ్గృహ్య స్థపతిః ప్రాజ్ఞో దత్త్వా దేవబలిం పునః॥౧॥

స్వస్తివాచకఘోషేణ జయశబ్దాదిమఙ్గలైః।
అపక్రామన్తు భూతాని దేవతాశ్చ సరాక్షసాః॥౨॥

వాసాన్తరం వ్రజన్త్వస్మాత్ కుర్యాం భూమిపరిగ్రహమ్।
ఇతి మన్త్రం సముచ్చార్య విహితే భూపరిగ్రహే॥౩॥

కృష్టా గోమయమిశ్రాణి సర్వబీజాని వాపయేత్।
దృష్ట్వా తాని విరూఢాని ఫలపక్వగతాని చ॥౪॥

సవృషాశ్చ సవత్సాశ్చ తతో గాస్తత్ర వాసయేత్।
యతో గోభిః పరిక్రాన్తముపఘ్రాణైశ్చ పూజితమ్॥౫॥

సంహృష్టవృషనాదైశ్చ నిర్ధౌతకలుషీకృతమ్।
వత్సవక్త్రచ్యుతైః ఫేనైః సంస్కృతం ప్రస్నవైరపి॥౬॥

స్నాతం గోమూత్రసేకైశ్చ గోపురీషైః సలేపనమ్।
చ్యుతరోమన్థనోద్గారైర్గోష్పదైః కృతకౌతుకమ్॥౭॥

గోగన్ధేన సమావిష్టం పుణ్యతోయైః శుభం పునః।
తథా పుణ్యతిథోపేతే నక్షత్రవిషయే శుభే॥౮॥

కరణే చ సులగ్నే చ ముహూర్తే చ బుధేప్సితే।
అక్షతైః శ్వేతపుష్పైశ్చ బలికర్మ విధీయతే॥౯॥

బ్రాహ్మణైశ్చ యథాశక్త్యా వాచయేత్ స్వస్తివాచకమ్।
వస్తుమధ్యే తతస్తస్మిన్ ఖానయేద్ వసుధాతలమ్॥౧౦॥

అరత్నిమాత్రగమ్భీరం చతురశ్రసమన్వితమ్।
దిగ్భాగస్థమసమ్భ్రాన్తమసంక్షిప్తసముచ్ఛ్రయమ్॥౧౧॥

అర్చయిత్వా యథాన్యాయం తం కూపమభివన్ద్య చ।
చన్దనాక్షతమిశ్రేణ సర్వరత్నోదకేన చ॥౧౨॥

పయసా తు తతః ప్రాజ్ఞో నిశాదౌ పరిపూరయేత్।
తస్య కూపస్య చాభ్యాశే శుచిర్భూత్వా సమాహితః॥౧౩॥

భూమౌ దర్భావకీర్ణాయాం సంవిశేత్ ప్రాక్శిరా బుధః।

అయం మన్త్రః—

అస్మిన్ వస్తుని వర్ధస్వ ధనధాన్యేన మేదిని!॥౧౪॥

ఉత్తమం వీర్యమాస్థాయ నమస్తేఽస్తు శివా భవ।
ఉపవాసముపక్రామేదేతం మన్త్రం జపంస్తతః॥౧౫॥

అహ్న ఆదౌ పరీక్షేత తం కూపం స్థపతిర్బుధః।
సావశేషం జలం దృష్ట్వా తద్ గ్రాహ్యం సర్వసమ్పదే॥౧౬॥

క్లిన్నే వస్తువినాశాయ శుష్కే ధాన్యధనక్షయః।
పూరితే తన్మృదా ఖాతే సమతా మధ్యమా మతా॥౧౭॥

ఉత్తమా భూర్మృదాధిక్యా హీనా హీనా మృదా మహీ।
తన్మధ్యావటసన్దృష్టప్రదక్షిణచరోదకామ్॥౧౮॥

సురభిప్రతిమాం భూమిం గృహ్ణీయాత్ సర్వసమ్పదే।

ఏవం యథోక్తవిధినా వివిధం విదిత్వా
గ్రామాగ్రహారపురపత్తనఖర్వటాని।
స్థానీయఖేటనిగమాని తథేతరాణి
యః సంవివిక్షురవనీగ్రహణం విదధ్యాత్॥౧౯ ౧/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే భూపరిగ్రహో నామ
చతుర్థోఽధ్యాయః।

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః।

సర్వేషామపి వాస్తూనాం మానేనైవ వినిశ్చయః।
తస్మాన్మానోపకరణం వక్ష్యే సఙ్క్షేపతః క్రమాత్॥౧॥

పరమాణుక్రమాద్ వృద్ధం మానాఙ్గులమితి స్మృతమ్।
పరమాణురితి ప్రోక్తం యోగినాం దృష్టిగోచరమ్॥౨॥

పరమాణుభిరష్టాభీ రథరేణురుదాహృతః।
రథరేణుశ్చ వాలాగ్రం లిక్షాయూకాయవాస్తథా॥౩॥

క్రమశోఽష్టగుణైః ప్రోక్తో యవాష్టగుణితోఽఙ్గులమ్।
అఙ్గులం తు భవేన్మాత్రం వితస్తిర్ద్వాదశాఙ్గులమ్॥౪॥

తద్ద్వయం హస్తముద్దిష్టం తత్ కిష్క్వితి మతం వరైః।
పఞ్చవింశతిమాత్రం తు ప్రాజాపత్యమితి స్మృతమ్॥౫॥

షడ్వింశతిర్ధనుర్ముష్టిః సప్తవింశద్ధనుర్గ్రహః।
యానే చ శయనే కిష్కుః ప్రాజాపత్యం విమానకే॥౬॥

వాస్తూనాం తు ధనుర్ముష్టిర్గ్రామాదీనాం ధనుర్గ్రహః।
సర్వేషామపి వాస్తూనాం కిష్కురేవాథవా మతః॥౭॥

రత్నిశ్చైవమరత్నిశ్చ భుజో బాహుః కరః స్మృతః।
హస్తాశ్చతుర్ధనుర్దణ్డో యష్టిశ్చైవ ప్రకీర్తితః॥౮॥

దణ్డేనాష్టగుణా రజ్జుర్దణ్డైర్గ్రామం చ పత్తనమ్।

నగరం నిగమం ఖేటం వేశ్మాదీన్యపి మానయేత్॥౯॥

గృహాదీనాం తు హస్తేన యానే చ శయనే బుధైః।
వితస్తినా విధాతవ్యం క్షుద్రాణామఙ్గులేన తు॥౧౦॥

యవేనాల్పీయసాం మానమేవం మానక్రమం విదుః।
మధ్యమాఙ్గులిమధ్యస్థపర్వమాత్రాయతం తు యత్॥౧౧॥

కర్తుర్మాత్రాఙ్గులం ప్రోక్తం యాగాదీనాం ప్రశస్యతే।
దేహలబ్ధాఙ్గులం యత్తదుపరిష్టాద్ విధీయతే॥౧౨॥

ఏవమేవం విదిత్వా తు స్థపతిర్మానయేద్ దృఢమ్।
భవన్తి శిల్పినో లోకే చతుర్ధా స్వస్వకర్మభిః॥౧౩॥

స్థపతిః సూత్రగ్రాహీ చ వర్ధకిస్తక్షకస్తథా।
ప్రసిద్ధదేశసఙ్కీర్ణజాతిజోఽభీష్టలక్షణః॥౧౪॥

స్థపతిః స్థాపనార్హః స్యాత్ సర్వశాస్త్రవిశారదః।
నహీనాఙ్గోఽతిరిక్తాఙ్గో ధార్మికస్తు దయాపరః॥౧౫॥

అమాత్సర్యోఽనసూయశ్చాతన్ద్రితస్త్వభిజాతవాన్।
గణితజ్ఞః పురాణజ్ఞః సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః॥౧౬॥

చిత్రజ్ఞః సర్వదేశజ్ఞశ్చాన్నదశ్చాప్యలుబ్ధకః।
అరోగీ చాప్రమాదీ చ సప్తవ్యసనవర్జితః॥౧౭॥

సునామా దృఢబుద్ధిశ్చ వాస్తువిద్యాబ్ధిపారగః।
స్థపతేస్తస్య శిష్యో వా సూత్రగ్రాహీ సుతోఽథవా॥౧౮॥

స్థపత్యాజ్ఞానుసారీ చ సర్వకర్మవిశారదః।
సూత్రదణ్డప్రపాతజ్ఞో మానోన్మానప్రమాణవిత్॥౧౯॥

శైలదార్విష్టకాదీనాం సూత్రగ్రాహివశాత్ తు (యత్? యః)।
తక్షణాత్ స్థూలసూక్ష్మాణాం తక్షకః స తు కీర్తితః॥౨౦॥

మృత్కర్మజ్ఞో గుణీ శక్తః సర్వకర్మస్వతన్త్రకః।
తక్షకస్తక్షణేనాస్మిన్నుపర్యుపరి యుక్తితః॥౨౧॥

వృద్ధికృద్ వర్ధకిః ప్రోక్తః సూత్రగ్రాహ్యనుగః సదా।
కర్మిణో నిపుణాః శుద్ధా బలవన్తో దయాపరాః॥౨౨॥

గురుభక్తాః సదా హృష్టాః స్థపత్యాజ్ఞానుగాః సదా।
తేషామేవ స్థపత్యాఖ్యో విశ్వకర్మేతి సంస్కృతః॥౨౩॥

ఏభిర్వినా హి సర్వేషాం కర్మ కర్తుం న శక్యతే।
తస్మాదేతత్ సదా పూజ్యం స్థపత్యాదిచతుష్టయమ్॥౨౪॥

ఏభిః స్థపత్యాదిభిరత్ర లోకే
వినా గ్రహీతుం సుకృతం న శక్యమ్।
త్రైరేవ సార్ధం గురుణాథ తస్మాద్

భజన్తి మోక్షం భవతస్తు మర్త్యాః॥౨౫॥

ఇతి మయమతే మానోపకరణం నామ
పఞ్చమోఽధ్యాయః।

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః।

వక్ష్యేఽహం దిక్పరిచ్ఛేదం శఙ్కునార్కోదయే సతి।
ఉత్తరాయణమాసే తు శుక్లపక్షే శుభోదయే॥౧॥

ప్రశస్తపక్షనక్షత్రే విమలే సూర్యమణ్డలే।
గృహీతవాస్తుమధ్యే తు సమం కృత్వా భువః స్థలమ్॥౨॥

జలేన దణ్డమాత్రేణ సమం తు చతురశ్రకమ్।
తన్మధ్యే స్థాపయేచ్ఛఙ్కుం తన్మానమధునోచ్యతే॥3॥

అరత్నిమాత్రమాయామమగ్రమేకాఙ్గులం భవేత్।
మూలం పఞ్చాఙ్గులం వ్యాసం సువృత్తం నిర్వ్రణం వరమ్॥౪॥

అష్టాదశాఙ్గులం మధ్యం కృన్యసం ద్వాదశాఙ్గులమ్।
ఆయామసదృశం నాహం మూలేఽగ్రే తు నవాఙ్గులమ్॥౫॥

దన్తం వై చన్దనం చైవ ఖదిరః కదరః శమీ।
శాకశ్చ తిన్దుకశ్చైవ శఙ్కువృక్షా ఉదీరితాః॥౬॥

అన్యైః సారద్రుమైః ప్రోక్తం తస్యాగ్రం చిత్రవృత్తకమ్।
శఙ్కుం కృత్వా దినాదౌ తు స్థాపయేదాత్తభూతలే॥౭॥

శఙ్కుద్విగుణమానేన తన్మధ్యే మణ్డలం లిఖేత్।
పూర్వాపరాహ్ణయోశ్ఛాయా యది తన్మణ్డలాన్తగా॥౮॥

తద్బిన్దుద్వయగం సూత్రం పూర్వాపరదిశీష్యతే।
బిన్దుద్వయాన్తరభ్రాన్తశఫరాననపుచ్ఛమ్॥౯॥

దక్షిణోత్తరగం సూత్రమేవం సూత్రద్వయం న్యసేత్।
ఉదగాద్యపరాన్తాని పర్యన్తాని వినిక్షిపేత్॥౧౦॥

సూత్రాణి స్థపతిః ప్రాజ్ఞః ప్రాగుత్తరముఖాని చ।
కన్యాయాం వృషభే రాశావపచ్ఛాయాత్ర నాస్తి హి॥౧౧॥

మేషే చ మిథునే సింహే తులాయాం ద్వ్యఙ్గులం నయేత్।
కులీరే వృశ్చికే మత్స్యే శోధయేచ్చతురఙ్గులమ్॥౧౨॥

ధనుఃకుమ్భే షడఙ్గుల్యం మకరేఽష్టాఙ్గులం తథా।
ఛాయాయా దక్షిణే వామే నీత్వా సూత్రం ప్రసారయేత్॥౧౩॥

అష్టయష్ట్యాయతా రజ్జుస్తోలకేతకవల్కలైః।
కార్పాసపట్టసూత్రైశ్చ దర్భైర్న్యగ్రోధవల్కలైః॥౧౪॥

అఙ్గులాగ్రసమస్థూలా త్రివర్త్రిగ్రన్థివర్జితా।
దేవద్విజమహీపానాం శేషయోశ్చ ద్వివర్త్తికా॥౧౫॥

ఖదిరః ఖాదిరశ్చైవ మధూకః క్షీరిణీ తథా।
ఖాతశఙ్కుద్రుమాః ప్రోక్తా అన్యం వా సారదారుజమ్॥౧౬॥

ఏకాదశాఙ్గులాద్యేకవింశన్మాత్రం తు దైర్ఘ్యతః।
పూర్ణముష్టిస్తు నాహం స్యాన్మూలం సూచీనిభం భవేత్॥ ౧౭॥

గృహీత్వా వామహస్తేన ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః।
దక్షిణేనాష్టలం గృహ్య తాడయేదష్టభిః క్రమాత్॥౧౮॥

ప్రహారైః స్థపతిః ప్రాజ్ఞస్తచ్ఛఙ్కుస్థాపకాజ్ఞయా।
ప్రమాణసూత్రమిత్యుక్తం ప్రమాణైర్నిశ్చితం హి యత్॥౧౯॥

తద్బహిః పరితో భాగే సూత్రం పర్యన్తమిష్యతే।
గర్భసూత్రాదివిన్యాససూత్రం దేవపదోచితమ్॥౨౦॥

పదవిన్యాససూత్రం హి విన్యాసః సూత్రమిష్యతే।
గృహాణాం దక్షిణే గర్భస్తత్పార్శ్వే సూత్రపాతనమ్॥౨౧॥

తత్సూత్రాచ్ఛఙ్కుమానేన నీత్వా శఙ్కుం నిఖానయేత్।
ఉపానం నిష్క్రమార్థం వా భిత్త్యర్థం వాథ తద్ భవేత్॥౨౨॥

నగరగ్రామదుర్గేషు వాయ్వాదీ రజ్జుపాతనమ్।

అవాచ్యాశాద్యుదీచ్యన్తం ప్రాక్ప్రత్యగ్గతసూత్రకమ్ ॥౨౩॥

ప్రతీచ్యాశాదిపూర్వాన్తం విసృజేద్ దక్షిణోత్తరమ్।
బ్రహ్మస్థానాత్ పూర్వగతం తత్ త్రిసూత్రం తదుచ్యతే॥౨౪॥

తతో ధనం పశ్చిమగం ధాన్యం దక్షిణగం తతః।
బ్రహ్మస్థానాదుత్తరగం సుఖమిత్యభిధీయతే॥౨౫॥

సుఖప్రమాణం యత్ సూత్రం తత్ప్రమాణమిహోచ్యతే।
ఏకహస్తం ద్విహస్తం వా త్రిహస్తం పరితోఽధికమ్॥౨౬॥

విమానం మణ్డపవ్యాసాత్ ఖానయేత్ తద్బలార్ధకమ్॥౨౬ ౧/౨॥

ద్వ్యేకం నో నైకనేత్రే నయనగుణయుగం చాబ్ధిరుద్రాక్షమక్షీ
నేత్రైకం నో న చన్ద్రం నయననయనకం వహ్ని వేదాబ్ధిబాణమ్।

షట్షట్సప్తాష్టకాష్టైర్మునిరసరసకం భూతవేదాబ్ధ్యజాక్షం
నేత్రం మాత్రం చ మేషాదిషు దశదశకేఽస్మిన్ దినే త్యజ్య యుఞ్జ్యాత్॥౨౭॥

సమీక్ష్య భానోర్గమనం సరాశికం
త్యజేత్ పురోక్తాఙ్గులిమన్త్రయుక్తితః।
తతస్తు కాష్ఠాదుపగృహ్య తద్వశాద్
విసృజ్య సూత్రం విదధీత చ స్థలమ్॥౨౮ ౧/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే దిక్పరిచ్ఛేదో నామ

షష్ఠోఽధ్యాయః।

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

వక్ష్యేఽహం పదవిన్యాసం సర్వవస్తుసనాతనమ్।
సకలం పేచకం పీఠం మహాపీఠమతః పరమ్॥౧॥

ఉపపీఠముగ్రపీఠం (చ?) స్థణ్డిలం నామ చణ్డితమ్।
మణ్డూకపదకం చైవ పదం పరమశాయికమ్॥౨॥

తథాసనం చ స్థానీయం దేశీయోభయచణ్డితమ్।
భద్రం మహాసనం పద్మగర్భం చ త్రియుతం పదమ్॥౩॥

వ్రతభోగపదం చైవ కర్ణాష్టకపదం తథా।
గణితం పాదమిత్యుక్తం పదం సూర్యవిశాలకమ్॥౪॥

సుసంహితపదం చైవ సుప్రతీకాన్తమేవ చ।
విశాలం విప్రగర్భం చ విశ్వేశం చ తతః పరమ్॥౫॥

తథా విపులభోగం చ పదం విప్రతికాన్తకమ్।
విశాలాక్షపదం చైవ విప్రభక్తికసంజ్ఞకమ్॥౬॥

పదం విశ్వేశసారం చ తథైవేశ్వరకాన్తకమ్।
ఇన్ద్రకాన్తపదం చైవ ద్వాత్రింశత్ కథితాని వై॥౭॥

సకలం పదమేకం స్యాత్ పేచకం తు చతుష్పదమ్।
పీఠం నవపదం చైవ మహాపీఠం ద్విరష్టకమ్॥౮॥

పఞ్చవింశత్యుపపీఠం షట్త్రింశదుగ్రపీఠకమ్।
స్థణ్డిలం సప్తసప్తాంశం మణ్డూకం చాష్టకాష్టకమ్॥౯॥

పరమశాయిపదం చైవ నన్దనన్దపదం భవేత్।
ఆసనం శతభాగం స్యాదేకవింశచ్ఛతం పదమ్॥౧౦॥

స్థానీయం స్యాచ్చతుశ్చత్వారింశచ్ఛతపదాధికమ్।
దేశీయం నవషష్ట్యంశం శతం చోభయచణ్డితమ్॥౧౧॥

షణ్ణవత్యధికం చైవ శతం భద్రం మహాసనమ్।
సపఞ్చవింశద్ ద్విశతం పద్మగర్భమితి స్మృతమ్॥౧౨॥

షడాధిక్యం తు పఞ్చాశద్ద్విశతం త్రియుతం పదమ్।
ద్విశతం సనవాశీతి వ్రతభోగమితి స్మృతమ్॥౧౩॥

త్రిశతం చ చతుర్వింశత్ కర్ణాష్టకపదం తథా।
త్రిశతం చైకషష్ట్యంశం గణితం పాదసంజ్ఞితమ్॥౧౪॥

చతుఃశతపదం సూర్యవిశాలం పరికీర్తితమ్।
సుసంహితపదం చైకచత్వారింశచ్చతుఃశతమ్॥౧౫॥

సవేదాశీతిచత్వారః శతం సుప్రతికాన్తకమ్।
నవవింశత్పఞ్చశతం విశాలం పదమీరితమ్॥౧౬॥

షట్సప్తతిః పఞ్చశతం విప్రగర్భమితి స్మృతమ్।
విశ్వేశం షట్శతం పశ్చాత్ పఞ్చవింశత్పదం స్మృతమ్॥౧౭॥

షట్సప్తతిః షట్శతకం విపులభోగమితి స్మృతమ్।
నవవింశతికం సప్తశతం విప్రతికాన్తకమ్॥౧౮॥

విశాలాక్షపదం వేదాశీతిః సప్తశతాధికమ్।
సైకాష్టపఞ్చయుక్తం చాష్టశతం విప్రభక్తికమ్॥౧౯॥

విశ్వేశసారమిత్యుక్తమేవం నవశతం పదమ్।
సైకషష్ట్యా నవశతం పదమీశ్వరకాన్తకమ్॥౨౦॥

చతుర్వింశతిసంయుక్తం సహస్రపదసంకులమ్।
ఇన్ద్రకాన్తమితి ప్రోక్తం తన్త్రవిద్భిః పురాతనైః॥౨౧॥

ఆద్యం పదం సకలమేకపదం యతీనా-
మిష్టం హి విష్టరమహాశనవహ్నికార్యమ్।
పిత్ర్యామరాద్రియజనం గురుపూజనం చ
భాన్వార్కితోయశశినామకసూత్రయుక్తే॥౨౨॥

పైశాచభూతసవిషగ్రహరక్షకాస్తే
పూజ్యా హి పేచకపదే చతురంశయుక్తే।

తస్మిన్ విధేయమధునా విధినా విధిజ్ఞైః
శైవం తు నిష్కలమలం సకలం చ యుక్త్యా ॥౨౩॥

అథ పీఠపదే నవభాగయుతే
దిశి దిశ్యథ వేదచతుష్టయకమ్।
విదురీశపదాద్యుదకం దహనం
గగనం పవనం పృథివీ హ్యబహిః॥౨౪॥

షోడశాంశం మహాపీఠం పఞ్చపఞ్చామరాన్వితమ్।
ఈశో జయన్త ఆదిత్యో భృశోఽగ్నిర్వితథో యమః॥౨౫॥

భృఙ్గశ్చ పితృసుగ్రీవౌ వరుణః శోషమారుతౌ।
ముఖ్యః సోమోఽదితిశ్చేతి బాహ్యదేవాః ప్రకీర్తితాః॥౨౬॥

ఆపవత్సార్యసావిత్రా వివస్వానిన్ద్రమిత్రకౌ।
రుద్రజో భూధరశ్చాన్తర్మధ్యే బ్రహ్మా స్థితః ప్రభుః॥౨౭॥

తత్పార్శ్వయోర్ద్వయోరేకభాగేనైకేన వర్ధనాత్।
ఉపపీఠం భవేదత్ర దేవతాస్తాః పదే స్థితాః॥౨౮॥

తత్తత్పార్శ్వద్వయోశ్చైవమేకైకాంశవివర్ధనాత్।
ఇన్ద్రకాన్తపదం యావత్ తావద్ యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్॥౨౯॥

సమాని యాని భాగాని చతుఃషష్టివదాచరేత్।
అసమాన్యపి సర్వాణి చైకాశీతిపదోక్తవత్॥౩౦॥

పదానామపి సర్వేషాం మణ్డూకం చాపి తత్పరమ్।
చణ్డితం సర్వవస్తూనామాహత్యం చ యతస్తతః॥౩౧॥

తస్మాత్ సఙ్క్షిప్య తన్త్రేభ్యో వక్ష్యేఽహమపి తద్ ద్వయమ్।
చతుఃషష్టిపదే చైకాశీతౌ సకలనిష్కలే॥౩౨॥

సూత్రే చ పదమధ్యే చ బ్రహ్మాద్యాః స్థాపితాః సురాః।
ప్రాగుదగ్దిక్సమారభ్యైవోచ్యన్తే దేవతాః పృథక్॥౩౩॥

ఈశానశ్చైవ పర్జన్యో జయన్తశ్చ మహేన్ద్రకః।
ఆదిత్యః సత్యకశ్చైవ భృశశ్చైవాన్తరిక్షకః॥౩౪॥

అగ్నిః పూషా చ వితథో రాక్షసశ్చ యమస్తథా।
గన్ధర్వో భృఙ్గరాజశ్చ మృషశ్చ పితృదేవతాః॥౩౫॥

దౌవారికశ్చ సుగ్రీవః పుష్పదన్తో జలాధిపః।
అసురః శోషరోగౌ చ వాయుర్నాగస్తథైవ చ॥౩౬॥

ముఖ్యో భల్లాటకశ్చైవ సోమశ్చైవ మృగస్తథా।
అదితిశ్చోదితిశ్చైవ ద్వాత్రింశద్ బాహ్యదేవతాః॥౩౭॥

ఆపశ్చైవాపవత్సశ్చైవాన్తః ప్రాగుత్తరే స్మృతౌ।
సవిన్ద్రశ్చైవ సావిన్ద్రశ్చాన్తః ప్రాగ్దక్షిణే స్మృతౌ॥౩౮॥

ఇన్ద్రశ్చైవేన్ద్రరాజశ్చ దక్షిణాపరతః స్థితౌ।
రుద్రో రుద్రజయశ్చైవ పశ్చిమోత్తరతో దిశి॥౩౯॥

బ్రహ్మా మధ్యే స్థితః శమ్భుస్తన్ముఖస్థాశ్చతుఃసురాః।
ఆర్యో వివస్వాన్ మిత్రశ్చ భూధరశ్చైవ కీర్తితాః॥౪౦॥

చరకీ చ విదారీ చ పూతనా పాపరాక్షసీ।
ఈశానాది బహిః స్థాప్యాశ్చతుష్కోణే స్త్రియః స్మృతాః॥౪౧॥

నపదా బలిభోక్తారః శేషాణాం పదముచ్యతే।

వింశత్సూత్రైః సన్ధిభిః సప్తవేదైః
షట్షట్సఙ్ఖ్యాభిశ్చతుష్కైశ్చ షట్కైః।
యుక్తైః శూలైర్వేదసఙ్ఖ్యాః సిరాభిః
సంయుక్తం స్యాదష్టకేనైకమేతత్॥౪౨ ౧/౨॥

చతుఃషష్టిపదే మధ్యే బ్రహ్మణశ్చ చతుష్పదమ్॥౪౩॥

ఆర్యకాదిచతుర్దేవాః ప్రాగాదిత్రిత్రిభాగినః।
ఆపాద్యష్టామరాః కోణేష్వర్ధార్ధపదభాగినః॥౪౪॥

మహేన్ద్రరాక్షసాద్యాశ్చ పుష్పభల్లాటకాదయః।
దిశి దిశ్యథ చత్వారో దేవా ద్విపదభాగినః॥౪౫॥

జయన్తశ్చాన్తరిక్షశ్చ వితథశ్చ మృగస్తథా।

సుగ్రీవో రోగముఖ్యశ్చ దితిశ్చైకైకభాగినః॥౪౬॥

ఈశాద్యష్టామరాః శేషాః కోణేష్వర్ధపదేశ్వరాః।
ఏవం క్రమేణ భుఞ్జీరన్ మణ్డూకే వాస్తుదేవతాః॥౪౭॥

స్వస్వప్రదక్షిణవశాత్ పదభుక్తిక్రమం విదుః।
బ్రహ్మాణం చ నిరీక్ష్యైతే స్థితాః స్వస్వపదేఽమరాః॥౪౮॥

షడ్వంశమేకహృదయం చతుర్మర్మం చతుఃసిరమ్।
మేదిన్యాం వాస్తుపురుషం నికుబ్జం ప్రాక్శి (రో?రం) విదుః॥౪౯॥

తస్యోత్తమాఙ్గం విజ్ఞేయమార్యకో నామ దేవతా।
సవిన్ద్రో దక్షిణభుజః సావిన్ద్రః కక్షముచ్యతే॥౫౦॥

ఆపశ్చైవాపవత్సశ్చ సకక్షో వామతో భుజః।
వివస్వాన్ దక్షిణం పార్శ్వం వామపార్శ్వం మహీధరః॥౫౧॥

మధ్యే బ్రహ్మమయః కాయో మిత్రః పుంస్త్వం విధీయతే।
ఇన్ద్రశ్చైవేన్ద్రరాజశ్చ దక్షిణః పాద ఈరితః॥౫౨॥

రుద్రో రుద్రజయో వామపాదః శేతే త్వధోముఖః।
వస్తుత్రిభాగమధ్యే తు వంశాః షట్ ప్రాగుదఙ్ముఖాః॥౫౩॥

వస్తుమధ్యే తు మర్మాణి బ్రహ్మ హృదయముచ్యతే।
నిష్కూటాంశాః సిరా జ్ఞేయా ఇత్యేష పురుషః స్మృతః॥౫౪॥

గృహే గృహే మనుష్యాణాం శుభాశుభకరః స్మృతః।
తస్యాఙ్గాని గృహాఙ్గైశ్చ విద్వాన్ నైవోపపీడయేత్॥౫౫॥

వ్యాధయస్తు యథాసఙ్ఖ్యం భర్తురఙ్గే తు సంశ్రితాః।
తస్మాత్ పరిహరేద్ విద్వాన్ పురుషాఙ్గం తు సర్వథా॥౫౬॥

చత్వారింశచ్చ పఞ్చైతే దేవతానాం సముచ్చయః।

అష్టాష్టాంశే కస్య ఘస్తన్ముఖానా-
మిష్టం గాంశం వ్యఞ్జనం షోడశానామ్।
అష్టానాం కః షోడశానాం ఖభాగం
మణ్డూకాఖ్యే స్థణ్డిలే త్రైతిలేషు॥౫౭/౨॥

పరమశాయిపదే నవభాగభాక్
కమలజో ముఖతస్తు చతుఃసురాః।
రసపదా ద్విపదా హి విదిక్స్థితా
బహిరథైకపదాః సకలామరాః॥౫౮/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే పదదేవతావిన్యాసో నామ
సప్తమోఽధ్యాయః।

అథాష్టమోఽధ్యాయః।

దేవానాం స్వపదస్థానాం బలికర్మ విధీయతే।
సామాన్యాహత్యమార్గేణ బ్రహ్మాదీనాం యథాక్రమమ్॥౧॥

గన్ధమాల్యైశ్చ ధూపేన పయసా మధుసర్పిషా।
పాయసౌదనలాజైశ్చ బ్రహ్మస్థానం సమర్చయేత్॥౨॥

ఆర్యకే ఫలభక్ష్యం స్యాన్మాషాన్నం చ తిలాని చ।
వివస్వతి వినిక్షిప్తం దధి దూర్వా చ మిత్రకే॥3॥

మహీధరే భవేద్ దుగ్ధమేవమంన్తర్బలిః స్మృతః।
పర్జన్యస్యాజ్యమైన్ద్రస్య నవనీతం సపుష్పకమ్॥౪॥

ఇన్ద్రే కోష్ఠం చ పుష్పం చ మధు కన్దాశ్చ భాస్కరే।
సత్యకే మధుకం దద్యాద్ భృశాయ నవనీతకమ్॥౫॥

మాషం రజనిచూర్ణం చ గగనస్య బలిం దదేత్।
దుగ్ధాజ్యం తగరం వహ్నేః శిమ్బాన్నం పూష్ణి పాయసమ్॥౬॥

క (క్వ? ఙ్క్వ)న్నం వితథే శీధు రాక్షసే బలిరిష్యతే।
శిమ్బాన్నం కృసరం యామ్యే గన్ధర్వేఽఖిలగన్ధకమ్॥౭॥

భృఙ్గరాజేఽబ్దిమత్స్యః స్యాన్మృషే మత్స్యౌదనం విదుః।
నిర్ఋతౌ తైలపిణ్యాకం బీజం దౌవారికే బలిః॥౮॥

సుగ్రీవే మోదకం పుష్పదన్తకే పుష్పతోయకమ్।
వరుణే పాయసం ధాన్యం శోణితేనాసురే బలిః॥౯॥

సతిలం తణ్డులం శోషే రోగే స్యాచ్ఛుష్కమత్స్యకమ్।
స్విన్నం హారిద్రకం వాయౌ నాగే మద్యం చ లాజకమ్॥౧౦॥

ధాన్యచూర్ణం హి ముఖ్యస్య దధి సర్పిశ్చ సమ్మతమ్।
గులౌదనం తు భల్లాటే సోమే దుగ్ధౌదనం దదేత్॥౧౧॥

శుష్కమాంసం మృగే దద్యాద్ దేవమాతరి మోదకమ్।
ఉదితౌ తిలభక్ష్యేణ క్షీరాన్నం సర్పిరీశకే॥౧౨॥

లాజం ధాన్యం సవిన్ద్రస్య సావిన్ద్రే గన్ధతోయకమ్।
బస్తమేదస్తథా ముద్గచూర్ణమిన్ద్రేన్ద్రరాజయోః॥౧౩॥

రుద్రే రుద్రజయే మాంసం స్విన్నమాపాపవత్సయోః।
కుముదం మత్స్యమాంసం చ శఙ్ఖకచ్ఛపమాంసకమ్॥౧౪॥

మద్యమాజ్యం చరక్యాస్తు విదార్యా లవణో బలిః।
పూతనాయాస్తిలం పిష్టమన్యాయా ముద్గసారకమ్॥౧౫॥

సాధారణబలిః శుద్ధభోజనం సఘృతం దధి।
సర్వేషామపి దేవానాం గన్ధాదీని దదేత్ క్రమాత్॥౧౬॥

కన్యకా వాథ వేశ్యా వా బలిధారణయోగ్యకాః।

అఙ్గన్యాసకరన్యాసైః పూతచేతా యథాక్రమమ్॥౧౭॥

ఓఙ్కారాదినమోన్తేన స్వస్వనామాభిధాయ చ।
దత్త్వా పూర్వం జలం పశ్చాత్ సాధారణబలిం దదేత్॥౧౮॥

తత్తద్యోగ్యబలిం పశ్చాద్ దేయం తోయం తథా బుధైః।
గ్రామాదీనాం తు మణ్డూకపదే పరమశాయికే॥౧౯॥

సన్తర్ప్య దేవతా హ్యేవం పూర్వోక్తవిధినా క్రమాత్।
విసర్జయేత్ తతో దేవాన్ విన్యాసార్థం తు 2మన్త్రవత్॥౨౦॥

బ్రహ్మాణం బాహ్యదేవాంశ్చ తత్తదుక్తపదే న్యసేత్।
దేవాలయవిధానార్థం ద్వారార్థం తే ప్రకీర్తితాః॥౨౧॥

శేపాశ్చ నిష్పదాః సర్వే రక్షార్థం తు నివేశితాః।
ఏవం గ్రామాదిషు ప్రోక్తం రహస్యమిదమీరితమ్॥౨౨॥

కృతోపవాసః స్థపతిః ప్రభాతే
విశుద్ధదేహోఽవికలం గృహీత్వా।
విశేషసామాన్యబలిం సురాణాం
యథోక్తనీత్యా విదధీత సమ్యక్॥౨3॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే బలికర్మవిధానో నామ
అష్టమోఽధ్యాయః।

---

2. వి ఖ. పాఠః

అథ నవమోఽధ్యాయః।

గ్రామాదీనాం మానం విన్యాసం చాపి వక్ష్యతే విధినా।
దణ్డానాం పఞ్చశతం క్రోశం తద్ద్విగుణమర్ధగవ్యూతమ్॥౧॥

గవ్యూతం తద్ద్విగుణం హ్యష్టసహస్రం తు యోజనం విద్యాత్।
అష్టధనుశ్చతురశ్రా కాకణికా తచ్చతుర్గుణం మాషమ్॥౨॥

మాషచతుర్వర్తనకం తత్పఞ్చగుణం హి వాటికా కథితా।
వాటికయా యుగగుణితా గ్రామకుటుమ్బావనిః శ్రేష్ఠా॥3॥

ఏవం భూగతమానం దణ్డైస్తేషాం తు వక్ష్యతే మానమ్।
గ్రామస్య శతసహస్రైర్దణ్డైః పర్యన్తమానమిదముక్తమ్॥౪॥

వింశతిసహస్రదణ్డాత్ తత్సమవృద్ధ్యా తు పఞ్చమానం స్యాత్।
గ్రామే వింశతిభాగే కుటుమ్బభూమిస్తదేకభాగేన॥౫॥

దణ్డైః పఞ్చశత్రైర్యద్ధీనం గ్రామస్య మానమిదమ్।
తస్మాత్ పఞ్చశతర్ద్ధ్వా యావద్ వింశత్సహస్రదణ్డాన్తమ్॥౬॥

ప్రోక్తం చత్వారింశద్భేదం గ్రామస్య మానమిదమ్।
ద్విసహస్రదణ్డమానాదిః (?) సార్ధసహస్రం సహస్రదణ్డం చ॥౭॥

నవశతమథ సప్తశతం పఞ్చశతం త్రిశతమితి చ విస్తారమ్।
నగరస్య సహస్రాదిద్విసహస్రాన్తం చ దణ్డమానం స్యాత్॥౮॥

నగరస్యాష్టసహస్రైర్దణ్డైః పర్యన్తమానమిదమ్।
ద్విద్విసహస్రక్షయతో ద్విసహస్రాన్తం చతుర్విధం మానమ్॥౯॥

గ్రామః ఖేటః ఖర్వటమథ దుర్గం నగరమితి చ పఞ్చవిధమ్।
దణ్డైస్తేషాం మానం వక్ష్యేఽహం త్రిత్రిభేదభిన్నానామ్॥౧౦॥

చతురధికషష్టిదణ్డో గ్రామః స్యాద్ధీనహీనమితి కథితః।
గ్రామస్య మధ్యమస్య ద్విగుణం త్రిగుణం తథోత్తమం ప్రోక్తమ్॥

షట్పఞ్చాశద్ద్విశతం హీనం ఖేటం సవింశతి త్రిశతమ్।
మధ్యమముత్తమమేవం సచతురశీతి త్రిశతదణ్డమ్॥౧౨॥

అష్టౌ చత్వారింశచ్చతుఃశతం ద్వాదశం చ పఞ్చశతమ్।
షట్సప్తతిపఞ్చదశం హీనం మధ్యోత్తమం చ ఖర్వటకమ్॥౧౩॥

చత్వారింశత్షట్కృతమధమం దుర్గం చతుఃసప్తశతదణ్డమ్।
మధ్యమముత్తమదుర్గం సప్తశతం షష్టిరష్టౌ హి॥౧౪॥

ద్వాత్రింశదష్టశతకం నగరం షణ్ణవతిఅష్టశతదణ్డమ్।
షష్టిర్నవశతమధమం మధ్యమముత్కృష్టమితి యథాసఙ్ఖ్యమ్॥

షోడశదణ్డవివృద్ధ్యా ప్రత్యేకం నవవిధం భవతి।
ద్విగుణం త్రిపాదమర్ధం పాదం తేషాం ముఖాయతం విపులాత్॥౧౬॥

వ్యాసపడష్టాంశైకం చతురశ్రం వా యథేష్టం స్యాత్।
తస్మిన్ విపులాయామే దణ్డైరోజైః ప్రమాణమాత్తవ్యమ్॥౧౭॥

శేషం వాటధరా (ర్ధం? ర్ధం) గ్రామాదిషు సర్వవస్తుషు చ।
ఆయాదిసంపదర్థం వృద్ధిం హానిం చ యష్టిభిః కుర్యాత్॥౧౮॥

ఆయవ్యయర్క్షయోన్యాయుభిరథ తిథిభిశ్చ వారైశ్చ।
యజమానవస్తునామజన్మర్క్షేణావిరోధికం యత్తు॥౧౯॥

తన్మానేన సమేతం గృహ్ణీయాత్ సర్వసమ్పత్త్యై।
వ్యాసాయామసమూహే వసునిధిగుణితే దినేశధర్మహృతే॥౨౦॥

ఆయవ్యయమవశిష్టం రామఘ్నేఽష్టాపహృచ్ఛేషమ్।
ధ్వజధూమసింహశ్వావృషఖరగజకాకాశ్చ యోనిగణాః॥౨౧॥

అష్టౌ యోనయ ఉదితా ధ్వజహరివృషహస్తినః శుభదాః।

పునరపి వసుభిర్గుణితే త్రినవ (?) హాన్యా ఫలం వయః శిష్టమ్॥

నక్షత్రం పరిణాహే త్రింశద్వ్యాప్తే తిథిర్యమీశహృతే।
వారం సూర్యముఖం స్యాద్ బుద్ధ్వైవం సర్వవస్తు కరణీయమ్॥౨౩॥

ఆయాధికమథ సుఖదం వ్యయమధికం సర్వనాశం స్యాత్।
విపరీతే తు విపత్త్యై తస్మాత్ సమ్యక్ పరీక్ష్య కర్తవ్యమ్॥

ద్వాదశసహస్రవిప్రైర్యన్నిష్ఠితముత్తమోత్తమం గ్రామమ్।
శసాహస్రైర్మధ్యమమధమం స్యాదష్టసాహస్రైః॥౨౪॥

సప్తసహస్రైర్విప్రైర్మధ్యమోత్తమమిత్యభీష్టం స్యాత్।
షట్సాహస్రైర్మధ్యమమధమం తు పఞ్చసాహస్రైః॥౨౬॥

అధమోత్తమం తు చాతుఃసాహస్రైస్తు త్రిసాహస్రైః।
అధమసమం ద్విసహస్రైరధమాధమమేవ నిర్దిష్టమ్॥౨౭॥

సాహస్రైర్ద్విజసఙ్ఘైర్న్నిచోత్తమమాహురాచార్యాః।
సప్తశతైరధమమధ్యమమిహ పఞ్చశతైస్తు నీచాల్పమ్॥౨౮॥

సాష్టశతం తు ద్విగుణం త్రిగుణం వేదాధికం తథాశీతిః।
అష్టాష్టకపఞ్చాశద్ ద్వాత్రింశచ్చ త్రిరష్టౌ హి॥౨౯॥

ద్వాదశషోడశవిప్రైర్దశభేదం క్షుద్రకం గ్రామమ్।
అన్యదశక్తానాం చేద్ దానం దశభూసురాన్తమేకాది॥౩౦॥

ఏకకుటుమ్బిసమేతం కుటికం స్యా (త్త?) దేకభోగమితి కథితమ్।
తస్య సుఖాలయమిష్టం శేషాణాం దణ్డకాదీని॥౩౧॥

యుగ్మాయుగ్మవిభాగైర్ద్వివిధం స్యాత్ సర్వవస్తువిన్యాసమ్।
యుగ్మే సూత్రపథం స్యాదసమే పదమధ్యమే చ వీథీ స్యాత్॥

అన్యోన్యసఙ్కరశ్చేదశుభం స్యాత్ సర్వజన్తూనామ్।
దణ్డకమపరం స్వస్తికమిత ఊర్ధ్వం ప్రస్తరం చైవ॥౩౩॥

పశ్చాత్ ప్రకీర్ణకం స్యాన్నన్ద్యావర్తం పరాగమథ పద్మమ్।
స్యాచ్ఛ్రీప్రతిష్ఠితేనైవాష్టవిధం గ్రామముద్దిష్టమ్॥౩౪॥

సర్వేషాం గ్రామాణాం మఙ్గలవీథ్యావృతా బహిస్త్వబహిః।
బ్రహ్మస్థానం హ్యుహ్యాదితం తస్మిన్ దేవాలయం తు వా పీఠమ్॥

ఏకద్విత్రిచతుర్భిః పఞ్చభిరపి కార్ముకైశ్చ మార్గతతిః।
ప్రాక్ప్రత్యగ్గతమార్గా ఋజుదణ్డమహాపథాఖ్యాస్తే॥౩౬॥

మధ్యమయుక్తా వీథీ బ్రహ్మాఖ్యా సైవ నాభిః స్యాత్।
ద్వారసమేతా వీథీ రాజాఖ్యా చ ద్విపార్శ్వతః క్షుద్రా॥౩౭॥

సర్వాః కుట్టిమకాఖ్యా మఙ్గలవీథీ తథైవ రథమార్గమ్।
తిర్యగ్ద్వారసమేతా నారాచపథా ఇతి ఖ్యాతా॥౩౮॥

ఉత్తరదిఙ్ముఖమార్గాః క్షుద్రార్గలవామనాఖ్యపథాః।

గ్రామావృతా మఙ్గలవీథికాఖ్యా పురావృతా యా జనవీథికా స్యాత్।
తయోస్తు రథ్యాభిహితాభిధా స్యాత్ పురాతనైరన్యతమేష్వథైవమ్॥

ద్విజకులపరిపూర్ణం వస్తు యన్మఙ్గలాఖ్యం
నృపవణిగభియుక్తం వస్తు యత్తత్ పురం స్యాత్।
తదితరజనవాసం గ్రామమిత్యుచ్యతేఽస్మిన్
మఠమితి పఠితం యత్ తాపసానాం నివాసమ్॥౪౦౧/౨॥

ప్రాగుదగగ్రం మార్గం కకనీకృతదణ్డవత్తు తన్మధ్యే॥౪౧॥

ద్వారచతుష్టయయుక్తం దణ్డకమితి భణ్యతే మునిభిః।
దణ్డవదేకా వీథీ సాప్యేవం దణ్డకం ప్రోక్తమ్॥౪౨॥

నవపదయుక్తే గ్రామే పరితో మార్గం పదస్య తస్య బహిః।
తస్మాత్ ప్రాగుదగగ్రాత్ ప్రాగ్వీథీ దక్షిణాగ్రా సా॥౪౩॥

తస్మాత్ ప్రాగ్దక్షిణతో దక్షిణవీథీ ప్రతీచిముఖా।
తస్మాదవాగపరతః పశ్చిమవీథ్యగ్రముత్తరతః॥౪౪॥

అపరోత్తరతస్తస్మాదుత్తరవీథ్యా ముఖం ప్రాచ్యామ్।
ఏతత్ స్వస్తికముదితం స్వస్త్యాకృత్యా చతుర్మార్గమ్॥౪౫॥

ప్రాక్ప్రత్యగ్గతమార్గైస్త్రిభిరుదగగ్రైస్త్రిభిశ్చతుర్భిరథో।

పఞ్చభిరపి షట్సప్తభిరపి యుక్తం ప్రస్తరం పఞ్చ ॥౪౬॥

ప్రాగగ్రైస్తు చతుర్భిర్ద్వాదశశివపఙ్క్తినన్దవసుమార్గైః।
ఉదగగ్రైరభియుక్తం హ్యేతత్ ప్రోక్తం ప్రకీర్ణకం పఞ్చ ॥౪౭॥

ప్రాక్ప్రత్యగ్గతమార్గైః పఞ్చభిరుదగగ్రైస్త్రయోదశభిః।
ద్విఃసప్తభిరథ తిథిభిః షోడశభిః సప్తదశభిరపి మార్గైః॥

యుక్తం నన్ద్యావర్తం దిక్షు చతుర్ద్వారసంయుక్తమ్।
నన్ద్యావర్తాకృత్యా బాహ్యే ద్వారైరబాహ్యతో మార్గైః॥౪౯॥

---

౧. 'ఙ్కరీకృ' క. పాఠః

యుక్తానేకైర్యుక్తం నన్ద్యావర్తాభమిదముదితమ్।
ఆద్యైరష్టాదశభిర్ద్వావింశత్యఙ్గకైరుదగ్వక్త్రైః॥౫౦॥

షడ్భిః ప్రాఙ్ముఖమార్గైర్యుక్తం హ్యేతత్ పరాగమితి కథితమ్।
ప్రాక్ప్రత్యగ్గతమార్గైః సప్తభిరుదగగ్రైస్త్రివేదశరైః॥౫౧॥

షట్సప్తభిరపి యుక్తైర్వింశతిభిః పఞ్చధా పద్మమ్।
అష్టభిరథ పూర్వాగ్రైరుదగగ్రైః సాష్టవింశతిభిః॥౫౨॥

ఆద్యైర్ద్విః షోడశభిర్మార్గైరన్యైర్యుతం యత్తు।
తచ్చీప్రతిష్ఠితం స్యాదష్టవిధం గ్రామముద్దిష్టమ్॥౫౩॥

అథవా శ్రీవత్సాదికముప (నీ? నే) తవ్యం తు విన్యాసమ్।
సర్వేషాం గ్రామాణాం నాభిం న ప్రోతయేన్మతిమాన్॥౫౪॥

గ్రామే వాథ గృహే వా దణ్డచ్ఛేదోఽపి నైవ కర్తవ్యః।
సకలాద్యాసనకాన్తం విన్యాసార్థం పదం బుద్ధైర్గ్రాహ్యమ్॥

క్షుద్రగ్రామే మార్గాశ్చత్వారశ్చాష్ట మధ్యమే గ్రామే।
ద్వాదశ షోడశ మార్గా గ్రామేషూత్కృష్టకేషు మతాః॥౫౬॥

భల్లాటే చ మహేన్ద్రే రాక్షసపాదే తు పుష్పదన్తపదే।
ద్వారాయతనస్థానం జలమార్గాశ్చాపి చత్వారః॥౫౭॥

వితథపదేఽథ జయన్తే సుగ్రీవాంశే చ ముఖ్యదేవపదే।
భృశపూషభృఙ్గరాజా దౌవారికశోషనాగదితిజలదాః॥౫౮॥

స్థానముపద్వారాణామష్టౌ దేవా ఇమే కథితాః।
త్రికరం పఞ్చకరం తత్ సప్తకరం ద్వారవిస్తారమ్॥౫౯॥

తారద్విగుణోత్సేధం చాధ్యర్ధం వాఙ్ఘ్రిహీనం తత్।

సర్వేషాం గ్రామాణాం పరితః పరిఖా బహిశ్చ వప్రాశ్చ ॥౬౦॥

గ్రామాదయోఽపి నద్యా దక్షిణతీరే తదన్వితాయామాః।
నవనవమునివసుభాగే మధ్యే బ్రాహ్మం తతః పరం దైవమ్ ॥౬౧॥

మానుషమథ పైశాచం క్రమశః సఙ్కల్ప్య యుక్త్యా తు।
దైవికమానుషభాగే విప్రాణాం స్యాద్ గృహశ్రేణీ ॥౬౨॥

కర్మోపజీవినాం స్యాత్ పైశాచే తత్ర వా ద్విజావాసమ్।
తస్మిన్ సురగణభవనం క్రమశః ప్రాగాదిషు స్థాప్యమ్ ॥

ఏతస్యాభ్యన్తరే విప్రదేవతాస్థాపనం భవేత్।
శివహమత్యఞ్చ గ్రామాణాం సంవాహ్యే తు వా భవేత్ (?) ॥౬౪॥

భృఙ్గరాజాంశకే వాపి పావకే తు వినాయకమ్।
ఐశాంశే శివహర్మ్యం స్యాత్ సౌమ్యే వానాన్తరేషు వా ॥౬౫॥

బాహ్యేఽస్య తు గృహశ్రేణీ మానేన విధినా కురు।
శైవానాం పరివారాణాం ప్రోచ్యమాసముచ్యతే (?) ॥౬౬॥

సూర్యపదే సౌరం స్యాదగ్నిపదే కాలికావేశ్మ।
భృశభాగే విష్ణుగృహం మ్యాయాం షణ్ముఖస్థానమ్ ॥౬౭॥

భృశభాగే మృగాంశే తు నైర్ఋత్యాం కేశవాలయమ్।
సుగ్రీవాంశే గణాధ్యక్షః పుష్పదన్తపదేఽపి వా ॥౬౮॥

ఆర్యకభవనం నిర్ఋతౌ వరుణే విష్ణోర్విమానం స్యాత్।
స్థానకమాసనశయనం ధామ్న్యేతస్మిన్ క్రమేణ చోర్ధ్వతలాత్॥

అథవా మూలతలం ఘనముపరితలే స్థానకం ప్రోక్తమ్।
సుగతాలయమథ సుగలే భృఙ్గనృపే చైవ నృపధామ॥౨౦॥

మదిరాలయమథ వాయౌ ముఖ్యే కాత్యాయనీవాసః।
సోమే ధనదగృహం వా మాతృృణామాలయం తత్ర॥౨౧॥

ఈశే శఙ్కరభవనం పర్జన్యాంశే జయన్తే వా।
సోమే ధనదగృహం వా శోషపదే వా విధాతవ్యమ్॥౨౨॥

తత్ర గజాననభవనం హ్యదితౌ వా మాతృకోష్ఠం స్యాత్।
మధ్యే విష్ణోర్ధిష్ణ్యం తత్ర సభామణ్డపం ప్రోక్తమ్॥౨౩॥

బ్రహ్మస్థానైశానే వాగ్నేయ్యాం వా సభాస్థానమ్।
తదుదక్పశ్చిమభాగే హరిసదనం దక్షిణే పరతః॥౨౪॥

క్రూరసమేతం కర్మ ప్రత్యయమథ పఞ్చ మధ్యే తు।
యుగ్మాయుగ్మపదే చ బ్రహ్మస్థానేఽష్టనవభాగే॥౨౫॥

వ్యపనీయాజం భాగం ప్రాగాదిషు దిక్షు చ క్రమశః।
నలినకభవనం స్వస్తికనన్ద్యావర్తౌ ప్రలీనకం చైవ॥౨౬॥

యత్రీచ్ప్రతిష్ఠితాఖ్యం చతుర్ముఖహర్మ్యం తు పద్మసమమ్।
విష్ణుచ్ఛన్దవిమానం త్రితలాదిద్వాదశతలాన్తమ్॥౭౭॥

బహిరప్యేవం సౌధం గ్రామాదిషు తత్ర విజ్ఞేయమ్।
స్థితమాసీనం శయనం యత్ర యదిష్టం తు తత్ర తత్ స్థాప్యమ్॥

ఉత్కృష్టమధ్యమాధమనీచాదికం క్రమేణైవమ్।
భవనం గ్రామేషూదితమితి నీచం చోత్తమే న స్యాత్॥౭౯॥

క్షుద్రే క్షుద్రవిమానం యద్యత్రైవోచితం విధాతవ్యమ్।
త్రిచతుష్పఞ్చతలం తద్దీనే హీనే చ సామాన్యమ్॥౮౦॥

గ్రామే వా నగరే వోత్కృష్టే దేవాలయం తు నీచం చేత్।
నీచా భవన్తి పురుషాః స్త్రియోఽపి దుఃశీలతాం యాన్తి॥౮౧॥

తస్మాత్ సమమధికం వా తత్సఞ్జ్ఞ్యేవ ప్రయోక్తవ్యా।
హరిహరసదనం వాస్తుకమన్యత్ సర్వం యథేష్టం స్యాత్॥౮౨॥

చణ్డేశ్వరః కుమారో ధనదః కాలీ చ పూతనా చైవ।
కాలీసుతశ్చ ఖడ్గీ చైతే దౌవారికాః ప్రోక్తాః॥౮౩॥

ప్రాక్ప్రత్యఙ్ముఖమైశం గ్రామాదిషు తత్పరాఙ్ముఖం శుభదమ్।
విష్ణుగృహం సర్వముఖం గ్రామస్యాన్తర్ముఖం శుభదమ్॥౮౪॥

శేషం పూర్వాభిముఖం మాతృణాముత్తరాభిముఖమ్।

ప్రత్యగ్ద్వారం సౌరం గేహారమ్భాత్ పురామరావాసమ్ ॥౮౫॥

హృదయే వంశస్థానే శూలే సూత్రే చ సన్ధౌ చ।
కర్ణసిరాయాం షట్కే నోక్తాన్యమరాలయాదీని ॥౮౬॥

గోశాలా దక్షిణతశ్చోత్తరదేశే తు పుష్పవాటీ స్యాత్।
పూర్వద్వారోపాన్తే పశ్చిమతస్తాపసావాసమ్ ॥౮౭॥

సర్వత్రైవ జలాశయమిష్టం వాపీ చ కూపం చ।
వైశ్యానాం దక్షిణతః పరితః సదనం తు శూద్రాణామ్ ॥౮౮॥

ప్రాచ్యాం వాప్యుత్తరతో గేహం కుర్యాత్ కులాలానామ్।
తత్రైవ నాపితానామన్యత్కర్మోపయుక్తానామ్ ॥౮౯॥

మత్స్యోపజీవినాం స్యాద్ వాసం వాయవ్యదేశే తు।
పశ్చిమదేశే మాంసైరుపవృత్తీనాం నివాసః స్యాత్ ॥౯౦॥

తైలోపజీవినాం చైవోత్తరదేశే గృహశ్రేణిః।
ధనుభిస్త్రిపఞ్చసప్తభిరథ నవభిర్గృహావధిః ప్రోక్తః ॥౯౧॥

దణ్డాభ్యామథ తస్మాదాయామం వర్ధయేత్ క్రమశః।
వ్యాసద్విగుణావధికం యావద్ దైర్ఘ్యం గ్రహీతవ్యమ్ ॥౯౨॥

తత్రైవ హస్తమానైర్గేహం కుర్యాద్ యథావిధినా।
రుచకః స్వస్తిక్రమథవా నన్ద్యావర్త్తం చ సర్వతోభద్రమ్ ॥

స్యాద్ వర్ధమానమేషామాకృత్యా తచ్చతుర్గృహం ప్రోక్తమ్।
దణ్డకశాలాలాఙ్గలమథవా శూర్పం యథేష్టం స్యాత్॥౯౪॥

గ్రామాత్ కిఞ్చిద్దూరే పావకదేశేఽథవా వాయౌ।
వాసః స్యాత్ స్థపతీనాం శేషాణాం తత్ర కర్తవ్యమ్॥౯౫॥

తస్మాత్ కిఞ్చిద్దూరే రజకాదీనాం నివాసః స్యాత్।
చణ్డాలకుటీరాణి పూర్వాయాం క్రోశమాత్రే తు॥౯౬॥

చణ్డాలయోషితస్తాస్తామ్రాయఃసీసభూషణాః సర్వాః।
పూర్వాహ్ణే మలమోక్షక్రియోచితా గ్రామమావేశ్య॥౯౭॥

ప్రాగుత్తరదిశి దణ్డైః పఞ్చశతైః స్యాచ్ఛవావాసమ్।
శేషాణామపి తత్తద్దూరే దేశే శ్మశానం స్యాత్॥౯౮॥

చణ్డాలచర్మకారశ్మశానతోయాశయాపయానం చ।
దేవగృహవిశ్వకోష్ఠగ్రామావృతదేశమార్గపరివృత్తిః॥౯౯॥

వ్యసనం గ్రామవినాశో నృపభఙ్గో భవతి మరణం చ।
దేవాలయాన్తరాపణశూన్యత్వం శోధ్యసఞ్చయం చాపి॥౧౦౦॥

మార్గేఽశుద్ధక్షేపణమీదృగ్ గ్రామస్య శూన్యతాదాయి॥౧౦౦ ౧/౨॥

గ్రామాదీనాం చ సర్వేషాం గర్భవిన్యాసముచ్యతే॥౧౦౧॥

సగర్భం సర్వసమ్పత్త్యై విగర్భం సర్వనాశనమ్।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన గర్భం సమ్యగ్ వినిక్షిపేత్॥౧౦౨॥

మృత్కన్దధాన్యసల్లోహధాతురత్నైర్ధనీలకైః।
పణేన గర్భద్రవ్యాణి నిర్దోషాణ్యేవ సఙ్గృహేత్॥౧౦౩॥

సలిలాపూరితే శ్వభ్రే మృదాదీని న్యసేద్ బుధః।
ధాన్యోపరి నిధాతవ్యం తామ్రభాజనమభ్రమమ్॥౧౦౪॥

తామ్రభాజనవిస్తారం పఞ్చధా పరికీర్తితమ్।
రత్నిద్వాదశపఙ్క్త్యష్టచతురఙ్గులమానతః॥౧౦౫॥

ఉన్నతం తావదేవం స్యాద్ వృత్తం స్యాచ్చతురశ్రకమ్।
సపఞ్చపఞ్చకోష్ఠం వా నవకోష్ఠకమేవ వా॥౧౦౬॥

ఉపపీఠపదే దేవాస్తస్మిన్ పాత్రే తు సమ్మతాః।
రజతేన వృషః సూర్యే వజ్రీ హాటకనిర్మితః॥౧౦౭॥

యమే తు యమరాజశ్చ శుల్బేనాయసవారణః।
హైమః సింహస్తు రూప్యేణ వరుణే సజలాధిపః॥౧౦౮॥

వాజీ శ్వేతమయః సోమే రాజతో ద్విజరాజకః।
ఈశే వైకృన్తమనలే త్రపు సీసం తు నైర్ఋతే॥౧౦౯॥

స్వర్ణం సమీరణే జాతిహిఙ్గుల్యం తు జయన్తకే।
హరితాలం భృశే భాగే వితథే తు మనఃశిలా॥౧౧౦॥

మాక్షికం భృఙ్గరాజే స్యాద్ రాజావర్త్తం సుకన్దరే।
గైరికం శోషభాగే తు గణముఖ్యేఽఞ్జనం భవేత్॥౧౧౧॥

అదితౌ దురదం విద్యాదేవమేవ న్యసేత్ క్రమాత్।
చతుష్పదే చ లోకేశాః స్థాప్యాశ్చాభ్యన్తరాననాః॥౧౧౨॥

షడ్భిః పఞ్చచతుస్త్రిద్విమాత్రే విమ్బోదయం భవేత్।
తదర్ధం వాహనోత్సేధం స్థానకాసనమేవ వా॥౧౧౩॥

ముక్తాపవత్సే మరిచౌ విద్రుమం సవితర్యథ।
పుష్యరాగం చ వైడూర్యం వివస్వతి వినిక్షిపేత్॥౧౧౪॥

వజ్రమిన్ద్రజయే విద్యాదిన్ద్రనీలం తు మిత్రకే।
రుద్రరాజే మహానీలం మరతకం తు మహీధరే॥౧౧౫॥

మధ్యమే పద్మరాగం తు విన్యసేద్ గర్భభాజనే।
రత్నాని ధాతవశ్చైవ స్వస్వవిస్తారభాజనే॥౧౧౬॥

తద్దేవస్థానభావజ్ఞైరానీతాని నిధాపయేత్।
హేమాయస్తామ్రరూప్యైశ్చ స్వస్తికాని చతుర్దిశి॥౧౧౭॥

బ్రహ్మస్థానాద్ బహిష్ఠాని పూర్వాదౌ స్థాపయేత్ క్రమాత్।

స్వర్ణేన శాలిం రూప్యేణ వ్రీహిం చాయసకోద్రవమ్ ॥౧౧౮॥

త్రపుకఙ్కు సీసమాషం తిలం వైకృన్తకల్పితమ్।
ముద్గం చాయోమయం తామ్రం కులత్థమితి లోహజాన్ ॥౧౧౯॥

భాజనాయ బలిం దత్త్వా పశ్చాత్ సర్వం నిధాపయేత్।
అఙ్గులాధికవిస్తీర్ణమాయామం ద్వాదశాఙ్గులమ్ ॥౧౨౦॥

పఞ్చాఙ్గులేన వృద్ధిః స్యాదా ద్వాత్రింశత్ప్రమాణతః।
ఖాదిరం చేన్ద్రకీలం స్యాత్ తస్యాగ్రం చిత్రవృత్తకమ్ ॥౧౨౧॥

భాజనోపరి తత్ స్థాప్యం గర్భన్యాసవిచక్షణైః।
స్థానీయే ద్రోణముఖే ఖార్వటే ప్రతినాగరే ॥౧౨౨॥

గ్రామే చ నిగమే ఖేటే పత్తనే కోత్మకోలకే।
బ్రహ్మణ్యార్యార్కభాగేఽపి వివస్వతి యమే తథా ॥౧౨౩॥

మిత్రే చ వరుణే చైవ సోమే చ పృథివీధరే।
ద్వారదక్షిణదేశే వా హ్యేతేషాం గర్భ ఇష్యతే ॥౧౨౪॥

పుష్పదన్తే చ భల్లాటే మహేన్ద్రే చ గృహక్షతే।
విష్ణుస్థానే శ్రియః స్థానే స్కన్దస్థానేఽథవా పునః ॥౧౨౫॥

స్థాపయేద్ గ్రామరక్షార్థం సర్వకామాభివృద్ధయే।
గర్భమాదౌ వినిక్షిప్య బిమ్బం తదుపరి న్యసేత్ ॥౧౨౬॥

శిలేష్టకచితే ఖాతే పురుషాఞ్జలిమాత్రకే।
అనుక్తానాం చ సర్వేషామజభాగాదిషు న్యసేత్॥౧౨౭॥

సురక్షం తు యథాగర్భం స్థపతిః స్థాపయేత్ స్థిరమ్।
అత్రానుక్తం తు తత్ సర్వం ద్రష్టవ్యం గర్భలక్షణే॥౧౨౮॥

ఏవం ప్రోక్తా భూమితిర్దేవతానాం
వర్ణానాం చాప్యత్ర జాత్యన్తరాణామ్।
గ్రామాదీనాం మానవిన్యాసమార్గం
సాలఙ్కారం చారు సంక్షిప్య తన్త్రాత్॥౧౨౯॥

(సక్తా? దద్యా)న్నృపః స్థపతికాదిచతుష్టయేభ్యో
మానాదికర్మనిపుణేభ్య ఇడాం చ గాం చ।
నిత్యం యథా జగతి విత్తమనేకవస్తూ-
న్యాచన్ద్రతారమధివాసభువం ముదా సః॥౧౩౦॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే గ్రామవిన్యాసో నామ నవమోఽధ్యాయః।

అథ దశమోఽధ్యాయః।

నగరాదీనాం మానం విన్యాసం చ క్రమాదహం వక్ష్యే।
ఆద్యం ధనుషాం త్రిశతం తస్మాచ్చతదణ్డవర్ధనాదుపరి॥౧॥

సాష్టకసప్తతిభేదాశ్చాష్టసహస్రాన్తకం యావత్।
నగరాణాం విపులం హి ప్రోక్తం పూర్వోక్తమానేన॥౨॥

శతదణ్డాదిదశర్ద్ధ్యా త్రిఃసప్తత్రిశతదణ్డాన్తమ్।
క్షుద్రాణామిదముదితం నగరాణామేవ సర్వేషామ్॥౩॥

ఉత్కృష్టపురపరిధిర్నృపతేర్వృష్టిద్విరష్టసాహస్రైః।
చాతుఃసహస్రకాన్తం పఞ్చశతోనార్ద్ధి పఞ్చపఞ్చధా మానమ్॥

త్రిశతాదిచతుఃశతకం యావద్ వృద్ధ్యా తు వింశతిభిః।
షడ్విధముక్తం ఖేటం శ్రేష్ఠే మధ్యే పరే విపులమ్॥౫॥

తస్మాత్ త్రిరష్టవృద్ధ్యా ద్రోణముఖే పఞ్చధా మానమ్।
(స?)షణ్ణవతిచతుఃశతకం యావత్ తావత్తు విస్తారమ్॥౬॥

ద్విశతాది చతుఃశతకం యావత్ పఞ్చాశదభివృద్ధ్యా।
పఞ్చప్రమాణమేవం ఖర్వటవిస్తార ఉద్దిష్టః॥౭॥

ద్విశతాదిపఙ్క్తివృద్ధ్యా చత్వారింశత్త్రిశతదణ్డం స్యాత్।
యావన్నిగమే విపులాః ప్రోక్తాస్త్రిఃపఞ్చభేదాశ్చ॥౮॥

శతదణ్డే శతవృద్ధ్యా పఞ్చశతం యావదుద్దిష్టమ్।
స్యాత్ కోత్మకోలకానాం విపులం పఞ్చైవ భేదేన॥౯॥

తావన్మానం ప్రోక్తం పురవిపులే సూరిభిః ప్రాజ్ఞైః।

యావత్ పఞ్చశతాన్తం ద్విశతాదారభ్య సప్తధా మానమ్ ॥౧౦॥

పఞ్చాశద్ధనువృద్ధ్యా విపులం కథితం విడమ్బస్య।
ప్రాగుపదిష్టం మానం హ్యేతన్మానం తు వైతేషామ్ ॥౧౧॥

ద్విగుణం త్రిపాదమర్ధం పాదం తేషాం ముఖాయతం విపులాత్।
విపులే తు షడష్టాంశే భాగేనైకేన వాయతం పురతః ॥౧౨॥

చతురశ్రమాయతాశ్రం వృత్తం వృత్తాయతం చ పునః।
స్యాద్ గోలవృత్తమేషాం వప్రాకారాస్తు పఞ్చైవ ॥౧౩॥

పఙ్క్త్యష్టసప్తపఞ్చకచతురంశైస్తత్ కృతే విపులే।
మునిరసశరయుగశిఖిభిర్భాగైర్వప్రావధిః ప్రోక్తః ॥౧౪॥

ద్విత్రిచతుర్హస్తం స్యాద్ విపులం సాలస్య తుఙ్గే తు।
సప్తదశైకాదశభిర్హస్తైరగ్రం త్ర్యంశోనమ్ ॥౧౫॥

పరితః పరిఖా బాహ్యేఽబాహ్యే దేవాలయాదీని।
పేచకభాగాద్యాసనభాగాన్తం చణ్డితం ప్రోక్తమ్ ॥౧౬॥

మూత్రాదీన్యథ విషమస్థానాని చ వర్జయేన్మతిమాన్।
ప్రాగుదగగ్రం మార్గం తత్ర యథేష్టం న్యసేద్ విధినా ॥౧౭॥

దణ్డాదిసప్తదణ్డం యావద్ దణ్డార్ధవృద్ధ్యా తు।
మార్గవిశాలాశ్చైతే త్రయోదశభేదాః సముద్దిష్టాః ॥౧౮॥

రాష్ట్రస్య మధ్యభాగే సజ్జనబహులే నదీసమీపే చ।
నగరం కేవలమథవా రాజగృహోపేతరాజధానీ వా॥౧౯॥

దిక్షు చతుర్ద్వారయుతం గోపురయుక్తం తు సాలాఢ్యమ్।
క్రయవిక్రయకైర్యుక్తం సర్వజనావాససఙ్కీర్ణమ్॥౨౦॥

సర్వసురాలయసహితం నగరమిదం కేవలం ప్రోక్తమ్।
ప్రత్యగుదగ్దిశి గహనా పరితః సాలా బహిః సపాంసుచయా॥౨౧॥

పరితః పరిఖా బాహ్యే శిబిరయుతానేకముఖరక్షా।
పూర్వాయాం దక్షిణతశ్చాభిముఖా రాజబలయుక్తా॥౨౨॥

ఉన్నతగోపురయుక్తా నానావిధమాలికోపేతా।
సర్వసురాలయసహితా నానాగణికాన్వితా బహూద్యానా॥౨౩॥

హస్త్యశ్వరథపదాతిబహుముఖ్యా సర్వజనయుక్తా।
ద్వారోపద్వారయుతాభ్యన్తరతోఽనేకజనవాసా॥౨౪॥

యా నృపవేశ్మసమేతా సా కథితా రాజధానీతి।
కాననవనదేశే వా సర్వజనావాససఙ్కీర్ణమ్॥౨౫॥

క్రయవిక్రయకైర్యుక్తం పురముదితం యత్ తదేవ నగరమితి।
శూద్రైరధిష్ఠితం యన్నద్యచలావేష్టితం తు తత్ ఖేటమ్॥౨౬॥

పరితః పర్వతయుక్తం ఖర్వటకం సర్వజనసహితమ్।
ఖర్వటఖేటకమధ్యే యజ్ఞనతాఢ్యం జనస్థానకుబ్జమ్॥౨౭॥

ద్వీపాన్తరాగతవస్తుభిరభియుక్తం సర్వజనసహితమ్।
క్రయవిక్రయకైర్యుక్తం రత్నధనక్షౌమగన్ధవరస్త్వాఢ్యమ్॥౨౮॥

సాగరవేలాభ్యాశే తదనుగతాయామి పత్తనం ప్రోక్తమ్।
పరనృపదేశసమీపే యుద్ధారమ్భక్రియోపేతమ్॥౨౯॥

సేనాసేనాపతియుతమిదముదితం శిబిరమితి చ వర్యైః।
సర్వజనైః సఙ్కీర్ణం నృపభవనయుతం తదేవ తథా॥౩౦॥

బహురక్షోపేతం యత్ సేనాముఖముచ్యతే తజ్జ్ఞైః।
నద్యద్రిపార్శ్వయుక్తం నృపభవనయుతం సబహురక్షమ్॥౩౧॥

యన్నృపతిస్థాపితకం తత్ స్థానీయం సముద్దిష్టమ్।
నద్యబ్ధిదక్షిణాదక్షిణభాగ్ వణిగాదిసంయుక్తమ్॥౩౨॥

సర్వజనావాసం యద్ ద్రోణముఖం ప్రోక్తమాచార్యైః।
గ్రామసమీపే జనతాలయమిదముదితం విడమ్బమితి॥౩౩॥

వనమధ్యే జనవాసం యత్ కోత్మకోలకం ప్రోక్తమ్।
చాతుర్వర్ణ్యసమేతం సర్వజనావాససఙ్కీర్ణమ్॥౩౪॥

బహుకర్మకారయుక్తం యన్నిగమం తత్ సముద్దిష్టమ్।

నద్యద్రివనసమేతం బహుజనయుక్తం సనృపవాసమ్ ॥౩౫॥

ఏతత్ స్కన్ధావారం తత్పార్శ్వే చేరికా ప్రోక్తా।
గిరివనజలపఙ్కేరిణదైవతమిశ్రాణి సప్త దుర్గాణి ॥౩౬॥

గిరిమధ్యం గిరిపార్శ్వం గిరిశిఖరం పార్వతం దుర్గమ్।
అజలం తరువనగహనం వనదుర్గం తదుభయం తు మిశ్రం స్యాత్॥

దైవం తు సహజదుర్గం పఙ్కయుతం పఙ్కదుర్గం స్యాత్।
నద్యబ్ధిపరివృతం యజ్జలదుర్గం నిర్వనాదమిరిణం స్యాత్ ॥౩౮॥

అక్షయజలాన్నశస్త్రం హ్యతివిపులోత్తుఙ్గఘనసాలమ్।
సర్వం హి దుర్గజాలం సప్రాకారం త్వనేకముఖరక్షమ్ ॥౩౯॥

బహిరుదకం రహితవనం ఛన్నపథం దుష్ప్రవేశం చ।
గోపురమణ్డపయుక్తం సోపానచ్ఛన్నమచ్ఛన్నమ్ ॥౪౦॥

ద్వికవాటచతుష్పరిఘార్గలహస్తోన్నతేన్ద్రకీలయుతమ్।
సస్థూణమధ్యమాలయమిణ్ఠకసహితం సగూఢసోపానమ్ ॥౪౧॥

ద్వారాణి మణ్డపసభాశాలాకారాణి కార్యాణి।
ద్వాదశ సాలాకారాశ్చతురం వృత్తం తదాయతం చ పునః ॥౪౨॥

చక్రం వృత్తం కౌక్కుటమిహ కుమ్భం నాగవృత్తం చ।
మగ్నచతురం త్రికోణమష్టాశ్రం నేమిఖణ్డం చ ॥౪౩॥

ప్రాకారాశ్చేష్టకయా ద్వాదశహస్తోచ్ఛ్రితాహీనాః।
ఉత్సేధార్ధవిశాలా మూలే భిత్తిః ససఞ్చారా॥౪౪॥

సర్వస్యాభ్యన్తరతః పాంసుచయోపర్యనేకయన్త్రయుతమ్।
పరితః పరిఖోపేతం పాంసుచయే సంహతాట్టాలమ్॥౪౫॥

పరితః శిబిరోపేతం నానాజనవాససఙ్కీర్ణమ్।
నృపభవనసమోపేతం హస్త్యశ్వరథపదాతిబహుముఖ్యమ్॥౪౬॥

ధాన్యైస్తైలైః క్షారైః సలవణభైషజ్యగన్ధవిషమ్।
లోహాఙ్గారస్నాయువిషాణవేణ్విన్ధనైర్యుక్తమ్॥౪౭॥

తృణచర్మకారయుక్తం సవల్కలం సారదారుయుతమ్।
దుర్గం దుర్గమముక్తం దుర్లఙ్ఘ్యం దురవగాహం చ॥౪౮॥

రక్షార్థం చ జయార్థం హ్యరిభిరభేద్యం చ దుర్గమిష్టం స్యాత్।
ఇన్ద్రశ్చ వాసుదేవో గుహో జయన్తశ్చ వైశ్రవణః॥౪౯॥

అశ్విన్యౌ శ్రీమదిరే శివశ్చ దుర్గా సరస్వతీ చేతి।
ప్రాకారాన్తర్దివ్యా దుర్గనివేశే చ విజ్ఞేయాః॥౫౦॥

ఏవం దుర్గవిధానం సమ్యక్ ప్రోక్తం పురాతనైర్మునిభిః।
సర్వేషాం విన్యాసం సంక్షేపాద్ వక్ష్యతే క్రమశః॥౫౧॥

ప్రాక్ప్రత్యగ్గతమార్గా ద్వాదశ దశ వాష్ట షట్చతుర్యుగలమ్ ।
తావదుదీచీనా స్తే తత్రైవాయుగ్మసఙ్ఖ్యా వా ॥౫౨॥

ఏకాదశనవసప్తకపఞ్చగుణా వైకమార్గా వా ।
యుగ్మాయుగ్మపదేషు ద్వ్యేకత్రిభిరంశకైరజాంశాః స్యుః ॥౫౩॥

నగరాదీనామేవం మార్గాణ్యుదితాని సర్వేషామ్ ।
దణ్డవదేకా వీథీ తద్దణ్డకమిత్యభీష్టం స్యాత్ ॥౫౪॥

ఉత్తరదిఙ్ముఖమేకం తన్మధ్యే సంప్రయుక్తం చేత్ ।
కర్తరిదణ్డకముదితం ప్రాచీనౌ కుట్టిమౌ తర్హి ॥౫౫॥

తద్ బాహుదణ్డకం స్యాద్ దిక్షు చతుర్ద్వారసంయుక్తమ్ ।
బహుకుట్టిమసంయుక్తం మధ్యే వీథ్యా ద్విపార్శ్వే తు ॥౫౬॥

శేషం పూర్వవదిష్టం కుటికాముఖదణ్డకం ప్రోక్తమ్ ।
ప్రాచీనోదీచీనైర్మార్గైస్త్రిభిరేవ సంయుక్తమ్ ॥౫౭॥

తత్ కలకాబన్ధదణ్డకమితి తజ్జ్ఞైః సముద్దిష్టమ్ ।
ప్రాఙ్ముఖవీథ్యస్త్రిస్రశ్చోత్తరమార్గాస్త్రయశ్చైవ ॥౫౮॥

ఏకైకాన్తరితాస్తే కుట్టిమమార్గాస్త్వనేకాశ్చ ।
వేదీభద్రకముదితం నగరాదీనామిదం శస్తమ్ ॥౫౯॥

స్వస్తికముదితం గ్రామే యథా తథా స్వస్తికం విద్యాత్ ।

ప్రాగుత్తరముఖమార్గాః షట్షడభీష్టాస్తు తద్బాహ్యే ॥౬౦॥

ప్రాగేవ మార్గోపేతం వీథిపదం స్వస్తికం చైవ।
ప్రాచీనోదీచీనాశ్చత్వారశ్చైవ మార్గాః స్యుః ॥౬౧॥

బ్రహ్మావృతపథమేకం కుట్టిమమార్గాస్త్రయః ప్రాచ్యామ్।
ఏతద్ భద్రకముదితం నామ్నా నగరాదివిన్యాసమ్ ॥౬౨॥

ప్రాఙ్ముఖమార్గాః పఞ్చైవోత్తరమార్గాస్తథైవ స్యుః।
బహుకుట్టిమసంయుక్తం భద్రముఖం నామ వస్తు స్యాత్ ॥౬౩॥

ప్రాచీనాస్తు షడేవైవోత్తరవక్త్రాస్తథా మార్గాః।
యద్ బహుకుట్టిమయుక్తం తద్వస్తు చ భద్రకల్యాణమ్ ॥౬౪॥

పూర్వాపరముఖమార్గాః సప్తైవోదఙ్ముఖాశ్చ తథా।
శేషం ప్రాగివ సర్వం విన్యాసం తన్మహాభద్రమ్ ॥౬౫॥

అష్టౌ పూర్వముఖాస్తే మార్గాశ్చాష్టావుదగ్వక్త్రాః।
ద్వాదశమార్గోపేతం బహ్వర్గలకుట్టిమైర్యుక్తమ్ ॥౬౬॥

యత్ తద్ వస్తుసుభద్రం నామ్నా విన్యాసముద్దిష్టమ్।
నవనవమార్గాశ్చైతే ప్రాచీనాశ్చాప్యుదీచీనాః ॥౬౭॥

ద్వారోపద్వారయుతం కుట్టిమమార్గార్గలైర్యుక్తమ్।
రాజగృహోపేతం యన్నగరం నామ్నా జయాఙ్గం స్యాత్ ॥౬౮॥

ప్రాచీనా దశ మార్గాశ్చోత్తరమార్గాస్తథైవ స్యుః।
నృపమన్దిరసంయుక్తం యుక్త్యానేకార్గలోపేతమ్॥౯॥

బహుకుట్టిమసంయుక్తం విజయం నామ్నా వరైః ప్రోక్తమ్।
ప్రాచీనా స్త్వేకాదశ మార్గా రుద్రా ఉదీచీనాః॥౨౦॥

బ్రహ్మాంశాదపరాంశో యదభీష్టం తత్ర నృపవాసమ్।
తన్ముఖతో ఽదభ్రమహార్ఘణకం స్యాదిష్టభాగే తు॥౨౧॥

తత్రాన్తః పురవాసం శేషం సర్వం సమున్నేయమ్।
తత్రప్రాగుద్ధతమార్గా సా కథితా రాజవీథీతి॥౨౨॥

తస్యా ద్విపార్శ్వయోః స్యాత్ సైశ్వర్యాణాం తు మాలికాపఙ్క్తిః।
తత్పార్శ్వయోర్నివాసో వణిజాం స్యాత్ తస్య దక్షిణతః॥౨౩॥

స్యాత్ తన్తువాయవాసం హ్యుత్తరతశ్చక్రిణాం వాసమ్।
తత్తజ్జాత్యన్తరగృహమథ తత్సామీప్యతః కుర్యాత్॥౨౪॥

శేషం ప్రాగివ సర్వం యోగ్యం తత్ సర్వతోభద్రమ్।
ఏవం షోడశ భేదా హ్యుదితాశ్చాద్యైర్మునీన్ద్రైస్తు॥౨౫॥

మార్గచ్ఛేదం నేష్టం పదమధ్యే చత్వరం న స్యాత్।
శేషం యుక్త్యానుక్తం సమ్యగ్ యోజ్యం నృపేచ్ఛయా తజ్జ్ఞైః॥

క్షుద్రాణామపి చైషాం మధ్యానాం చాపి సర్వేషామ్।
తత్ర కుటుమ్బావలికం వక్ష్యేఽహం చాన్తరాపణకమ్॥౭౭॥

పరితో రథపథయుక్తం మధ్యే వణిజాం గృహశ్రేణీ।
తద్దక్షిణతః పార్శ్వే గేహం స్యాత్ తన్తువాయానామ్॥౭౮॥

ఉత్తరతస్తద్వాసావలికం స్యాచ్చక్రికాణాం తు।
కర్మోపజీవినాం స్యాద్ వాసం రథపథ్యనేకానామ్॥౭౯॥

బ్రహ్మావృతపథమేకం తత్రాన్తరాపణం కార్యమ్।
తామ్బూలాది ఫలం చ ప్రోక్తం సారాన్వితం ద్రవ్యమ్॥౮౦॥

ఈశానాదిమహేన్ద్రద్వారాన్తం చాన్తరాపణకమ్।
తత్రైవ మత్స్యమాంసం శుష్కం శాకం చ విజ్ఞేయమ్॥౮౧॥

మహేన్ద్రాద్యగ్న్యన్తం భక్ష్యం భోజ్యం చ నిర్దిష్టమ్।
అగ్న్యాదిక్షతగృహపర్యన్తం తత్ర భాణ్డాని॥౮౨॥

తస్మాన్నిర్ఋతిపదాన్తం కంసాదికమత్ర విజ్ఞేయమ్।
స్యాత్ పుష్పదన్తభాగాన్తం పితృభాగాది వస్త్రం స్యాత్॥౮౩॥

తస్మాత్ సమీరణాన్తం తణ్డులధాన్యాదికం చ కటమ్।
స్యాద్ భల్లాటపదాన్తం వాయ్వాది కం వస్త్రకాదీనామ్(?)॥౮౪॥

తత్రైవ లావణాదిద్రవ్యం తైలాదికం జ్ఞేయమ్।

తస్మాదీశపదాన్తం గన్ధం పుష్పాదికం విహితమ్॥౮౫॥

ఏవం నవాన్తరాపణముదితం తత్పరితస్తు మధ్యే।
అభ్యన్తరగతమార్గేష్వథ రత్నం హాటకం వస్త్రమ్॥౮౬॥

మాఞ్జిష్ఠం తు మరీచం పిప్పలకం చాపి హారిద్రమ్।
మధుఘృతతైలాదికమథ భైషజ్యం సర్వతః కార్యమ్॥౮౭॥

ఆర్యపదే చ వివస్వతి మిత్రే పృథివీధరే చ పదే।
శాస్తా దుర్గా గజముఖలక్ష్మ్యౌ చాత్రైవ విజ్ఞేయాః॥౮౮॥

దేవాలయమథ పరితో గ్రామే యథా తథా విహితమ్।
పరితః సర్వజనాలయముదితం కిఞ్చిత్ తతో దూరే॥౮౯॥

నగరాద్ ద్విశతం దణ్డం నీత్వా ప్రాచ్యాం తు వాగ్నేయ్యామ్।
చణ్డాలకుటీరాణి తత్రైవ తు కోలికానాం తు॥౯౦॥

అస్మిన్ సర్వమనుక్తం గ్రామే తు యథా తథా విహితమ్।
పత్తనమృజువీథియుతం నైవ స్యాదన్తరాపణం తత్ర॥౯౧॥

శేషాణామపి తత్తద్యోగ్యవశాత్ తత్ర విజ్ఞేయమ్॥౯౧ ౧/౨॥

స్థానీయదుర్గపురపత్తనకోత్మకోల-
ద్రోణాముఖాని నిగమం చ తథైవ ఖేటమ్।
గ్రామం చ ఖర్వటమితీహ దశైవ యుక్త్యా-

ధిష్ఠానకాని కథితాని పురాతనార్యైః॥౯౨ ౧/౨॥

ఏవం ప్రోక్తం భూమిదేవాదికానాం
వర్ణానాం చాప్యత్ర జాత్యన్తరాణామ్।
గ్రామాదీనాం మానవిన్యాసమార్గం
సాలఙ్కారం చారు సంక్షిప్య తన్త్రాత్॥౯౩ ౧/౨॥

(ధ? ద)త్తాన్నృపః స్థపతికాదిచతుష్టయేభ్యో
మానాదికర్మనిపుణేభ్య ఇడాం చ గాశ్చ।
నిత్యం యథా జంగతి విత్తమనేకవస్తూ-
న్యాచన్ద్రతారమధివాసభువం ముదా సః॥౯౪ ౧/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే నగరవిధానో నామ
దశమోఽధ్యాయః।

అథైకాదశోఽధ్యాయః।

భూమిలమ్బవిధానం తు వక్ష్యే సంక్షేపతః క్రమాత్।
చతురశ్రమాయతాశ్రం వర్తులం చ తదాయతమ్॥౧॥

అష్టాశ్రం చ షడశ్రం చ ద్వ్యశ్రవృత్తం తథైవ చ।
ఏతద్ విన్యాసభేదం స్యాత్ క్షయవృద్ధివిధానతః॥౨॥

భూమిలమ్బమితి ప్రోక్తం త్రిచతుర్హస్తమానతః।

ద్విద్విహస్తవివృద్ధ్యైకం భూమేర్మానం చతుష్టయమ్ ॥౩॥

పఞ్చషడ్ఢస్తమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్।
ద్వితలే తు చతుర్మానం రుద్రభానుకరాన్తకమ్ ॥౪॥

సప్తాష్టహస్తమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్।
పఞ్చదశవికారాన్తం త్రితలే పఞ్చమానకమ్ ॥౫॥

నవపఙ్క్తికరాద్ యావత్ పక్షషోడశహస్తకమ్।
చతుష్పఞ్చతలం ప్రోక్తం చతుర్మానం సనాతనమ్ ॥౬॥

ఏకహస్తం ద్విహస్తం వా క్షుద్రమేకతలం స్మృతమ్।
యుగ్మాయుగ్మకరైర్మానైర్వస్త్రార్ధోనసమన్వితైః ॥౭॥

కేచిద్ వదన్తి దేవానాం మానుషాణాం విమానకే।
విస్తారే సప్తషట్పఞ్చచతుస్త్ర్యంశేఽధికం త్రిభిః ॥౮॥

శాన్తికం పౌష్టికం జయదమద్భుతం సార్వకామికమ్।
ఉచ్ఛ్రాయం ద్విగుణం పాదార్ధాధికం చాపి సమ్మతమ్ ॥౯॥

పఞ్చదశకరవ్యాసార్ధోనం క్షుద్రవిమానకమ్।
సప్తాష్టాధికపఙ్క్త్యాది ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్ ॥౧౦॥

ఆసప్తతేశ్చతుర్భూమ్యాదీని త్రీణి మతాని చ।
సప్తవింశతిభేదాని ద్వాదశాన్తాన్యనుక్రమాత్ ॥౧౧॥

త్రిచతుర్వింశతిరత్నైర్యావచ్చ్రుతకరాన్తకమ్।
త్రిత్రిహస్తవివృద్ధ్యా తు త్రినవోత్సేధమిష్యతే॥౧౨॥

ఏవముత్కృష్టమానేషు శ్రేష్ఠమధ్యాధమం భవేత్।
త్రిచతుష్పఙ్క్తిహస్తాది ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౧౩॥

పఞ్చషట్షష్టిహస్తాన్తం సఙ్ఖ్యయా పూర్వసంస్కృతిః।
చతుస్తలవిమానాది ద్వాదశాన్తం విధీయతే॥౧౪॥

సప్తాష్టపఙ్క్తేరారభ్య త్రిత్రిహస్తవివర్ధనాత్।
పఞ్చషణ్ణవతిర్యావదుచ్చ్రం ప్రాగివ సఙ్ఖ్యయా॥౧౫॥

శ్రేష్ఠమధ్యకనిష్ఠం స్యాదేవం మధ్యక్రమేషు చ।
నవపఙ్క్తికరాత్ పఞ్చషట్పఞ్చాశత్కరాన్తకమ్॥౧౬॥

ద్విద్విహస్తవివృద్ధ్యా తు చతుర్వింశతిసంఖ్యయా।
పఞ్చాదిద్వాదశాన్తానాం హర్మ్యాణాం విపులం క్రమాత్॥౧౭॥

సప్తాష్టనవభూమానాం ధామ్నా ముక్తప్రమాణతః।
యుఞ్జ్యాద్ ద్వాదశభూమ్యన్తం విమానం మానవిద్వరః॥౧౮॥

ద్విఃషట్త్రయోదశక్ష్మన్తషోడశక్ష్మం యథాక్రమమ్।
షట్షట్షట్సప్తపఞ్చాశద్ధస్తవ్యాసైః శివోదితమ్॥౧౯॥

విస్తారం స్తమ్భతో బాహ్యే జన్మాత్ స్థూప్యన్తమున్నతమ్।
కేచిదాశిఖరాన్తం తు ప్రవదన్తి తదున్నతమ్॥౨౦॥

మహతాముచ్ఛ్రయో హస్తైరుద్దేశః సముదాహృతః।
తత్తద్వ్యాసే తు సప్తాంశే నిర్దేశోచ్చం త్రియంశకైః॥౨౧॥

విస్తారద్విగుణోత్సేధం యుక్త్యాల్పేషు ప్రయోజయేత్।
దేవానాం సార్వభౌమానామాద్వాదశతలం విదుః॥౨౨॥

రక్షోగన్ధర్వయక్షాణామేకాదశతలం మతమ్।
విప్రాణాం నవభౌమం స్యాద్ దశభౌమమథాపి వా॥౨౩॥

యువరాజస్య రాజ్ఞశ్చ పఞ్చమస్యైవ సప్తభూః।
తదాద్యేకాదశతలం షణ్ణాం వై చక్రవర్తినామ్॥౨౪॥

త్రిభూమం చ చతుర్భూమం వణిజాం శుద్రజన్మనామ్।
రాజ్ఞాం పఞ్చతలం వాపి మతం పట్టభృతాం తు తత్॥౨౫॥

---

౧. 'ష్టదశహస్తాదిత్రిత్రిహస్తవివర్ధనాత్। షట్సప్తాశీతిహస్తాన్తముత్సేధం పూర్వవన్నయేత్। శ్రేష్ఠమధ్యకనిష్ఠాని ప్రోక్తాన్యల్పక్రమే క్రమాత్। సప్తాష్టనవ',

---

శతహస్తసముత్సేధాత్ సప్తత్యా రత్నివిస్తరాత్।
నేష్యతేఽధికమానం తు సర్వథా తద్విచక్షణైః॥౨౬॥

క్షుద్రాల్పమధ్యమవరాదివిమానకానాం
వ్యామిశ్రహస్తకయుజాం విపులోచ్చభేదమ్।
యుక్త్యా యథోదితమజాద్యమరేశ్వరాణాం
నృణాం తథైవ కథితం హి మయా పురాణైః॥౨౭॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే మూలమ్భవిధానో నామ
ఏకాదశోఽధ్యాయః।

అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః।

త్రైతిలానాం ద్విజాతీనాం వర్ణానాం హర్మ్యకే గృహే।
గర్భన్యాసవిధిః సమ్యక్ సంక్షేపాద్ వక్ష్యతేఽధునా॥౧॥

సర్వద్రవ్యైస్తు సమ్పన్నం గర్భం తత్ సమ్పదాం పదమ్।
ద్రవ్యహీనమసమ్పన్నం గర్భం సర్వవిపత్కరమ్॥౨॥

తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన గర్భం సమ్యగ్ వినిక్షిపేత్।
గర్భశ్వభ్రస్య గామ్భీర్యం స్యాధిష్ఠానోన్నతైః సమమ్॥౩॥

చతురశ్రసమం కుర్యాత్ గర్తమిష్టకయాశ్మనా।
ఆపూర్య సలిలం తస్య మూలే సర్వమృదం క్షిపేత్॥౪॥

నిమ్నగాహ్రదసస్యాద్రిపల్లికే కులిరావటే।

హలస్థలాబ్ధిగోశృఙ్గహస్తిదన్తేషు మృత్తికా॥౫॥

తదూర్ధ్వం తస్య మధ్యే తు పద్మకన్దం న్యసేత్ పునః।
పూర్వే చోత్పలకన్దం చ దక్షిణే కౌముదం క్షిపేత్॥౬॥

సౌగన్ధి పశ్చిమే విద్యాత్ కాకలోహముదగ్దిశి।
ధాన్యాన్యష్టౌ తదూర్ధ్వం తు శాలిర్వ్రీహిశ్చ కోద్రవః॥౭॥

కఙ్కు ముద్గం చ మాషం చ కులత్థం చ తిలం తథా।
ప్రాదక్షిణ్యేన శాల్యాదీనీశానాదిషు విన్యసేత్॥౮॥

తస్యోపరి నిధాతవ్యం మఞ్జుషం తామ్రనిర్మితమ్।
త్రిచతుర్మాత్రవిస్తారాద్ ద్విద్వ్యఙ్గులవివర్ధనాత్॥౯॥

పఞ్చషడ్వింశమాత్రాన్తం మానం ద్వాదశ భాజనే।
సమోచ్చం వాష్టషట్పఞ్చభాగోనం వా తదుచ్ఛ్రయమ్॥౧౦॥

ఏకాదిద్వాదశాన్తానాం హర్మ్యాణాముదితం క్రమాత్।
గృహీతోచ్చత్రిభాగైకం పాదాలమ్బివిధానకమ్॥౧౧॥

తత్తద్ధర్మ్యాఙ్ఘ్రివిష్కమ్భసమం వాష్టాంశహీనకమ్।
త్రిపాదం వా విశాలం తత్ ఫేలాయాః ప్రాగివోచ్ఛ్రయమ్౧॥౧౨॥

త్రివర్గమణ్డపాకారం వృత్తం వా చతురశ్రకమ్।
పఞ్చవింశతికోష్ఠం వా నవకోష్ఠకమేవ వా॥౧౩॥

ఫేలోచ్చార్ధత్రిభాగైకం కోష్ఠభిత్త్యుచ్ఛ్రయం భవేత్।
తద్విత్రిఘనతాం కుర్యాద్ యవైర్ద్విత్రిచతుష్టయైః॥౧౪॥

ఉపపీఠపదే దేవాః పఞ్చవింశతి సమ్మతాః।
శ్వభ్రోర్ధ్వభూతలం సర్వం గన్ధైః పుష్పైశ్చ దీపకైః॥౧౫॥

---

౧. 'మ్॥ గృహీతోచ్చత్రిభాగైకం పాదాలగ్నివిధానకమ్। త్రి' ఖ. పాఠః.

వాసయిత్వా తు పూర్వేద్యుః పఞ్చగవ్యైస్తు భాజనమ్।
ప్రక్షాల్య సూత్రైరావేష్ట్య శుద్ధశాల్యాస్తరే శుభే॥౧౬॥

స్థణ్డిలే చణ్డితం కృత్వా మణ్డూకం వాథ తత్పరమ్।
విన్యస్య దేవాన్ బ్రహ్మాదీన్ శ్వేతతణ్డులధారయా॥౧౭॥

ఆరాధ్య గన్ధపుష్పాద్యైర్భువనాధిపతిం జపేత్।
స్థపతిః కలశాన్ న్యస్య సర్వాన్ వస్త్రవిభూషితాన్॥౧౮॥

సుగన్ధోదకసమ్పూర్ణాన్ గన్ధపుష్పసమర్చితాన్।
నిష్కలఙ్కానసుషిరాన్ పఞ్చపఞ్చైవ సూత్రితాన్॥౧౯॥

తస్య ప్రదక్షిణే గన్ధశాలిస్థణ్డిలమణ్డలే।
ఆరాధ్య గన్ధపుష్పాద్యైర్బలిం దత్త్వా యథావిధి॥౨౦॥

భాజనాయ తతః పాత్రం వేష్టయేచ్ఛ్వేతవాససా।
శ్వేతవస్త్రాస్తరస్యోర్ధ్వే న్యసేద్ దర్భాస్తరే శుచిః॥౨౧॥

పీత్వా శుద్ధం పయో రాత్రావుపోష్యాధివసేత్ తతః।
స్థపతిః శాస్త్రవిత్ ప్రాజ్ఞః సూత్రగ్రాహ్యాదిసేవితః॥౨౨॥

ధాన్యాదీన్యథ వస్తూని భాజనాభ్యన్తరే న్యసేత్।
హేమరాజతశుల్బైశ్చ శాలివ్రీహికులత్థకాన్॥౨౩॥

త్రపుణా కఙ్కు సీసేన మాషో ముద్గోఽయసాయసా।
కోద్రవం చ తిలం భావ్యం వైకృన్తేన ప్రయత్నతః॥౨౪॥

ఈశాదిషు న్యసేదేతాన్యష్టదిక్షు యథాక్రమమ్।
జయన్తే జాతిహిఙ్గుల్యం హరితాలం భృశే మతమ్॥౨౫॥

మనఃశిలా చ వితథే భుఙ్గరాజే తు మాక్షికమ్।
రాజావర్తం తు సుగ్రీవే శోషే గైరికమీరితమ్॥౨౬॥

అఞ్జనం గణముఖ్యే స్యాదుదితౌ దరదం విదుః।
మధ్యమే పద్మరాగం తు మరీచౌ విద్రుమం మతమ్॥౨౭॥

సవిన్ద్రే పుష్యరాగం తు వైడూర్యం స్యాద్ వివస్వతి।
వజ్రమిన్ద్రజయే విద్యాదిన్ద్రనీలం తు మిత్రకే॥౨౮॥

రుద్రరాజే మహానీలం మరకతం తు మహీధరే।
ముక్తాపవత్సే మధ్యాదిపూర్వేణ క్రమశో న్యసేత్॥౨౯॥

విష్ణుక్రాన్తా త్రిశూలా శ్రీః సహా దూర్వా చ భృఙ్గకమ్।
అపామార్గైకపత్రాబ్జమీశాదిష్వోషధం న్యసేత్॥౩౦॥

చన్దనాగరుకర్పూరలవఙ్గైలాలతాఫలమ్।
తక్కోలేనాష్టగన్ధాంస్తు జయన్తాదిషు విన్యసేత్॥౩౧॥

స్వస్తికాని చతుర్దిక్షు హేమాయస్తామ్రరూప్యకైః।
సర్వేషామపి సామాన్యమేతచ్చిహ్నాస్తు వక్ష్యతే॥౩౨॥

కపాలశూలఖట్వాఙ్గం పరశుం వృషభం తథా।
పినాకం హరిణం పాశం హైమం పూర్వాదిషు న్యసేత్॥౩౩॥

కార్తస్వరమయం చాష్టమఙ్గలం తత్ర పూర్వవత్।
దర్పణం పూర్ణకుమ్భం చ వృషభం యుగ్మచామరమ్॥౩౪॥

శ్రీవత్సం స్వస్తికం శఙ్ఖం దీపం దేవాష్టమఙ్గలమ్।
స్థాపకస్యానుశిష్యస్తాన్ స్థపతిః క్రమశో న్యసేత్॥౩౫॥

ఆచ్ఛాద్య భాజనం శుభ్రం పిధానేన తు నిశ్చలమ్।
తమేవారాధ్య గన్ధాద్యైః స్నాపయేత్ కలశోదకైః॥౩౬॥

విప్రస్వాధ్యాయఘోషైశ్చ శఙ్ఖభేర్యాదినిఃస్వనైః।

కల్యాణజయఘోషైశ్చ స్థపతిః స్థాపకేన తు ॥౩౭॥

పుష్పకుణ్డలహారాదికటకైరఙ్గులీయకైః।
పఞ్చాఙ్గభూషణైర్హేమనిర్మితైశ్చ విభూషణైః॥౩౮॥

హేమయజ్ఞోపవీతస్తు నవవస్త్రోత్తరీయకః।
శ్వేతానులేపనశ్చైవ సితపుష్పశిరాః శుచిః॥౩౯॥

ధ్యాత్వా ధరాతలం సర్వం దిగ్విపేన్ద్రసమన్వితమ్।
ససాగరం సశైలేన్ద్రమనన్తస్యోపరి స్థితమ్॥౪౦॥

సృష్టిస్థితిలయాధారం భువనాధిపతిం జపేత్।
బ్రహ్మాదీనాం చ దేవానాం దేవీనాం ద్వారదక్షిణే॥౪౧॥

స్తమ్భమూలే యథాయోగం గర్తే గర్భం నిధాపయేత్।
హైమస్తమ్భే ప్రతిస్తమ్భే పాదుకాచ్చ ప్రతేరధః॥౪౨॥

తస్మాదత్యున్నతం నిమ్నం గర్భం సమ్పద్వినాశకృత్।
చతురశ్రీకృతా సారవృక్షపాషాణనిర్మితా॥౪౩॥

పాత్రద్విగుణవిస్తారా పఞ్చాఙ్గులఘనాన్వితా।
ప్రతిమాఫలకా యా సా స్థాప్యా తద్భాజనోపరి॥౪౪॥

తదూర్ధ్వే స్థాపయేత్ స్తమ్భం సంశ్లిష్టచతురిష్టకమ్।
సరత్నౌషధిభిర్యుక్తం వస్త్రపుష్పాదిశోభితమ్॥౪౫॥

ఈశగర్భమిదం ప్రోక్తమన్యేషాం తు ప్రవక్ష్యతే।
విష్ణుధిష్ణ్యే చ గర్భం స్యాద్దైమం చక్రం తు మధ్యమే ॥౪౬॥

శఙ్ఖకార్ముకదణ్డం చ రుక్మమాయసనన్దకమ్।
ధనుః శఙ్ఖం చ వామే తు ఖఙ్గం దణ్డం చ దక్షిణే ॥౪౭॥

ప్రముఖే వైనతేయం చ స్థాపయేద్ధేమనిర్మితమ్।
యజ్ఞోపవీతమోఙ్కారం స్వస్తికాగ్నిం చ హేమజమ్ ॥౪౮॥

పద్మం కమణ్డలుం చాక్షసూత్రదర్భాశ్చ తామ్రజాః।
బ్రహ్మాసనపదే మధ్యేఽమ్బురుహం స్థాప్యమేవ చ ॥౪౯॥

తస్మాన్మధ్యే తదోఙ్కారం యజ్ఞసూత్రావృతం తు యత్।
స్వస్తికాని చతుర్దిక్షు వామే స్థాప్యం కమణ్డలు ॥౫౦॥

కుశాక్షమాలాం వామే తు పురే తీక్ష్ణానలం క్షిపేత్।
బ్రహ్మగర్భమిదం ప్రోక్తం బ్రహ్మస్థానే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥౫౧॥

స్వస్తికం చాక్షమాలాం చ శక్తిం చక్రం చ కుక్కుటమ్।
మయూరం చైవ సౌవర్ణమయసా శక్తిమధ్యమే ॥౫౨॥

వామే చ కుక్కుటం దద్యాద్ దక్షిణే చ మయూరకమ్।
అక్షసూత్రం పురే స్థాప్యం గర్భం షణ్ముఖసద్మని ॥౫౩॥

అమ్బుజం చాఙ్కుశం పాశం సింహం సవితృధామకే।
వజ్రేభం నన్దకం చక్రం చామరం ధామ్ని వజ్రిణః॥౫౪॥

జామ్బూనదమయం మేషం శక్తిం పావకధామని।
అయసా మహిషం పాశం హేమజం యమధామని॥౫౫॥

అయసా నన్దకం గర్భం నిర్ఋతేస్తు విమానకే।
వరుణే మకరం పాశం లోహజం హేమజం తథా॥౫౬॥

వాయోః కృష్ణమృగం హైమం వ్యాలం తారాపతేః క్షిపేత్।
నరవాహే నరః ప్రోక్తో మకరో మదనాలయే॥౫౭॥

టఙ్కం దన్తాక్షమాలా చ విఘ్నేశావాసగర్భకే।
ఓఙ్కారం వక్రదణ్డం చ సౌవర్ణం చార్యకస్య తు॥౫౮॥

అశ్వత్థం కరకం సింహం ఛత్రం స్వర్ణేన కారయేత్।
అశ్వత్థః పురతః స్థాప్యశ్ఛత్రం తస్యోపరి స్థితమ్॥౫౯॥

కుణ్డికాపరభాగే తు కేసరీ దక్షిణే భవేత్।
సౌగతే ధామకే గర్భం శ్రీవత్సాశోకసింహకమ్॥౬౦॥

కమణ్డల్వక్షమాలా చ శిఖిపిఞ్ఛం తు హేమజమ్।
త్రిచ్ఛత్రం కరకం తాలవృన్తం రుక్మమయం భవేత్॥౬౧॥

వృక్షస్తు పురతః స్థాప్యశ్ఛత్రం తస్యోపరి స్థితమ్।

పిఞ్ఛం దక్షిణభాగేఽక్షమాలా వామే తు కుణ్డికా ॥౬౨॥

శ్రీరూపం మధ్యమే స్థాప్యం కేసరీం తత్ర విన్యసేత్।
అపరే కరకం తాలవృన్తం గర్భే జినాలయే ॥౬౩॥

శుకం చక్రం చ హైమం తు సింహం శఙ్ఖం చ రాజతమ్।
మృగం తామ్రమయం చైవ కృష్ణలోహేన నన్దకమ్ ॥౬౪॥

ఏవం దుర్గావిమానే తు గర్భం కుర్యాద్ విచక్షణః।
ఖట్వాఙ్గం నన్దకం శక్తిం క్షేత్రపాలస్య హేమజమ్ ॥౬౫॥

పద్మం లక్ష్మ్యాః సరస్వత్యా ఓఙ్కారం చ త్రివర్ణకమ్।
ధ్వాఙ్క్షకేతూత్పలం హైమం జ్యేష్ఠాకోష్ఠస్య గర్భకే॥౬౬॥

కపాలశూలఘణ్టాభిః ప్రేతాన్ కాలీగృహే న్యసేత్।
హంసోక్షశిఖితార్క్ష్యాంశ్చ సింహేభప్రేతరూపకాన్ ॥౬౭॥

జామ్బూనదమయాన్ మాతృకోష్ఠకేషు నిధాపయేత్।
పద్మాక్షసూత్రకం దీపం రోహిణీగృహగర్భకే॥౬౮॥

దర్పణం చాక్షమాలాం చ పార్వతీభవనే విదుః।
పద్మాక్షసూత్రకం పూర్ణకుమ్భం మోహినిధామని ॥౬౯॥

చిత్రధ్వజపతాకాశ్చ సచిహ్నైః సహ వాహనైః।
అనుక్తానాం చ దేవానాం దేవీనాం గర్భమిష్యతే ॥౭౦॥

ద్విజాతీనాం తు వర్ణానాం జాతిగర్భే విధీయతే।
కరకం దణ్డకాష్ఠం చ శుల్బం హేమమయం భవేత్॥౭౧॥

యజ్ఞోపవీతం యజ్ఞాగ్నిం యజ్ఞభాణ్డం చ రాజతమ్।
యజ్ఞోపవీతమధ్యస్థం యజ్ఞభాణ్డం చ దక్షిణే॥౭౨॥

వామే తు కరకం కాష్ఠమనలం పురతో భవేత్।
విప్రగర్భమిదం ప్రోక్తం స్వస్తికాని చతుర్దిశి॥౭౩॥

మధ్యే హేమమయం చక్రం వామే శఙ్ఖం చ రాజతమ్।
కార్ముకం తామ్రజం వామే దణ్డో రుక్మేణ దక్షిణే॥౭౪॥

ఖడ్గం చాయసమేవ స్యాచ్చతుర్నాగాశ్చతుర్దిశి।
హైమమాయసకం తామ్రం రాజతం క్రమశో న్యసేత్॥౭౫॥

మధ్యే శ్రీరూపకం హైమం స్వస్తికాని చతుర్దిశి।
ఛత్రధ్వజగపతాకాశ్చ దణ్డం వై శాసనాత్మకమ్॥౭౬॥

రాజద్వారే భవేద్ గర్భమన్యేషాం తు యథార్థకమ్।
వార్ష్ణేయకానాం గర్భం చేద్ విజయద్వారదక్షిణే॥౭౭॥

అయసా హలజిహ్వం చ శఙ్ఖం తామ్రకులీరకమ్।
పఞ్చాయుధం సీసమాషం (హయౌ? యం) వృషగజౌ హరిమ్॥౭౮॥

అర్కాగ్నివరుణేన్ద్వానాం స్థానే సమ్యక్ నివేశయేత్।
చత్వారో ధేనుకాః శ్వేతనిర్మితాశ్చ చతుర్దిశి॥౭౯॥

గోపుఙ్గవం చ పురతో వైశ్యానాం ప్రవిధీయతే।
బీజపాత్రం హలం హైమం తామ్రజం యుగమిష్యతే॥౮౦॥

రజతేన పశుం విద్యాచ్చతుర్దిక్షు వినిక్షిపేత్।
మధ్యే గోపుఙ్గవం చైవ తన్నిరీక్ష్య యుగం పునః॥౮౧॥

హలం దక్షిణభాగే తు వామాంశే బీజపాత్రకమ్।
బీజం హిరణ్మయం శూద్రగర్భం వైశ్యే చ సమ్మతమ్॥౮౨॥

గృహాణాం గృహగర్భం చ జాతిగర్భం విమిశ్రితమ్।
అనేకభూమియుక్తాని యాని వాసగృహాణి చ॥౮౩॥

---

౧. 'జ + + । ఖట్వాఙ్గం నన్దకం శుక్తిః క్షేత్రపాలస్య హేమజమ్। పద్మం లక్ష్మ్యాః సరస్వత్యా ఓఙ్కారం చక్రవర్ధకమ్॥ ధ్వాఙ్క్షే కేతూత్పలం హైమం జ్యేష్ఠాకోష్ఠస్య గర్భకే। + + పతాకా' ఖ. పాఠః.

పుష్పదన్తే చ భల్లాటే మహేన్ద్రే చ గృహక్షతే।
దక్షిణే నేత్రభిత్తౌ తు సౌమ్యాదౌ తు చతుర్గృహే॥౮౪॥

ద్వారి ప్రదక్షిణే స్తమ్భే యోగే వాపి విధీయతే।
స్థాలీ తదుపధానం చ దార్వికం తణ్డులం ఖజమ్॥౮౫॥

గలక్యం దన్తకాష్ఠాగ్నిం కృష్ణం లోహం మహానసే।
దక్షిణే భవనే గర్భః కుమ్భః శాల్యుదపూరితః॥౮౬॥

ధనసద్మని గర్భస్తు సార్గలం కుఞ్చితం భవేత్।
పర్యఙ్కదీపశయనం గర్భం విద్యాత్ సుఖాలయే॥౮౭॥

యేన యత్ కర్మ నిష్పాద్యం తేన తద్గృహగర్భకమ్।
యాని యస్య స్వచిహ్నాని తాని తస్య నిధాపయేత్॥౮౮॥

సభాప్రపామణ్డపేషు కర్ణపాదే ప్రదక్షిణే।
ద్వితీయస్తమ్భకే ద్వారదక్షిణాఙ్ఘ్రౌ తు వా న్యసేత్॥౮౯॥

అయోమయగజో గర్భః కృష్ణలోహేన కోద్రవః।
లక్ష్మీం సరస్వతీం హేమాం పాత్రమధ్యే తు విన్యసేత్॥౯౦॥

గర్భే నాట్యసభాయాం చ ప్రక్షిపేత్ కుటికాముఖే।
మణ్డితస్తమ్భమూలే వాప్యుభయోరపి చేష్యతే॥౯౧॥

ఆతోద్యాని చ సర్వాణి సర్వలోహమయాని చ।
శ్రీవత్సం పఙ్కజం పూర్ణకుమ్భం హేమజమిష్యతే॥౯౨॥

హేమగర్భసభాగర్భే ద్వారస్తమ్భే విధీయతే।
పూర్వోక్తకర్ణపాదే వా గర్భస్థానం తు తస్య వై॥౯౩॥

తులాభారాభిషేకార్థం మణ్డపే వాథ తద్ భవేత్।
పాషణ్డ్యాశ్రమిణాం వాసే తత్తచ్చిహ్నం తు గర్భకమ్॥౯౪॥

జాత్యన్తరాణాం సర్వేషాం తత్తచ్చిహ్నం ప్రయోజయేత్।
గృహిణీ గర్భిణీ కర్తుర్యది గర్భం న నిక్షిపేత్॥౯౫॥

రత్నాని ధాతవశ్చైవ స్వల్పవిస్తారభాజనే।
తద్దైవస్థానభావజ్ఞైర్న్యస్తవ్యానీహ తాని వై॥౯౬॥

ద్వారప్రదక్షిణే స్థానే స్వామిస్థానస్య దక్షిణే।
అభ్యన్తరముఖం గర్భం వస్తుమధ్యం బహిర్ముఖమ్॥౯౭॥

ఇదం మన్త్రం సముచ్చార్య ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః।
పూర్వోక్తవిధినా సమ్యక్ స్థాపయేత్ స్థపతిః క్రమాత్॥౯౮॥

అయం మన్త్రః—“స్వరదేవతాభ్యో మన్త్రేభ్యః స్వాహా। సర్వరత్నాధిపతయే స్వాహా। ఉత్తమప్రజాపతయే సత్యవాదినే నమః। శ్రియై నమః। సరస్వత్యై నమః। వైవస్వతాయ నమః। వజ్రపాణయే నమః। అభినవసర్వవిఘ్నప్రశమనాయ నమః। నమో వహ్నయే స్వాహా॥”

వాపీకూపతటాకే తు దీర్ఘికాసేతుబన్ధనే।
మత్స్యమణ్డూకకులిరం సర్పం వై శింశుమారకమ్॥౯౯॥

హేమజం తదుదగ్భాగే పూర్వాయాం దిశి వాథవా।
పురుషాఞ్జలిమాత్రే తు శ్వభ్రే పాత్రం నిధాపయేత్॥౧౦౦॥

సుముహూర్తే సులగ్నే చ హోరాకరణసంయుతే।
రాత్రౌ గర్భమహన్యేవ స్థాపయేచ్చతురిష్టకమ్॥౧౦౧॥

యద్యత్ స్థానం తు గర్భస్య తత్రతస్థా ప్రథమేష్టకా।
మృత్కన్దధాన్యసల్లోహధాతురత్నౌషధైః సహ॥౧౦౨॥

గన్ధద్రవ్యైశ్చ బీజైశ్చ విధేయా ప్రథమేష్టకా।
శైలే శిలామయీ ప్రోక్తా చైష్టకే చేష్టకాః శుభాః॥౧౦౩॥

గర్భభాజనవిస్తారా విస్తారద్విగుణాయతా।
విపులార్ధఘనా సర్వహర్మ్యకే చతురిష్టకా॥౧౦౪॥

అష్టౌ ద్వాదశ వా గ్రాహ్యా మధ్యమే తు మహత్తరే।
ఋజుదీర్ఘాఙ్గులిన్యాసా సమసఙ్ఖ్యా హి పుంస్త్వభాక్॥౧౦౫॥

స్త్రీత్వభాగోజసంఙ్ఖ్యా సా వక్రరేఖం నపుంసకమ్।
సుస్నిగ్ధాః సమదగ్ధాశ్చ సుస్వనాస్తాః సుశోభనాః॥౧౦౬॥

పుంస్త్రీనపుంసకే హర్మ్యే యోజయేత్ తా యథాక్రమమ్।
యథా జాతా పురా తత్ర స్థాపనీయా తథా భవేత్॥౧౦౭॥

శిలా దోషవినిర్ముక్తా బిన్దురేఖాదివర్జితా।
ఆదావేవ తు కర్తవ్యా ఝషాలే ప్రథమేష్టకా॥౧౦౮॥

నిఖాతాఙ్ఘ్రౌ విమానే తు న్యస్తవ్యా గర్భమూర్ధని।

తత్పూర్వదక్షిణే పూర్వం త్రికోణేషు ప్రదక్షిణమ్ ॥౧౦౯॥

దేవాదీనాం ద్విజాతీనాం స్థాపయేత్ స్థపతిః క్రమాత్।
కేచిచ్ఛ్వభ్రస్య గమ్భీరే పఞ్చాద్వ్యంశావసానకే॥౧౧౦॥

ఇష్టకాదిచితే ఖాతే వదన్తి ప్రథమేష్టకామ్।
పూర్వవద్ వరవేషాఢ్యే యుక్త్యా తత్ర నిధాపయేత్॥౧౧౧॥

రూపాణ్యప్యోషధాని ద్యుతిమణికనకాద్యష్టలోహాని ధాతూన్,
పాత్రే న్యస్యాఞ్జనాదీన్ శుభయుతదినపక్షర్క్షహోరాముహూర్తే।
మృత్కన్దాన్యష్టధాన్యాని చ నిశి మతిమాన్ శ్వభ్రమూలే నిధాయ
క్షిప్త్వా పాత్రాయ యుక్త్యా బలిమథ సలిలే స్థాపయేద్ గర్భమాదౌ ॥౧౧౨॥

అమరనరవిమానద్వారయోగాఙ్ఘ్రిమూలే
విధివదవికలాఙ్గం గర్భమాదౌ నిధాయ।
తదుపరి విధినాస్మిన్ యోగమఙ్ఘ్రిం చ పూర్వం
సకలవిభవయుక్తం స్థాపయేద్ గర్భమూర్ధ్ని ॥౧౧౩॥

పఞ్చపఞ్చకలశోదకపూతౌ శ్వేతచన్దననవామ్బరయుక్తౌ।
సర్వమఙ్గలవిచిత్రతరౌ తౌ స్థాపయేత్ స్థపతిరఙ్ఘ్రికయోగౌ ॥౧౧౪॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే గర్భవిన్యాసో నామ
ద్వాదశోఽధ్యాయః।

అథ త్రయోదశోఽధ్యాయః।

అధిష్ఠానస్య చాధస్తాదుపపీఠం ప్రయోజయేత్।
రక్షార్థమున్నతార్థం చ శోభార్థం తత్ ప్రవక్ష్యతే॥౧॥

సమం త్రిపాదమర్ధం వా పఞ్చాంశద్వ్యంశమేవ వా।
సపాదం వాథ సార్ధం వా పాదోనద్విగుణం తు వా॥౨॥

ద్విగుణం వా ప్రకర్తవ్యమాత్తాధిష్ఠానతుఙ్గతః।
ఉత్సేధే దశభాగే తు ఏకేనైకేన వర్ధనాత్॥౩॥

పఞ్చాంశాన్తమధిష్ఠానజన్మాద్ బాహ్యే తు నిర్గమమ్।
దణ్డం వా సార్ధదణ్డం వా ద్విదణ్డం వా త్రిదణ్డకమ్॥౪॥

అధిష్ఠానజగత్యా వా సమం తత్పాదబాహ్యకమ్।
వేదిభద్రం ప్రతిభద్రం సుభద్రం చ త్రిధా మతమ్॥౫॥

ఉచ్ఛ్రయే భానుభాగే తు ద్వ్యంశేనోపానమీరితమ్।
పద్మమంశం తదూర్ధ్వేఽర్ధం క్షేపణం పఞ్చభాగికమ్॥౬॥

గ్రీవమర్ధేన కమ్పం స్యాద్ భాగైకేనామ్బుజం భవేత్।
శేషాంశం వాజనం కమ్పమష్టాఙ్గముపపీఠకమ్॥౭॥

షడఙ్గం వా విధాతవ్యమూర్ధ్వాధస్తాద్ వినామ్బుజమ్।
వేదిభద్రం ద్విధా ప్రోక్తం సర్వహర్మ్యేషు యోగ్యకమ్॥౮॥

అశ్వినీషుద్విక్రైకాంశైః భానుభాగాఙ్గకాంశకైః।
త్ర్యంశైకాంశకభాగైస్తు ద్వాభ్యామంశేన యోజయేత్॥౯॥

జన్మతో వాజనాన్తం తు తుఙ్గే త్రినవభాగకే।
పాదుకం పఙ్కజం కమ్పం కణ్ఠముత్తరమమ్బుజమ్॥౧౦॥

కపోతపాలికాన్తాది ప్రతివాజనముచ్యతే।
ప్రతిభద్రమిదం నామ్నా సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్॥౧౧॥

యుగ్మేశాక్షాంశకాంశైస్తు ద్వ్యేకాష్టాంశాంశకాంశకైః।
త్ర్యంశైకేనాంశకైర్ద్వాభ్యామేకేనాత్రైవ యోజయేత్॥౧౨॥

పాదుకం పఙ్కజం చైవమాలిఙ్గాన్తరితం తథా।
ప్రత్యూర్ధ్వే వాజనం కణ్ఠముత్తరాబ్జకపోతకమ్॥౧౩॥

ఆలిఙ్గాన్తరితం చోర్ధ్వే ప్రతిశ్చైవోర్ధ్వవాజనమ్।
ద్వివిధం ప్రతిభద్రం స్యాదేకభాగాధికం తతః॥౧౪॥

త్రిఃసప్తాంశే తదుత్సేధే ద్వాభ్యాం జన్మ తథామ్బుజమ్।
అర్ధేన కణ్ఠమర్ధేన పద్మద్వ్యంశేన వాజనమ్॥౧౫॥

అర్ధేనాబ్జం తథా కమ్పం కణ్ఠమష్టాంశమీరితమ్।
అంశేనోత్తరమర్ధేన పద్మం గోపానకం త్రిభిః॥౧౬॥

భాగార్ధమూర్ధ్వకమ్పం స్యాదేతన్నామ్నా సుభద్రకమ్।
జన్మ ద్వ్యంశం త్రియంశేన పద్మమంశేన కన్ధరమ్॥౧౭॥

ద్వాభ్యాం వాజనమేకేన కమ్పమష్టాంశకైర్గలమ్।
అంశేన కమ్పకం ద్వాభ్యాం వాజనం కమ్పమంశకమ్॥౧౮॥

సుభద్రం ద్వివిధం ప్రోక్తం సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్।
సింహేభమకరైర్వ్యాలైర్యూథైః పత్రైరలఙ్కృతమ్॥౧౯॥

ప్రతివక్త్రం ఝషాఢ్యం స్యాద్ వాలేనారూఢమస్తకమ్।
అర్పితానర్పితే హర్మ్యే సర్వత్ర పరికల్పయేత్॥౨౦॥

అఙ్గమఙ్గం ప్రతి ప్రాజ్ఞైర్వృద్ధిర్హానిస్తథోచ్యతే।
తథా మసూరకాణాం తు యుఞ్జీయాదుపపీఠకే॥౨౧॥

ఆత్తాధిష్ఠానతుఙ్గాద్ ద్విగుణమథ సమం సార్ధమర్ధం త్రిపాదం
పఞ్చాంశద్వ్యంశకం వానలసమభజితే ద్వ్యేకమాత్రోపపీఠమ్।
సప్రత్యఙ్గం సమం చేత్ తదపి చ మహతా వాజనేనోపయుక్తం
సర్వస్మిన్నగ్రాన్యథస్తాద్ దృఢతరమతినా యోజితవ్యం బలార్థమ్॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే ఉపపీఠవిధానో నామ

త్రయోదశోఽధ్యాయః।

అథ చతుర్దశోఽధ్యాయః।

త్రైతిలానాం ద్విజాతీనాం వర్ణానాం గృహకర్మణి।
తద్యోగ్యం ద్వివిధం వస్తు జాఙ్గలానూపభేదతః॥౧॥

ఘనశర్కరయా యుక్తమత్యన్తం ఖననే ఖరమ్।
సితాంశుతనుతోయాఢ్యం జాఙ్గలం భూతలం భవేత్॥౨॥

ఖననం క్రియమాణస్య వస్తునశ్చ బలం యథా।
రూఢోత్పలకృశేర్వాదిసంయుక్తం తనువాలుకమ్॥౩॥

అనూపమితి విఖ్యాతం ఖాత్వైవా జలదర్శనాత్।
ఇష్టకోపలమృద్భిశ్చ వాలుకైరపి చిక్కణైః॥౪॥

శర్కరాభిః క్రమాచ్ఛ్వభ్రం నిశ్ఛిద్రం పూరయేత్ స్థిరమ్।
ఘనీకృత్యేభపాద్యైశ్చ కాష్ఠఖణ్డైర్బృహత్తరైః॥౫॥

తత్ఖాతే సలిలేనైవ పూరితేఽక్షయతా శుభా।
సమత్వం సలిలేనైవ సాధయిత్వా విచక్షణః॥౬॥

గర్భం ప్రక్షిప్య తం నీ(త్వా హెూమం? త్వోపానం) తత్ర నిధాపయేత్।
స్తమ్భద్విత్రిగుణవ్యాసం తదర్ధబహలాన్వితమ్॥౭॥

ఉపానోపరి పద్మం చోపోపానం చ తదూర్ధ్వతః।
యథాశోభాంశమానేన కుర్యాత్ తత్ర విచక్షణః॥౮॥

ఉన్నతాం ప్రకృతిం భూమిం కృత్వా హస్తప్రమాణతః।
ఘనీకృత్య తదూర్ధ్వస్థ (ఉ?ము)పానం జన్మ చోచ్యతే॥౯॥

తదూర్ధ్వస్థమధిష్ఠానం సోపపీఠం తు కేవలమ్।
సస్తమ్భం వా సకుడ్యం వా జఙ్ఘావర్గం తదూర్ధ్వగమ్॥౧౦॥

భూమిదేశ ఇతి ఖ్యాతా కపోతోర్ధ్వగతా ప్రతిః।
ప్రాసాదాదీని వాస్తూని చాధితిష్ఠన్తి యద్ధి తత్॥౧౧॥

అధిష్ఠానం తదున్మానం జాతిభూమివశాద్ ద్విధా।
త్రైతిలానాం చతుర్హస్తం త్రిహస్తార్ధం ద్విజన్మనామ్॥౧౨॥

నృపాణాం త్రికరం సార్ధద్విహస్తం యౌవరాజకమ్।
ద్విహస్తం వణిజామేకహస్తం శూద్రస్య కీర్త్యతే॥౧౩॥

ఏతజ్జాతివశాద్ భూమివశాదత్రైవ కథ్యతే
దణ్డాత్ షణ్మాత్రహాన్యా తు ద్వాదశాద్యాత్ త్రిభూమికాత్॥౧౪॥

త్రితలస్యోత్తమస్యేష్టం పాదేనోనం ద్విహస్తకమ్।
క్షుద్రాణామనయా నీత్యా విధాతవ్యం విచక్షణైః౨॥౧౫॥

తత్తత్పాదోదయార్ధేన షడష్టాంశోనమానతః।
అధిష్ఠానస్య చోత్సేధం వాస్తువస్తుని భూవశాత్॥౧౬॥

యదుపానస్య నిష్క్రాన్తం తత్ త్ర్యంశేన విభాజయేత్।
త్యక్త్వైకాంశం బహిస్తత్ర జగతీం కారయేద్ బుధః॥౧౭॥

తద్వత్ కుముదుపట్టం చ తద్వత్ కణ్ఠస్య వేశనమ్।
అత్రోత్సేధాంశమానం తు భాగమానేన వక్ష్యతే॥౧౮॥

అష్టసప్తశశిబన్ధభాగికశ్చన్ద్రబన్ధశశిభాగికైః క్రమాత్।
వప్రకం కుముదకమ్పకన్ధరం కమ్పవాజనమధోర్ధ్వకమ్పకమ్॥౧౯॥

పాదబన్ధముదితం తదుచ్ఛ్రయే భానుభిర్ద్విగుణితాంశకే కృతే।
దేవవిప్రనృపవైశ్యశూద్రకేష్వేవముక్తమృషిభిః పురాతనైః॥౨౦॥

చన్ద్రదృక్కశిశివాంశకై రసైర్ధాతుభిశ్చ సమభాగికైః క్రమాత్।
వాజనం ప్రతిముఖం త్రియశ్రకం దృక్ చ వృత్తకుముదం తు వప్రకమ్॥౨౧॥

---

౨. 'ణైః॥ మసూరకోన్నతం పఞ్చహస్తే ద్వాత్రింశదఙ్గులమ్। త్రింశదఙ్గులమూలం వా ద్విద్వ్యఙ్గులవివర్ధనాత్॥ అష్టత్రింశతిమాత్రోచ్చం త్రయోదశవిశాలినః। షడాదీనాం తు పఞ్చానామేకత్రింశతిమాత్రకః॥ నవత్రింశతిమాత్రోచ్చం చతుర్దశకరస్య తు। త్రిచతుర్హస్తయోర్ధామ్నో స్తన్నీత్యైవ విచక్షణః। అర్తో_త్సేధాంశమానేన వాధిష్ఠానోచ్ఛ్రయం విదుః॥ కైశ్చిత్ తేన ప్రకారేణ విధాతవ్యం విచక్షణైః। త',

---

త్రిఃషడంశసమభాగికే తలే నాగవక్రసదృశం ప్రతిద్వయమ్।
దేవవిప్రనృపమన్దిరేషు తద్యోగ్యకం హ్యురగబన్ధకం భవేత్॥౨౨॥

అంశాధ్యర్ధార్ధభాగైర్మునిరసశశిభిశ్చన్ద్రదృక్త్రైచ్ఛవభాగైః
క్షుద్రోపానాబ్జకమ్పం జగతికుముదకం ధారయా యుక్తమూర్ధ్వే।
ఆలిఙ్గాన్తాదికం తత్ర్పతిముఖమథ తద్వాజనం పద్మయుక్తం
త్రిఃసప్తాంశే తలోచ్చే కరిహరిమకరవ్యాలరూపాది భూష్యమ్॥౨౩॥

ప్రతిక్రమం తత్ సురమన్దిరోచితం విచిత్రితం పత్రలతాదిరూపకైః।
ద్విజన్మభూమీశ్వరయోర్మతం గృహే ఇభప్రభం పుష్టికరం జయావహమ్॥౨౪॥

ఏకద్వ్యయేకేన షడ్భిః శశిశివశశిభిర్బన్ధచన్ద్రైకభాగై-
ర్ద్వ్యంశైకేనాంశనేత్రైః శివశశిసమభాగోనజన్మాబ్జకం చ।
వప్రం పద్మం గలాబ్జం కుముదముపరి పద్మం చ కమ్పం గలం తత్
కమ్పం పద్మం చ పట్టికమలముపరి(త?క)మ్పం చ షడ్వింశదంశే॥౨౫॥

పద్మకేసరమేతదుదాహృతం కమ్పవాజనపఙ్కజకైర్యుతమ్।
కుమ్భవప్రయుతం చ సకన్ధరం శమ్భుధామని తత్ ప్రవిధీయతే॥౨౬॥

భాగేష్వేకార్ధకార్ధైస్తదుపరి చతురంశైస్తథార్ధాంశకార్ధై-
ర్ద్వ్యర్ధాంశార్ధద్విభాగైస్తదుపరి న తథార్ధాంశకార్ధేన జన్మమ్।
వప్రం కణ్ఠం గలాబ్జం తదుపరి కుముదం పఙ్కజం కమ్పకణ్ఠం
కమ్పం పద్మం మహావాజనముపరిదలం కమ్పకం కణ్ఠజాఢ్యమ్॥౨౭॥

పుష్పపుష్కలమేతదుదాహృతం కల్పితం నవపాఙ్క్తిభిరుచ్ఛ్రయే।

శిల్పిభిః ప్రసరైరపి పూజితామూర్ధ్వమధ్యమముఖే విమానకే॥౨౮॥

ద్వాభ్యామేకేన సప్తాంశకశశి(శి)వవేదైకచన్ద్రాగ్నిభాగై-
రేకేనైకేన వేదైః శివశశినయనైకేన మోహామరాబ్జమ్।
హృత్పద్మం కైరవాబ్జం గలధరగలకమ్పం దలం తత్కపోతం
ద్విలిఙ్గాన్తాదికం తత్ ప్రతిముఖమథ తద్వాజనం పఙ్కజాఢ్యమ్॥౨౯॥

శ్రీబన్ధం స్యాదేతదుచ్చే చతుర్వ్యస్వ్రంశే కుర్యాచ్చాన్తధీర్వర్ధకిస్తత్।
దేవేశానాం మన్దిరేష్వేవముక్తం శ్రీసౌభాగ్యారోగ్యభోగ్యం దదాతి॥౩౦॥

తుఙ్గే షడ్వింశదంశే ఖురమథ జగతీకైరవం కమ్పకణ్ఠం
కమ్పం పద్మం కపోతం తదుపరి చ తథా నిమ్నమన్తాదివక్రమ్।
కమ్పం భాగేన షడ్భిః శరశశిగుణచన్ద్రైకబన్ధాంశకాంశై-
ర్ద్వాభ్యామేకేన కుర్యాదమరనరపతేర్మన్దిరే మఞ్చబన్ధమ్॥౩౧॥

ఆలిఙ్గ్యుక్తమథ చాన్తరితప్రతీభ్యాం తద్వాజనేన చ వియుక్తకమేతదేవ।
శ్రీకాన్తనామకమసూరకమష్టకోణం వృత్తం తు వా కుముదమమ్బరమార్గిణాం తత్॥౩౨॥

ఏకద్వ్యేకర్తువేదైః శశినయనశివద్వ్యేకదృక్చన్ద్రసార్ధా-
ర్ధాంశైర్జన్మాబ్జకమ్పం జగతికుముదకం కమ్పకణ్ఠం చ కమ్పమ్।
పద్మం పట్టం చ కణ్ఠం తదుపరి చ తథా వాజనాబ్జం చ పట్టం
శ్రేణీబన్ధం సురాణాముదితమిదమలం తుఙ్గషడ్వింశదంశే॥౩౩॥

సార్ధార్ధేష్వంశకాంశైర్గుణశశిశివచన్ద్రద్వికైకేన జన్మ-
క్షుద్రం పద్మం ధృగబ్జం కుముదముపరి పద్మం తథాలిఙ్గమూర్ధ్వే।

ఆలిఙ్గాన్తః ప్రతిర్వాజనమథ మతిమాన్ యోజయేత్ త్రిఃషడంశే
తుఙ్గే దేవేశ్వరాణామిదముదితమగారేఽనఘం పద్మబన్ధమ్॥౩౪॥

ద్వ్యేకైకాంశైః శరాంశైర్యుగశశిశివదృక్చన్ద్రశైవాశ్వినీభి-
ర్భాగేనోపానకణ్ఠం తదుపరి చ తథా కమ్పవప్రం చ కుమ్భమ్।
పద్మం పట్టం చ కణ్ఠం తదుపరి చ తథా కమ్పపద్మం చ పట్టీ-
పట్టం తద్వప్రబన్ధం తదపి చ సహితం సద్వికైర్వింశదంశైః॥౩౫॥

తదేవ వృత్తం కుముదం తు వాజనే కపోతయుక్తం హి కపోతబన్ధకమ్।
తదేవ వేద్రైః ప్రతివాజనం ప్రతిస్త్రికాశ్రయుక్తం ప్రతిబన్ధముచ్యతే॥౩౬॥

ఏకద్వ్యేకాగ్నిభాగైః శశియుగలశివద్వ్యేకచన్ద్రేశదృగ్భి-
శ్చన్ద్రైకైకాక్షిచన్ద్రైః ఖురకమలమథో కమ్పకణ్ఠం చ కమ్పమ్।
పద్మం పట్టాబ్జనిమ్నం కమలముపరి కుమ్భం దలం నిమ్నమన్త్యాద్-
యా స్యాచ్చోర్ధ్వే ప్రతిర్వాజనమథ కలశాఖ్యేన భాగాస్త్రిరష్టౌ॥౩౭॥

ఏతాని భేద్రైస్తు చతుర్దశైవ ప్రోక్తాని తజ్జ్ఞైస్తు మసూరకాణి।
సర్వాణి నాస్యఙ్ఘ్రియుతాని యుక్త్యా దృఢీకృతాఙ్గాని మయోదితాని॥౩౮॥

భాగేనార్ధత్రిపాదాఙ్ఘ్రిభిరథ యుగలాధ్యర్ధచన్ద్రార్ధపాద్రై-
ర్మాత్రైర్వృద్ధిశ్చ హానిర్ద్రుఢతరమతినా యోజితవ్యా బలార్థమ్।
శోభార్థం భాగమఙ్ఘ్రప్రతివరసమనీచాల్పహర్మ్యే తలానా-
మేవం ప్రోక్తం యమీన్ద్రైరవికలమతిభిస్తన్త్రవిద్భిః పురాణైః॥౩౯॥

మసూరకమధిష్ఠానం వస్త్వాధారం ధరాతలమ్।

తలం కుట్టిమమాద్యఙ్గం పర్యాయవచనాని హి ॥౪౦॥

యావజ్జగతినిష్కాన్తం తావత్ కుముదనిర్గమమ్।
అమ్బుజానాం తు సర్వేషాముత్సేధసమనిర్గమమ్ ॥౪౧॥

దలాగ్రతీవ్రముత్సేధాత్ పాదం పాదార్ధమేవ వా।
వేత్రాణామపి సర్వేషాం చతుర్భాగైకనిర్గమమ్ ॥౪౨॥

తత్సమం వా త్రిపాదం వా మహావాజననిర్గమమ్।
ఏవం తీవ్రక్రమం ప్రోక్తం శోభాబలవశాత్ తు వా ॥౪౩॥

ప్రవేశనిర్గమం కుర్యాత్ సర్వాఙ్గానాం మసూరకే।
ప్రతిచ్ఛేదం న కర్తవ్యం సర్వత్రైవం విచక్షణైః ॥౪౪॥

ద్వారార్థం యత్ ప్రతిచ్ఛేదం సమ్పద్ద్వారం చ నేత్యలమ్।
పాదబన్ధమధిష్ఠానం ఛేదనీయం యథోచితమ్ ॥౪౫॥

జన్మాదిపఞ్చవర్గే తు తత్తత్తుఙ్గావసానకే।
సపట్టికాఙ్గేఽధిష్ఠానేఽప్యన్యస్మిన్నేవమూహ్యతామ్ ॥౪౬॥

యద్ యత్రైవోచితం ప్రాజ్ఞస్తత్ తత్రైవ ప్రయోజయేత్ ॥౪౬ ౧/౨॥

స్తమ్భోచ్చార్ధం వా మసూరోచ్చమానం తత్ షట్సప్తాష్టాంశకం భాగహీనమ్।
వస్త్వాధారోచ్చం భవేత్ సర్వవస్తుష్వేవం పూర్వం శమ్భునా సమ్యగుక్తమ్ ॥౪౭ ౧/౨॥

వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే అధిష్ఠానవిధానో నామ

చతుర్దశోఽధ్యాయః।

అథ పఞ్చదశోఽధ్యాయః।

పాదాయామం సవిస్తారమాకారం భూషణాదికమ్।
లక్షణాన్తరతః సమ్యగ్ వక్ష్యే సంక్షేపతః క్రమాత్॥౧॥

స్థాణుః స్థూణశ్చ పాదశ్చ జఙ్ఘా చ చరణోఽఙ్ఘ్రికః।
స్తమ్భశ్చ తలిపః కమ్పః పర్యాయవచనాని హి॥౨॥

స (తే?విత) స్త్యష్టహస్తోచ్చం ద్వాదశక్ష్మాద్యపాదకమ్।
తత్తద్వితస్తిహీనేన త్రికరం చాన్త్యభూమికే॥3॥

ఆత్తోత్సేధాంశమానేన పాదోచ్చం వా విధీయతే।
ఆత్తాధిష్ఠానతుఙ్గస్య ద్విగుణం పాదతుఙ్గకమ్॥౪॥

ద్విగుణాదధికోత్సేధః స్తమ్భః ప్రోక్తః స్వయంభువా।
అష్టవింశతిమాత్రైస్తు మూలభూస్తమ్భవిస్తృతమ్॥౫॥

తత్తద్ద్వ్యఙ్గులభిన్నేన షణ్మాత్రం చాన్త్యభూమికే।
పాదోచ్చే పఙ్క్తినన్దాష్టభాగేంఽశం పాదవిస్తృతమ్॥౬॥

తదర్ధం వా త్రిభాగోనం చతుర్భాగోనమేవ వా।
కుడ్యస్తమ్భస్య విస్తారస్తేన ద్విత్రిచతుర్గుణః॥౭॥

పఞ్చషడ్గుణ ఏవం స్యాద్ భిత్తివిష్కమ్భ ఇష్యతే।
జన్మో(ర్ధే?ర్ధ్వే) స్తమ్భవిక్షేపహోమాః స్తమ్భవిధౌ విదుః॥౮॥

ప్రతిస్తమ్భః ప్రతేరూర్ధ్వే చోత్తరాధో హితాయతిః।
జన్మో(ర్ధే?ర్ధ్వే) స్తమ్భనిక్షేపః స్తమ్భాయామస్త్రిభాగభాక్॥౯॥

గామ్భీర్యమవటం కృత్వా తదుపఙ్క్షత(లం)కురు।
పాదుకాద్యుత్తరాన్తస్థో నిఖాతస్తమ్భ ఇష్యతే॥౧౦॥

అధిష్ఠానోత్తరాన్తస్థో ఝుపాలస్తమ్భ ఉచ్యతే।
తద్వ్యాసాదర్కభాగా(ద్యు?ద్యం) షడ్భాగోనాగ్రవిస్తరః॥౧౧॥

మూలభూస్తమ్భతుఙ్గస్య ద్వాదశాద్యాః షడంశ(ను?యు)క్।
ఊర్ధ్వోర్ధ్వస్తమ్భతుఙ్గం స్యాదేవం తద్విస్తరక్రమః॥౧౨॥

అగ్రాకారం యుగాశ్రం తు కుమ్భమణ్డిసమన్వితమ్।
బ్రహ్మకాన్తం తదష్టాశ్రం విష్ణుకాన్తమిహోచ్యతే॥౧౩॥

షడశ్రమిన్ద్రకాన్తం స్యాత్ సౌమ్యం తత్ షోడశాశ్రకమ్।
కర్ణమాత్రేణ తన్మూలే చతురశ్రమితోర్ధ్వ(రః?తః)॥౧౪॥

అష్టాశ్రం వా ద్విరష్టాశ్రవృత్తం పూర్వాశ్రమీరితమ్।

కుమ్భమణ్డియుతం వాపి రుద్రకాన్తం సువృత్తకమ్ ॥౧౫॥

విస్తారద్విగుణం మధ్యేఽష్టాశ్రయుక్తం యుగాశ్రకమ్ ।
వియుక్తం కుమ్భమణ్డిభ్యాం మధ్యేఽష్టాశ్రం తదుచ్యతే ॥౧౬॥

చతురష్టాశ్రవృత్తాభం రుద్రచ్ఛన్దసమాంశతః ।
దణ్డాధ్యర్ధే ద్విదణ్డేనోత్తుఙ్గద్విగుణవిస్తృతమ్ ॥౧౭॥

పద్మాసనం తు కర్తవ్యం మూలే పద్మాసనం భవేత్ ।
యథేష్టాకృతిసంయుక్తమూర్ధ్వతో వా సమణ్డితమ్ ॥౧౮॥

చక్రవాకాకృతివ్యాప్తం మూలే పద్మాసనాన్వితమ్ ।
సభద్రం మధ్యభాగే తు భద్రకం తద్ ద్విమణ్డితమ్ ॥౧౯॥

వ్యాలేభసింహభూతాదిమణ్డితం యత్తు మూలతః ।
యథేష్టాకృతిసంయుక్తం తత్తన్నామ్నా సమీరితమ్ ॥౨౦॥

ఆత్తమేవ తదాయామే శుణ్డుభేదసమన్వితమ్ ।
యుక్తం తత్ కుమ్భమణ్డిభ్యాం శుణ్డుపాదమితి స్మృతమ్ ॥౨౧॥

ముక్తోత్కరణకర్మాఙ్గం పిణ్డిపాదం తదేవ హి ।
కర్ణాయామేన చాగ్రే తు చతురశ్రసమన్వితమ్ ॥౨౨॥

తదధస్త్వర్ధదణ్డేన పద్మం వస్వశ్రసంయుతమ్ ।
తదధస్తు వికారాశ్రం దణ్డేనాబ్జం తు పూర్వవత్ ॥౨౩॥

తదధో దణ్డమానేన మధ్యపట్టం యుగాశ్రకమ్।
పద్మం చ షోడశాశ్రం చ పూర్వవత్ పరికల్పయేత్॥౨౪॥

మూలే శేషం యుగాశ్రం స్యాచ్చిత్రఖణ్డం తదుచ్యతే।
తదేవాష్టాశ్రకం మధ్యపట్టం శ్రీఖణ్డముచ్యతే॥౨౫॥

మధ్యపట్టం కలాశ్రం చేచ్చీవజ్రస్తమ్భముచ్యతే।
అగ్రాకారం యుగాశ్రం స్యాత్ త్రిపట్టక్షేపణాన్వితమ్॥౨౬॥

క్షేపణస్తమ్భమిత్యుక్తం పట్టం పత్రాద్విశోభితమ్।
ఊర్ధ్వాధస్తాచ్ఛిఖామానం త్రిచతుర్భాగమేవ వా॥౨౭॥

సర్వే పోతికయా యుక్తా నానారూపైర్విచిత్రితాః।
పాదాగ్రవిపులం యత్తు తద్ దణ్డమితి కథ్యతే॥౨౮॥

సర్వా(భ్య?ణ్య)ఙ్గాని హర్మ్యాణాం మానయేద్ దణ్డమానతః।
సపాదం సార్ధపాదోనద్విగుణం ద్విగుణోన్నతమ్॥౨౯॥

శ్రీకరం చన్ద్రకాన్తం చ సౌముఖ్యం ప్రియదర్శనమ్।
యథాక్రమేణ నామాని కలశానాం భవన్తి హి॥౩౦॥

పోతికాఖణ్డమధ్యం చ కుమ్భం స్కన్దం చ పద్మకమ్।
మాలాస్థానం క్రమేణైవ స్తమ్భాగ్రాత్ పరికల్పయేత్॥౩౧॥

కుమ్భోచ్ఛ్రయే నవాంశే దృగ్భాగేన చతురంశకైః।
కమలం కణ్ఠమంశేన భాగేనాస్యం ప్రకీర్తితమ్॥౩౨॥

భాగేన పద్మమర్ధేన వృత్తమర్ధేన హీరకౌ।
హీరౌ పాదసమవ్యాసౌ తత్కర్ణేనాస్యవిస్తృతమ్॥౩౩॥

తత్కర్ణం కుమ్భవిస్తారం తత్కర్ణం ఫలకాయతమ్।
అథవా ఫలకాయామం చతుర్దణ్డం త్రిదణ్డకమ్॥౩౪॥

సార్ధత్రిదణ్డమాయామముత్సేధాఖ్యం త్రిదణ్డకమ్।
తదుత్సేధే త్రిభాగే తు భాగేనోత్సన్ధిరిష్యతే॥౩౫॥

భాగేన వేత్రమంశేన పద్మం పాల్యాభమిష్యతే।
నాగవక్రసమాకారమా వేత్రాత్ పాదరూపవత్॥౩౬॥

పాదవిస్తారవిస్తారం ధృక్కణ్ఠం వీరకాణ్డకమ్।
సర్వేషామపి పాదానాం వీరకాణ్డం యుగాశ్రకమ్॥౩౭॥

తదుత్సేధత్రిపాదోనదణ్డో(ద్దం?త్థం) స్కన్ధమిష్యతే।
తదధస్తు తదర్ధేన పద్మం పత్రవిచిత్రితమ్॥౩౮॥

మాలాస్థానమధస్తస్మాద్ దణ్డమానసమున్నతిః।
పాదీవస్తారవిస్తారా పోతికా తత్సమోదయా॥౩౯॥

పఞ్చదణ్డసమాయామా శ్రేష్ఠార్ధోచ్చా కనిష్ఠికా।

ఆయతా సా త్రిదణ్డేన చతుర్దణ్డేన (దిర్యకా?) ॥౪౦॥

త్రిభాగోనా త్రిపాదోచ్చా మధ్యమా పోతికా భవేత్।
పూర్వోక్తం తత్ సమణ్డీనాం సకుమ్భా(నాం) చతుర్గుణమ్ ॥౪౧॥

త్రిగుణం కేవలానాం తు పాదానాం ప్రవిధీయతే।
సర్వేషామపి పాదానాం యథేష్టాయతమీరితమ్ ॥౪౨॥

తదుచ్చత్రిచతుర్భాగోచ్చా వా స్యాగ్రే తు పట్టికా।
అర్ధం త్రిద్వ్యంశమ(బ్జూరు?బ్జ్యూ) నం ఛాయామానం విధీయతే ॥౪౩॥

త్రిభాగం వా చతుర్భాగం తరఙ్గస్థానమిష్యతే।
సక్షుద్రక్షేపణం మధ్యపట్టం పత్రవిచిత్రితమ్ ॥౪౪॥

సమాస్తురఙ్గాశ్చాన్యోన్యహీనాః సర్వత్ర సమ్మతాః।
అగ్రనిష్కామమర్ధం వా త్రిభాగం వా స్వతారతః ॥౪౫॥

ముష్టిబన్ధోపరిక్షిప్తవ్యాలసంహృతిరూపవత్।
రక్తబన్ధక్రియావల్లీ చిత్రా వా గ్రన్థపట్టికా ॥౪౬॥

సనాలీకం సమతలం సనాటకమథాపి వా।
భూతేభమకరైర్వ్యాలసంయుక్తం చాగ్రమణ్డనమ్ ॥౪౭॥

పార్శ్వయోః పోతికామధ్యే పట్టం పాదవిశాలవత్।
నానాచిత్రైర్విచిత్రా వా సా ప్రోక్తా చిత్రపోతికా ॥౪౮॥

పత్త్రైర్విచిత్రితా పత్రపోతికేతి ప్రకీర్తితా।
మహార్ణవతరఙ్గాభతరఙ్గాభా తరఙ్గిణీ॥౪౯॥

చతుఃషడష్టపఙ్క్త్యర్కసఙ్ఖ్యా వా స్యుస్తరఙ్గకాః।
బహవోఽపి సమాశ్చైతే చాన్యోన్యాః (స్యాద్వ?స్యుర్వ)రాః క్రమాత్॥౫౦॥

పాదమర్ధం త్రిపాదం వా భిత్తేః స్తమ్భస్య నిర్గతమ్।
చతురష్టాశ్రవృత్తానాం యథాక్రమమితి స్మృతమ్॥౫౧॥

ద్విహస్తాద్యా చతుర్హస్తాత్ స్తమ్భాన్తరమితి స్మృతమ్।
షడఙ్గులవివృద్ధ్యా తు నవభేదం ప్రకీర్తితమ్॥౫౨॥

గృహీతాంశవశేనాపి యథాయుక్త్యా ప్రయోజయేత్।
స్తమ్భస్తమ్భాన్తరం సర్వం ప్రాసాదే సార్వదేశికే॥౫౩॥

విషమస్తమ్భభాగం తు వాస్తువస్తువినాశనమ్।
సాయతం చాపి తత్సర్వం తన్నామ్నైవ ప్రపద్యతే॥౫౪॥

దారుస్తమ్భవిశాలం వా సార్ధం ద్విత్రిగుణం తు వా।
శిలాస్తమ్భవిశాలం స్యాద్ దేవానాం నైవ మానవే॥౫౫॥

ఇష్టకాశ్మద్రుమైః సర్వైః స్తమ్భాః ప్రోక్తాశ్చిరన్తనైః।
యుగ్మాయుగ్మం తు దేవానామయుగ్మం తు నృణాం మతమ్॥౫౬॥

అన్తఃస్తమ్భం బహిఃస్తమ్భమాజుసూత్రం యథా భవేత్।
గృహాణాం భిత్తిమధ్యే తు శాలానాం తు తథా భవేత్॥౫౭॥

ప్రాసాదానాం తు పాద్బాహ్యే పాన్మధ్యే శయనాసనే।
ఉపానాదిశిరః కేచిత్ కేచిత్ స్తూప్యన్తమున్నతమ్॥౫౮॥

మునయః ప్రవదన్త్యుచ్చం ప్రాసాదే సార్వదేశికే।
పాద్బాహ్యే పాదమధ్యే వా సభామణ్డపయోర్మతమ్॥౫౯॥

అన్తర్బహిశ్చ మధ్యే తు సాలానాం మానసూత్రకమ్।
యుఞ్జీయాదేవమేవం తు సర్వేషాం సమ్పదాం పదమ్॥౬౦॥

విపరీతే విపత్త్యై స్యాదితి శాస్త్రవినిశ్చయః।
స్తమ్భోత్తరాదికాష్ఠానాం ద్రవ్యం ద్రుమోపలేష్టకాః॥౬౧॥

స్నిగ్ధసారమహాసారా హ్యవృద్ధాస్తరుణేతరాః।
అవక్రా నిర్వ్రణాః సర్వే గ్రహీతవ్యా మహీరుహాః॥౬౨॥

పుణ్యాద్రివనతీర్థస్థా దర్శనీయా మనోరమాః।
సర్వసమ్పత్సమృద్ధ్యర్థా భవేయుస్తే న సంశయః॥౬౩॥

పురుషః ఖదిరః సాలో మధూకః స్తమ్భకస్తథా।
శింశపార్జునాజకర్ణీ క్షీరిణీ పద్మచన్దనౌ॥౬౪॥

పిశితో ధన్వనః పిణ్డీ సింహో రాజాదనః శమీ।

తిలకశ్చ ద్రుమాశ్చైతే స్తమ్భవృక్షాః సమీరితాః॥౬౫॥

నిమ్బాసనశి(రీ)షాశ్చ ఏకః కాలశ్చ కట్ఫలః।
(కి? తి)మిసో లికుచశ్చైవ పనసః సప్తపర్ణకః॥౬౬॥

భౌమా చైవ గవాక్షీ చేత్యాదయశ్చోర్ధ్వభూరుహాః।
ఏకవర్ణాః స్థిరాః స్నిగ్ధాః సుఖసంస్పర్శనాన్వితాః॥౬౭॥

ప్రాచీనాశ్చాప్యుదీచీనా భూమగ్నాః శుభదాః శిలాః।
స్త్రీలిఙ్గాశ్చాపి పుంల్లిఙ్గా నిర్దోషాశ్చ నపుంసకాః॥౬౮॥

సుఘనాః సమదగ్ధాశ్చ సుస్వరాశ్చేష్టకాః శుభాః।
స్త్రీలిఙ్గాశ్చాపి పుంల్లిఙ్గా భిన్నచ్ఛిద్రాదివర్జితాః॥౬౯॥

ఏతైరేవంవిధైర్ద్రవ్యైః కృతం వస్తు సమృద్ధయే।
ధర్మార్థకామసౌఖ్యానాం భవేదేవేతి నిశ్చితమ్॥౭౦॥

న దేవతాలయాన్తస్థాః ప్రహతా వా న విద్యుతా।
న దావానలసంలీఢా న భూతాలయమధ్యగాః॥౭౧॥

న మహాపథసంరూఢా న తు గ్రామసముద్భవాః।
న ఘటామ్బుభిరాసిక్తా న పక్షిమృగసేవితాః॥౭౨॥

న వాయునా న మాతఙ్గైర్భగ్నా నైవ గతాసవః।
న చణ్డాలజనాకీర్ణా న సర్వజనసేవితాః॥౭౩॥

నాన్యోన్యవలితా భగ్నా న వల్మీకసమాశ్రితాః।
నం లతాలిఙ్గితా గాఢా న సిరాకోటరావృతాః॥౭౪॥

నాఙ్కురావృతసర్వాఙ్గా న భృశం కీటదూషితాః।
నాకాలఫలినో గ్రాహ్యా న శ్మశానసమీపగాః॥౭౫॥

సభాచైత్యసమీపస్థా దేవాదీనాం న భూరుహాః।
వాపీకూపతటాకాదివస్తుష్వపి చ సంభవాః॥౭౬॥

వినష్టవస్తుసఞ్జాతద్రవ్యం సర్వవిపత్కరమ్।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన శుద్ధం ద్రవ్యం ప్రగృహ్యతామ్ ॥౭౭॥

శిలా దేవాలయే గ్రాహ్యా ద్విజావనిపయోర్మతాః।
పాషణ్డినాం చ కర్తవ్యా న కుర్యాద్ వైశ్యశూద్రయోః॥౭౮॥

కర్తవ్యం యది తద్ వాస్తు ధర్మకామార్థనాశకృత్।
ఏకద్రవ్యకృతం శుద్ధం మిశ్రం ద్విద్రవ్యనిర్మితమ్॥౭౯॥

త్రిద్రవ్యసంయుతం యత్తు తత్ సఙ్కీర్ణముదాహృతమ్।
పూర్వోదితానాం వాసేషు కర్తవ్యం సమ్పదాం పదమ్ ॥౮౦॥

సర్వద్వారికనక్షత్రే శుభపక్షముహూర్తకే।
గచ్ఛేదరణ్యం ద్రవ్యార్థీ కృతకౌతుకమఙ్గలః॥౮౧॥

నిమిత్తైః శకునైర్యోగ్యైః సహ మఙ్గలశబ్దకైః।
గన్ధైః పుష్పైశ్చ ధూపైశ్చ మాంసేన కృసరేణ చ॥౮౨॥

పాయసౌదనమత్స్యైశ్చ భక్ష్యైశ్చాపి పృథగ్విధైః।
అర్చయేదీప్సితాన్ సర్వాన్ వృక్షాంశ్చ వనదేవతాః॥౮౩॥

భూతక్రూరబలిం దత్త్వా కర్మయోగ్యద్రుమం (వరైః ? హరేత్)।
మూలాగ్రాదార్జవం వృత్తం శాఖానేకసమన్వితమ్॥౮౪॥

తత్తు పుంస్త్వం భవేన్మూలే స్థూలం స్త్రీత్వం కృశాగ్రకమ్।
స్థూలాగ్రం కృశమూలం తు షణ్ఢమేతదుదీరితమ్॥౮౫॥

ముహూర్తస్తమ్భముద్దిశ్య పుంభూరుహ ఉదీరితః।
సర్వేష్వఙ్గేషు వస్తూనాం పుంస్త్రీషణ్ఢం ప్రకీర్తితమ్॥౮౬॥

పూర్వాశాయాం ద్రుమస్యాస్య స్వపేద్ దర్భాన్తరే శుచిః।
స్వప్రదక్షిణపార్శ్వే తు సంస్థాప్య పరశుం సుధీః॥౮౭॥

పీత్వా శుద్ధం పయో రాత్రావపరాభిముఖోఽపరః।
స్థపతిర్వరవేషాఢ్యో మన్త్రయేత్ సపరశ్వధః॥౮౮॥

అయం మన్త్రః—

అపక్రామన్తు భూతాని దేవతాశ్చ సగుహ్యకాః।
యుష్మభ్యం తు బలం భూయః సోమో దిశతు పాదపాః!॥౮౯॥

శివమస్తు మహీపుత్రా ! దేవతాశ్చ సగుహ్యకాః! ।
కర్మైతత్ సాధయిష్యామి క్రియతాం వాసపర్యయః ॥౯౦॥

ఏవముక్త్వా నమస్కృత్య పాదపేభ్యో నమః శుచిః ।
దుగ్ధతైలఘృతైః సమ్యక్ సన్తేజ్య పరశోర్ముఖమ్ ॥౯౧॥

ఉపక్రామేత్ తు తం ఛేత్తుం యథాకామం వనస్పతిమ్ ।
మూలే హస్తం వ్యపోహ్యోర్ద్వే త్రిశ్ఛిత్వా తత్ర లక్షయేత్ ॥౯౨॥

వారిస్రావో వివృద్ధ్యర్థః క్షీరం పుత్రవివర్ధనమ్ ।
శోణితం స్వామినం హన్యాద్ వర్జయేత్ తం ప్రయత్నతః ॥౯౩॥

పతనే సింహశార్దూలహస్తిశబ్దాః సుశోభనాః ।
రుదితం హసితం క్రోశం కూజితం నిన్దితం వరైః ॥౯౪॥

పాతయేదుత్తరాగ్రం తు పూర్వాగ్రం వా వనస్పతిమ్ ।
తే దిశౌ శుభదే స్యాతామన్యాశాసు విపత్తయే ॥౯౫॥

సాలాశ్మర్యజకర్ణీనామూర్ధ్వే తు పతనం శుభమ్ ।
ములే పృష్ఠాగమే బన్ధుప్రేష్యయోశ్చ వినాశనమ్ ॥౯౬॥

నిర్గమత్స్థితిమద్ భూత్వా వృక్షాన్తరనిపాతనే ।
శిరఃసఙ్గేన నాశః స్యాన్మూలసఙ్గే శ్రమో భవేత్ ॥౯౭॥

శరీరభఙ్గం కర్తౄణాం నాశమగ్రేఽప్యపత్యహృత్।
అన్యోన్యపతనం పూజ్యం ఛేద్యం చోభయతః సమమ్॥౯౮॥

చతురశ్రమృజుం కృత్వా ముహూర్తస్తమ్భసఙ్గహే।
సితపట్టేన సఙ్ఛాద్య స్యన్దనే న్యస్య వేశయేత్॥౯౯॥

దేవద్విజమహీపానాం విశాం వై శకటేన తు।
శూద్రస్య పురుషస్కన్ధేనానీయాత్ తు విచక్షణః॥౧౦౦॥

సర్వేన్ద్రకీలా ఏవం స్యుః ప్రాపణీయాః ప్రయత్నతః।
అన్యేషామపి కుప్యానాం వేశనే త్వగ్రమగ్రతః॥౧౦౧॥

పార్శ్వయోః శాయయిత్వా తు శకటే న్యస్య వేశయేత్।
ప్రశస్తే ద్వారి ప్రగ్రాహ్య స్థపత్యనుగతద్రుమమ్॥౧౦౨॥

కర్మమణ్డపకే న్యస్య వాలుకోపరి శాయయేత్।
ప్రాగగ్రం చోత్తరాగ్రం వాప్యాశుష్కం రక్షయేత్ పునః॥౧౦౩॥

పరావృత్తం న కర్తవ్యమాషణ్మాసం తు స ద్రుమః।
ముహూర్తస్తమ్భో దేవానాం ద్విజాతీనాం యథాక్రమమ్॥౧౦౪॥

కార్తమాలశ్చ ఖదిరః ఖాదిరశ్చ మధూకకః।
రాజాదనో యథాసఙ్ఖ్యం విస్తారాయామముచ్యతే॥౧౦౫॥

భానురుద్రదశద్వారవితస్త్యాయామసంయుతాః।

తత్సఙ్ఖ్యాఙ్గులివిస్తీర్ణాః పఙ్క్త్యంశోనాగ్రవిస్తరాః॥౧౦౬॥

భూతసార్ధచతుర్వేదగుణతాలనిఖాతకాః।
భూమిభూమివశాదుక్తం స్తమ్భోచ్చం విపులం తు వా॥౧౦౭॥

ఝుషాలాఙ్ఘ్రౌ తు సర్వత్ర నిఖాతం పరివర్జయేత్।
అశ్వత్థోదుమ్బరశ్చైవ ప్లక్షశ్చ వటవృక్షకః॥౧౦౮॥

సప్తపర్ణశ్చ బిల్వశ్చ పలాశః కుటచస్తథా।
పీలుః శ్లేష్మాతకీ లోధ్రః కదమ్బః పారిజాతకః॥౧౦౯॥

శిరీషః కోవిదారశ్చ తిన్త్రిణీకో మహాద్రుమః।
శిలీన్ధ్రః సర్పమారశ్చ శల్మలీ సరలస్తథా॥౧౧౦॥

కింశుకశ్చారిమేదశ్చాభయాక్షామలకద్రుమాః।
కపిత్థః కణ్టకశ్చైవ పుత్రజీవశ్చ డుణ్డుకాః॥౧౧౧॥

కారస్కరః కరఞ్జశ్చ వరణశ్చాశ్వమారకః।
బదరో వకులః పిణ్డీ పద్మకస్తిలకస్తథా॥౧౧౨॥

పాటల్యగరుకర్పూరావగ్రాహ్యౌ గృహకర్మణి।
దేవయోగ్యా ఇమే సర్వే మానుషాణామనర్థదాః॥౧౧౩॥

తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన గృహ్ణీయాన్న నరాలయే।
ఊషరం పాణ్డురం కృష్ణచిక్కణం తామ్రపుల్లకమ్॥౧౧౪॥

మృదశ్చతస్రస్తాస్వేవ గృహ్ణీయాత్ తామ్రపుల్లకమ్।
అశర్కరాశ్మమూలాస్థిలోష్టం సతనువాలుకమ్॥౧౧౫॥

ఏకవర్ణం సుఖస్పర్శమిష్టం లోష్టేష్టకాదిషు।
మృత్ఖణ్డం పూరయేదగ్రే జానుదఘ్నే జలే తతః॥౧౧౬॥

ఆలోడ్య మర్దయేత్ పద్భ్యాం చత్వారింశత్ పునః పునః।
క్షీరద్రుమకదమ్బామ్రాభయాక్షత్వగ్జలైరపి॥౧౧౭॥

త్రిఫలామ్బుభిరాసిక్త్వా మర్దయేన్మాసమాత్రకమ్।
చతుష్పఞ్చషడష్టాభిర్మాత్రైస్తద్ద్విగుణాయతాః॥౧౧౮॥

వ్యాసార్ధార్ధత్రిభాగైకతీవ్రా మధ్యే పరేఽపరే।
ఇష్టకా బహుశః శోష్యాః సమదగ్ధాః పునశ్చ తాః॥౧౧౯॥

ఏకద్విత్రిచతుర్మాసమతీత్యైవ విచక్షణః।
జలే ప్రక్షిప్య యత్నేన జలాదుద్ధృత్య తత్ పునః॥౧౨౦॥

నిరార్ద్రాస్తాః ప్రయోక్తవ్యా ఇష్టకా ఇష్టకర్మణి॥ ౧౨౦ ౧/౨॥

ఏవం ద్రుమేష్టకశిలా విధినా గృహీత్వా
కుర్వన్తు వస్తు విహితా హి వరాః సమృద్ధ్యై।
యన్నిన్దితం త్వపరవస్త్వవశిష్టమాద్యై-
ర్ద్రవ్యం వినష్టభవనప్రభవం విపత్త్యై॥ ౧౨౧ ౧/౨॥

స్తమ్భాయామం తారమాకారభేదం
సాలఙ్కారం భూషణం చ క్రమేణ।
యుక్త్యా యుక్తం సమ్ప్రదామాస్పదం తత్
ప్రోక్తం నృణాం త్రైతిలానాం మయేహ॥ ౧౨౨ ౧/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే పాదప్రమాణద్రవ్యపరిగ్రహో నామ

పఞ్చదశోఽధ్యాయః।

అథ షోడశోఽధ్యాయః।

ఉత్తరాదివృతేరన్తం ప్రస్తారావయవం క్రమాత్।
వక్ష్యే సంక్షిప్య సర్వేషాం హర్మ్యాణామథ యోగ్యకమ్॥౧॥

ఉత్తరం త్రివిధం పాదవిస్తారం తత్సమోద్గమమ్।
త్రిపాదోదయమధ్యోచ్చం విస్తారం పాదతః సమమ్॥౨॥

ఖణ్డోత్తరం పత్రబన్ధం రూపోత్తరమితి త్రిధా।
త్రిపాదం వా త్రిభాగోనమర్ధం వా కర్ణనిర్గమమ్॥3॥

త్వస్తికం వర్ధమానం చ నన్ద్యావర్తసమాకృతిః।
సర్వతోభద్రవృత్తిర్వా ప్రత్యుత్తరనివేశనమ్॥౪॥

త్రిభాగైకం చతుర్భాగం వాజనం నిర్గమోర్ధ్వమమ్।
చతురశ్రం సపర్ణాగ్రం తదూర్ధ్వే ముష్టిబన్ధనమ్॥౫॥

తులాచ్ఛేదేన వా కుర్యాత్ పృథగ్వా వాజనోపరి।
స్తమ్భార్ధవిపులం స్వార్ధం తీవ్రం పట్టామ్బుజక్రియమ్॥౬॥

సనాలికమధస్తాత్ తు వాజనాద్ దణ్డనిర్గమమ్।
మూలాగ్రయోః శిఖోపేతా తదూర్ధ్వే తు ప్రమాలికా॥౭॥

స్తమ్భవ్యాససమోచ్చా వా త్రిచతుర్భాగతీవ్రకా।
కుమ్భమణ్డియుతాగ్రా చ హస్తిముణ్డకసన్నిభా॥౮॥

దణ్డికాసమనిష్క్రాన్తా తదూర్ధ్వే దణ్డికా భవేత్।
స్తమ్భార్ధవిపులా స్వార్ధతీవ్రా నీవ్రార్ధనిష్క్రమా॥౯॥

ముష్టిబన్ధసమాకారచతురశ్రా యథా తథా।
యథేష్టవిపులోత్తుఙ్గం తత్తుఙ్గసమవేశనమ్॥౧౦॥

వలయం స్యాత్ తదూర్ధ్వే తు గోపానం వా తదూర్ధ్వతః।
ముష్టిబన్ధవిశాలోచ్చా పట్టికాక్షేపణామ్బుజా॥౧౧॥

ఛిత్త్వార్పితావశిష్టా తు దణ్డికోపరి పట్టికా।
తస్యాం ఛిత్త్వా తు తన్మానం గోపానం చార్పయేద్ బుధః॥౧౨॥

ఉత్తరాన్తావలమ్బం వా యథాయుక్తి యథారుచి।
వాజనోర్ధ్వే తులోర్ధ్వే వా గోపానం యోజయేద్ బుధః॥౧౩॥

తులాన్తరసమం గోపానాన్తరం ప్రవిధీయతే।
గోపానదణ్డికోర్ధ్వే చేద్ వాజనాన్తావలమ్బనమ్॥౧౪॥

దణ్డార్ధవిపులం స్యార్ధం తీవ్రం గోపానమూర్ధ్వతః।
కమ్పం సమాన్తరం కుర్యాద్ వలయచ్ఛిద్రమన్తరే॥౧౫॥

'దణ్డికావాజనాన్తస్థం కాయపాదం యథాంశకమ్।
పాదవిస్తారమర్ధార్ధనిష్క్రాన్తం సాగ్రపట్టికమ్॥౧౬॥

పాదానామన్తరం ఛాద్యం ఫలకైః సారదారుజైః।
అష్టాంశబహలం ఛన్నఫలకాచ్ఛాద్యమూర్ధ్వతః॥౧౭॥

గోపానస్యోపరిష్టాత్తుచ్ఛాదయేల్లోహలోష్టకైః।
కపో(ల?త)పాలికోత్సేధనిష్క్రాన్తం ద్విత్రిదణ్డకమ్॥౧౮॥

ఏకహస్తం ద్విహస్తం వా క్షుద్రే మహతి మన్దిరే।
యథాశోభం యథాచిత్రం కపోతే కర్ణపాలికా॥౧౯॥

తథా మధ్యస్థితా వాపి సౌధే శైలే సమాహితా।
విధేయా వాజనస్యోర్ధ్వే భూతహంసాదికావ(లమ్? లిః)॥౨౦॥

దణ్డోచ్చా వా త్రిపాదోచ్చా వాజనం పూర్వవద్ భవేత్।

కపోతాలమ్బనం తత్ స్యాద్ దణ్డార్ధం వా(థ) దణ్డకమ్ ॥౨౧॥

అధ్యర్ధాదిత్రిదణ్డాన్తం కపోతోచ్చవినిర్గతమ్।
వసన్తకం వా నిద్రా వా విధే(వా ? యా) వాజనోపరి॥౨౨॥

త్రిపాదోచ్చా తదూర్ధ్వం స్యాత్ కపోతోచ్చం తు పూర్వవత్।
ఏవం స్యాద్ దృఢకల్ప్యం తచ్ఛిలయేష్టకమాత్రకైః॥౨౩॥

యథాప్రయోగం స్థైర్యం తు తథా యోజ్యం విచక్షణైః।
కపోతోచ్చత్రిభాగం వా పాదం వా క్షుద్రనిష్కృతిః॥

కపోతే నాసికా క్షుద్రే నీవ్రో(ర్ధ్వే) స్థితకర్ణికా।
సపాదదణ్డా వాధ్యర్ధం ద్విదణ్డం విస్తృతా స్థితా॥౨౪॥

సింహశ్రోత్రశిఖాలిఙ్గం పట్టికాన్తస్య పట్టికా।
విధేయా స్వస్తికాకృత్యా నాసికోర్ధ్వే తు నాసికా॥౨౬॥

కుక్షిమానం యథామానం యథాశోభనమేవ వా।
ప్రతివాజనకస్యోర్ధ్వే నేప్యతే నాసికోచ్ఛ్రయమ్॥౨౭॥

ఆలిఙ్గం పాదపాదోచ్చం పాదాత్ పాదవినిర్గతమ్।
తస్మాదన్తరితం చోర్ధ్వే నిష్క్రాన్తావేశనక్రియమ్॥౨౮॥

త్రిపట్టాగ్రం హి పాదోచ్చం పాదే పాదాన్తరే స్థితమ్।
దణ్డం త్రిపాదమర్ధం వా ప్రత్యుత్సేధం తదూర్ధ్వతః॥౨౯॥

స్యోచ్చ్రితిపాదనిష్క్రాన్తా ప్రతిరర్ధేన వా తథా।
దణ్డః సపాదః సార్ధో వా ప్రతివక్త్రం వినిర్గమః॥౩౦॥

తావదూర్ధ్వగతిస్తస్యాః ప్రాగుక్తవిధినా స్థితా।
సవ్యాలా వా ససింహేభా ఋజ్వీ వా స్యాత్ ప్రతేః కృతిః॥

తదుచ్చ్రితిచతుర్భాగం వాజనం నిర్గమోద్గమమ్।
సమకరం చిత్రఖణ్డం నాగవక్త్రమితి త్రిధా॥౩౨॥

నాగవక్త్రం నాగఫణం స్వస్త్యాకృతిశిరఃక్రియమ్।
త్రైతిలానాం ద్విజాదీనాం భవేత్ సమకరా ప్రతిః॥౩౩॥

చతురశ్రం తు ఖణ్డాగ్రం మకరం చిత్రఖణ్డకమ్।
నృపాణాం వణిజాం శుద్రజన్మనామర్ధచన్ద్రకమ్॥౩౪॥

హస్తిరూపం భవేన్ముణ్డం ప్ర(త్తా ? త్య)గ్రం చిత్రసన్నిభమ్।
కకరం కర్కటం బన్ధమన్యదప్యేవమూహ్యతామ్॥౩౫॥

వాజనోర్ధ్వే వలీకోర్ధ్వే తులాం సమ్యఙ్ నివేశయేత్।
దణ్డోచ్చం వా త్రిపాదోచ్చమర్ధతారసమన్వితమ్॥౩౬॥

త్రిచతుష్పఞ్చదణ్డేన దీర్ఘం తత్ సాగ్రనాలికమ్।
సవ్యాలాగ్రం సమ్భృతాగ్రం పార్శ్వాఙ్గస్థతరఙ్గవత్।౩౭॥

వలీకం స్యాద్ వలీకోర్ద్వే కర్తవ్యా వర్ణపట్టికా।
దణ్డార్ధార్ధవిశాలోచ్చా నిశ్చిద్రం స్యాత్ తదన్తరే॥

ఫలకైశ్చ తదూర్ద్వే తు దణ్డోత్సేధా తులా స్థిరా।
త్రిపాదవిస్తృతా న్యస్తా ప్రవేశానుగతా శుభా॥౩౯॥

తులావిస్తారతారోచ్చా జయన్తీ స్యాత్ తులోపరి।
అర్ధదణ్డేన తత్రోచ్చా జయన్త్యూర్ద్వేఽనుమార్గకమ్॥౪౦॥

తదూర్ద్వే ఫలకా పాదపాదషడ్భాగతీవ్రకాః।
ఇష్టకాచూర్ణసఙ్ఘాతప్రస్తరస్తమ్భవిస్తరమ్॥౪౧॥

కరాలముద్గిగుల్మాసకల్కచిక్కణకర్మవాన్।
ఉత్తరం వాజనం చైవ తత్పార్శ్వానుగతం భవేత్॥౪౨॥

తులా ద్వారానుయాతా హి జయన్తీ తిర్యగాగతా।
అనుమార్గం తదూర్ద్వే తు ద్వారస్యానుగతం శుభమ్॥౪౩॥

ద్వారతిర్యగ్గతా వాథ తులా దేవనృపేశయోః।
త్రిదణ్డం వా ద్విదణ్డం వా స్యాద్ వలీకతులాన్తరమ్॥౪౪॥

ద్విదణ్డం సార్ధమధ్యర్ధం జయన్త్యన్తరమిష్యతే।
దణ్డాన్తరమనుమార్గం నిశ్చిద్రం స్యాత్ తదూర్ద్వతః॥౪౫॥

అథ చిత్రవికల్పాఢ్యా విధేయా ప్రస్తరక్రియా।

క్షుద్రాణాం తు తులాదీని యథా స్థైర్యం తథాచరేత్ ॥౪౬॥

విరూపం వా సరూపం వా సర్వమఙ్గం ప్రయోజయేత్।
తులాద్రవ్యోపరిష్టాత్ తు ఫలకాచ్ఛాదనం తు వా ॥౪౭॥

ఇష్టకా (భిః) పిధాతవ్యా శేషం పూర్వవదాచరేత్।
పఙ్క్త్యష్టభాగవికలం హి మసూరకోచ్చా-
న్మఙ్ఘ్రోన్నతం మతమ(ధో?థో) తలిపార్ధకం వా।
యావద్ బలం విపులసున్దరతాం సమేతి
తావద్ విధేయమధునా విధినా విధిజ్ఞైః॥౪౮॥

మధుఘృతదధిదుగ్ధం మాషయూషం చ చర్మ
కదలిఫలగులం చ త్రైఫలం నాలికేరమ్।
క్రమవశమనుభాగైర్వర్ధితం లబ్ధచూర్ణం
శతమథ కృతమస్య ద్వైగుణం శర్కరాస్తు॥౪౯॥

హస్తస్తమ్భతులాదికాన్ నరగృహే యుఞ్జ్యాదయుగ్మం యథా
యుగ్మాయుగ్మకసఙ్ఖ్యయా సురగృహే యుఞ్జీత హస్తాదికాన్।
మధ్యే ద్వారమనిన్దితం సురమహీదేవక్షితీశాలయే
శేషాణాముపమధ్యమేవ విహితం తత్ సమ్పదామాస్పదమ్॥
ప్రతేరుపరి వేదిః స్యాత్ సార్ధద్విత్ర్యఙ్ఘ్రిణోదయమ్॥౫౦॥

ద్వౌ షట్ చత్వారి కమ్పాని పాదపాదఘనాని చ।
పద్మశైవలపత్రాదిచిత్రాఙ్గా వేదికా మతాః॥౫౧॥

కమ్భాధస్తాత్ ప్రయోజ్యా హి స్తమ్భాస్తత్రైవ యుక్తితః।
ఊర్ధ్వాధః కమ్పవత్ పద్మపట్టికం చాగ్రబన్ధనమ్॥౫౩॥

వేదికోపరి (లో ?యో) జ్యాని జాలకాని విచక్షణైః।
త్యక్త్వా భిత్త్యఙ్ఘ్రిమధ్యం తు చతుర్దణ్డాన్తవిస్తృతమ్॥౫౪॥

ద్విదణ్డాదినిజవ్యాసద్విగుణం తుఙ్గమీరితమ్।
సార్ధమఙ్ఘ్ర్యూనకం వోచ్చం త్యక్త్వా మధ్యాఙ్ఘ్రిరన్ధ్రకమ్॥౫౫॥

యుగ్మాయుగ్మాఙ్ఘ్రిభిః కమ్పైర్యుక్తం తుఙ్గే చ వైపులే।
గవాక్షం కుఞ్జరాక్షం చ నన్ద్యావర్తమృజుక్రియమ్॥౫౬॥

పుష్పఖణ్డం సకర్ణం చ యోజితవ్యం యథోచితమ్।
దీర్ఘాశ్రం కర్ణకచ్ఛిద్రం తద్ గవాక్షమితి స్మృతమ్॥౫౭॥

యుగ్మాశ్రం కర్ణ(గ?క)చ్ఛిద్రం కుఞ్జరాక్షమితి స్మృతమ్।
పఞ్చసూత్రమయచ్ఛిద్రం ప్రదక్షిణవశాత్ కృతమ్॥౫౮॥

నన్ద్యావర్తాకృతివశాన్నన్ద్యావర్తమితి స్మృతమ్।
స్తమ్భతిర్యగ్గతం కమ్పమృజుత్వాత్ తదృజుక్రియమ్॥౫౯॥

పుష్పఖణ్డం సకర్ణం చ నన్ద్యావర్తం తథోచ్యతే।
భిత్తిమధ్యాద్ బహిస్తస్య స్తమ్భయోగం కవాటయుక్॥౬౦॥

కవాటయుగలం వైకం ఘాటనోద్ఘాటనక్షమమ్।

పాదవర్గే భవేద్ గ్రీవావర్గే వాతాయనస్థితిః ॥౬౧॥

గులికాజాలకం ధామవిన్యాసాకృతిరన్ధ్రకమ్।
స్వస్తికం వర్ధమానం చ సర్వతోభద్రసన్నిభమ్॥౬౨॥

ద్రుమోపలేష్టకాద్రవ్యైర్యుక్త్యా యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్।
జాలకం ఫాలకం కుడ్యమైష్టకం చ త్రిధా మతమ్॥౬౩॥

జాలకం జాలకైర్యుక్తమిష్టకామయమైష్టకమ్।
ఫాలకం ఫలకోపేతం భిత్తిమధ్యేఽఙ్ఘ్రిసంయుతమ్॥౬౪॥

భిత్తిబన్ధనమూర్ధ్వాధఃపద్మసఙ్ఘట్టపట్టికమ్।
పాదపాదషడష్టాంశబహలా ఫలకా భవేత్॥౬౫॥

శిబికాకుడ్యవద్ వాథ సర్వత్ర ఫలకామయమ్।
ఏతత్ తు ఫలకాకుడ్యం యత్తు యత్ర యథోచితమ్॥౬౬॥

తదేవ తత్ర యోజ్యం స్యాద్ వస్తువిద్యావిచక్షణైః॥౬౬ ౧/౨॥

ఏవం ప్రోక్తం ప్రస్తరం వేదికాఙ్గం
యుక్త్యా తజ్జ్ఞైర్జాలకం చ త్రికుడ్యమ్।
నైవచ్ఛేద్యా వేదికా జాలకార్థం
న ప్రత్యఙ్గం సర్వతశ్ఛేదనీయమ్॥౬౭ ౧/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే ప్రస్తరకరణం నామ

షోడశోఽధ్యాయః।

అథ సప్తదశోఽధ్యాయః।

పార్శ్వగస్థితశయితద్రవ్యాణాం సన్ధిరుచ్యతే।
ఏకస్మిన్ వస్తుని ద్రవ్యైర్బహుభిశ్చ నిఘట్టనాత్॥౧॥

దుర్బలత్వాద్ ద్రుమాగ్రాణామబలే బలవర్ధనాత్।
సన్ధికర్మ ప్రశస్తం స్యాత్ సజాతీయైర్వరద్రుమైః॥౨॥

మల్లలీలం తథా బ్రహ్మరాజం వై వేణుపర్వకమ్।
పూకపర్వం దేవసన్ధిర్దణ్డికా షడ్విధాః స్మృతాః॥౩॥

చతుర్దిక్షు బహిః స్థిత్వా నిరీక్ష్య స్థపతిర్గృహమ్।
దక్షిణాదక్షిణే దీర్ఘాదీర్ఘాభ్యాం సన్ధయేత్ క్రమాత్॥౪॥

మధ్యే చ దక్షిణే చైవ యః సన్ధిం కర్తుమీహతే।
మధ్యేఽతిదీర్ఘం యుఞ్జీయాద్ దీర్ఘమల్పం చ పూర్వవత్॥౫॥

వామేఽవామే సమద్రవ్యం మధ్యే దీర్ఘమథాపి వా।
మధ్యద్రవ్యం వినా వామేఽవామే ద్రవ్యం సమం తథా॥౬॥

ఏతత్సన్ధిం బహిః కుర్యాత్ తథైవాభ్యన్తరే విదుః।

స్థపతిర్హృదయస్థా(నే) స్థిత్వా ప్రేక్ష్య చతుర్దిశి ॥౭॥

దీర్ఘమల్పం సమద్రవ్యం పూర్వవత్ పరికల్పయేత్।
ఆధారాధేయనీత్యైవ ద్రవ్యసన్ధానమూహ్యతామ్॥౮॥

మూలే మూలం న యుఞ్జీయాదగ్రే చాగ్రం తథైవ చ।
మూలాగ్రద్రవ్యయోగేన సన్ధికర్మ సుఖప్రదమ్॥౯॥

మూలం హి శయితం చాధశ్చాగ్రమూర్ధ్వే తు యోజయేత్।
ద్విద్రవ్యమేకసన్ధి స్యాన్మల్లలీలమితి స్మృతమ్॥౧౦॥

త్రిద్రవ్యైస్తు ద్విసన్ధి స్యాద్ బ్రహ్మరాజమితీరితమ్।
చతుర్భిః పఞ్చభిర్ద్రవ్యైస్త్రిచతుస్సన్ధయః క్రమాత్॥౧౧॥

వేణుపర్వమితి ప్రోక్తం త్రైతలానాం నృణాం గృహే।
షడ్భిస్తు సప్తభిర్ద్రవ్యైః సన్ధయః పఞ్చ షట్ క్రమాత్॥౧౨॥

పూకపర్వేతి తత్ ప్రోక్తం ధనధాన్యకరం స్మృతమ్।
అష్టభిర్నవభిర్ద్రవ్యైః సన్ధయః సప్త వాష్టధా॥౧౩॥

దేవసన్ధిరితి ప్రోక్తః సర్వవాసేషు యోగ్యతః।
బహుసన్ధిర్బహుద్రవ్యైర్దీర్ఘమల్పం చ పూర్వవత్॥౧౪॥

దణ్డికేతి సమాఖ్యాతా ధనధాన్యసుఖప్రదా।
దక్షిణాపరభాగే తు ద్రవ్యమూలం ప్రశస్యతే॥౧౫॥

అగ్రమగ్రం తథైశాన్యే తేషాం బన్ధనముచ్యతే।
ఆధారం ప్రథమం ప్రాచ్యాం మూలాగ్రచ్ఛేదనాన్వితమ్॥౧౬॥

దక్షిణోత్తరయోరగ్రం తస్యోపరి నిధాపయేత్।
దక్షిణోత్తరయోర్మూలమూర్ధ్వచ్ఛేదనసంయుతమ్॥౧౭॥

పశ్చిమస్థమధశ్ఛేద్యం క్షేప్యమాధేయయోగతః।
ఏతత్ తు సర్వతోభద్రమవాగాది తథా విదుః॥౧౮॥

నన్ద్యావర్తవిధానేన నన్ద్యావర్తం ప్రకల్పయేత్।
దక్షిణోత్తరగం దీర్ఘం దక్షిణే తు సకర్ణకమ్॥౧౯॥

ప్రాక్ప్రత్యగ్గతమాయామం పశ్చిమే తు సకర్ణకమ్।
దక్షిణోత్తరగం దీర్ఘముత్తరే తు సకర్ణకమ్॥౨౦॥

పూర్వపశ్చిమగం దీర్ఘం పూర్వాయాం తు సకర్ణకమ్।
ఆధారాధేయనీత్యైవ పూర్వాదీని చ విన్యసేత్॥౨౧॥

నన్ద్యావర్తమిదం తద్వదువాగాదీని చ క్రమాత్।
పక్షయోర్బహుభిర్ద్రవ్యైర్దీర్ఘం ప్రాగుదగగ్రకమ్॥౨౨॥

సశిఖైశ్చ బహుద్రవ్యైర్ద్వాభ్యాం వా తిర్యగగ్రకమ్ ।
స్వస్త్యాకృతిసమాయుక్తం స్వస్తిబన్ధనమిష్యతే॥౨౩॥

పరితో బహుభిర్ద్రవ్యైర్యుక్తం తద్వత్ తదన్తరే।
మధ్యేఽఙ్కణసమాయుక్తం బాహ్యే యుక్తా (?) సభద్రకమ్॥౨౪॥

పూర్వద్రవ్యం పరద్రవ్యం భద్రకం దక్షిణోత్తరాన్।
శాలానాం భిత్తిమాశ్రిత్య యుక్త్యా సాధు సమాచరేత్॥౨౫॥

ఏవం యుఞ్జ్యాదిదం బన్ధం వర్ధమానమితీరితమ్ ।
అధోభూమిక్రియాయుక్త్యా స్యాదూర్ధ్వోర్ధ్వతలం ప్రతి॥౨౬॥

విపరీతే విపత్త్యై స్యాదితి శాస్త్రవినిశ్చయః।
దీర్ఘాదీర్ఘేషు సంయోగద్రవ్యసన్ధానతర్పణమ్॥౨౭॥

యథాబలం (యథా) యోగం తథా యో (గ్యం?జ్యం) విచక్షణైః।
ఏవం విధివిశిష్టం స్యాత్ సమ్పత్త్యై ద్రవ్యబన్ధనమ్॥౨౮॥

మేషయుద్ధం త్రిఖణ్డం చ సౌభద్రం చార్ధపాణికమ్।
మహావృత్తం చ పఞ్చైతే స్తమ్భానాం సన్ధయః స్మృతాః॥౨౯॥

షట్శిఖా ఝషదన్తం చ సూకరఘ్రాణమేవ చ।
సఙ్కీర్ణకీలం వజ్రాభం పఞ్చైవ శయితేష్వపి॥౩౦॥

స్వవ్యాసకర్ణమధ్యర్ధద్విగుణం వా తదాయతమ్।
త్ర్యంశైకం మధ్య(మ)శిఖం మేషయుద్ధం ప్రకీర్తితమ్॥౩౧॥

స్వస్త్యాకారం త్రిఖణ్డం స్యాత్ సత్రిచూలి త్రిఖణ్డకమ్।

పార్శ్వే చతుశ్శిఖోపేతం సౌభద్రమితి సంజ్ఞితమ్ ॥౩౨॥

అర్ధం ఛిత్త్వా తు మూలేఽగ్రే చాన్యోన్యాభినివేశనాత్।
అర్ధపాణిరితి ప్రోక్తో గృహీతఘనమానతః ॥౩౩॥

అర్ధవృత్తశిఖం మధ్యే తన్మహావృత్తముచ్యతే।
వృత్తాకృతిషు పాదేషు ప్రయుఞ్జీత విచక్షణః ॥౩౪॥

స్తమ్భానాం స్తమ్భదైర్ఘ్యార్ధాదధః సన్ధానమాచరేత్।
స్తమ్భమధ్యోర్ధ్వసన్ధిశ్చేద్ం విపదామాస్పదం సదా ॥౩౫॥

కుమ్భమణ్డ్యాదిసంయుక్తం సన్ధానం సమ్పదాం పదమ్।
సాలఙ్కారే శిలాస్తమ్భే యథా యోగం తథాచరేత్ ॥౩౬॥

స్థితస్య పాదపస్యాఙ్గ్రప్రవృత్తివశతో విదుః।
ఊర్ధ్వమూలమధశ్చాగ్రం సర్వసమ్పద్వినాశనమ్ ॥౩౭॥

అర్ధపాణిద్విలలాటే లాఙ్గలాకారషట్శిఖా।
ఘనమధ్యస్థకీలా యా సా మతా షట్శిఖాహ్వయా ॥౩౮॥

స్వాయామతిర్యగ్బాహు(స్థ) శిఖం తు ఝషదన్తకమ్
ఊర్ధ్వాధస్తాద్ యథాయోగ్యం యథాబలశిఖాన్వితమ్ ॥౩౯॥

సూకరఘ్రాణమిత్యుక్తం సూకరఘ్రాణసన్నిభమ్।
యథాబలం యథాయుక్తి నానాబలశిఖాన్వితమ్ ॥౪౦॥

నానాకీలైస్తు సజ్కీర్ణం స్యాత్ తు సజ్కీర్ణకీలకమ్।
వజ్రాకృతిశిఖం నామ్నా వజ్రసన్నిభమేవ తత్॥౪౧॥

ఏతస్మిన్ పజ్కిసన్ధానే సన్ధిరేకాకృతిర్భవేత్।
ఉపర్యుపరి చైవం స్యాద్ విపరీతే విపత్కరమ్॥౪౨॥

అన్తర్మూలం బహిశ్చాగ్రం పార్శ్వద్రవ్యేషు యోజయేత్।
అన్తరగ్రం బహిర్మూలం స్వామినశ్చ వినాశనమ్॥౪౩॥

శిఖా దన్తం చ శులం చ విద్ధం పర్యాయమీరితమ్।
శల్యం చ శఙ్కురాణిశ్చ కీలం పర్యాయముచ్యతే॥౪౪॥

అష్టసప్తకషడంశకేఽఙ్ఘ్రికే
భాగతారమథ శూలకీలయోః।
కీలపార్శ్వమథ పాదమధ్యమం
యోజయేత్ సమముదగ్రం బుద్ధిమాన్॥౪౫॥

స్తమ్భాన్తం దన్తాన్తకం చేద్ వినాశం
దన్తాన్తం చేత్ స్తమ్భమధ్యం తదేవ।
స్తమ్భాన్తం చేత్ సన్ధిమధ్యం సరోగం
సన్ధేర్మధ్యం పాదమధ్యం క్షయం స్యాత్॥౪౬॥

దిగ్విదిగ్ద్వారదేవాంశం సర్వం త్యక్త్వా ప్రయోజయేత్।
అర్కార్కివరుణేన్దూనాం స్థానం దిగితి కీర్తితమ్॥౪౭॥

అగ్నిరాక్షసవాయ్వీశస్థానం విదిగితి స్మృతమ్।
గృహక్ష(త)శ్చ పుష్పాఖ్యో భల్లాటశ్చ మహేన్ద్రకః॥౪౮॥

ఏతేషామంశకంద్వారం తత్ర సన్ధిం న సన్ధయేత్।
శల్యం చ దన్తం త్యక్త్వైవ పూర్వోక్తానాం చ సమ్మతమ్॥౪౯॥

మధ్యార్ధమధ్యమధ్యం చ త్యక్త్వా యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్।
ద్రవ్యమధ్యస్థసూత్రస్య వామేఽవామే తు దన్తకమ్॥౫౦॥

ద్రవ్యవిస్తారమధ్యస్థా శిఖా శీఘ్రవినాశినీ।
అన్యోన్యసన్ధివిద్ధం చ శిఖా కీలస్య వేధనమ్॥౫౧॥

ధర్మార్థకామసౌఖ్యానాం విపత్తిం నిత్యమాదిశేత్।
వామదక్షిణయోగేన ప్రతిసన్ధి పరిత్యజేత్॥౫౨॥

తారతీవ్రాన్తరస్థం యత్ కల్ప్యశల్యమితి స్మృతమ్।
పూర్వవద్ విధినా సన్ధ్యాయామమధ్యే తు యోజయేత్॥౫౩॥

అజ్ఞానాత్ త్వరయానుక్తస్థానే వా యోజయేద్ యది।
సర్వేషామపి వర్ణానాం సర్వసమ్పత్క్షయో భవేత్॥౫౪॥

పురాణైర్న నవద్రవ్యైర్న పురాణైర్నవైరపి।
నవైర్నవానాం ద్రవ్యాణాం యోగో జీర్ణైశ్చ జీర్ణినామ్॥౫౫॥

యుక్త్యైవ ద్రవ్యసన్ధానం సమ్పదామాస్పదం సదా।
విపరీతే వినాశాయ భవేదేవేతి నిశ్చయః॥౫౬॥

ఊర్ధ్వద్రవ్యాణి సర్వాణి వాజనాదీని యాన్యపి।
సశిఖాన్యశిఖాన్యేతాన్యుక్త్యా యోజ్యాని పూర్వవత్॥
పాదోపరి భవేత్ సన్ధిరన్తరే నైవ కారయేత్।
బ్రహ్మస్థలోర్ధ్వగద్రవ్యసన్ధానం విపదాం పదమ్॥౫౮॥

బ్రహ్మస్థానస్థితః స్తమ్భః స్వామినశ్చ వినాశనమ్।
తులాదీన్యుపరిద్రవ్యాణ్యత్ర దోషో న విద్యతే॥౫౯॥

పుంస్త్రీనపుంసకమహీరుహసన్ధికార్యే
పుంసా చ పుంవిహితమేవ తథైవ పుంస్త్రీ।
నైవోభయేన చ నపుంసకసఙ్గమః స్యా-
జ్జాత్యైకయా శుభద ఉక్తవిధిక్రమం వా॥౬౦॥

ఏవం యుక్త్యా ద్రవ్యసన్ధానయోగం
ప్రోక్తం నృణాం త్రైతిలానాం నివాసే।
యుక్త్యా యుక్తం సమ్పదామాస్పదం తద్
యుక్త్యాయుక్తం సర్వసమ్పత్క్షయం స్యాత్॥౬౧॥

ఛిద్రం స్వల్పతరం విధేయమధునా దీర్ఘాన్వితచ్ఛేదనం
స్థూలం కాష్ఠశిలేభదన్తముదితం నిమ్నం హి పక్కేష్టకమ్।
పక్కం నిర్గమనం సుధాభిరనిశం కుర్యాత్ తనుత్వం యథా-
పూర్వం మానసమున్నయేత్ తదపరం శిల్ప్యుత్తమః శాతధీః॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే సన్ధికర్మవిధానో నామ
సప్తదశోఽధ్యాయః।

అథాష్టాదశోఽధ్యాయః।

గలభూషణమేతేషాం శిరశ్ఛన్దమథాధునా।
లుపామానం చ వక్ష్యేఽహం స్థూపికాలక్షణం క్రమాత్॥౧॥

వేదికాద్విగుణోత్సేధం కన్ధరం శిఖరోదయమ్।
తద్ద్విత్రిగుణతుఙ్గం వా వేదికోచ్చం తు వా గలమ్॥౨॥

గర్భభిత్తిత్రిభాగైకమఙ్ఘ్రేర్వేద్యఙ్ఘ్రివేశనమ్।
గ్రీవావేశం తతస్తావదేవం దేవే చ మానవే॥౩॥

పఞ్చాంశే భిత్తివిష్కమ్భే భాగో వేద్యఙ్ఘ్రివేశనమ్।
గ్రీవావేశం తతస్తావచ్చతురంశే తథైవ చ॥౪॥

ఏవం త్రివిధనీత్యా తు గ్రీవా సా (స్యా?ధ్యా) ప్రయత్నతః।
ఉత్తరం వాజినం చైవ ముష్టిబన్ధం మృణాలికా॥౫॥

దణ్డికావలయం చైవ గలభూషణమిష్యతే।
ముష్టిబన్ధోపరి క్షిప్తంవ్యాలనాటకమూర్ధ్వతః॥౬॥

దణ్డికా చ విధాతవ్యా తదూర్ధ్వే శిఖరక్రియా।
శిఖరోత్సేధమాత్రోచ్చా భాగమానవశేన వా॥౭॥

దణ్డికావధివిస్తారం పఞ్చాంశం ద్వ్యంశమానకమ్।
సప్తనన్దశివాంశే తు త్రయోదశతిథౌ తథా॥౮॥

సప్తదశాంశకే బన్ధవేదభూతషడంశకమ్।
సప్తాష్టాంశం తు తారార్ధమిత్యష్టౌ శిఖరోదయాః॥౯॥

పాఞ్చాలం చాపి వైదేహం మాగధం చాపి కౌరవమ్।
కౌసలం శౌరసేనం చ గాన్ధారావన్తికం తథా॥౧౦॥

యథాక్రమేణ నామాని జ్ఞాతవ్యాని విచక్షణైః।
జఘనాద్ బహిరేవైతే ఏకాః సర్వే సమాహితాః॥౧౧॥

సర్వాణి త్రైతలానాం స్యురర్ధాదధస్తు మానుషమ్।
తద్వశాద్యాసప్తదశభాగాదేకాంశవర్ధనాత్॥౧౨॥

ఆవన్తికాప్ర(శ్రయ?భృ)త్యూర్ధ్వమష్టావి(ష్ట్య?ష్ట)లుపోదయాః।
వ్యామిశ్రం చ కలిఙ్గం చ తథా కౌశికమేవ చ ॥౧౩॥

వరాటం ద్రావిడం చైవ బర్బరం కోల్లకం పునః।
తథా శౌణ్డికమిత్యేతే వ్యామిశ్రాదిలుపోదయాః॥౧౪॥

దేవానాం ప్రథితాన్యేవ పాషణ్డ్యాశ్రమిణామపి।
చతురశ్రం చ వృత్తం చ షడశ్రాష్టాశ్రమేవ చ॥౧౫॥

ద్వాదశాశ్రం ద్విరష్టాశ్రం పద్మకుడ్మలసన్నిభమ్।
తథామలకపక్వాభం దీర్ఘవృత్తం చ గోలకమ్॥౧౬॥

అష్టా(గ్గష్టధ ? ద్వ్యష్టాష్టధా)రాణి హర్మ్యాదీనాం శిరాంసి హి।
షడాద్యాషష్టికర్ణం చ సమ్మతం శిఖరాకృతిః॥౧౭॥

తదుచ్ఛ్రయచతుష్పఞ్చభాగం స్యాత్ పద్మతుఙ్గకమ్।
తత్సమోచ్చత్రిభాగా వా తదూర్ధ్వే స్థూపికాయతిః॥౧౮॥

అల్పీయసీ శిరోర్ధా వా భాగోచ్చా వా త్రిభాగికే।
సఙ్క్షేపాత్ స్థూపికాభూషా హ్యుపరిష్టాత్ ప్రకాశ్యతే॥౧౯॥

పఞ్చాద్యేకాదశాన్తాశ్చ చతురాద్యా దశాన్తకాః।
చతుర్విధా లుపాసఙ్ఖ్యా దేవేఽదేవే నికేతనే॥౨౦॥

పూర్వోక్తం ద్వ్యన్తరోచ్చం తు వ్యామిశ్రం నామ పుష్కరమ్।
ఊర్ధ్వస్థాన్యపృథస్థాని పుష్కరాణ్యర్ధమానతః॥౨౧॥

అర్ధమారభ్య సంవర్త్య పశ్చాదుక్తోచ్చసీమయుక్।
ఆరోహ్యాణ్యవరోహ్యాణి గుహ్యమేతదుదాహృతమ్॥౨౨॥

దణ్డికావధి కారార్ధం చతురశ్రీకృతం సమమ్।

కోష్ఠీషాసనసీమాఖ్యసూత్రయుక్తం ఖలం నయేత్ ॥౨౩॥

దణ్డికోత్తరబాహుల్యం సూత్రయేదాసనాదధః।
ఆసనే చతురంశాద్యాదశాంశం బిన్దు విన్యసేత్॥౨౪॥

కోష్ఠీషసన్దేస్తద్బిన్దుసీమచ్ఛాయోచ్ఛమావహేత్।
ఛాయోచ్ఛాయతమానాని కమూలాదాసనే న్యసేత్॥౨౫॥

తాన్యేవ దణ్డికాదీనాం పర్యన్తాని భవన్తి హి।
కోష్ఠీషసఙ్ఘాత్ పర్యన్తబిన్ద్వన్తం తల్లుపాయతమ్॥౨౬॥

తత్తత్పర్యన్తవిస్తారం కసూత్రే విన్యసేత్ పునః।
స్వస్వకర్ణగతచ్ఛాయామానైః సర్వాన్ విమానయేత్॥౨౭॥

తత్తత్పర్యన్తసూత్రాణి మల్లపర్యన్తసూత్రవత్।
ఏవం మధ్యలుపాసీమ్నో వర్ధన్తే వర్ణసంఖ్యయా॥౨౮॥

ఏవమావ(ర్త్? ర్త్య)తత్పశ్చాదారోహ్యావరోహ్య చ।
తత్తత్పుష్కరసఙ్ఘాతం తత్తన్మల్లాయతం విదుః॥౨౯॥

సమధ్యం చ విమధ్యం చ లుపాకలనమేవ హి।
మధ్యం చ మధ్యకర్ణం చాప్యాకర్ణమనుకోటికమ్॥౩౦॥

కోటిరిత్యేవముచ్యన్తే పఞ్చ వర్ణలుపాః క్రమాత్।
యుగ్మాంశేఽయుగ్మసంఖ్యాభిరయుగ్మే యుగ్మసంఖ్యయా॥౩౧॥

కాన్తాన్తరాసికోష్ణీషసీమాన్తం స్వాంశసంఖ్యయా।
చూలికా భ్రమణీయా హి సమయాసమయా చ సా॥౩౨॥

తత్తత్సూత్రాత్ స్థితాదన్తస్తనసూత్రాణి సూత్రయేత్।
శయితసూత్రాదధః పృష్ఠవంశసూత్రాణి సూత్రయేత్॥౩౩॥

శయితస్థితసూత్రాన్తః కీలం తత్కూటమూర్ధని।
నిధాయార్ధేన్దువత్ సర్వాశ్చూలికా విలిఖేత్ సమాః॥౩౪॥

లుపావిలుపమధ్యాన్తర్గతా సా చూలికాకృతిః।
ఏవం స్యాద్ ఋజుకార్యం హి తథా కుక్కుటపక్షవత్॥౩౫॥

బాలకూటస్య విస్తారస్థితసూత్రస్తనాన్తరే।
కూటమధ్యమసూత్రం తు వలయచ్ఛిద్రమధ్యగమ్॥౩౬॥

పర్యన్తసూత్రకాదన్తర్దణ్డికోత్తరజా తతిః।
తదన్తర్జానుకవ్యాసస్తదన్తశ్చూలికాస్థితిః॥౩౭॥

లుపాతారం తు దణ్డం వా సపాదం సార్ధమేవ వా।
విస్తార(స్త్రి?త్రి)చతుష్పఞ్చభాగైకాంశం తు తద్ఘనమ్॥౩౮॥

జానువ్యాసం చోత్తరార్ధచూలికార్ధార్ధమేవ వా।
దణ్డికావిపులం తావత్ త్రిపాదార్ధం తు తద్ఘనమ్॥౩౯॥

వలయం జానునీవ్రం చ దణ్డికావిపులార్ధతః।
మల్లమధ్యాదిచామీలీ(?) జానుకాలమ్బనం చ యత్॥౪౦॥

పర్యన్తజానుకాన్తం చ చూలికాభాగ ఏవ సః।
శయనాత్ తావదేవ స్యాత్ త్రివ్రాలమ్బనసూత్రకమ్॥౪౧॥

కుతారికాలలాటం చ జఘనం చ సమం మతమ్।
పాదవిష్కమ్భకర్ణో వా విష్కమ్భద్విగుణోఽథ వా॥౪౨॥

కూటవ్యాసో లుపాపిణ్డీ కర్ణస్తద్ద్విగుణాయతః।
తదర్ధం నాలికాలమ్బమూర్ధ్వే మల్లాగ్రసఙ్గతిః॥౪౩॥

ఛిద్రం తత్తీవ్రమాత్రం స్యాన్మలానాం తు ప్రవేశనమ్।
జానుకం చ లుపామధ్యం మధ్యపృష్ఠస్థవంశకమ్॥౪౪॥

సమం స్యాత్ తీవ్రతారాభ్యాం చూల్యంశో వా లుపాన్తరమ్।
లుపాతీవ్రాష్టగుణం వా వలయో వంశవిస్తరః॥౪౫॥

తదర్ధం వేశనం తీవ్రం ఫలకైర్లోహలోష్టకైః।
మృణ్మయైస్తు యథాస్థైర్యమిచ్ఛయా ఛాదయేత్ పునః॥౪౬॥

లుపోర్ధ్వే ఫలకాన్ న్యస్య వాష్టబన్ధమధోర్ధ్వతః।
లుపామధ్యాదధరిచ్ఛద్రం వలయస్య విధీయతే॥౪౭॥

క్రియాయాం పరలేఖారతు కల్ప్యాః షోడశసంఖ్యయా।

కుక్షివ్యాసాష్టభాగైకం మాత్రామానమితి స్మృతమ్॥౪౮॥

తేన భాగేన సప్తార్ధాద్ ద్వ్యర్ధభాగవివర్ధనాత్।
ఆపఞ్చదశసంఖ్యాన్తాః పరలేఖాస్తు షోడశ॥౪౯॥

లుపాధఊర్ధ్వబిన్ద్వాది మధ్యే విన్యస్య తద్విధిమ్।
తద్బిన్ద్వాదివిలోక్యా హి పరలేఖా విచక్షణైః॥౫౦॥

ప్రాసాదానామిమాః ప్రోక్తా గృహాదీనాం చ షోడశ।
లుపాయామాద్యాద్విగుణం తన్మానం తేన బుద్ధిమాన్॥౫౧॥

కోష్ఠీపాసనసూత్రాభ్యామధః శఫరమాలిఖేత్।
తస్మాదుపరి మల్లస్య లేఖయేత్ తద్విచక్షణః॥౫౨॥

మల్లాయతాదధోభాగే త్రిఃపఞ్చాంశీకృతేః క్రమాత్।
తత్తదంశావసానం తు మత్స్యం తచత్ సముల్లిఖేత్॥౫౩॥

సర్వాసాం పరలేఖానాం క్రమోఽయం పరికీర్తితః।
పాఞ్చాలాదిలుపానాం చ ప్రత్యేకం ప్రోచ్యతే బుధైః॥౫౪॥

ఋజుకార్యయుతా మల్లాద్ యా లేఖాసనకాగ్రయోః।
మధ్యే పరం హి సా ప్రాజ్ఞైః పరలేఖా ప్రకీర్తితా॥౫౫॥

లుపాబాహుల్యమానేన ఘటికాం చతురశ్రికామ్।
వితస్త్యాయామినీమృజ్వీం కృతమధ్యమసూత్రితామ్॥౫౬॥

చూలికాన్తర్వర్ణలుపాతిర్యక్సూత్రస్వమధ్యమాత్।
విన్యస్య ఘటికాం పశ్చాచ్ఛిన్నాం శమనసూత్రవత్॥౫౭॥

ప్రతివర్ణం తు ఘటికాం తద్వర్ణే తాం నిధాపయేత్।
క్షిప్తసూత్రస్య శేషాంశచ్ఛిన్నే వర్ణలుపోదరే॥౫౮॥

దణ్డికోత్తరవలయస్థితసూత్రసమం లిఖేత్।
ఉదరాయామమధ్యే తు లిఖితే కకరం భవేత్॥౫౯॥

ఘటికాలలాటమధ్యం కకరం చ సమం యథా।
తథా నిధాయ ఘటికాం లుపోదరవశాయతామ్॥౬౦॥

తల్లలాటకృతిచ్ఛేద్యా వలయాద్యా లుపోదరే।
ఇష్టపార్శ్వే క్షిపేచ్ఛాయాం ఛిద్రైశ్చ వలయస్య తు॥౬౧॥

తత్తద్ఘటికయా తత్తన్మధ్యసంహితమధ్యయా।
యా లలాటగతచ్ఛాయా తాసాం తాసాం తు సా భవేత్॥

దణ్డికావలయచ్ఛిద్రస్తనజానూత్తరాదిషు।
శిరోమధ్యేఽర్ధమధ్యే చ న్యసేన్మణ్డతులోపరి॥౬౩॥

విటభాగశిఖోపేతతులాపాదః సవంశహృ(మ్? త్)।
సవర్ణా మత్స్యబన్ధాశ్చ ఖర్జూరపత్రసన్నిభాః॥౬౪॥

స్వలయక్షో(?) విధాతవ్యా లుపాః శిఖరకాన్తరే।
లుపోర్ధ్వే ఫలకం వోర్ధ్వే తస్యాః కమ్పం నిధాయ చ॥

ఇష్టకాసుధయా వాపి ప్రచ్ఛాదనమలఙ్కియాత్।
స్థూపికాకలిదీర్ఘం చైవోక్తోత్సేధసమం మతమ్॥౬౬॥

అర్ధార్ధమగ్రవిస్తారం దణ్డార్ధం మూలవిస్తృతమ్।
ఆశఙ్కుమూలముణ్డాన్తం తస్య మూలస్య వేధనమ్॥౬౭॥

వంశాధస్తాన్నిధాతవ్యా మణ్డనాగాగ్రపట్టికా।
బాలకూటస్తనం శఙ్కుమూలముణ్డకమేవ చ॥౬౮॥

అన్తఃస్థవలయం వర్ణపట్టికా చ సనాలికా।
మత్స్యబన్ధనఖర్జూరపత్రమల్లనిబన్ధనాత్॥౬౯॥

వలక్షస్వస్తిధారాభిః శిఖరాన్తరలఙ్కియాత్।
విస్తారో ముఖపద్యాశ్చ దణ్డ్యో వాధ్యర్ధ ఏవ వా॥౭౦॥

నీవ్రం షడష్టభాగం వా కర్ణికోచ్చం తు తత్తతిః।
శక్తిధ్వజస్య మూలస్య విపులం దణ్డమానతః॥౭౧॥

తత్కణ్ఠం తావదేవోచ్చం సపాదం సార్ధమేవ వా।
గ్రీవాన్తగగ్రపత్రం తు స్తమ్భవ్యాసార్ధతుఙ్గవత్॥౭౨॥

ద్విదణ్డాదిత్రిదణ్డాన్తమన్తరం గగ్రపత్రయోః।

వాతాహతచలచ్చారులతావత్ కర్ణికాక్రియా ॥౭౩॥

అర్ధకర్ణమధస్తస్మాచ్చిరోఽర్ధార్ధేన చానతిః।
గ్రీవోపరి కపోలాన్తం త్రిదణ్డం సార్ధమేవ వా ॥౭౪॥

తావచ్ఛక్తిధ్వజాన్తం స్యాత్ సపత్రం వా సశూలకమ్।
నేత్రసంశ్లిష్టమల్లం తు చూలికాస్తనమణ్డలమ్ ॥౭౫॥

శయితస్థితపట్టాభ్యాం మృణాల్యాదివిభూషితమ్।
అర్ధకర్ణోర్ధ్వపట్టోర్ధ్వప్రత్యూర్ధ్వే ముష్టిబన్ధనమ్ ॥౭౬॥

యథాశోభననిష్క్రాన్తం త్రిముఖం స్యాత్ తదూర్ధ్వతః।
శులాభం మతలాభం వా సవ్యాలం వా సనాటకమ్ ॥౭౭॥

తదూర్ధ్వే కూటకోష్ఠాదిమణ్డితం స్యాద్ విమానవత్।
సపట్టక్షుద్రకమ్పాఙ్గం మధ్యతోరణమేవ వా ॥౭౮॥

తోరణాభ్యన్తరే లక్ష్మీః సాభిషేకామ్బుజాసికా।
ఏవంవిధైరథాన్యైశ్చ మణ్డనీయా లలాటికా ॥౭౯॥

లలాటవంశసంవిద్ధమధ్యశూలదృఢీకృతా।
స్తమ్భవిస్తారవిస్తీర్ణా విధాతవ్యా కుఠారికా ॥౮౦॥

తత్కర్ణం పత్రమకరం మణ్డితం చావలమ్బితమ్।
అర్ధకర్ణేన చార్ధం వా యథాయుక్తి యథారుచి ॥౮౧॥

అన్తర్గతలుపాతిర్యగగ్రబన్ధనవిష్టకమ్।
తదూర్ధ్వే తేన నిర్విద్ధం స్థూపికాయూపమిష్యతే॥౮౨॥

పూర్వోక్తం స్థూపికామానమలఙ్కారమథోచ్యతే।
సార్ధమర్ధం తదూర్ధ్వేఽర్ధమర్ధమంశం శరాంశకమ్॥౮౩॥

అంశమర్ధం చ భాగం స్యాదర్ధమంశం తథార్ధకమ్।
భాగమర్ధం తథార్ధాంశమంశమర్ధం తథార్ధకమ్॥౮౪॥

చతురర్ధం క్రమేణైవోత్తుఙ్గే ద్వావింశదంశకే।
పద్మం చ క్షేపణం వేత్రం క్షేపణం పఙ్కజం ఘటమ్॥౮౫॥

పఙ్కజం క్షేపణం ధృక్ చ క్షేపణం వేత్రమూర్ధ్వతః।
క్షేపణం ధృక్ చ కమ్పం తు పద్మం ఫలకమమ్బుజమ్॥౮౬॥

వేత్రం చ ముకులం చైవ క్రమేణోక్తవశాన్నయేత్।
సప్తద్వ్యంశత్రికద్వ్యంశైః పఞ్చనన్ద్రేన్ద్రియత్రికైః॥౮౭॥

ద్విత్రివేదత్రికద్వ్యంశైర్గుణపఞ్చర్తుపఞ్చభిః।
ద్విత్రిభాగైః క్రమాద్ వ్యాసం మూలపద్మాదిషు న్యసేత్॥౮౮॥

ముకులాగ్రమంశమర్ధార్ధం యథాశోభవశాన్నయేత్।
చతురష్టద్విరష్టాశ్రం సాధారం వర్తులం తు వా॥౮౯॥

తదాకృతిః శిరశ్చన్ద్రమలఙ్కారవశాత్ తు వా।
తదాకృతిః సురోర్వీశవిప్రాణాం చ విశాం మతమ్॥౯౦॥

సురద్విజనృపాణాం తు వైశ్యానాం నైవ శూద్రకే।
తత్సమ్బన్ధం సమాపాద్య ధ్వజదణ్డం తదూర్ధ్వగమ్॥౯౧॥

ఏవంలక్షణసమ్పన్నం విమానం సమ్పదాం పదమ్।
కరాలముద్ధీగుల్మాషకల్కచిక్కణసాహ్వయాః॥౯౨॥

చూర్ణోపయుక్తాః పఞ్చైతే సర్వకర్మసనాతనాః।
అభయాక్షబీజమాత్రశర్కరాస్వార్ధచూర్ణకాః॥౯౩॥

ముద్గబీజసమా క్షుద్రశర్కరా ముద్గమిష్యతే।
సార్ధత్రిపాదద్విగుణకిఞ్జల్కసికతాన్వితమ్॥౯౪॥

చూర్ణస్య శర్కరాశుక్త్యోర్యద్ గుల్మాసం తదుచ్యతే।
కరాలం చాపి ముద్ధీం చ తేన మానేన యోజయేత్॥౯౫॥

పూర్వోక్తమాత్రసికతాచణకశ్చూర్ణమానతః।
క్రియార్థం పేషితం కల్కం చిక్కణం మస్తు కేవలమ్॥౯౬॥

నిశ్ఛిద్రమిష్టమానేన గోత్రమిష్టకయా దృఢమ్।
పూర్వోక్తానాం చ పఞ్చానాం విధాతవ్యం పృథక్ పృథక్॥౯౭॥

తత్ర తత్ర తదుక్తేన ద్రవ్యేణ పరికల్పయేత్।

కేవలేనామ్బుసా పూర్వం పూర్వాం(స్త్రి(స్తిః ప్రకుట్టయేత్॥౯౮॥

క్షీరద్రుమకదమ్బామ్రాభయాక్షత్వగ్జలైః పునః।
త్రిఫలోద్రైస్తతస్తద్వన్మాపయూషైస్తతస్తథా॥౯౯॥

సంయమ్య శర్కరాశుక్తిం చూర్ణం తత్ ఖాతవారిణిం।
ఖురసఙ్కుట్టనం కృత్వా స్రావయిత్వాథ వాససా॥౧౦౦॥

కల్కం చ చిక్కణం తేన కల్కనీయం విచక్షణైః।
దధిదుగ్ధమాషయూషగుడాజ్యకదలీఫలైః॥౧౦౧॥

జలైశ్చ నాలికేరస్య చూతపక్వరసైః సహ।
కల్పితం శిల్పిభిర్యత్ తద్ బన్ధోదకమితి స్మృతమ్॥౧౦౨॥

శుద్ధిం శుద్ధోదకేనాదౌ కృత్వా బన్ధామ్బుసా (నతు?తతః)
ఆలిప్య సుధయా కార్యా నానారూపాన్వితక్రియా॥౧౦౩॥

దగ్ధైశ్చ మృణ్మయైశ్చాపి లోహలోష్టైర్యథోచితమ్।
గోపానస్యోపరిష్టాత్ తుచ్చాదనీయం విచక్షణైః॥౧౦౪॥

కరాలముద్గిగుల్మాషఘనమేకైకమఙ్గులమ్।
కల్కమానం తదర్ధేన తదర్ధార్ధం తు చిక్కణమ్॥౧౦౫॥

జలస్థలప్రయుక్తే తు యథేష్టం ఘనమిష్యతే।
షణ్మాసముత్తమం ప్రోక్తం చతుర్మాసం తు మధ్యమమ్॥౧౦౬॥

అధమం తు ద్విమాసం స్యాదేషాముషితమిష్యతే।
తతో బన్ధోదకైరేతాన్ సంక్లేద్య క్రమశః కృతిః॥౧౦౭॥

లుపోపరీష్టకాస్తారే చైవం చూర్ణక్రియాం పునః।
ఆచ్ఛాదనీయం యత్నేన తద్ధనం ఛాదనం విదుః॥౧౦౮॥

దేవానాం చ ద్విజానాం చావాసే యోగ్యం సనాతనమ్।
బహిరన్తశ్చ సర్వేషాం ఛత్రం యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్॥౧౦౯॥

సుమఙ్గలకథోపేతం శ్రద్ధానృత్తక్రియాన్వితమ్।
విప్రాదీనాం చ వర్ణానాం నివాసం సమ్పదాం పదమ్॥౧౧౦॥

సఙ్గ్రామం మరణం దుఃఖం దేవాసురకథాన్వితమ్।
నగ్నం తపస్విలీలాం చామయావ్యాది న యోజయేత్॥౧౧౧॥

అన్యేషామన్యథా వాసే సాధనీయం యథేష్టతః।
పఞ్చాంశం మాషయూషం స్యాన్నవాష్టాంశం గుడం దధి॥౧౧౨॥

ఆజ్యం ద్వ్యంశం తు సప్తాంశం క్షీరం చర్మ షడంశకమ్।
త్రైఫలం దశభాగం స్యాన్నాలికేరం యుగాంశకమ్॥౧౧౩॥

క్షౌద్రమేకాంశకం త్ర్యంశం కదలీఫలమిష్యతే।
లబ్ధే చూర్ణే శతాంశే తు యుఞ్జీతవ్యం సుబన్ధనమ్॥౧౧౪॥

సర్వేషామధికం శస్తం గుడం చ దధి దుగ్ధకమ్।
చూర్ణద్వ్యంశం కరాలం మధుఘృతకదలీనాలికేరం చ మాషం
చక్రే తోయం చ(।పి?) దుగ్ధం దధిగుడసహితం త్రైఫలం తత్క్రమేణ।
లబ్ధే చూర్ణే శతాంశేంఽశకమిదమధునా చానువృద్ధిం ప్రకుర్యా-
దేతద్ బన్ధం దృషత్సాదృశమితి కథితం తన్త్రవిద్భిర్మునీన్ద్రైః॥
దేవానాం ద్విజభూమీశవైశ్యానాం భవనేఽధునా॥౧౧౬॥

మూర్ధ్నేష్టకా విధాతవ్యాశ్చతస్రో లక్షణాన్వితాః।
సుస్నిగ్ధాః సమదగ్ధాశ్చ సుస్వనాస్తాః సుశోభనాః॥౧౧౭॥

స్త్రీలిఙ్గాశ్చాపి పుంల్లిఙ్గా భిన్నచ్ఛిద్రాదివర్జితాః।
విస్తారాయామతీవ్రైస్తు ప్రథమేష్టకయా సమాః॥౧౧౮॥

శిలామయే శిలా ప్రోక్తా సర్వదోషవివర్జితా।
జన్మాద్యాశిఖరాన్తం చ యైర్ద్రవ్యైశ్చ వినిర్మితమ్॥౧౧౯॥

తైరేవాదౌ తథాన్తే చ న్యస్తవ్యాశ్చేష్టకాః శుభాః।
మిశ్రద్రవ్యైశ్చ సజ్కీర్ణే యైర్ద్రవ్యైరుపరి స్థితమ్॥౧౨౦॥

తైరేవ మూర్ధ్ని విన్యాసం రహస్యమిదమీరితమ్।
లోహజం దారుజం వాపి స్థూపికాకీలమిష్యతే॥౧౨౧॥

ఊర్ధ్వభూమ్యఙ్ఘ్రిణాయామవిస్తారం పాదతః సమమ్।
అగ్రమఙ్గులవిస్తారమానుపూర్వ్యా కృశం తథా॥౧౨౨॥

చతురశ్రసమం కుర్యాత్ త్రిభాగైకమధస్తథా।
వృత్తమూర్ధ్వమధః కుర్యాచ్ఛిఖిపాదం న్యసేదధః॥౧౨౩॥

ఉపతాపస్త్వరాయాం స్యాదుత్తాపగదయోరపి।
జలకూపీ కూపగర్త్తే పుష్కరిణ్యాఞ్చ పోషితి॥౨౪॥

నాగపుష్పస్తు పున్నాగనాగకేశరచమ్పకే।
పరివాపస్తు పర్యుప్తౌ జలస్థానే పరిచ్ఛదే॥౨౫॥

పరితాపస్తు పుంసి స్యాద్ దుఃఖే చ నరకాన్తరే।
పరికమ్పో భయే కమ్పే ప్రాప్తరూపో జ్ఞరమ్యయోః॥౨౬॥

పిణ్డపుష్పమశోకే చ జవాయాఞ్చ కుశేశయే।
వహురూపః శివే విష్ణౌ ధూనకే సరటే స్మరే॥౨౭॥

మేఘపుష్పం పిణ్డాభ్రామ్బునాదేయే నా హరేర్హయే।
విప్రలాపో విరోధోక్తావపార్థవచనేఽపి చ॥౨౮॥

వీజపుష్పం మరువకే తథా మదనకేఽపి చ।
వృకధూపస్తు సరలద్రవకృత్రిమధూపయోః॥౨౯॥

వృషాకపిః పుమాన్ కృష్ణే శఙ్కరే జాతవేదసి।
హేమపుష్పమశోకేఽపి జవాపుష్పే నపుంసకమ్॥౩౦॥

పపఞ్చకమ్।

భవేచ్చామరపుష్పన్తు పూగే కాశామ్రకేతకే।

పాన్తవర్గః సమాప్తః।

ఫైకకమ్।

ఫో యజ్ఞసాధనే స్ఫానే ఝఞ్ఝావాతే చ పుంస్యయమ్।
ఫం రూక్షోక్తౌ ఫుత్కారే చ తథా నిష్ఫలభాషణే॥౧॥

ఫద్వికమ్।

గుమ్ఫస్తు గుమ్ఫనే బాహ్వోరలఙ్కారే చ కీర్త్యతే।
రేఫో వర్ణే చ పుంసి స్యాత్ కుత్సితే పునరన్యవత్॥౨॥

శఫ భూలే తరూణాం స్యాద్ గవాదీనాం ఖురేఽపి చ।
శిఫా జటాయాం సరితి మాంసికాయాఞ్చ మాతరి॥౩॥

ఆరాధ్య గన్ధపుష్పైశ్చ బలిం దత్త్వా యథావిధి।
ఇష్టకాశ్చైవ కీలాంశ్చ వేష్టయేదమ్బరైః శుభైః॥౧౩౫॥

శ్వేతవస్త్రాస్తరస్యోర్ధ్వే న్యసేద్ దర్భాస్తరే శుచిః।
స్థపతిర్వరవేషాఢ్యః శుక్లమాల్యానులేపనః॥౧౩౬॥

సితవస్త్రపరిచ్ఛన్నో త్తరీయో హైమముద్రికః।

పీత్వా శుద్ధం పయో రాత్రావుపోష్యాధివసేత్ సుధీః ॥౧౩౭॥

కలశస్యోత్తరే పార్శ్వే సితవస్త్రపరిస్తరే।
తతః ప్రభాతే విమలే నక్షత్రకరణాన్వితే॥౧౩౮॥

సుముహూర్తే సులగ్నే చ స్థపతిః స్థాపకేన తు।
పుష్పకుణ్డలహారాదికటకైరఙ్గులీయకైః॥౧౩౯॥

పఞ్చాఙ్గభూషణైర్హేమనిర్మితైస్తు విభూషితః।
హేమయజ్ఞోపవీతస్తు నవవస్త్రపరిచ్ఛదః॥౧౪౦॥

శ్వేతానులేపనశ్చైవ సితపుష్పశిరాః శుచిః।
ధ్యాత్వా ధరాతలం సర్వం దిగ్గజేన్ద్రసమాయుతమ్॥౧౪౧॥

ససాగరం సశైలేన్ద్రమనన్తస్యోపరి స్థితమ్।
సృష్టిస్థితిలయాధారం భువనాధిపతిం జపేత్॥౧౪౨॥

స్నాపయిత్వేష్టకాకీలం పూర్వోక్తైః కలశోదకైః।
ఆరాధ్య గన్ధపుష్పైశ్చ ధూపదీపసమన్వితైః॥౧౪౩॥

బలిం దత్త్వా యథాన్యాయం జయశబ్దాదిమఙ్గలైః।
విప్రస్వాధ్యాయఘోషైశ్చ శఙ్ఖభేర్యాదినిఃస్వనైః॥౧౪౪॥

స్థాపయేదిష్టకాః సమ్యక్ పూర్వదక్షిణతః క్రమాత్।
శిఖరార్ధే విమానస్య గర్భపత్రాన్తరేఽపి వా॥౧౪౫॥

శిఖరత్రిచతుర్భాగావసానే వామ్బుజాదధః।
తదాద్యాత్ స్థూపికాయామాత్ కీలదైర్ఘ్యం ప్రగృహ్యతామ్॥౧౪౬॥

పూర్వమేవేష్టకాస్థానం నిశ్ఛిద్రం తు దృఢీకృతమ్।
తన్మధ్యే నవరత్నాని విన్యసేచ్చ యథాక్రమమ్॥౧౪౭॥

ఐన్ద్రే మరతకం విద్యాద్ వైడూర్యం వహ్నిగోచరే।
ఇన్ద్రనీలం తు యామ్యాయాం మౌక్తికం పితరి స్మృతమ్॥౧౪౮॥

వారుణే స్ఫాటికం విద్యాన్మహానీలం సమీరణే।
వజ్రం తు సౌమ్యదేశే స్యాదైశాన్యాం తు ప్రవాలకమ్॥౧౪౯॥

మాణిక్యం మధ్యమే భాగే హాటకం చ వినిక్షిపేత్।
రసోపరసబీజైశ్చ ధాన్యాన్యప్యోషధాని చ॥౧౫౦॥

తదూర్ధ్వే స్థూపికాకీలం స్థాపయేదచలం సమమ్।
తస్మాత్ ప్రకృతిభూమ్యన్తముదగ్దిశి మహాధ్వజమ్॥౧౫౧॥

గ్రథితం క్షౌమవస్త్రైశ్చ కార్పాసైర్వా మనోహరైః।
లమ్బయేత్ తదుదక్ప్రాచ్యో ప్రాగుదగ్విదిశం తతః॥౧౫౨॥

సంస్పృశేద్ యది సర్వేషాం ప్రాణినాం సమ్పదృద్ధయే।
భవనం స్థూపికీలం చ పట్టైరావేష్ట్య శుభ్రకైః॥౧౫౩॥

చతుర్దిక్షు చతుర్గాశ్చ సవత్సాః సన్నివేశయేత్।
ద్వారాలఙ్కరణం కుర్యాత్ సువిచిత్రామ్బరైర్నవైః॥౧౫౪॥

యజమానో విశుద్ధాత్మా ప్రణమ్య శిరసా గురుమ్।
విమానస్థూపికాస్తమ్భద్వారాలఙ్కరణాని చ॥౧౫౫॥

వస్త్రాణి ధనధాన్యైశ్చ పశునపి సవత్సకాన్।
ముదా స్థపతయే దత్త్వా శేషాన్ భక్త్యా తు తర్పయేత్॥౧౫౬॥

ఏవం మునివరైః ప్రోక్తం ప్రాసాదానాం తు మూర్ధని।
హర్మ్యాణాం గర్భసంయుక్తౌ నేత్రభిత్తౌ తలాన్తరే॥౧౫౭॥

మణ్డపే మధ్యదేశే తు సభాదీనామధోఽమ్బుజా(మ్? త్)।
ప్రాసాదవద్ విధాతవ్యం గోపురాణాం తు మూర్ధని॥౧౫౮॥

ఏవం తు విధినా సమ్యక్ సమ్పన్నం సమ్పదాం పదమ్।
యేన యత్ కర్మ చారబ్ధమాదౌ తదవసానకే॥౧౫౯॥

తేనైవ నిష్ఠితం కర్మ శ్రీసౌభాగ్యాయు(షే? రే)ధనమ్।
తస్యాభావే తు తత్పుత్రః శిష్యో వా తం గురుం పఠే॥౧౬౦॥

లిఖిత్వా తన్నియోగేన సర్వకర్మ సమాచరేత్।
అజ్ఞానాత్ త్వరితేనాపి యద్ వస్త్వన్యేన భావితమ్॥౧౬౧॥

కరోతి స్వామినం శీఘ్రమన్యథేతి హ నిశ్చయః॥

ప్రథమం కృతవాన్ విధిం యథావత్
కృతవానేవ కరోతి నిష్ఠితాన్తమ్।
అథ వా విధిరన్యథా భవేచ్చే-
దశుభం స్వామినమన్యథా కరోతి॥౧౬౨॥

ఏవం గ్రీవాలఙ్కృతం పుష్కరాభం
మానం మల్లానాం శిఖాభూషణం చ।
యుక్త్యా సర్వేషాం కరాలాదిబన్ధం
ప్రోక్తం సమ్యక్ చేష్టకాబన్ధమూర్ధ్వే॥౧౬౩॥

ఖదిరసరలసాలస్తమ్భకాశోకవృక్షాః
పనసతిమిసనిమ్బాః సప్తపర్ణాశ్చ సర్వే।

పరుషవకులవహ్నిక్షీరిణీత్యేవమాద్యాః
సుదృఢవిమలసారాః స్థాపికీలాః ప్రసిద్ధాః॥౧౬౪॥

అథ హర్మ్యే పరి(ని)ష్ఠితే తదా
యజమానోఽపి గురుశ్చ వర్ధకిః।
ఉదగాయనశోభన(నక్షత్ర?ర్క్ష)పక్షే
జలసమ్ప్రోక్షణకర్మ చారభేత్॥౧౬౫॥

నవసప్తత్రికపఞ్చరాత్రికే
విధినా చాఙ్కురార్పణం కురు।
భవనస్యోత్తరపూర్వదేశతః

స్వధివాసార్థమణ్డపం చరేత్॥౧౬౬॥

నవసప్తేషుకరైర్యుగాశ్రకం
వసుపాదం నవవస్త్రశోభితమ్।
సవితానం సుపట్టైర్ని వేష్టితం
సుమనోజ్ఞం సితపుష్పశోభితమ్॥౧౬౭॥

తస్య మధ్యే తు శాలీభిః స్థణ్డిలం దణ్డమానతః॥౧౬౮॥

కృత్వాష్టాష్టపదం న్యస్య బ్రహ్మాదీన్ వస్తునాయకాన్।
శ్వేతతణ్డులధారాభిర్విన్యస్యారాధ్య పుష్పకైః॥౧౬౯॥

గన్ధైర్ధూపైశ్చ దీపైశ్చ బలిం దత్త్వా విధానతః।
తదూర్ధ్వం పఞ్చపఞ్చైవ కలశాన్ వస్త్రశోభితాన్॥౧౭౦॥

మణిహేమసమాయుక్తాన్ ససూత్రాన్ సాపిధానకాన్।
నిష్కలఙ్కానసుషిరాన్ హాటకోదకపూరితాన్॥౧౭౧॥

ఉపపీఠపదస్థాంస్తాన్ స్వస్వనామ్నాభిధాయ చ।
ఓఙ్కారాదినమోన్తేన చార్చయిత్వా న్యసేత్ తతః॥౧౭౨॥

కలశస్యోత్తరే పార్శ్వే దర్భా(సన)పరిస్తరే।
చతుష్ప్రదీపసంయుక్తే సర్వమఙ్గలశోభితే॥౧౭౩॥

పూతచేతా విశుద్ధాత్మా స్థపతిర్వ్రతమాస్థితః।

పీత్వా శుద్ధం పయో రాత్రావుపోష్యాధివసేత్ తతః॥౧౭౪॥

ప్రాసాదస్యాగ్రతో యాగమణ్డపం విధినాచరేత్।
చతుర్ద్వారసమాయుక్తం చతుస్తోరణభూషితమ్॥౧౭౫॥

వాసోభిర్దర్భమాలాభిః స్ర(స్రు)మైః సమలఙ్కృతమ్।
తన్మధ్యే వేదికాం కుర్యాత్ తద్వ్యాసత్ర్యంశమానతః॥౧౭౬॥

చతురశ్రం చతుర్దిక్షు విదిక్ష్వశ్వత్థపత్రవత్।
సురేన్ద్రేశానయోర్మధ్యే కుణ్డమష్టాశ్రమిష్యతే॥౧౭౭॥

త్రిమేఖలాసమాయుక్తం వైకమేఖలయాన్వితమ్।
స్థాపకో మూర్తిపైః సార్ధం విధినా హోమమాచరేత్॥౧౭౮॥

శాలిభిః స్థణ్డిలం కృత్వా వేదమధ్యే విచక్షణః।
మూర్తికుమ్భం న్యసే(త్ స)మ్య(గ్) బీజమన్త్రమనుస్మరన్॥౧౭౯॥

ప్రాసాదస్య చతుర్దిక్షు వృత్తకుణ్డవిధానతః।
సన్తర్ప్య స్థాపకో జాతవేదసం నివసేత్ తదా॥౧౮౦॥

విమానం జన్మతః స్థూపికాన్తం వస్త్రైర్ని వేష్టయేత్।
కుశాస్త్రీ(ర్జైర్న)వైర్వస్త్రైః స్థూపికీలమలఙ్క్రియాత్॥౧౮౧॥

బల్యన్నం పాయసాన్నం చ ముద్గాన్నం చ యవాన్నకమ్।
కృసరం గులశుద్ధాన్నం పీతం కృష్ణం తథారుణమ్॥౧౮౨॥

గృ(హీత్వా స)కలస్యాగ్రే హేమపాత్రే నిధాయ చ।
దధిదుగ్ధఘృతక్షౌద్రరత్నపుష్పాక్షతామ్బుభిః॥౧౮౩॥

కదలీఫలసంయుక్తం పాత్రం చైవాన్యశిల్పిభిః।
ధారయిత్వామ్బుభీ రాత్రౌ వాస్తుదేవబ(లిం చరేత్)॥౧౮౪॥

తతః ప్రభాతే విమలే నక్షత్రకరణాన్వితే।
స్థపతిర్వరవేషాఢ్యః ప్రాప్తపఞ్చాఙ్గభూషణః॥౧౮౫॥

ధృతహాటకయజ్ఞోపవీతః శ్వేతానులేపనః।
శ్వేతపుష్పాశిరఃప్రాప్తోష్ణీషశ్చాహతవస్త్రయుక్॥౧౮౬॥

దిశామూర్త్యపరాంశ్చక్షుర్మోక్షణం విధినాచరేత్।
(స్థా? స్నా) పయేత్ కలశామ్బోభిరర్చయేద్ గన్ధపుష్పకైః॥

ప్రథమం హేమయా తత్ర సూచ్యా నయనమణ్డలమ్।
లిఖిత్వా తీక్ష్ణశస్త్రేణ మణ్డలత్రయముల్లిఖేత్॥౧౮౮॥

ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ బ్రాహ్మణాన్ ధాన్యసఞ్చయాన్।
ధేనుం సవత్సాం కన్యాం చ దర్శయిత్వా యథాక్రమమ్॥౧౮౯॥

విమానం పునరారుహ్య స్థపతిః స్థాపకాజ్ఞయా।
శఙ్ఖకాహలతూర్యాదిఘోషణైః స్వస్తివాచనైః॥౧౯౦॥

స్థూప్యగ్రాదాప్రకృత్యన్తం చతుర్దిశి మహాధ్వజమ్।
లమ్బయేత్ క్షౌమపట్టైర్వా కార్పాసైర్గ్రథితం నరమ్॥౯౯౧॥

చన్దనాగరుతోయేన సర్వగన్ధోదకేన చ।
కలశోద్రైః కుశామ్భోభిరుపరిష్టాత్ సమన్తతః॥౯౯౨॥

ప్రోక్షయేత్ స్థపతిః ప్రాజ్ఞో భువనాధిపతిం జపేత్।
త్రైతలా(నాం విమానా)నాం పాఞ్చభౌతికసంశ్రితాత్॥౯౯౩॥

స్థూపికుమ్భం సువర్ణేన తామ్రేణ రజతేన వా।
ఉపలేష్టక(యా?) సౌధైర్వా కృ(త్వా?త్వే)ష్టం కీలవత్ (సు?స్మృ)తమ్॥

సుసంస్థాప్యాచలం యావత్ ప్రోక్షయేద్ గన్ధవారిణా।
విమానాదవరుహ్యాథ గర్భగేహం చ మణ్డపమ్॥౯౯౪॥

ప్రోక్షయిత్వా ముఖే స్థిత్వా నత్వా దేవం వదేదిదమ్॥

ధారాధిపాతాత్ సలిలప్రకోపాద్
దంష్ట్ర్యా నిపాతాత్ పవనప్రకోపాత్।
అగ్నేశ్చ దాహాన్ముషితా(ప) చారాద్
రక్షత్విదం సద్మ శివం చ మేఽస్తు॥౯౯౬॥

నిరుజా ముదితా సధనా ప్రథితా
యశసా మహద్భుతవీర్యయుతా।
సతతం నిరుపద్రవక(ర్మ)యుతా

పృథివీ పృథు జీవతు ధర్మవిధేః॥౧౯౭॥

బ్రహ్మా విష్ణుః శఙ్కరః సర్వదేవాః
క్షోణీ లక్ష్మీర్వాగ్వధూః సింహకేతుః।
జ్యేష్ఠా విశ్వేదేవదేవ్యః ప్ర(జానాం)
శ్రీసౌభాగ్యారోగ్యభోగ్యం కృషీరన్॥౧౯౮॥

ఉక్త్వైవం స్థపతేః కర్మణ్యత్రైవ పరినిష్ఠితే॥౧౯౯॥

స్థాపకో విధినా శుద్ధిం కుర్యాద్ యాగాదికర్మభిః।
ప్రోక్షయిత్వా ఘటామ్భోభిః పఞ్చగవ్యైః కుశోదకైః॥౨౦౦॥

అర్చయేద్ గన్ధపుష్పాద్యైర్నైవేద్యం చ ప్రదాపయేత్।
ప్రాసాదబీజమన్త్రాంస్తు న్యసేత్ సౌధాధిదేవతామ్॥౨౦౧॥

ప్రాసాదాభిముఖే స్థిత్వా యజమానః ప్రసన్నధీః।
స్థపతేర్ధర్మసర్వస్వం క్లేశేన సహ యద్ భవేత్॥౨౦౨॥

తత్ సర్వం పరిగృహ్ణీత సుప్రీత్యా స్థాపకాజ్ఞయా।
పూజయేత్ తు యథాశక్తి స్థాపకం స్థపతిం తతః॥౨౦౩॥

పుత్రభ్రాతృకలత్రైశ్చ యజమానో ముదా ధనైః।
ధాన్యైశ్చ పశుభిర్వస్త్రైర్వాహనైర్భూమిదానకైః॥౨౦౪॥

శేషానపి చ తక్షాదివిష్టిసర్వాన్ స కర్మణి।

సన్తర్పయేద్ధిరణ్యైశ్చ వస్త్రైర్వాపి మనోహరైః ॥౨౦౫॥

విమానస్థూపికాస్తమ్భమణ్డపాలఙ్కృతాన్యపి।
వస్త్రాదీని ధ్వజం ధేనుం ప్రీత్యా స్థపతయే దదేత్॥౨౦౬॥

ఏవమేవం కృతం వస్తు వర్ధయేన్నిత్యమా యుగాత్।
యజమానస్త్విహాముత్ర ఫలం సమ్యగ్ లభేద్ దృఢమ్॥౨౦౭॥

అన్యథా చేత్ ఫలం నైవ లభతే తత్ర వస్తుని।
భూతప్రేతపిశాచాదిరాక్షసాశ్చ వసన్త్యలమ్॥౨౦౮॥

తస్మాత్ ప్రాసాదనిష్పన్నే సర్వథా ప్రోక్షణం చరేత్।
మణ్డపే చ సభాయాం వా రఙ్గే విహారశాలకే॥౨౦౯॥

హేమగర్భసభాయాం తు తత్తులాభారకూటకే।
విశ్వకోష్ఠే ప్రపాయాం చ ధాన్యాగారే మహానసే॥౨౧౦॥

వాస్తుదేవబలిం దత్త్వాధివాస్య విధినా తథా।
స్థపతిః పూతచిచాత్మా ప్రాప్తపఞ్చాఙ్గభూషణః॥౨౧౧॥

నవామ్బరధరశ్చైవ నవవస్త్రోత్తరయికః।
సర్వమఙ్గలఘోషైశ్చ జలసమ్ప్రోక్షణం చరేత్॥౨౧౨॥

ఉత్తరాయణమాసే తు కృతం చేదుత్తమోత్తమమ్।
త్వరితేఽప్యేవమేవం తు కుర్యాత్ తద్ దక్షిణాయనే॥౨౧౩॥

త్రిరాత్రమేకరాత్రం వా సద్యోఽధివాసమేవ వా।
తత్రైవావికలే ద్రవ్యే లభేత్ కర్తా మహత్ ఫలమ్॥౨౧౪॥

ఏకత్రిపఞ్చకలశేషు తథాధిదేవా
ఏకత్రిపఞ్చ కథితా ఇహ మూర్తయస్తాః।
తత్తత్ స్వమన్త్రసహితం తదధః సహేమ-
రత్నం నిధాయ విధినా కలశాన్ న్యసేత్తత్॥౨౧౫॥

ఏవం ముదా భవనకర్మసమాప్తిమత్ర
కుర్యాజ్జనేశజన(కో? గో)కులసమ్పదృద్ధ్యై।
యద్ వైపరీత్యమసమాప్తికవస్తువేశం
తద్ వాస్తుదేవబలిహీనమనర్థదం స్యాత్॥౨౧౬॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే శిఖరకరణభవనకర్మసమాప్తివిధానం నామ

అష్టాదశోఽధ్యాయః।

అథైకోనవింశోఽధ్యాయః।

ఏకభౌమం చతుర్మానం వక్ష్యే సంక్షిప్య శాస్త్రతః।
త్రిచతుర్హస్తమారభ్య నవపఙ్క్త్యన్తవిస్తృతమ్॥౧॥

తారే సప్తదశోత్సేధమధ్యర్ధం తత్త్రిపాదకమ్।

ద్విగుణం తు తదుత్సేధం శాన్తికం పౌష్టికం భవేత్॥౨॥

జయదం చాద్భుతం చైవ చతుర్ధోదయమీరితమ్।
చతురం వృత్తమాయామం ద్వ్యశ్రవృత్తం షడశ్రకమ్॥3॥

అష్టాశ్రమాకృతిర్వ్యేషాం శిఖరేఽపి తథైవ చ।
సమం త్రిపాదమర్ధం వా ముఖమణ్డపమిష్యతే॥౪॥

సమం తన్మణ్డపం యస్య సాన్తరాలం సవేశకమ్।
యుగ్మస్తమ్భసమాయుక్తం యుక్త్యా సర్వాఙ్గశోభితమ్॥౫॥

సార్ధహస్తం ద్విహస్తం వా ప్రాసాదస్యాంశమేవ వా।
అన్తరాలస్య విస్తారం ద్విదణ్డం తస్య వేశనమ్॥౬॥

సావకాశాన్తరాలం చేద్ ద్విత్రిహస్తాన్తరం తు వా।
పార్శ్వే సోపానసంయుక్తం హస్తిహస్తవిభూషితమ్॥౭॥

ధామ్నః కుడ్యస్యార్ధకం తత్సమం వా
పాదోనం వా భిత్తివిష్కమ్భమానమ్।
పార్శ్వే చైతద్ ద్విత్రిదణ్డైస్తు వేశం
కుర్యాదగ్రే మణ్డపస్యాస్య ధీమాన్॥౮॥

తత్స్యున్నతాయతకరేషు చ హస్తమానా-
ద్ధీనం త్రిపాదకరమర్ధమథాపి పాదమ్।
తత్రైవ వస్తుని యథోచితమాచరేద్ వై

హానిం చ వృద్ధికమనిన్ద్యమనేకశాస్త్రైః॥౯॥

విమానం భవనం హర్మ్యం సౌధం ధామ నికేతనమ్।
ప్రాసాదం సదనం సద్మ గేహమావాసకం గృహమ్॥౧౦॥

ఆలయం నిలయం వాసమాస్పదం వస్తు వాస్తుకమ్।
క్షేత్రమాయతనం వేశ్మ మన్దిరం ధిష్ణ్యకం పదమ్॥౧౧॥

లయం క్షయమగారం చ తథోదవసితం పునః।
స్థానమిత్యేవముక్తాశ్చ పర్యాయాఖ్యా హిం పణ్డితైః॥౧౨॥

హర్మ్యతారత్రిభాగైకం భూతాంశేషు గుణాంశకమ్।
ధాతుభాగే యుగాంశః స్యాద్ బాణాంశం నవభాగికే॥౧౩॥

రుద్రాంశే రసభాగం తు ధాతుత్రయోదశాంశకే।
తిథ్యంశే వసుభాగం తు సప్తదశ నవాంశకమ్॥౧౪॥

విస్తారార్ధం తు తే సర్వే నాలీగృహవిశాలతాః।
ఫలికే పఞ్చభాగే తు యుగార్ధం పద్మవిస్తృతమ్॥౧౫॥

పద్మ(రా?తా) రత్రిభాగైకం కుంమ్భతారమితి స్మృతమ్।
కుమ్భతారత్రిభాగైకం కుమ్భస్యాధో వలగ్నకమ్॥౧౬॥

వలగ్నస్య త్రిభాగైకం కుమ్భస్యోపరి కన్ధరమ్।
కన్ధరత్రిగుణం పాలీ తత్త్రిభాగేన కుడ్మలమ్॥౧౭॥

సమం త్రిపాదమర్ధం వా మహానాసీవినిర్గమమ్।
తద్వ్యాసత్రిచతుర్భాగహీనం స్కన్ధాన్తతుఙ్గకమ్॥౧౮॥

శక్తిధ్వజం తదర్ధోచ్చం త్రిపాదం వా విధీయతే।
కన్ధశేచ్చత్రిభాగైకం వేదికోదయమీరితమ్॥౧౯॥

సార్ధదణ్డం ద్విదణ్డం వా క్షుద్రనాస్యా విశాలకమ్॥

పాదోత్సేధే పఙ్క్తినన్దాష్టభాగే ద్వారోత్సేధం తత్తదేకాంశహీనమ్।
విస్తారం స్యాత్ తత్తదుచ్చార్ధమానం ద్వారం కుర్యాద్ధర్మ్యమధ్యే నృపాణామ్॥౨౦॥

యోగవ్యాసం పాదవిష్కమ్భమానం పాదాధిక్యం వా తదర్ధం న్నిపాదమ్।
బాహుల్యం స్యాదుచ్ఛ్రయే వేదభాగే బాహ్యే సాఙ్గక్షేపణం తత్రిభాగైః॥౨౧॥

భిత్తివ్యాసే ద్వాదశాంశే తు బాహ్యే
పఞ్చాంశాన్తద్వారయోగస్య మధ్యమ్।
తద్వచ్చాన్తః స్తమ్భమధ్యం తయోస్త-
న్మధ్యం ప్రోక్తం భిత్తిమధ్యం విధిజ్ఞైః॥౨౨॥

జన్మాన్తం వా జగత్యన్తం కైరవాన్తం గలాన్తకమ్॥౨౩॥

పట్టికాన్తం తలం పఞ్చభేదం సర్వేషు ధామసు।
ఛిద్రం విద్యాదధశ్చోర్ధ్వే బాహ్యే నాలం ప్రయోజయేత్॥౨౪॥

ద్వాదశాఙ్గులమారభ్య త్రిత్ర్యఙ్గులవివర్ధనాత్।
చతుర్వింశాఙ్గులం యావదాయామం పఞ్చధా భవేత్॥౨౫॥

అష్టాఙ్గులం సమారభ్య ద్విద్వ్యఙ్గులవివర్ధనాత్।
తారం షోడశమాత్రాన్తం పఞ్చధా పరికీర్తితమ్॥౨౬॥

సమం త్రిపాదమర్ధం వా ఘనం ఛిద్రం తు మధ్యమే।
త్రిచతుష్పఞ్చషణ్మాత్రం తారం తత్సమనిమ్నకమ్॥౨౭॥

మూలాత్ పఞ్చత్రిభాగం స్యాదగ్రం ధారాసమన్వితమ్।
ఘటితం సింహవక్త్రేణ కిఞ్చిన్మూలాన్నతాగ్రకమ్॥౨౮॥

ఏవం నాలం ప్రకర్తవ్యం వామే ప్రాసాదమధ్యమే।
అన్తఃపీఠస్య నాలస్య సమం వా బహిరిష్యతే॥౨౯॥

విస్తారాయామముత్సేధం సర్వాణ్యఙ్గాని చ క్రమాత్।
సఙ్క్షేపతః సమాదిష్టాన్యలఙ్కారమథోచ్యతే॥౩౦॥

వృత్తగ్రీవామస్తకం వైజయన్తం శ్రీభోగం స్యాత్ కర్ణకూటోపయుక్తమ్।
మధ్యేభద్రం శ్రీవిశాలం తదేవ వస్వశ్రం చేచ్చీర్షకం స్వస్తిబన్ధమ్॥౩౧॥

వేదాశ్రాభం తచ్చిరః శ్రీకరం స్యాద్ ద్వ్యశ్రం వృత్తం హస్తిపృష్ఠం హి నామ్నా।
ఋత్వశ్రాభం శీర్షకం స్కన్ధకాన్తం తత్తన్నామ్నా తత్తదాయామయుక్తే॥౩౨॥

మధ్యే భద్రయుతం కర్ణకూటయుక్తం తు మస్తకే।

కోష్ఠకం భద్రనాస్యఙ్గం వృత్తం వా గలమస్తకమ్ ॥౩౩॥

నామ్నైతత్ కేసరం ప్రోక్తం యుగాశ్రం వా గలం శిరః।
పఞ్చసప్తర్తుభాగే తు త్రిద్వ్యంశైర్మధ్యభద్రకమ్ ॥౩౪॥

నాగరం ద్రావిడం చైవ వేసరం చ త్రిధా మతమ్।
చతురంశ్రాయతాశ్రం యన్నాగరం పరికీర్తితమ్ ॥౩౫॥

అష్టాశ్రం చ షడశ్రం చ తత్తదాయామమేవ చ।
సౌధం ద్రావిడమిత్యుక్తం వేసరం తు ప్రకుధ్యతే ॥౩౬॥

వృత్తం వృత్తాయతం ద్వ్యశ్రం వృత్తం చాన్యం ప్రకథ్యతే।
స్థూప్యన్తం చతురశ్రం యన్నాగరం పరికీర్తితమ్ ॥౩౭॥

గ్రీవాత్ ప్రభృతి వస్వశ్రం విమానం ద్రామిళం భవేత్।
గ్రీవాత్ ప్రభృతి వృత్తం యద్ వేసరం తదుదాహృతమ్ ॥౩౮॥

తలే తలే విమానానాం దిక్షు దేవాన్ న్యసేత్ క్రమాత్।
పూర్వాయాం ద్వారపాలౌ తు నన్దికాళౌ చ విన్యసేత్ ॥౩౯॥

దక్షిణే దక్షిణామూర్తిం పశ్చిమేఽచ్యుతమేవ హి।
అథవా లిఙ్గసమ్భూతముత్తరే తు పితామహమ్ ॥౪౦॥

మణ్డపే మధ్యదేశే తు దక్షిణే తు వినాయకమ్।
తత్పూర్వే పశ్చిమే వాపి నృత్తరూపం విశేషతః ॥౪౧॥

కాత్యాయనీముదగ్భాగే క్షేత్రపాలం తథైవ చ।
స్థానకాసనసంయుక్తా దిశామూర్తీర్న్యసేద్ బుధః॥౪౨॥

విశేషేణ కథోపేతం రూపాణ్యపి విధానతః।
ఏవం మూలతలే ప్రోక్తముపర్యుపరి వక్ష్యతే॥౪౩॥

పురన్దరం న్యసేత్ పూర్వే సుబ్రహ్మణ్యమథాపి వా।
దక్షిణే వీరభద్రః స్యాన్నారసింహశ్చ పశ్చిమే॥౪౪॥

ఉత్తరే తు విధాతా స్యాద్ ధనదో వా విధీయతే।
ఏవం ద్వితలవిన్యాసం త్రితలే తు మరుద్గణాన్॥౪౫॥

తలే తలేఽమరాన్ సిద్ధాన్ గన్ధర్వాదిమునీన్ న్యసేత్।
షోడశ ప్రతిమాశ్చైవ సర్వత్ర పరికీర్తితాః॥౪౬॥

గ్రీవాధస్తాత్ ప్రతేరూర్ధ్వే కోణే కోణే వృషాన్ న్యసేత్।
సర్వేషామపి దేవానాం తత్తద్వాహనమీరితమ్॥౪౭॥

ప్రదక్షిణావృతం తస్య సర్వదేవాలయే తథా।
ఇత్యేవమాదిభిర్యుక్తం విమానం సమ్పదాం పదమ్॥౪౮॥

కూటైర్నీడైస్తోరణైర్మధ్యభద్రైర్యుక్తాయుక్తం తత్తు సర్వాఙ్గశోభమ్।
నానాధిష్ఠానాఙ్ఘ్రివేద్యాదియోగం ధామ ప్రోక్తం త్రైతిలానాం మయేహ॥

వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే ఏకభూమివిధానం నామ

ఏకోనవింశోఽధ్యాయః।

అథ వింశోఽధ్యాయః।

ద్వితలం పఞ్చధామానం వక్ష్యే సఙ్క్షేపతః క్రమాత్।
పఞ్చషట్సప్తమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౧॥

సైకార్కమనుహస్తాన్తముత్సేధం పూర్వవద్ భవేత్।
తారే సప్తర్తుభాగే తు భాగం సౌష్ఠికవిస్తృతమ్॥౨॥

కోష్ఠం తు ద్విగుణాయామం శేషం హారం సపఞ్జరమ్।
విమానోత్సేధం విభజేదష్టావింశతిసఙ్ఖ్యయా॥3॥

ఈశాద్ దృ(గు)తుబన్ధాంశైర్భూతనేత్రశివాంశకైః।
నేత్రసార్ధచతుర్భాగైరధ్యర్ధేన యథాక్రమమ్॥౪॥

మసూరకాఙ్ఘ్రికం మఞ్చమఙ్ఘ్రిమఞ్చవితర్దికమ్।
కన్ధరం శిఖరం కుమ్భం మూలతః పరికల్పయేత్॥౫॥

చతురశ్రమధిష్ఠానం తద్వత్ కన్ధరమస్తకమ్।
చతుష్కూటసమాయుక్తం చతుష్కోష్ఠసమన్వితమ్॥౬॥

దభ్రనీడా (ము?ను) పర్యష్టౌ షడష్టైవాల్పనాసికమ్।
శిఖరం చోరునాడీభిర్వేదసఙ్ఖ్యాభిరన్వితమ్॥౭॥

హారాన్తరస్య మధ్యే తు కుడ్యం కుమ్భలతాన్వితమ్।
తోరణైర్వేదికాద్యైస్తు నానాచిత్రైర్విచిత్రితమ్॥౮॥

సర్వదేవార్హకం శస్తం నామ్నైతత్ స్వస్తికం భవేత్।
తదేవ సౌష్ఠికం నిన్నమున్నతం కోష్ఠకం యది॥౯॥

అన్తరప్రస్తరోపేతమేతద్ విపులసున్దరమ్।
అంశమంశేత్రయం సత్రిపాదాంశం సాఙ్ఘ్రిభాగికమ్॥౧౦॥

భాగత్రయం వితర్ద్యఙ్ఘ్రిప్రస్తరగ్రీవమస్తకమ్।
పాదోదయే దశాంశే తు ద్వితలాదివిమానకే॥౧౧॥

అన్తరప్రస్తరోపేతం కూటశాలోన్నతం మతమ్।
తదేవ కోష్ఠకం నిమ్నం సౌష్ఠికం చోన్నతం యది॥౧౨॥

అన్తరప్రస్తరోపేతమేతత్ కైలాసముచ్యతే।
తదేవ వర్తులం వేదికన్ధరం శిఖరం ఘటమ్॥౧౩॥

అష్టకూటం చతుశ్శాలోపేతం సప్తాష్టనాసికమ్।
కోష్ఠకాన్నిర్గమం మధ్యే ద్విత్రిదణ్డేన సౌష్ఠికాత్॥౧౪॥

సమగ్రీవాశిరోయుక్తం కూటకోష్ఠకమీరితమ్।
నానాధిష్ఠానసంయుక్తం నానాపాదైరలఙ్కృతమ్॥౧౫॥

నామ్నైతత్ పర్వతం ప్రోక్తం విమానం సార్వదేశికమ్।
తదేవ శిఖరే చార్ధకోష్ఠకం తు చతుష్టయమ్॥౧౬॥

చతురశ్రశిరోయుక్తం చతుష్కూటసమన్వితమ్।
నానాధిష్ఠానసంయుక్తం షడష్టైవాల్పనాసికమ్॥౧౭॥

నామ్నైతత్ స్వస్తిబన్ధం స్యాన్నానావయవశోభితమ్।
తదేవ సౌష్ఠికం కోష్ఠమన్తరప్రస్తరైర్యుతమ్॥౧౮॥

హారాల్పపఞ్జరం నిమ్నం నవాష్టైర్వాల్పనాసికమ్।
నానాలఙ్కారసంయుక్తం కల్యాణమితి పఠ్యతే॥౧౯॥

తదేవ శిఖరే చార్ధకోష్ఠకం రహితం తు చేత్।
చతుర్నాడీసమాయుక్తమేతత్ పాఞ్చాలమిష్యతే॥౨౦॥

తదేవాష్టాశ్రకం వేదీకన్ధరం శిఖరం ఘటమ్।
శిఖరేఽష్టమహానాసి నామ్నైతద్ విష్ణుకాన్తకమ్॥౨౧॥

తదేవ కూటశాలానామన్తరప్రస్తరం వినా।
తచ్చతుర్భాగమాధిక్యమాయతం చతురశ్రకమ్॥౨౨॥

ఆయతాశ్రం తథా వేదీకన్ధరం శిఖరం భవేత్।

స్థూపిత్రయసమాయుక్తమేతన్నామ్నా సుమఙ్గలమ్॥౨౩॥

తదేవాయతవృత్తం చేద్ వేదికాకన్ధరం శిరః।
సర్వావయవసంయుక్తమేతద్ గాన్ధారమిష్యతే॥౨౪॥

తారాదర్ధాంశమాధిక్యమాయతం చతురశ్రకమ్।
ద్వ్యశ్రవృత్తశిరోయక్తం నేత్రశాలాముఖాన్వితమ్॥౨౫॥

హస్తిపృష్ఠమిదం ద్వ్యశ్రం వృత్తం వాపి మసూరకమ్।
చతురశ్రమధిష్ఠానం వృత్తం స్యాద్ గర్భగేహకమ్॥౨౬॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తమేతన్నామ్నా మనోహరమ్।
తదేవ జన్మాద్యా కుమ్భాద్ వృత్తం చేతి బహిర్భహిః॥౨౭॥

శేషం పూర్వవదుద్దిష్టమిష్టమీశ్వరకాన్తకమ్।
తదేవ చతురశ్రం స్యాద్ గర్భగేహం మసూరకమ్॥౨౮॥

వర్తులం జన్మతః స్థూపికాన్తం చేద్ వృత్తహర్మ్యకమ్।
ఆయతాశ్రమధిష్ఠానం షడశ్రం కన్ధరం శిరః॥౨౯॥

తదేవ పూర్వవత్ సర్వం నామ్నా కుబేరకాన్తకమ్।
మానం పఞ్చవిధం ధామ్నాం భేదం పఞ్చదశైవ హి॥౩౦॥

ద్వితలానాం యథా ప్రోక్తం తథా కుర్యాద్ విచక్షణః।
సఞ్చితాసఞ్చితం చైవోపసఞ్చితమితి త్రిధా॥౩౧॥

స్త్రీపున్నపుంసకం చైవ త్రివిధం తత్ ప్రవక్ష్యతే।
ఇష్టకాభిః శిలాభిర్వా సఞ్చితం యద్ ఘనీకృతమ్॥౩౨॥

కపోతాదిశిరోయుక్తం తత్తత్ పుంస్త్వం సమీరితమ్।
ఇష్టకం దారుజం సౌధం భోగయుక్తాగసంయుతమ్॥౩౩॥

స్త్రీత్వం హ్యసఞ్చితం భోగాభోగయుక్తం ద్రుమేష్టకైః।
ఘనాఘనాఙ్గయుక్ షణ్ఢముపసఞ్చితమిష్యతే॥౩౪॥

ఊర్ధ్వతలపాదనిజదైర్ఘ్యమునిభాగే
స్థూప్యుదయమేకమథ కం ప్రతి గుణాంశ(క?)మ్।
ద్వ్యంశి గలమంశకవితర్దికమధస్తాత్
ఖణ్డభవనస్య విధిరుక్తమురుధీభిః॥౩౫॥

పాదోదయే దశనవాష్టవిభాజితే తత్
సప్తర్తుపఞ్చచరణాయతమత్ర భాగమ్।
శేషం ఝషాంశముదయార్ధవిశాలకం వా
షట్పఞ్చవేదచరణేన భవేద్ విశాలమ్॥౩౬॥

నీడస్య తావదుదయం చ విశాలమక్ష్ణే-
ర్మూలాత్ త్రిపాదవిపులం తలిపం తయోశ్చ।
హారాన్తరే సదనమధ్యపదే చ కూటే
కోష్ఠే చ తోరణమలఙ్కృతమేవ కుర్యాత్॥౩౭॥

ద్వారస్యోభయపార్శ్వే (సా?ద్వా) రసమీపే తు వాథ పదమధ్యే।
ద్వారపవాసగుహా స్యాదుత్తరమణ్డాన్తకం తు వో(చ్యం?చ్ఛం) తత్॥
ఖణ్డాన్తపోతికాన్తం తోరణమాత్రోదయం తు వా కథితమ్।
యుక్త్యా ప్రవేశయుక్త్యా సర్వస్మిన్ ధామ్ని కర్తవ్యాః॥౩౮॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే ద్విభూమివిధానం నామ
వింశోఽధ్యాయః।

అథ ఏకవింశోఽధ్యాయః।

త్రితలం పఞ్చధామానం సఙ్క్షేపాద్ వక్ష్యతేఽధునా।
సప్తాష్టహస్తమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౧॥

పఞ్చదశవికారాన్తం వ్యాసతుఙ్గం తు పూర్వవత్।
సప్తాష్టనన్దహస్తే తు సప్తాష్టాంశైర్విభాజితే॥౨॥

భాగేన కూటవిస్తారం కోష్ఠద్విత్రిగుణాయతమ్।
లమ్బపఞ్జరమర్ధాంశం హారాభాగం తు తత్సమమ్॥౩॥

ఊర్ధ్వభూమౌ షడంశేంఽశం కూటం తద్ద్విగుణాయతమ్।
కోష్ఠకం చాన్తరే హారం భాగేనైవ ప్రకల్పయేత్॥౪॥

ఊర్ధ్వభూమౌ త్రిభాగేన మధ్యే భద్రం విధీయతే।

దణ్డం సార్ధం ద్విదణ్డం వా భద్రం తత్ కారయేద్ బుధః ॥౫॥

విమానోచ్చం విశేషేణ చతుర్వింశతిభాజితే।
పాశగణ్డాశ్వినీభిస్తు సత్రిపాదగుణాంశకైః ॥౬॥

సార్ధాంశైః సార్ధబన్ధాంశైః సపాదాంశార్ధకాంశకైః।
సార్ధత్రిభిస్తు భాగేన యోజయేత్ తు విచక్షణః ॥౭॥

ధరాతలమధఃస్తమ్భమఞ్చమఙ్ఘ్రికమఞ్చకమ్।
తలిపం ప్రస్తరం వేదీకన్ధరం శిఖరం ఘటమ్ ॥౮॥

కూటం నీడం కోష్ఠకం చాష్టకం తద్ వేదాశ్రాభం జన్మతః స్థూపికాన్తమ్।
ఊర్ధ్వే భూమావల్పనీడం ద్విరష్టావిష్టం హ్యస్మిన్ షణ్ణవత్యల్పనాసమ్ ॥౯॥

నానాధిష్ఠానాఙ్ఘ్రివేద్యాదియోగం మూర్ధన్యష్టార్ధం తథాదభ్రనాసమ్।
కోష్ఠం కూటాదున్నతం చేత్ సమం చ శమ్భోర్వాసం స్వస్తికం తన్త్రిభాగమ్ ॥౧౦॥

తారే సప్తనవాంశే తు భాగం సౌష్ఠికవిస్తృతమ్।
శాలాభాగం తథా ద్వ్యంశం హారాభాగేన కల్పయేత్ ॥౧౧॥

అష్టకూటం తు తత్కోష్ఠం ద్వాదశైవ విధీయతే।
అష్టౌ భీడాని వింశత్తు శతమాత్రాల్పనాసికమ్ ॥౧౨॥

అష్టాశ్రం మస్తకం వేదీ కన్ధరం చాష్టనాసికమ్।
విమలాకృతికం నామ్నా శమ్భోర్వాసం సనాతనమ్ ॥౧౩॥

హస్తనవసప్తతిసప్తనవభాగం
భాగతతికూటవసుకన్తుకమివోష్ఠమ్(?)।
ఊర్ధ్వవసుపఞ్జరమథాష్టగలనాసం
వింశతిశతాను(?) విమలాకృతి విమానమ్॥౧౪॥

ఏకాదశకరం వ్యాసమష్టభాగైర్విభాజయేత్।
తచ్చతుర్భాగమాధిక్యమాయతం వృత్తమిష్యతే॥౧౫॥

ద్వ్యశ్రవృత్తమధిష్ఠానం తద్వత్ కన్ధరమస్తకమ్।
తద్విస్తారార్ధమానేన వర్తులం వర్తనీయకమ్॥౧౬॥

అశ్రాత్ పార్శ్వే చ పృష్ఠే చ కుర్యాదర్కద్వయాంశకమ్
కూటకోష్ఠకనీడానాం విస్తారం భాగమిష్యతే॥౧౭॥

కోష్ఠకం ద్విగుణాయామం హారా భాగేన యోజితా
సమం త్రిపాదమర్ధం వా ముఖమణ్డపమిష్యతే॥౧౮॥

మణ్డపోర్ధ్వం యథా హర్మ్యం తథాలఙ్కారమీరితమ్
కూటకోష్ఠాదిసంయుక్తం మణ్డపం ఖణ్డహర్మ్యకే॥౧౯॥

త్రివర్గసహితం వాపి తోరణాద్యైర్విచిత్రితమ్।
మణ్డపం సమసూత్రం చేదన్తరాలం తు నిమ్నకమ్॥౨౦॥

కూటకోష్ఠాది సర్వాఙ్గం మానసూత్రాద్ బహిర్గతమ్।

స్వవ్యాసార్ధం తదర్ధార్ధం దణ్డం సార్ధద్విదణ్డకమ్॥౨౧॥

ద్విదణ్డార్ధం త్రిదణ్డం వా మానసూత్రాద్ బహిర్గతమ్।
ఏవం యుఞ్జీత హర్మ్యం తు సంపదామాస్పదం సదా॥౨౨॥

ఋజుసూత్రం ప్రమాణాన్తం తద్బృఙ్గం విపదాం పదమ్।
షడ్భాగం స్యాత్ తదూర్ధ్వే తు పృష్ఠతస్తస్య పార్శ్వయోః॥౨౩॥

కృత్వార్కద్విగుణాంశం తు కూటకాష్ఠాది పూర్వవత్।
ఊర్ధ్వభౌమం చతుర్భాగం యథాయుక్తివశాన్నయేత్॥౨౪॥

మస్తకే పురతో నేత్రశాలావక్రసమన్వితమ్।
గర్భకూటోపసంపన్నం క్షుద్రనాస్యక్షిసంయుతమ్॥౨౫॥

కూటకోష్ఠాదిసంయుక్తం యథాలఙ్కారమాచరేత్।
శిఖరే దశ నాస్యః స్యుస్త్రిస్రః పాదసమన్వితాః॥౨౬॥

అష్టకూటం తథా కోష్ఠం నీడం ద్వాదశ చైవ హి।
హారాయాం క్షుద్రనీడం స్యాదర్కద్విగుణసఙ్ఖ్యయా॥౨౭॥

నానామసూరకస్తమ్భవేదికాద్యైరలఙ్కృతమ్।
సోపపీఠమధిష్ఠానం కేవలం వా మసూరకమ్॥౨౮॥

హస్తిపృష్ఠమిదం నామ్నా సర్వదేవేషు యోగ్యకమ్।
పాదోచ్చత్రిద్విభాగోచ్చం పాదం సర్వాఙ్గసంయుతమ్॥౨౯॥

పోతికారహితం వీరకాణ్డోపరి సమణ్డితమ్।
ఉత్తరం వాజనం సాబ్జక్షేపణం నిమ్నవాజనమ్॥౩౦॥

తదూర్ధ్వే ఝషకాణ్డం స్యాన్నానాపత్రైర్విచిత్రితమ్।
తోరణాకృతిసంయుక్తం మృణాల్యన్వితకన్ధరమ్॥౩౧॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం స్తమ్భతోరణమీరితమ్।
పాదాన్తరే వా హారాయాం కర్ణప్రాసాదమధ్యమే॥౩౨॥

శాలామధ్యేఽన్తరాలే తు కుర్యాత్ సర్వేషు ధామసు।
స్తమ్భే సర్వాఙ్గయుక్తే సమతలముభయోః పార్శ్వయోర్వీరకాణ్డ-
స్యాగ్రే వ్యస్తోత్తరం వాజనముపరి దలం క్షేపణం తోరణాగ్రమ్।
నక్రైః పత్రాదిభిర్యద్ విరచితమథ (తద్) ధామ్ని వా మణ్డపే వా
శాలాయామన్యవస్తుష్వభిమతమయుతస్తమ్భయుక్ తోరణం స్యాత్॥
తదేవ చతురశ్రాభమాయతం తన్మసూరకమ్॥౩౪॥

విస్తారమష్టభాగం స్యాదాయామం దుశభాగభాక్।
కూటకోష్ఠకనీడం చ భా(గో?గేనో)పరి కల్పయేత్॥౩౫॥

హారాభాగం తు భాగేన షడంశం చోర్ధ్వభూమికే।
తదూర్ధ్వే తు చతుర్భాగమాయామే ద్వ్యంశమాధికమ్॥౩౬॥

సాయతం ద్వ్యశ్రవృత్తం స్యాద్ వేదికాగలమస్తకమ్।
కూటకోష్ఠాది సర్వాఙ్గం పూర్వవత్ పరికల్పయేత్॥౩౭॥

నానాధిష్ఠానసంయుక్తం నానాపాద్రైరలఙ్కృతమ్।
పాదోపరి భవేన్నాసీ స్వస్తిబన్ధనశోభితా॥౩౮॥

యథా బలం యథా యోగం తథా కుర్యాద్ విచక్షణః।
ఏతదప్యుదితం సౌధం గజపృష్ఠం పురాతనైః॥౩౯॥

యుగ్మేఽప్యేవం ప్రయుఞ్జీయాత్ సర్వహర్మ్యం విచక్షణైః।
త్రయోదశకరవ్యాసం నవధా విభజేత్ సమమ్॥౪౦॥

గర్భగేహం త్రిభాగేన గృహపిణ్డిస్తు భాగతః।
అన్ధారమంశమంశేన ప(తి?రి)తోఽన్ధారికా భవేత్॥౪౧॥

అంశేన సౌష్ఠికం కోష్ఠం విస్తారం త్రిగుణాయతమ్।
అర్ధేన నీడవిస్తారం శేషం హారాఙ్గమిష్యతే॥౪౨॥

కోష్ఠమధ్యే త్రిదణ్డేన నాసీ నిర్గమనాన్వితా।
ఉపర్యపి షడంశేంఽశం కూటం తద్ద్విగుణాయతమ్॥౪౩॥

కోష్టకం భాగతో హారా పఞ్జరైరన్వితా భవేత్।
ఊర్ధ్వభాగం త్రిభాగేన మధ్యే దణ్డేన నిర్గమమ్॥౪౪॥

చతురశ్రమధిష్ఠానం వస్వశ్రం గలమస్తకమ్।
ఆదౌ తలే చతుష్కణ్ఠే కూటం వేదాశ్రమస్తకమ్॥౪౫॥

అష్టాశ్రమూర్ధ్వభూమౌ తు సౌష్ఠికానాం తు మస్తకమ్।
అష్టకూటం తథా నీడం కోష్ఠకం తు తథైవ హి॥౪౬॥

క్షుద్రనీడం తథాప్యష్టావష్టౌ స్యుర్గలనాసికాః।
స్వస్తికాకారసంయుక్తం నాసికాభూషణం భవేత్॥౪౭॥

భద్రకోష్ఠమిదం నామ్నా యథార్థం పరికీర్తితమ్।
తదేవ వర్తులం కర్ణకూటమూర్ధ్వోర్ధ్వభూమికే॥౪౮॥

మస్తకం తస్య వృత్తం స్యాచ్చతుర్నీసీసమన్వితమ్।
వృత్తకూటమిదం నామ్నా దేవానాం సార్వదేశికమ్॥౪౯॥

తదేవాష్టాంశమాధిక్యమాయతం చతురశ్రకమ్।
కర్ణకూటం యుగాశ్రం స్యాదాయతం వృత్తమస్తకమ్॥౫౦॥

కోష్ఠభద్రం వినా తత్ర శేషం పూర్వవదాచరేత్।
స్తూపిత్రయసమాయుక్తమేతన్నామ్నా సుమఙ్గలమ్॥౫౧॥

పఞ్చాదశకరవ్యాసం పఙ్క్త్యంశేన విభాజయేత్।
గర్భగేహం చతుర్భాగమన్ధార్యంశేన యోజితా॥౫౨॥

అలిన్ద్రమంశమంశేన ఖణ్డహర్మ్యం బహిః క్రమాత్।
కర్ణే మధ్యేఽన్తరే కార్యం కూటం కోష్ఠం చ పఞ్జరమ్॥౫౩॥

భాగేన కోష్ఠకాయామం ద్విగుణం సంమతం బుధైః।

ఉర్ధ్వభూమౌ రసాంశే తు భాగం సౌష్ఠికవిస్తృతమ్॥౫౪॥

కోష్ఠకం ద్విగుణాయామం హారా భాగేన యోజయేత్।
తదూర్ధ్వే తు చతుర్భాగం ద్విభాగం మధ్యనిర్గమమ్॥౫౫॥

దణ్డం వాధ్యర్ధదణ్డం వా ద్విదణ్డం వా విశేషతః।
చతురశ్రమధిష్ఠానం తద్వత్ కన్ధరమస్తకమ్॥౫౬॥

అష్టకూటం తథా నీడం కోష్ఠకం తు తథైవ చ।
లమ్బనీడముపర్యష్టౌ వర్షస్థలసమన్వితమ్॥౫౭॥

నాసికా స్వస్తికాకారా సర్వత్ర పరిశోభితా।
నానామసూరకస్తమ్భవేదీజాలకతోరణమ్॥౫౮॥

ఉన్నతౌ కూటకోష్ఠౌ చేదన్తరప్రస్తరాన్వితౌ।
ఏతద్ గాన్ధారమిత్యుక్తమష్టాశ్రం వా గలం శిరః॥౫౯॥

తదేవ వర్తులం వేదీ కన్ధరం శిఖరం భవేత్।
శేషం పూర్వవదుద్దిష్టం నామ్నా శ్రీభోగమిష్యతే॥౬౦॥

వృత్తే వృత్తాయతే ద్వ్యశ్రవృత్తేఽష్టాశ్రే షడశ్రకే।
కూటకోష్ఠకనీడానాముపర్యుపరి చ క్రమాత్॥౬౧॥

కూటకోష్ఠకనీడైశ్చ మణ్డితం ఖణ్డహర్మ్యకే।
ఋజుభాగవిశాలాత్ తు ద్వ్యశ్రవృత్తే తు వర్తులే॥౬౨॥

భాగం కిఞ్చిద్ భవేన్న్యూనం భాగం సర్వం సమం తు వా।
అష్టాంశోనదశాంశోనమూర్ధ్వాంశం వాప్యధోంశకాత్॥౬౩॥

యథా శోభాబలావాప్తిస్తథా యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్।
అర్పితానర్పితం చైవ ప్రాసాదం ద్వివిధం భవేత్॥౬౪॥

అర్పితం న చ సాలిన్ద్రమనర్పితమలిన్ద్రభాక్।
ఏవమల్పక్రమం సర్వం యోజయేత్ తద్ విచక్షణః॥౬౫॥

గుణశరమునినన్దైకాదశైకాధికార్కై-
స్తిథిమునిదశభాగే హర్మ్యతారే కృతేఽస్మిన్।
శశిగుణయు(గ)బాణైః షడ్యమీనాగనన్దైః
స్వభవనవిపులస్యార్ధేన నాలీగృహం స్యాత్॥౬౬॥

హర్మ్యాఙ్గానాం కూటకోష్ఠాదికానాం
గ్రీవాధస్తాద్ వేదికా యోజనీయా।
హారాభాగే వేదికావేదికా వా
నీడం వా(త)త్రాల్పనాసం చ కుర్యాత్॥౬౭॥

తోరణం త్రివిధం పత్రతోరణం మకరాన్వితమ్।
చిత్రతోరణమిత్యేషాం మణ్డనం త్వధునోచ్యతే॥౬౮॥

బాలచన్ద్రనిభం పత్రైశ్చిత్రితం పత్రతోరణమ్।
ద్వయోర్మకరయోర్వక్రసితమధ్యమపూరితమ్॥౬౯॥

నానావిధలతాయుక్తమేతన్మకరతోరణమ్।
తదేవ పార్శ్వయోర్మధ్యం పూరిమధ్యం ద్వయోస్తతః॥౭౦॥

నక్రతుణ్డం ప్రగృహ్యైవ ద్వయోరాస్యవినిర్గతైః।
విద్యాధరైశ్చ భూతైశ్చ సింహైర్వ్యాలైశ్చ హంసకైః॥౭౧॥

బాలైః స్రగ్దామకైరన్యైర్మణిబన్ధైర్విచిత్రితమ్।
చిత్రతోరణమేతత్ స్యాద్ దేవానాం భూభుజాం వరమ్॥౭౨॥

గుహాసు ప్రతిమాస్థాసు పార్శ్వపాదయుతాని చ।
తోరణాన్యుత్తరాధస్తాత్ ప్రయోజ్యాని విచక్షణైః॥౭౩॥

స్తమ్భోణ్ఛే పఞ్చషట్సప్తద్వ్యంశోచ్చం తోరణాగ్రకమ్।
శేషం పాదోదయం పాదం చతురష్టాశ్రవృత్తయుక్॥౭౪॥

కుమ్భమణ్డ్యాదిసంయుక్తం పోతికారహితం తు వా।
ఉత్తరం వాజనం సాబ్జక్షేపణం క్షుద్రవాజనమ్॥౭౫॥

పోతికోపరి వా కుర్యాద్ వీరకాణ్డస్య చోపరి।
ఉత్సన్ధ్యన్తానతాగ్రం తు కుర్యాన్మకరవిష్టరమ్॥౭౬॥

తుఙ్గార్ధం త్రిచతుష్పఞ్చదణ్డతోరణవిస్తృతమ్।
ద్వారతుల్యోన్నతం వ్యాసాన్తరం స్తమ్భద్వయోరపి॥౭౭॥

ఉత్తరోత్తర(సం?) యుక్తాష్టమఙ్గలోర్ద్వస్థనక్రవత్।
ఫలకం పఞ్చవక్త్రం తు తదూర్ద్వే శూలసంయుతమ్॥౭౮॥

ఛత్రకేతుపతాకాశ్రీర్భేరీ కుమ్భం చ దీపికా।
నన్ద్యావర్తేన చాష్టౌ హి సర్వేషామష్టమఙ్గలమ్॥౭౯॥

ఏవం ప్రోక్తం చతుర్భేదం దేవాదీనాం తు తోరణమ్।
పద్మాసనోర్ద్వే కుమ్భస్య తిర్యక్ చారులతాకృతిః॥౮౦॥

తదూర్ద్వే స్తమ్భమాసక్తవల్లీమణ్డలమణ్డితమ్।
తదూర్ద్వే ఫలకోర్ద్వాబ్జమిష్టకుమ్భలతాగ్రకమ్॥౮౧॥

కుమ్భకుమ్భలతైవం స్యాదన్యదప్యేవమూహ్యతామ్।
తదేవోత్సన్ధికోర్ద్వే తు వీరకాణ్డసమన్వితమ్॥౮౨॥

స్తమ్భకుమ్భలతైవం స్యాత్ స్తమ్భతోరణవచ్చిరః।
హారాయాం తు ప్రకర్తవ్యా ద్వైవేఽద్వైవే నికేతనే॥౮౩॥

షడష్టదశమార్తాణ్డమనువైకారమాత్రకైః।
వ్యాసం తారార్ధనిష్క్రాన్తత్రిద్వ్యశం వా త్రిభాగికమ్॥

వృత్తాకారసమం ఛన్నం తోరణాజ్జీవదాయతమ్।
సకన్ధరం తదూర్ద్వే తు శుకనాస్యా విభూషితమ్॥౮౪॥

వృత్తస్ఫుటితమిత్యుక్తం ద్యుసదాం సద్మభూషణమ్।

తలే తలే తు సోపానం ప్రయుఞ్జీత విచక్షణః ॥౮౬॥

త్రివిధం తస్య మూలం తు చతురం వృత్తమాయతమ్।
చతుర్వ్విధప్రకారం (?) స్యాత్ త్రిఖణ్డం శఙ్ఖమణ్డలమ్ ॥౮౭॥

వల్లీమణ్డలమత్యర్ధగోమూత్రేణ సమాహితమ్।
మూలాదాగ్రాత్ క్రమక్షీణం ప్రథితం శఙ్ఖమణ్డలమ్ ॥౮౮॥

స్యాద్ వల్లీమణ్డలం వృక్షారోహివల్లీసమక్రియమ్।
అశ్వపాదోపరిస్థిత్యారోహణం దక్షిణాఙ్ఘ్రిణా ॥౮౯॥

ద్విదణ్డాద్యాః సప్తదణ్డాత్ సోపానస్య విశాలతః (?)।
అశ్వపాదస్య విస్తారో ద్విగుణాద్యశ్చతుర్గుణాత్ ॥౯౦॥

శయితవ్యాసపాదార్ధత్రిపాదాంశం దృశోదయైః।
స్థితానీభబాలవృద్ధసమఖణ్డాన్యనుక్రమాత్ ॥౯౧॥

శయానఫలకవ్యాసః షోడశాష్టాదశాఙ్గులాః।
సముద్ధతం షడంశైకమేవం సోపానకల్పనమ్ ॥౯౨॥

హస్తవ్యాసం ద్విదణ్డం తత్పాదవ్యాసం తు బాహలమ్।
హస్తే యథాబలం యోజ్యం ప్రవేశేస్థితశాయినోః ॥౯౩॥

అయుగ్మమేవ సోపానం గుహ్యాగుహ్యవశాత్ తతః।
ఏకభక్తివినిష్క్రాన్తం మణ్డపాదిషు బాహ్యతః ॥౯౪॥

సోపానం సర్వవర్ణానాం ప్రాదక్షిణ్యాధిరోహణమ్।
ప్రశస్తం విపరీతం తద్ వినాశాయ భవేదిహ॥౯౫॥

అధిష్ఠానాదిరోహార్థం సోపానం పార్శ్వయోర్ముఖమ్।
హస్తిహస్తం చాశ్వపాదఫలకాన్తం ప్రయోజయేత్॥౯౬॥

సోపానం తదాధిష్ఠానస్తమ్భప్రస్తరవద్ భవేత్।
ఏవం విధివిశిష్టం తు సోపానం సమ్పదాం పదమ్॥౯౭॥

ఏవం ప్రోక్తం త్రైతిలానాం నరాణాం వాసే యోగ్యం తోరణం చైవ యుక్త్యా।
సోపానం తద్భేదమాకారమస్మిన్ సమ్యగ్ యోజ్యం వాస్తువిద్యావిధిజ్ఞైః॥

స్యాన్నాగరం ద్రావిడవేసరం చ క్రమేణ వై సత్త్వరజస్తమాంసి।
మహీసురోర్వీపతివైశ్యకాస్తే హరిర్విధాతా హర ఆధిదైవాః॥౯౯॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే త్రిభూమివిధానో నామ

ఏకవింశోఽధ్యాయః।

అథ ద్వావింశోఽధ్యాయః।

పఞ్చమానం చతుర్భౌమం వక్ష్యే సంక్షేపతః క్రమాత్।

త్రిచతుష్పఞ్చ్_హస్తాదిద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౧॥

ఏకద్వావింశదన్తం తు వ్యాసతుఙ్గం తు పూర్వవత్।
విస్తారోత్సేధమానాభ్యాం భాగాన్ వక్ష్యామి హర్మ్యకే॥౨॥

త్రయోదశకరవ్యాసమష్టధా విభజేత్ సమమ్।
ఏకాంశం కూటవిస్తారం శాలాయామం ద్విభాగికమ్॥౩॥

భాగేన పఞ్జరవ్యాసమూర్ధ్వే తు పునరష్టధా।
ప్రాగ్వదేవ సభాశాలాపఞ్జరాణాముపర్యపి॥౪॥

ఊర్ధ్వే షడ్భాగికే భాగమేకం కూటస్య విస్తృతమ్।
ద్విభాగం కోష్ఠకాయామం నీడం (ప్రా?భా)గార్ధమిష్యతే॥౫॥

తదూర్ధ్వే గుణభాగేంఽశం మధ్యే దణ్డేన నిర్గమమ్।
ఉత్సేధం విభజేద్ విద్వాన్ నవత్రింశతిసఙ్ఖ్యయా॥౬॥

సార్ధద్వ్యంశమధిష్ఠానం పఞ్చాంశం పాదదైర్ఘ్యకమ్।
తదర్ధం ప్రస్తరోత్సేధం సత్రిపాదయుగాంశకమ్॥౭॥

ఊర్ధ్వభూమ్యఙ్ఘ్రికోత్సేధం సపాదద్వ్యంశమఞ్చకమ్।
జఙ్ఘా తద్ద్విగుణా చోర్ధ్వే ద్వ్యంశేన ప్రస్తరోదయమ్॥౮॥

పాదాధికచతుర్భాగముపరిస్తమ్భతుఙ్గకమ్।
స్యాత్ సత్రిభాగపాదేన ప్రస్తరం వేదికాంశకమ్॥౯॥

గలోచ్చమశ్వినీభాగం సార్ధవేద్రైస్తు మూర్ధని।
శేషభాగం శిఖామానమాభోగం చతురశ్రకమ్॥౧౦॥

రవిసంఖ్యా భవేత్ సౌష్ఠీ కోష్ఠం తావత్ తు పఞ్జరమ్।
శిఖరే దేవనాస్యః స్యుశ్చాల్పనాస్యా విభూషితమ్॥౧౧॥

స్వస్తికాకారసంయుక్తం నాసికాభిరలఙ్కృతమ్।
ప్రాగ్వదేవ తలం చాధః స్తమ్భాలఙ్కారతోరణమ్॥౧౨॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తమేతద్ధర్మ్యం సుభద్రకమ్।
సర్వం ప్రాగ్వత్ కూటకోష్ఠాది యుక్త్యా మధ్యే మధ్యే మస్తకం మణ్డలాభమ్।
వృత్తాకారం స్యాత్ సభానాం శిరస్తద్విస్తారార్ధేనాన్వితం గర్భగేహమ్॥

శేషం త్ర్యంశేనావృతావాసపిణ్డిస్తత్తుల్యం తద్బాహ్యతోఽన్ధారహారమ్।
నానాధిష్ఠానాఙ్ఘ్రివేద్యాదియోగం నామ్నేదం స్యాచ్ఛ్రీచ్చవిశాలం సుహృష్టమ్॥
పఞ్చదశకరవ్యాసం నవధా విభజేత్ క్రమాత్॥౧౫॥

గర్భగేహం త్రిభాగైకం గృహపిణ్డ్యస్తదంశకమ్।
అంశేన పరితోఽలిన్ద్రం ఖణ్డహర్మ్యం తథాంశకమ్॥౧౬॥

సభా శాలా తథా నీడం భాగేనైకేన విస్తరాత్।
విస్తారత్రిగుణాయామా స్వవ్యాససమనిర్గమా॥౧౭॥

శాలామధ్యే మహానాసీ భాగతత్యా వినిర్గతా।

సభాకోష్ఠ(క)నీడానామన్తరేఽర్ధేన హారకమ్ ॥౧౮॥

తదుపర్యష్టభాగేన విభజేత్ కూటమంశకమ్ ।
కోష్ఠకస్య తు విస్తారం తదేవ ద్విగుణాయతమ్ ॥౧౯॥

కూటశాలాన్తరే నీడమంశేన పరికల్పయేత్ ।
తదూర్ధ్వే రసభాగే తు కూటమంశేన కోష్ఠకమ్ ॥౨౦॥

విస్తారద్విగుణాయామమన్తరేఽర్ధేన పఞ్జరమ్ ।
ఊర్ధ్వభూమే చతుర్భాగే మధ్యే దణ్డేన నిర్గమమ్ ॥౨౧॥

అష్టాశ్రం కర్ణకూటం స్యాత్ కోష్ఠకం క్రకరీకృతమ్ ।
మహాశిఖరమష్టాశ్రమష్టనాస్యా విభూషితమ్ ॥౨౨॥

కూటకోష్ఠకనీడానాం సంఖ్యాయాం పూర్వవత్ తతిః ।
అస్యాప్యుత్సేధభాగం చ పూర్వవత్ పరికల్పయేత్ ॥౨౩॥

భద్రకోష్ఠమిదం నామ్నా వేదభౌమం దివౌకసామ్ ।
సప్తదశకరవ్యాసం దశభాగైర్విభాజయేత్ ॥౨౪॥

నాలీగృహం చతుర్భాగమంశేనాన్ధారికా భవేత్ ।
అలిన్ద్రమంశమంశేన పరితః ఖణ్డహర్మ్యకమ్ ॥౨౫॥

కూటం కోష్ఠం చ నీడం చ భాగేన పరికల్పయేత్ ।
కోష్ఠాయామం ద్విభాగం స్యాచ్చేషం హారా సపఞ్జరమ్ ॥౨౬॥

జలస్థలం విహాయోర్ధ్వే వసుభాగైర్విభాజితే।
భాగేన కూటవిస్తారం కోష్ఠకం ద్విగుణాయతమ్॥౨౭॥

హారాన్తరే తథాంశేన లమ్బపఞ్జరమీరితమ్।
తదూర్ధ్వే రసభాగే తు భాగం సౌష్ఠికవిస్తృతమ్॥౨౮॥

ద్విభాగం కోష్ఠకాయామం హారాయాం క్షుద్రపఞ్జరమ్।
తదూర్ధ్వే తు త్రిభాగేన మధ్యే దణ్డేన నిర్గమమ్॥౨౯॥

చతురశ్రమధిష్ఠానమష్టాశ్రం గలమస్తకమ్।
త్రిచతుష్కోష్ఠకం తావత్ సౌష్ఠికం చాష్టపఞ్జరమ్॥౩౦॥

లమ్బపఞ్జరమష్టౌ హి క్షుద్రనీడం ద్విరష్టకమ్।
గలనాస్యష్టసంయుక్తం కోష్ఠకం కిఞ్చిదున్నతమ్॥౩౧॥

నానామసూరకస్తమ్భవేదీజాలకతోరణమ్।
నానాలఙ్కారసంయుక్తం నానాచిత్రైర్విచిత్రితమ్॥౩౨॥

సోపపీఠమధిష్ఠానం కేవలం వా మసూరకమ్।
స్వస్తికాకారసంయుక్తం నాసికాభిరలఙ్కృతమ్॥౩౩॥

పూర్వవత్ తుఙ్గభాగం స్యాదేతన్నామ్నా జయావహమ్।
నవపఙ్క్తికరవ్యాసే దశభాగవిభాజితే॥౩౪॥

గర్భగేహం చతుర్భాగం గృహపిణ్డిస్తదంశకే।
అన్ధారమంశమంశేన పరితః ఖణ్డహర్మ్యకమ్॥౩౫॥

కూటకోష్ఠకనీడానాం తారమంశేన యోజయేత్।
కోష్ఠకం ద్విగుణాయామం హారా భాగసమన్వితా॥౩౬॥

పఞ్చాంశే సౌష్ఠికవ్యాసే మధ్యే ద్వ్యంశేన విస్తరమ్।
ఏకభాగవినిష్క్రాన్తయుగ్మస్తమ్భసమన్వితమ్॥౩౭॥

సోపపీఠమధిష్ఠానం సమఞ్చం సవితర్దికమ్।
సకన్ధరశిరోయుక్తం సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్॥౩౮॥

పాదుకోత్తరయోర్మధ్యే నవాంశేనోపపీఠకమ్।
మసూరకం ద్విభాగోచ్చం ద్విగుణం స్తమ్భదైర్ఘ్యకమ్॥౩౯॥

సార్ధాంశం ప్రస్తరోత్సేధమర్ధాంశం వేదికోదయమ్।
ఉత్తరాదికపోతాన్తం గలోదర్యమితీరితమ్॥౪౦॥

పఞ్జరాకృతిసంయుక్తం కపోతాత్ తు వినిర్గతమ్।
యథాశోభం యథాయుక్తి తథా శక్తిధ్వజాన్వితమ్॥౪౧॥

కపోతపఞ్జరం హ్యేతత్ ప్రాసాదే సార్వదేశికే।
హారాయాం వాథ శాలాయాం మధ్యే మధ్యే తు యోజయేత్॥౪౨॥

కూటకోష్ఠకనీడం చైవాన్తరప్రస్తరాన్వితమ్।

జలస్థలం విహాయోర్ధ్వభూమావష్టాంశసౌష్ఠికమ్ ॥४३॥

ద్విగుణం కోష్ఠకాయామం తయోర్మధ్యే తు పఞ్జరమ్ ।
తదూర్ధ్వే రసభాగే తు సౌష్ఠికోష్ఠం తు పూర్వవత్ ॥४४॥

విజయస్య యథా ప్రోక్తం శేషమూర్ధ్వే తు యోజయేత్ ।
కూటకోష్ఠాది సర్వాఙ్గం పూర్వవత్ సంఖ్యయా విదుః ॥४५॥

మహానీడం ద్విరష్టౌ స్యాన్నామ్నేదం భద్రకూటకమ్ ।
తదేవాన్యదలఙ్కారం శాలామధ్యే సభద్రకమ్ ॥४६॥

వృత్తగ్రీవాశిరోయుక్తమేతన్నామ్నా మనోహరమ్ ।
తదేవాన్యదలఙ్కారం వేదాశ్రం కన్ధరం శిరః ॥४७॥

నానామసూరకస్తమ్భవేదికాద్యైరలఙ్కృతమ్ ।
నామ్నావన్తికమిత్యుక్తం శమ్భోర్మన్దిరముత్తమమ్ ॥४८॥

త్రిఃసప్తహస్తవిపులే చతురంశనాలీ
ధర్మాంశకేంऽశమభితో గృహపిణ్డిమానమ్ ।
అన్ధారమంశమభితోంऽశకమఙ్ఘహారం
కూటం చ నీడమథ కోష్ఠకమంశతారమ్ ॥४९॥

శాలాయతం ద్విగుణమంశకతారహారం
వాతాయనైర్మకరతోరణకైర్విచిత్రమ్ ।
త్యక్త్వా జలస్థలముపర్యపి చాష్టభాగే

కూటం చ నీడమథ కోష్ఠకమంశతత్యా॥౫౦॥

శాలాయతం ద్విగుణమూర్ధ్వతలే షడంశే
సౌష్ఠ్యంశమంశవిపులం ద్విగుణాయతం స్యాత్।
కోష్ఠం చ నీడవిపులం హి తదర్ధభాగం
చోర్ధ్వం యుగాంశినయనాంశకమధ్యభద్రమ్॥౫౧॥

దణ్డేన నిర్గమముపర్యపి భద్రనీడం
సార్ధం ద్విదణ్డవిపులం గలనాసికం చ।
వృత్తాభకన్ధరవితర్ధికమస్తకం స్యా-
దష్టార్ధనాసికమదభ్రమథాల్పమష్టౌ॥౫౨॥

కూటం చ నీడమథ కోష్ఠకమున్నతం స్యా-
దాదౌ తలే తదపి మధ్యమమఞ్చయుక్తమ్।
శాలోన్నతం హ్యుపరి చోన్నతమూర్ధ్వకూటం
వృత్తాభమత్ర వసుపట్టశిరస్తు మధ్యే॥౫3॥

వేదాశ్రకూటశిఖరం హ్యథ మూలభూమౌ
నాసాల్పకం హ్యుపరి వేధవిహీనబన్ధమ్।
నానామసూరకసహాఙ్ఘ్రికశోభితాఙ్గం
నామ్నా సుఖావహమిదం సురమన్దిరం స్యాత్॥౫౪॥

సత్రిపాదయుగలార్ధపఞ్చకైర్ద్వ్యర్ధసాఙ్ఘ్రిశిరసార్ధనేత్రకైః।
పఞ్చభాగికసభాగనేత్రకైస్త్ర్యఙ్ఘ్రివేదనయనార్ధవేదకైః॥౫౫॥

త్ర్యఙ్ఘ్రికాంశకశివద్విపాదగఙ్గాశ్వినీభిరుదయే షడష్టకే।
కుట్టిమం చరణమఞ్చపాదకం ప్రస్తరం తలిపమఞ్చమఙ్ఘ్రికమ్॥౫౬॥

ప్రస్తరం తలిపమఞ్చవేదికం కన్ధరం శిఖరకుమ్భకం క్రమాత్।
పఞ్చభౌమముదితం విశాలకే నన్దపఙ్క్తిభిరథేన్ద్రియాంశకైః॥౫౭॥

ఉచ్ఛ్రయే తదధః షడ్భిర్గుణాంశైరఙ్ఘ్రికం తలమ్।
షడ్భౌమమేవముద్దిష్టం తారాభాగం తథా భవేత్॥౫౮॥

తదధః సార్ధషడ్భాగైః సపాదగుణభాగకైః।
స్తమ్భం మసూరకం కుర్యాత్ తారే రుద్రార్కభాగతః॥౫౯॥

సప్తభౌమమిదం ప్రోక్తం విమానం సార్వదేశికమ్।
తదధో మునిభిః సార్ధం గుణాంశైః స్తమ్భకుట్టిమమ్॥౬౦॥

ధర్మరుద్రార్కభాగైస్తు సత్రయోదశభాగికః।
అష్టభౌమం వదన్త్యస్మిన్నేవం ప్రాజ్ఞా మునీశ్వరాః॥౬౧॥

తదధః సార్ధసప్తాంశైః సత్రిపాదగుణాంశకైః।
స్తమ్భం చ తలకం కుర్యాత్ తారేంఽశం తత్ర పూర్వవత్॥౬౨॥

ఏవం నవతలం ప్రోక్తం దృశభౌమమథోచ్యతే।
తదధోఽష్టయుగాంశైస్తు పాదం మసూరకం భవేత్॥౬౩॥

తారే పూర్వోక్తభాగైస్తు మనుభాగైరథాపి వా।

తదధః సార్ధవస్వంశైః సపాదయుగభాగికైః ॥౬౪॥

స్తమ్భం మసూరకం కుర్యాత్ తారే తద్వచ్చ పక్షకైః।
తథా ద్విరష్టభాగైస్తు సప్తదశాంశకైస్తు వా॥౬౫॥

ఏకాదశతలం ప్రోక్తం ద్వాదశక్షమముచ్యతే।
తదధో నన్దనన్దార్ధభాగైః స్తమ్భం మసూరకమ్॥౬౬॥

తారే ద్విరష్టభాగాది యావదర్కద్వయాంశకమ్।
గృహపిణ్డ్యలిన్ద్రహారా(శ్చ?) గర్భాగారాద్ బహిః క్రమాత్॥౬౭॥

హర్మ్యస్యావధికం యావన్నీయతే తావదంశకైః।
ద్విత్రివేదేషుషడ్భాగైః ప్రాగుక్తాంశైస్తు వా గృహమ్॥౬౮॥

ఏకార్ధేనాథవాలిన్దం శేషం కుడ్యేషు యోజయేత్।
కేచిత్ త్రిర్నవభిర్భాగైర్వదన్తి ద్వాదశావనౌ॥౬౯॥

షట్కుడ్యం పఞ్చసాలిన్దం బహిః కూటాదిశోభితమ్।
కూటం కోష్ఠం చ నీడం చ క్షుద్రశాలేభతుణ్డకమ్॥౭౦॥

యథాశోభమలఙ్కారం తథా యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్।
యుగ్మహస్తైరయుగ్మైర్వా యోజయేదేవమిచ్ఛయా॥౭౧॥

యుగ్మాంశే ద్వ్యంశకం వాపి కూటవ్యాసం ద్విరాయతమ్।
శాలాయాశ్చతురంశైర్వా యుగ్మే యుగ్మాంశకైర్విదుః॥౭౨॥

నానాభాగైరలఙ్కారైరన్యైరుక్తం మునీశ్వరైః।
తథా వా తత్ర యుఞ్జీయాత్ ప్రాజ్ఞః శిల్పిషు బుద్ధిమాన్॥౭౩॥

తలమేకం భవేద్ గ్రాసం ఖణ్డహర్మ్యం చతుఃస్థలే।
ద్వితలం పఞ్చషట్సప్తభూమావేవ విధీయతే॥౭౪॥

త్రితలం చాష్టభూమే తు నన్దపఙ్క్తితలే తథా।
పఞ్చభౌమం చతుర్భౌమం ద్వాదశైకాదశే తలే॥౭౫॥

మూలతః కూటకోష్ఠాదీన్ యః కర్తుం సమ్యగీహతే।
తలే తలే విభాగాంశ్చ యథాయుక్త్యా ప్రయోజయేత్॥౭౬॥

కూటకోష్ఠాదిసర్వాఙ్గముపర్యుపరి పూర్వవత్।
కూటకోష్ఠకనీడాద్యైర్భేదైరాఖ్యా యథోదితా॥౭౭॥

పూర్వం త్రైర్భేదకైర్యుక్తస్యాఖ్యా ధామ్న స్తథా భవేత్।
ఆ ద్వాదశతలాదేవం యుఞ్జీయాద్ ద్వితలాదితః॥౭౮॥

కర్ణే మధ్యే తయోర్మధ్యే కూటం కోష్ఠం చ పఞ్జరమ్।
కర్తవ్యం మానసూత్రాత్తు తేషాం నిర్గమముచ్యతే॥౭౯॥

స్వవ్యాసార్ధం తథాధార్ధం దణ్డం వా(పి ? ద్వి)త్రిదణ్డకమ్।
అన్తర్విన్యాసదేశం తు మానసూత్రం న యోజయేత్॥౮౦॥

ఋజు సూత్రప్రమాణాన్తం తదృజ్వే విపదాం పదమ్।
తస్మాత్ కూటాదిసర్వాఙ్గం మానసూత్రాద్ బహిర్న యేత్॥౮౧॥

చతురశ్రం తు వస్వశ్రం షోడశాశ్రం తు వర్తులమ్।
మస్తకం స్థూపికోపేతం కూటం కర్ణగతం మతమ్॥౮౨॥

మధ్యనాసిసమోపేతమర్ధకోటిసమన్వితమ్।
ముఖపట్టికయోపేతం శక్తిధ్వజసమాయుతమ్॥౮౩॥

అనేకస్థూపికోపేతం కోష్ఠకం మధ్యమే భవేత్।
హస్తిపృష్ఠనిభం పృష్ఠే శాలాకారం ముఖే ముఖే॥౮౪॥

పఞ్జరం విహితం కూటకోష్ఠయోరన్తరే బుధైః।
పార్శ్వవక్త్రం తదేవేష్టం హస్తితుణ్డం సమణ్డితమ్॥౮౫॥

ఏష జాతిక్రమః ప్రోక్తః కర్ణకోష్ఠసమన్వితః।
మధ్యే కూటం తయోర్మధ్యే క్షుద్రకోష్ఠాదిశోభితమ్॥౮౬॥

ఛన్దమేతత్ సముద్దిష్టం కూటం వా కోష్ఠకం తు వా।
అన్తరప్రస్తరోపేతనిమ్నం వోన్నతమేవ వా॥౮౭॥

వికల్పమితి నిర్దిష్టమాభాసం తద్విమిశ్రితమ్।
క్షుద్రాల్పమధ్యమోత్కృష్టం హర్మ్యాణామేవమీరితమ్॥౮౮॥

జాత్యాదిభేదకైర్యుక్తం విమానం సంపదాం పదమ్।

విపరీతే వినాశాయ భవేదేవేతి నిశ్చయః॥౮౯॥

షడష్టాశ్రే చ వృత్తే చ ద్వ్యశ్రవృత్తే చ తత్ క్రమాత్।
పఞ్చాష్టనవపఙ్క్త్యంశే వ్యాసైకాంశేన బాహ్యతః॥౯౦॥

వర్తయేత్ తు తదాకృత్యా కోటిచ్ఛేదార్ధమీరితమ్।
చతురశ్రస్య నాహేన యోజయేత్ తు సమం యథా॥౯౧॥

తయా వర్తనయా తేషాం మానం సంపూర్ణమిష్యతే।
మానం ధామ్నస్తు సంపూర్ణం జగత్సంపూర్ణతా భవేత్॥౯౨॥

తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన కుర్యాత్ సంలక్ష్య బుద్ధిమాన్।
ఏవం సంక్షేపతః ప్రోక్తం ప్రాసాదానాం తు లక్షణమ్॥౯౩॥

ఏకాదిద్వాదశాన్తం హృదయవిపులభాగం కరైస్తారమానం
చోత్సేధం కూటకోష్ఠాద్యవయవకరణం నామభేదం క్రమేణ।
ప్రోక్తం సంక్షిప్య సమ్యఙ్ మునిభిరవితథైర్బ్రహ్మపూర్వైర్యథోక్తం
నానాభేదైర్విమానం ప్రియతరమనఘం త్రైతలానాం మయే(హ?న)॥౯౪॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే చతుర్భూమ్యాదిబహుభూమివిధానో నామ
ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః।

అథ త్రయోవింశోఽధ్యాయః।

రక్షార్థం చ విమానానాం శోభార్థం (చ) తథాధునా।
పరివారనివేశార్థం ప్రాకారం ప్రోచ్యతే బుధైః॥౧॥

కృత్వా చతుష్పదం మూలప్రాసాదస్య తు విస్తృతమ్।
ఆద్యం సాలం మహాపీఠం పదైః షోడశభిర్యుతమ్॥౨॥

మణ్డూకాఖ్యం ద్వితీయం స్యాన్మధ్యం భద్రమహాసనమ్।
చతుర్థం సుప్రతీకాన్తం పఞ్చమం చేన్ద్రకాన్తకమ్॥౩॥

ఏవం యుగ్మపదైర్యుక్తమయుగ్మైరథ వక్ష్యతే।
ఏకమాద్యం విమానం స్యాదాద్యం సాలం తు పీఠకమ్॥౪॥

ద్వితీయం స్థణ్డిలం సా(మ?లం) మధ్యం చోభయచణ్డితమ్।
సుసంహితం చతుర్థం స్యాదీశకాన్తం తు పఞ్చమమ్॥౫॥

చతురశ్రీకృతే తేన ముఖాయామమి(తో?హో)ర్ద్వతః।
పాదాధికమథాధ్యర్ధం పాదోనద్విగుణం క్రమాత్॥౬॥

ద్విగుణం ద్విగుణార్ధం చ త్రిగుణం వా చతుర్గుణమ్।
ముఖాయామమితి ప్రోక్తం ప్రాకారాణాం విశేషతః॥౭॥

క్షుద్రాణామల్పహర్మ్యాణాం స్వవ్యాసార్ధప్రమాణతః।
అన్తర్మణ్డలకం కుర్యాత్ సత్రిహస్తం తు తత్సమమ్॥౮॥

ద్వితీయం హి తృతీయం తు తస్మాత్ పఞ్చకరాధికమ్।

తస్మాత్ ససప్తహస్తం తు తత్సమం స్యాచ్చతుర్థకమ్॥౯॥

నవహస్తసమాయుక్తం తత్సమం పఞ్చమం భవేత్।
మధ్యమానాం స్వతారార్ధమన్తర్మణ్డలమిష్యతే॥౧౦॥

తత్సమం పఞ్చహస్తేన సంయుక్తం స్యాద్ ద్వితీయకమ్।
సప్తహస్తాధికం తస్మాత్ సాలముక్తం తృతీయకమ్॥౧౧॥

నవహస్తాధికం తస్మాచ్చతుర్థం సాలమీరితమ్।
ఏకాదశకరైర్యుక్తం తత్సమం పఞ్చమం భవేత్॥౧౨॥

ఉత్తమానాం స్వతారార్ధమాద్యం సాలం ప్రకీర్తితమ్।
తత్సమం సప్తహస్తేన సంయుక్తం స్యాద్ ద్వితీయకమ్॥౧౩॥

నవహస్తాధికం తస్మాత్ తృతీయం సాలముచ్యతే।
తస్మాదేకాదశాధిక్యం తత్సమం తు చతుర్థకమ్॥౧౪॥

త్రయోదశకరైర్యుక్తం తత్సమం పఞ్చమం భవేత్।
ఏవం క్షుద్రాల్పమధ్యానాముత్కృష్టానాం ప్రకీర్తితమ్॥౧౫॥

ఏతేన కారయేద్ ధీమాన్ పూర్వోక్తేన క్రమేణ వా।
ప్రాకారం పరితస్తస్మాన్ముఖాయామం తు పూర్వవత్॥౧౬॥

భిత్త్యభ్యన్తరమానేన మానయేన్మానవిత్తమః।
భిత్తిమధ్యేన బాహ్యేన కైశ్చిదుక్తం తు సూరిభిః॥౧౭॥

అన్తర్మణ్డలభిత్తేశ్చ విష్కమ్భం సార్ధహస్తకమ్।
తస్మాత్ త్రిత్ర్యఙ్గులాధిక్యాద్ ద్విహస్తాన్తం యథాక్రమమ్॥౧౮॥

పఞ్చానామపి సాలానాం విష్కమ్భం పరిగృహ్యతామ్।
తత్తద్విష్కమ్భమానేన త్రిగుణం వా చతుర్గుణమ్॥౧౯॥

ప్రాకారోదయముద్దిష్టం స్వాష్టాంశోనాగ్రవిస్తరమ్।
ఉత్తరాన్తోచితా వాపి కుమ్భమణ్డ్యాన్తకోదయాః॥౨౦॥

మసూరకాదివర్గాఢ్యాః ఖణ్డహర్మ్యాభిమణ్డితాః।
ఋజుభిత్తియుతా వాపి బుద్బుదార్ధేన్దుశీర్షకాః॥౨౧॥

క్షుద్రాల్పానాం తు సాలానాం భిత్తిర్హస్తప్రమాణతః।
సార్ధహస్తావధిర్యావత్ పూర్వవద్ వర్ధయేత్ క్రమాత్॥౨౨॥

సోత్తరా వాజనచ్ఛత్రశీర్షా(యాః ? భాః)సాలభిత్తయః।
భిత్తివ్యాససమోత్తుఙ్గం పాదార్ధాధికమేవ వా॥౨౩॥

తదుఞ్ఛే రుద్రభాగేఽప్యగ్ని మోక్షోఽక్షిశివాంశకైః।
ఉత్త(రే ? రం) వాజనాబ్జం చ క్షేపణం చ యథాక్రమమ్॥౨౪॥

ఋజుభిత్తియుతం హ్యేతత్ ఖణ్డహర్మ్యాభిమణ్డితమ్।
అధిష్ఠానాదివర్గాఢ్యం నిర్గమోద్గమసంయుతమ్॥౨౫॥

ఏకద్విత్రితలోపేతం కుర్యాదావృతమణ్డపమ్।
అభ్యన్తరే బహిష్ఠాత్తుం ఋజుభిత్తియుతా భవేత్॥౨౬॥

అధోభూమిత్రిభాగే తు ద్విభాగం చోర్ధ్వభూమికమ్।
తత్పాదాష్టాంశహీనం వా బహిర్భిత్త్యున్నతం భవేత్॥౨౭॥

మాలికాకృతిరేవం వా మహావారయుతం తు వా।
మానాన్తం బాహ్యభిత్త్యుచ్చమధో భూమేః స్థలాన్తకమ్॥౨౮॥

మూలసద్మోత్తరాన్తం వా ప్రస్తరాన్తమథాపి వా।
ఖణ్డహర్మ్యోత్తరాన్తం వా శిఖరాన్తోన్నతం తు వా॥౨౯॥

మణ్డపం ద్వితలం వైకతలం వాపి తదావృతమ్।
అధిష్ఠానాదివర్గాఢ్యం సమం వాష్టాంశహీనకమ్॥౩౦॥

త్రిపాదం వా విశేషేణ సాలాధిష్ఠానతుఙ్గతా।
ద్విగుణం చరణోత్తుఙ్గం షడష్టాంశోనమేవ వా॥౩౧॥

ఉక్షం వా భూతరూపం వా కర్తవ్యం సాలశీర్షకే।
మూలజన్మతలం హస్తమాత్రోచ్చం జన్మసాలతః॥౩౨॥

ప్రతిసాలం తు షణ్మాత్రహీనం స్యాచ్ఛేషసాలకే।
క్షుద్రే సాష్టాదశాఙ్గుల్యం మధ్యమే మూలపాదుకమ్॥౩౩॥

క్షపయేత్తు చతుర్మాత్రైర్యావత్ పఞ్చాన్తసాలకమ్।

యోజయేద్ విధినానేన స్థపతిస్తత్క్రమేణ తు ॥౩౪॥

పరివారవిమానానాం మానం గర్భార్ధమిష్యతే।
మూలవస్తుత్రిభాగైకం మధ్యం వా పాదబాహ్యకమ్ ॥౩౫॥

త్రిచతుష్పఞ్చషట్సప్తహస్తైర్వా హర్మ్యవిస్తృతమ్।
అష్టౌ వా పరివారాః స్యుస్తథా ద్వాదశ షోడశ ॥౩౬॥

ద్వాత్రింశత్ పరివారాశ్చ హీష్యన్తే శాస్త్రకోవిదైః।
పరివారామరోత్సేధం యుక్త్యా తత్రైవ యోజయేత్ ॥౩౭॥

యదుక్తం సకలే బేరే తన్మానం గృహ్యతాం వరైః।
సర్వలక్షణసంయుక్తం స్థానకాసనమేవ వా ॥౩౮॥

హీనవిమానానామథ పరివారాశ్చాష్ట వై ప్రోక్తాః।
ప్రాకారోఽప్యే(వం ? కః) స్యాత్ పీఠపదే చార్యకః స్థాప్యః ॥౩౯॥

ఋషభగణాధిపకమలజమాతృగుహార్యాచ్యుతాశ్చ చణ్డేశాః।
ఉపపీఠపదే చాన్తర్ద్వాదశ పరివారకాః స్థాప్యాః ॥౪౦॥

వృషకమలజగుహహరయః పూర్వవదుదితాస్తథార్యకాదిపదే।
రవిగజవదనయమాస్తే మాతృజలేశౌ చ దుర్గా చ ॥౪౧॥

ధనదశ్చణ్డః క్రమశః సూర్యపదాదిష్వవామగతాః।
షోడశ పరివారాః స్యుశ్చోగ్రే పీఠే నిఘాతవ్యాః ॥౪౨॥

అన్తశ్చార్యకభాగాదిషు వృషభాద్యాస్తథా ప్రాగ్వత్।
ఈశపదే చ జయన్తే భృశభాగేఽగ్నౌ చ వితథే చ ॥౪౩॥

భృఙ్గనృపే పితృసుగలే శోషే వాయౌ చ ముఖ్యకేఽప్యదితౌ।
చణ్డశ్చన్ద్రః సూర్యో గజవదనః శ్రీః సరస్వతీ చేతి ॥౪౪॥

తా మాతరశ్చ శుక్రో జీవో దుర్గా దితిస్తథాప్యదితిః।
ద్వాత్రింశత్ పరివారాః స్థణ్డిలకాఖ్యే తు చణ్డితే స్థాప్యాః ॥౪౫॥

బ్రహ్మపదం నవబాహ్యే శ్రీర్జ్యేష్ఠోమా సరస్వతీ చైతాః।
సావిన్ద్రేన్ద్రజయాంశే రుద్రజయే చాపవత్సే చ ॥౪౬॥

ఆర్యాదిషు చ పదేషు వృషభాద్యాః పూర్వవత్ కథితాః।
ఈశే పర్జన్యపదే మాహేన్ద్రే భానుభాగే తు ॥౪౭॥

సత్యాన్తరిక్షకానలపూషగ్రహక్షతార్తిభాగే తు।
గన్ధర్వే భృషభాగే పితృబోధనపుష్పదన్తవరుణేషు ॥౪౮॥

అసురే యక్షసమీరణభాగే నాగే చ భల్లాటే।
సోమపదే ఋభభాగేఽప్యదితౌ దేవాః క్రమాత్ స్థాప్యాః ॥౪౯॥

ఈశశశినన్దికేశ్వరసురపతయో వై మహాకాలః।
దినకరవహ్నిబృహస్పతిగజవదనయమాశ్చ భిఙ్గిరిటిః ॥౫౦॥

చాముణ్డాప్యథ నిర్‌ఋతిశ్చాగస్త్యో విశ్వకర్మా చ।
జలపతిరథ భృగునామా దక్షః ప్రజాపతిర్వాయుః॥౫౧॥

దుర్గా చ వీరభద్రో ధనదశ్చణ్డేశ్వరః శుక్రః।
స్థణ్డిలచణ్డితభాగే పణ్డితజనమణ్డలైరుదితాః॥౫౨॥

యుగ్మాయుగ్మపదే తే కుడ్య(గ)తా వాగతాశ్చ పదమధ్యే।
త్రిప్రాకారే పఞ్చప్రాకారేఽప్యేవమేవ భవేత్॥౫౩॥

అష్టాద్యాః పరివారా మధ్యాన్తర్ద్వారయోరుదితాః।
ప్రత్యగ్దిఙ్ముఖహర్మ్యే మిత్రే వృషభస్థితిః ప్రోక్తా॥౫౪॥

కమలజగుహహర(య)స్తే భూధరభాగార్యయోర్వివస్వతి చ।
యన్ముఖమీశ్వరభవనం తన్ముఖమేవోదితం తేషామ్॥౫౫॥

శిష్టా హర్మ్యాభిముఖాః పూర్వోక్తపదే నిధాతవ్యాః।
ప్రాక్ప్రత్యఙ్ముఖముక్తా దేవాభిముఖో న వాభిముఖః॥౫౬॥

అవాగుత్తరదిశి ముఖినౌ చణ్డేశేభాననౌ చ మతౌ।
ప్రాసాదమణ్డపసభాశాలాకారాణి కార్యాణి॥౫౭॥

పరివారవిమానాని సర్వాణ్యఙ్గాని యుక్తివశాత్।
మధ్యాన్తర్ద్వారయోరేవ మాలికాపఙ్క్తిరిష్యతే॥౫౮॥

ఏకద్విత్రిచతుర్భూమియుక్తా వా పఞ్చభూమికే।

భిత్తేరుపరి భిత్తిః స్యాత్ పాదః పాదోపరి స్మృతః ॥౫౯॥

భిత్తేరుపరి పాదో వా పాదోపరి న భిత్తికా।
కూటకోష్ఠాదియుక్తా వా జలభిత్తిరలఙ్కృతా ॥౬౦॥

మణ్డపాకృతియుక్తా వా శాలాకారసభాన్వితా।
భక్తిమానం తథా పాదాయామం సంక్షిప్య వక్ష్యతే ॥౬౧॥

మూలధామ్న స్తూత్తరాన్తముపానాద్యున్నతం క్రమాత్।
సప్తభాగైః సమం కృత్వా ద్వ్యంశం మసూరకోన్నతమ్ ॥౬౨॥

పాదాయామం తు పశ్చాంశం పాదం సర్వాఙ్గసంయుతమ్।
అథవా పాదమానం తు నవభాగైర్విభాజయేత్ ॥౬౩॥

అధిష్ఠానం ద్విభాగం స్యాచ్ఛేషం పాదోదయం భవేత్।
సార్ధద్విహస్తమారభ్య షట్షడఙ్గులవర్ధనాత్ ॥౬౪॥

షడ్ఢస్తాన్తం సముత్సేధం స్తమ్భం త్రిఃపఞ్చసఙ్ఖ్యయా।
భిత్త్యభ్యన్తరతస్తావదేవం తస్యా విశాలతా ॥౬౫॥

భక్త్యాయామం చ తావత్ స్యాత్ క్షుద్రే మహతి మన్దిరే।
షడఙ్గులాత్ సమారభ్య వాఙ్గులాఙ్గులవర్ధనాత్ ॥౬౬॥

వింశన్మాత్రావధిర్యావత్ పాదవిష్కమ్భమిష్యతే।
పాదోచ్చార్ధమధిష్ఠానం షడష్టాంశోనమేవ వా ॥౬౭॥

పాదోదయత్రిభాగకం చతుర్భాగైకమేవ వా।
పాదబన్ధమధిష్ఠానం చారుబన్ధమథాపి వా॥౬౮॥

పాదోనమప్యలఙ్కారం ప్రస్తరస్యాప్యలఙ్కృతమ్।
పూర్వోక్తేన ప్రకారేణ యుక్త్యా తత్రైవ యోజయేత్॥౬౯॥

ఖలూరికా మనుష్యాణాం వాసేష్వేవముదీరితాః।
ప్రథమావరణాద్ యావత్ త్రిప్రాకారాన్తమావృతిః॥౭౦॥

యథేష్టదిశి హి ద్వారం యుక్త్యా యుక్తం నృణాం మతమ్।
పరివారవిమానాని తత్తదుక్తపదే క్రమాత్॥౭౧॥

ఆర్యాత్ పూర్వోక్తనీత్యా తు ప్రాసాదాభిముఖాన్యపి।
నృత్తమణ్డపపీఠాది పరివారాద్ బహిః పురః॥౭౨॥

స్నానార్థం మణ్డపం వాపి నృత్తమణ్డపమేవ వా।
పరివారాలయాన్తర్వా కర్తవ్యం స్వప్రమాణతః॥౭౩॥

గర్భగృహార్ధేన సమౌ పీఠవ్యాసోచ్ఛ్రయౌ మతౌ।
ఏకద్విత్రికరవ్యాసోత్సేధం వా బలివిష్టరమ్॥౭౪॥

గోపురాత్తు బహిః పీఠం ప్రాసాదార్ధేన నిర్గమమ్।
తత్సమం వా త్రిపాదం వా నిర్గమం బలివిష్టరమ్॥౭౫॥

పఞ్చానామపి సాలానామారాత్ పైశాచమగ్రతః।
పైశాచపీఠప్రాసాదమధ్యే చ బలివిష్టరమ్॥౭౬॥

పీఠోత్సేధే షోడశభాగే భాగేన జన్మం స్యాత్।
జగతీ చతురంశేన కుర్యాత్ కుముదం త్రిభిర్భాగైః॥౭౭॥

భాగేనోపరి పట్టం కణ్ఠం కుర్యాత్ త్రిభాగేన।
ఏకేనోపరి కమ్పం ద్వ్యశం స్యాద్ వాజనం చోర్ధ్వే॥౭౮॥

తదుపరి వాజనమేకం తద్వ్యాసార్ధం త్రిపాదముపరిదలమ్।
పద్మత్రిభాగమూర్ధ్వే కర్తవ్యా కర్ణికా మధ్యే॥౭౯॥

తస్యార్ధం కమలోచ్చం వార్ధోచ్చం కర్ణికాయాస్తు।
మధ్యే భద్రయుతం వాభద్రం వా సోపపీఠం వా॥౮౦॥

నానాధిష్ఠానానామాకృతయో వా యథా తథాప్యుక్తాః।
ఏవం పీఠాలఙ్కృతముదితం ప్రవరైః పురాతనైర్మునిభిః॥౮౧॥

వృషభస్యాగ్రతః కుర్యాత్ ప్రాసాదార్ధప్రమాణతః।
ధ్వజస్థానం తదగ్రే తు తన్నీత్వా త్రిశిఖాలయమ్॥౮౨॥

ఏతే వృషాదయః సర్వే చాన్తర్వామే తు గోపురాత్।
మధ్యాదిసాలమాశ్రిత్య పావకే హవ్యకోష్ఠకమ్॥౮౩॥

అగ్నిగోపురయోర్మధ్యే ధనధాన్యగృహం భవేత్।

యామ్యే మజ్జనశాలా స్యాత్ తత్రస్థం పుష్పమణ్డపమ్ ॥౮౪॥

నైర్ఋతిస్థానమాశ్రిత్య కుర్యాదాయుధమణ్డపమ్।
వరుణే వాయుదేశే తు శయనస్థానమిష్యతే ॥౮౫॥

సౌమ్యాయాం తు ప్రకర్తవ్యం ధర్మశ్రవణమణ్డపమ్।
ఈశే వాపీ చ కూపం స్యాదాపవత్సపదాశ్రితమ్ ॥౮౬॥

ఈశగోపురయోర్మధ్యే వాద్యస్థానం ప్రకీర్తితమ్।
ఆరాదీశే విమానస్య స్థానం చణ్డేశ్వరస్య వా ॥౮౭॥

పూర్వోక్తస్థానదేశే వా కర్తవ్యం భవనం బుధైః।
శక్తిస్తమ్భం పీఠాత్ పురతో విద్యాద్ విమానమానేన ॥౮౮॥

క్షుద్రాణాం ద్విగుణోదయమల్పానాం తత్సమం విద్యాత్।
మధ్యవిమానానామపి తుఙ్గార్ధం వా త్రిపాదోచ్చమ్ ॥౮౯॥

ఉదయత్రిభాగముదితం వార్ధం వోత్కృష్టహర్మ్యాణామ్।
హస్తం షోడశమాత్రం ద్వాదశదశమాత్రకం విపులమ్ ॥౯౦॥

మణ్డీకుమ్భయుతం తత్ ఫలకోఽర్ధ్వే భూతముక్తా వా।
శైలం దారుమయం వా వృత్తం వాష్టాశ్రకం ద్విరష్టాశ్రమ్ ॥౯౧॥

వేశస్థానం వాపీ కృపారామౌ చ దీర్ఘికా చైవ।
సర్వత్ర సమ్మతం స్యాన్మఠభుక్తినికేతనం చాపి ॥౯౨॥

నాన్తర్మణ్డలమథ వా చాన్తర్ద్వారం తథైకసాలం చేత్।
అన్తర్ద్వారా మధ్యమహారా మర్యాదిభిత్తిశ్చ(?) ॥౯౩॥

త్రిప్రాకారేఽప్యుదితాః పఞ్చయుతాః పఞ్చసాలాః స్యుః।
ఏషాం ప్రాకారాణాముపరి వృషాః స్యుః సపఙ్క్తికాః పరితః॥

శక్తిస్తమ్భాత్ పురతస్త్రిచతుఃపఞ్చాన్తరాలయం నీత్వా।
గణికాగృహమథ పార్శ్వద్వయే తు సామ్భాహికాసహితమ్ (?) ॥౯౪॥

ప్రాకారబహిః పరితో వాసం పరివారకాణాం తు।
దాసీనామపి తద్వత్ పురతో వా వాసముద్దిష్టమ్॥౯౬॥

యమదిశి గురుమఠముదితం పూర్వస్మిన్ వాప్యవాగ్వదనమ్।
శేషమనుక్తం సర్వం కుర్యాత్ రాజోపచారేణ॥౯౭॥

విష్ణుధిష్ణ్యేఽహమద్యాపి వక్ష్యామి పరివారకమ్।
ప్రముఖే వైనతేయశ్చ వహ్నౌ గజముఖాలయమ్॥౯౮॥

యమే పితామహః సప్త మాతరః పితరీరితాః।
గుహో జలేశే వాయవ్యే దుర్గా సోమే ధనాధిపః॥౯౯॥

సేనాపతిరథైశానే పీఠాదీనాం తు పూర్వవత్।
ప్రాకారోఽప్యేక ఏవం స్యాదుచ్యన్తే ద్వాదశాధునా॥౧౦౦॥

విష్ణోరభిముఖం చక్రం గరుడస్త్రత్పదక్షిణే।
శఙ్ఖో వామే బహిర్వక్త్రాశ్చైతే సకలరూపిణః॥౧౦౧॥

సూర్యాచన్ద్రమసౌ పార్శ్వే గోపురస్యాన్తరాననౌ।
వహ్నౌ పచనగేహం స్యాచ్ఛేషం పూర్వవదాచరేత్॥౧౦౨॥

మధ్యాన్తర్ద్వారయోరేవ పరివారాస్తు షోడశ।
మణ్డపస్యాగ్రతః కుర్యాత్ పక్షిరాజం తు పీఠకమ్॥౧౦౩॥

లోకేశాః క్రమశః స్థాప్యాస్తత్తదంశే శివం వినా।
ఆదిత్యశ్చ భృగుశ్చైవమశ్వినౌ చ సరస్వతీ॥౧౦౪॥

పద్మా చ పృథివీ చైవ మునయః సచివస్తథా।
ద్వారపాలకమధ్యాదిష్వన్తరాలే తు కీర్తితాః॥౧౦౫॥

ద్వాత్రింశత్పరివారాంశ్చ యుక్త్యా తత్రైవ యోజయేత్॥౧౦౫ ౧/౨॥

చణ్డప్రచణ్డరథనేమిసపాఞ్చజన్య-
దుర్గాగణేశరవిచన్ద్రమహానుభావాః।
సర్వేశ్వరః సురపతిశ్చ తథా దశైతే
ప్రాకారపఞ్చముఖగోపురకల్పనీయాః॥౧౦౬ ౧/౨॥

వృషస్య లక్షణం సమ్యక్ సంక్షిప్యేహ ప్రవక్ష్యతే॥౧౦౭॥

ద్వారలిఙ్గసమం శ్రేష్ఠం చతురంశవిహీనకమ్।

మధ్యమం త్రిద్విభాగోచ్చం కన్యసం వృషభోదయమ్ ॥౧౦౮॥

గర్భార్ధం కన్యసం నాలీగేహతుల్యం వరోదయమ్।
తదన్తరేఽష్టభాగే తు నవమానముదీరితమ్ ॥౧౦౯॥

ఏకాదినవహస్తాన్తం కనిష్ఠాదిత్రయం త్రయమ్।
పఞ్చాశదంశకం తుఙ్గమేకాంశమాత్రమీరితమ్ ॥౧౧౦॥

పఞ్చాష్టాఙ్గులమాయామం తన్మానమధునోచ్యతే।
మూర్ధ్నస్తు గలపర్యన్తం దశమాత్రం తతస్త్వధః ॥౧౧౧॥

గ్రీవోచ్చమష్టమాత్రం స్యాదురోన్తం షోడశాఙ్గులమ్।
ఊరుదైర్ఘ్యం చ షణ్మాత్రం జానుమాత్రం ద్విమాత్రకమ్ ॥౧౧౨॥

జఙ్ఘాదీర్ఘం షడఙ్గుల్యా ఖురం కోలకముచ్యతే।
శృఙ్గాన్తరం ద్విమాత్రం స్యాశ్చృఙ్గదైర్ఘ్యం ద్వికోలకమ్ ॥౧౧౩॥

మూలవ్యాసం త్రిభాగేన శృఙ్గాగ్రం తు ద్విమాత్రకమ్।
లలాటం నవమాత్రం స్యాన్ముఖవ్యాసం శరాఙ్గులమ్ ॥౧౧౪॥

ఉత్సేధం తత్సమం నేత్రాయామం ద్వ్యఙ్గులమీరితమ్।
సార్ధాఙ్గులం తదుత్సేధం నేత్రమధ్యాన్ముఖాయతమ్ ॥౧౧౫॥

వసుమాత్రం తతః పృష్ఠం గ్రీవాన్తం తు షడఙ్గులమ్।
నేత్రమధ్యాల్లలాటోచ్చం చతుర్మాత్రం ప్రకీర్తితమ్ ॥౧౧౬॥

నేత్రాత్ కర్ణాన్తరం తావత్ కర్ణాయామం శరాఙ్గులమ్।
కర్ణమూలం ద్విమాత్రం స్యాద్ భాగం కర్ణస్య మధ్యమమ్॥౧౧౭॥

అగ్రమఙ్గులవిస్తారం ఘనమర్ధాఙ్గులం భవేత్।
ఘ్రాణం సార్ధాఙ్గులాయామమఙ్గులం గాఢవిస్తృతమ్॥౧౧౮॥

అఙ్గులం నాసికాతుఙ్గమాస్యం పఞ్చాఙ్గులాయతమ్।
ఉత్తరోష్ఠం త్రిమాత్రోచ్చమధరోష్ఠం ద్విమాత్రకమ్॥౧౧౯॥

జిహ్వాయామవిశాలోచ్చం త్రిద్వ్యేకాఙ్గులమీరితమ్।
గ్రీవావ్యాసం దశాఙ్గుల్యా మూలం ద్వాదశమాత్రకమ్॥౧౨౦॥

మూలేఽగ్రే చ ధనం పృష్ఠే గ్రీవస్యాష్టషడఙ్గులమ్।
కకుత్ షడఙ్గులవ్యాసముత్సేధం తు తదర్ధకమ్॥౧౨౧॥

గ్రీవస్యాగ్రవిశాలం తు ద్విమాత్రం యుక్తితో న్యసేత్।
కకుదస్తు శరీరోచ్చం త్రిఃషడఙ్గులమీరితమ్॥౧౨౨॥

ద్విఃసప్తమాత్రకం పృష్ఠే వ్యాసం ద్వాదశమాత్రకమ్।
అపరోరువిశాలం తు దశాష్టచతురఙ్గులమ్॥౧౨3॥

పఞ్చాఙ్గులం తదాయామం జానుదేశం ద్విమాత్రకమ్।
జఙ్ఘాదైర్ఘ్యం శరాఙ్గుల్యా త్ర్యఙ్గులం స్యాద్ విశాలకమ్॥౧౨౪॥

ఖురోత్సేధం త్రిమాత్రం స్యాత్ పుచ్ఛమూలం తథైవ చ।
సార్ధాఙ్గులం తు పుచ్ఛాగ్రం జఙ్ఘాన్తం తస్య లమ్బనమ్॥౧౨౫॥

ముష్కాయామవిశాలం తు త్రిద్విమాత్రం యథాక్రమమ్।
శేఫాయామం త్రిమాత్రం స్యాదుదరాదఙ్గులం ఘనమ్॥౧౨౬॥

ఊరుమూలవిశాలం తు చతురఙ్గులమగ్రతః।
జఙ్ఘాగ్రే తు ద్విమాత్రం స్యాచ్ఛేషం యుక్తివశాన్నయేత్॥౧౨౭॥

స్థితం వా శయితం వాపి యథా యోగ్యం తథాచరేత్।
సుధాలోహైః(ఫలై ? పర్రై)ర్ద్వైర్యథా యోగ్యం తథా చరేత్॥౧౨౮॥

ఘనం వాప్యఘనం వాపి లోహజం యుక్తితో నయేత్।
సకలస్య తు యన్మానం తన్మానం వృషభోదయమ్॥౧౨౯॥

కిఞ్చిన్న్యూనాధికం కార్యం సర్వదోషసముద్భవమ్।
తస్మాత్ పరిహరేద్ విద్వాన్ సర్వలక్షణసంయుతమ్॥౧౩౦॥

ద్వారలిఙ్గసమం వృషభం వరం
మధ్యమం చతురంశవిహీనకమ్।
ద్విత్రిభాగసమోదయమీరితం
కన్యసం త్రివిధం మునిభిర్వరైః॥౧౩౧॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే సన్ధికర్మవిధానో నామ
త్రయోవింశోఽధ్యాయః।

అథ చతుర్వింశోఽధ్యాయః।

అధునా గోపురాణాం తు లక్షణం వక్ష్యతే క్రమాత్।
క్షుద్రాల్పమధ్యముఖ్యానాం హర్మ్యాణాం స్వప్రమాణతః॥౧॥

మూలప్రాసాదవిస్తారే సప్తాష్టనవభాగికే।
దశైకాదశభాగే తు తత్తదేకాంశహీనకమ్॥౨॥

ద్వారశోభాదివిస్తారం గోపురాన్తం యథాక్రమమ్।
క్షుద్రాల్పయోః సముద్దిష్టం మధ్యానాం ప్రవిధీయతే॥౩॥

మూలధామ్నస్తు విస్తారే చతుష్పఞ్చషడంశకే।
సప్తాష్టాంశే చ భాగోనం గోపురాన్తం యథాక్రమమ్॥౪॥

ద్వారశోభాదివిస్తారం పఞ్చధా పరికీర్తితమ్।
త్రిభాగైకాంశమధ్యం చ ద్విభాగం స్యాత్ త్రిభాగికే॥౫॥

చతుర్భాగే త్రిభాగం తు పఞ్చాంశే చతురంశకమ్।
ద్వారశోభాదివిస్తారం గోపురాన్తం క్రమేణ తు॥౬॥

ఉత్తమానామిదం ప్రోక్తం హస్తైరప్యథ వక్ష్యతే।
ద్విహస్తాది ద్విరష్టాన్తమేకారత్నివివర్ధనాత్॥౭॥

ఏకైకం త్రిత్రిధా మానం ద్వారశోభాదిపఞ్చసు।
త్రిహస్తాదేకత్రింశాన్తం ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౮॥

ప్రోక్తం త్రిః పఞ్చధా మానం ద్వారశోభాదిపఞ్చకే।
నవహస్తం సమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౯॥

సప్తత్రింశత్కరం యావత్ పఞ్చపఙ్క్తిప్రమాణకమ్।
శోభాదిగోపురాణాం చ విస్తారం పరికీర్తితమ్॥౧౦॥

ద్వారశోభా ద్వారశాలా ద్వారప్రాసాదహర్మ్యకే।
గోపురేణ తు పఞ్చైతే ద్వారశోభాదిపఞ్చసు॥౧౧॥

అథవా హస్తమానేన విస్తారం పరిగృహ్యతామ్।
త్రిపఞ్చసప్తనన్దైకాదశారత్నైర్వివర్ధనాత్॥౧౨॥

పఞ్చమానం ద్విరత్నిభ్యాం పఞ్చస్వేకస్య సంగతమ్।
పఞ్చసప్తత్రిస్త్వేకాదశత్రయోదశమానతః॥౧౩॥

ప్రథమావరణే ద్వారశోభావ్యాసస్తు పఞ్చధా।
త్రిపఞ్చాద్యాత్రయోవింశద్ ద్వారశాలావిశాలతా॥౧౪॥

పఞ్చపఞ్చకరాద్ యావత్ త్రయస్త్రింశత్కరాన్తకమ్।
ద్వారప్రాసాదవిస్తారం పఞ్చధా పరికీర్తితమ్॥౧౫॥

పఞ్చత్రింశత్కరాద్ యావత్ త్రిచత్వారింశదన్తకమ్।
ద్వారహర్మ్యస్య విస్తారం పఞ్చభేదమథోచ్యతే॥౧౬॥

నవపఞ్చకరాద్ యావత్ త్రిపఞ్చాశత్కరాన్తకమ్।
పఞ్చధా విపులం ప్రోక్తం గోపురస్య మునీశ్వరైః॥౧౭

చక్రవర్తిమహారాజవేశ్మన్యప్యేవమూహ్యతామ్।
సార్ధం త్రిపాదం ద్విగుణం త్ర్యంశైకద్వ్యంశమాయతమ్॥౧౮॥

శోభాదీనాం తు పఞ్చానాం ద్వారాణాముదితం తతః।
తేషామేవం క్రమాద్ వ్యాసాదుత్సేధం పృథగుచ్యతే॥౧౯॥

సప్తాంశే చ దశాంశం చ చతురంశే షడంశకమ్।
సప్తభాగే చతుర్భాగం త్రిత్రిభాగే తు పఞ్చభిః॥౨౦॥

ద్విగుణం తు యథాసంఖ్యం ద్వారాయతనతుఙ్గతా।
గోపురస్య తు విస్తారం త్రిభాగాదేకభాగికమ్॥౨౧॥

చతుర్భాగైకభాగం చ పఞ్చభాగద్విభాగికమ్।
నిర్గమం గోపురాణాం తు ప్రాకారాద్ భిత్తిబాహ్యతః॥౨౨॥

మూలం సార్ధం తు పాదోనద్విహస్తం తు ద్విహస్తకమ్।
తత్తత్షడఙ్గులైర్న్యూనమాత్రైర్ద్వాదశమాత్రకైః॥౨౩॥

వృద్ధ్యా పఞ్చకరాన్తం తు సప్తాన్తం తు నవాన్తకమ్।

ద్వారం త్రిఃపఞ్చధా మానమేకైకం తు పృథక్ పృథక్॥౨౪॥

క్షుద్రే మధ్యే వరే ద్వారవిస్తారాః పరికీర్తితాః।
తత్తద్వైపుల్యవశతస్తత్తదుత్సేధముచ్యతే॥౨౫॥

పఞ్చాంశేభ్యశ్చ సప్తాంశం సప్తాంశేభ్యో దశాంశకమ్।
ద్విగుణార్ధాధికం పాదాధికం పఞ్చోచ్ఛ్రయాః స్మృతాః॥౨౬॥

మూలవస్తు నిరీక్ష్యైవ పాదాధిష్ఠానతుఙ్గతా।
చతుష్పఞ్చర్తుసప్తాష్టనన్దపఙ్క్తీశభానుషు॥౨౭॥

భాగేష్వేకైకభాగోనం స్వాధిష్ఠానాన్తతుఙ్గకమ్।
శేషం తదుపపీఠం స్యాత్ పాదబన్ధం మసూరకమ్॥౨౮॥

ప్రాసాదస్తమ్భమానం వా వసుభాగోనమేవ వా।
నన్దపఙ్క్త్యంశహీనం వా గోపురస్తమ్భతుఙ్గకమ్॥౨౯॥

ఛేదయేత్ తదధిష్ఠానం హెూమాన్తం ఖాతపాదకమ్।
ఉత్తరాన్తం సముత్సేధం తదర్ధం ద్వారవిస్తృతమ్॥౩౦॥

ప్రవేశదక్షిణే గర్భమారూఢే భిత్తికే భవేత్।
శ్రీకరం రతికాన్తం చ కాన్తవిజయమేవ చ॥౩౧॥

విజయవిశాలకం చైవ విశాలాలయమేవ చ।
విప్రతీకాన్తం శ్రీకాన్తం శ్రీకేశం చ తథా పునః॥౩౨॥

కేశవిశాలకం స్వస్తికం దిశాస్వస్తికమేవ చ।
మర్దలం మాత్రకాణ్డం చ శ్రీవిశాలం చతుర్ముఖమ్॥౩౩॥

ఏతే పఞ్చదశ ప్రోక్తా గోపురస్యాభిధానకాః।
ఏకాదిపఞ్చభూమ్యన్తం శోభాద్యల్పప్రమాణకమ్॥౩౪॥

ద్వితలాది షట్తలాన్తం మధ్యమక్రమముచ్యతే।
త్రితలా(ద్యాః ? త్) సప్తతలపర్యన్తం చోత్తమముచ్యతే॥౩౫॥

సోపపీఠమధిష్ఠానం పాదోచ్చముత్తరాన్తకమ్।
శేషం తత్ప్రస్థపిపర్యన్తం భాగమానం విధీయతే॥౩౬॥

సపాదభాగమఞ్చోచ్చం కన్ధరోచ్చం తదంశకమ్।
సత్రిపాదాద్విభాగం తు శిరఃశేషం శిఖోదయమ్॥౩౭॥

ఏవమేకతలం ప్రోక్తం ద్వితలే భాగముచ్యతే।
ఉత్తరాదిశిఖాన్తం యన్నవధా విభజేత్ సమమ్॥౩౮॥

సపాదభాగమఞ్చోచ్చం ద్వ్యంశార్ధం చరణాయతమ్।
భాగైకం ప్రస్తరోత్సేధమేకాంశం కన్ధరోదయమ్॥౩౯॥

సార్ధద్వ్యంశం శిరస్తుఙ్గం శేషభాగశిఖోదయమ్।
ఏవం ద్వితలమాఖ్యాతం త్రితలే భాగముచ్యతే॥౪౦॥

స్థూప్యన్తముత్తరాన్తం చ కృత్వోచ్చం ద్వాదశాంశకమ్।
సపాదాంశం కపోతోచ్చం ద్వ్యంశార్ధం చరణాయతమ్॥౪౧॥

భాగైకం ప్రస్తరోత్సేధం ద్విభాగం పాదదైర్ఘ్యకమ్।
త్రిపాదం తత్కపోతోచ్చమంశం గ్రీవోదయం భవేత్॥౪౨॥

సార్ధద్వ్యంశం శిరస్తస్మాచ్ఛేషం స్థూప్యుచ్ఛ్రయం భవేత్।
ఏవం త్రితలమాఖ్యాతం చతుర్భౌమమథోచ్యతే॥౪౩॥

ఉత్తరాదిశిఖాన్తం యన్మానమష్టాదశాంశకమ్।
సత్రిపాదాంశకం మఞ్చం త్రిభాగం తలిపాయతమ్॥౪౪॥

సార్ధాంశం ప్రస్తరోచ్చం స్యాద్ ద్వ్యంశం స్యాత్ స్తమ్భదైర్ఘ్యకమ్।
మఞ్చమంశం గలం భాగం త్రిభాగం శిఖరోదయమ్॥౪౫॥

శేషభాగం శిఖామానం పఞ్చభౌమమథోచ్యతే।
స్థూప్యన్తముత్తరాన్తం చ త్రయోవింశతిభాగికమ్॥౪౬॥

ద్విభాగం ప్రస్తరోచ్చం స్యాత్ త్ర్యంశార్ధం చరణాయతమ్।
పాదోనద్వ్యంశకం మఞ్చం పాదాయామం త్రియంశకమ్॥౪౭॥

సార్ధాంశమూర్ధ్వమఞ్చోచ్చం ద్వ్యంశార్ధం పాదదైర్ఘ్యకమ్।
సపాదాంశం కపోతోచ్చం ద్వ్యంశం స్యాత్ తలిపాయతమ్॥౪౮॥

ప్రస్తరోచ్చం తు భాగేన కన్ధరం భాగమిష్యతే।

ద్వ్యంశార్ధం శిఖరోత్సేధం శేషం స్థూప్యుచ్ఛ్రయం భవేత్ ॥౪౯॥

ఉత్తరాదిశిఖాన్తం స్యాదేకోనత్రింశదంశకమ్।
ద్విభాగం ప్రస్తరోత్సేధం పాదోచ్చం చతురంశకైః ॥౫౦॥

పాదోనద్వ్యంశకం మఞ్చం త్ర్యంశార్ధం పాదదైర్ఘ్యకమ్।
సత్రిపాదాంశకం మఞ్చం త్రిపాదం తలిపాయతమ్ ॥౫౧॥

సార్ధాంశం ప్రస్తరోత్సేధం ద్వ్యంశార్ధం పాదదైర్ఘ్యకమ్।
సపాదాంశం కపోతోచ్చమూర్ధ్వభాగం ద్విభాగతః ॥౫౨॥

ప్రస్తరోచ్చం తు భాగేన కన్ధరం తత్సమం భవేత్।
సార్ధద్వ్యంశం శిరస్తస్మాచ్ఛేషభాగం శిఖోదయమ్ ॥౫౩॥

ఏవం తు షట్తలం ప్రోక్తం సప్తభౌమమథోచ్యతే।
ఉత్తరాదిశిఖాన్తం యన్మానం షట్త్రింశదంశకమ్ ॥౫౪॥

మఞ్చం సాఙ్ఘ్రిద్వయం సార్ధవేదాంశం పాదదైర్ఘ్యకమ్।
ద్విభాగం ప్రస్తరోత్సేధం పాదోచ్చం చతురంశకమ్ ॥౫౫॥

సత్రిపాదాంశకం మఞ్చం త్ర్యంశార్ధం చరణాయతమ్।
పాదోనద్వ్యంశమఞ్చోచ్చం త్రిపాదం పాదదైర్ఘ్యకమ్ ॥౫౬॥

సార్ధాంశం ప్రస్తరోచ్చం తు ద్వ్యంశార్ధం తలిపాయతమ్।
సపాదభాగమఞ్చోచ్చమూర్ధ్వపాదం ద్విభాగికమ్ ॥౫౭॥

కపోతోచ్చ్ఛం తు భాగేన తత్సమం కన్ధరోదయమ్।
సత్రిపాదాశ్విసీభాగం శిరఃశేషం శిఖోదయమ్॥౫౮॥

ఏవం భాగాని కర్తవ్యాన్యుర్ధ్వసంఖ్యాక్రమేణ తు।
విస్తారే పఞ్చభాగే తు నాలీగేహం త్రియంశకమ్॥౫౯॥

శేషం తు భిత్తివిష్కమ్భమేకభూమేర్విధీయతే।
విస్తారే సప్తభాగం స్యాద్ గర్భగేహం యుగాంశకమ్॥౬౦॥

శేషం తు భిత్తివిష్కమ్భమేకాంశం కూటవిస్తృతమ్।
కోష్ఠకం త్ర్యంశకం తారే పఞ్చాంశం స్యాత్ తదాయతే॥౬౧॥

కూటకోష్ఠకయోర్మధ్యే పఞ్జరాదివిభూషితమ్।
ఏవం ద్వితలముద్దిష్టం త్రితలస్య విధీయతే॥౬౨॥

విస్తారే నవభాగే తు నాలీగేహం త్రియంశకమ్।
గృహపిణ్డ్యలిన్ద్రహారా భాగేన పరికల్పయేత్॥౬౩॥

కూటకోష్ఠాదిసర్వాఙ్గం పూర్వవత్ పరికల్పయేత్।
శేషం తు భిత్తివిష్కమ్భమేకాంశం కూటవిస్తృతమ్॥౬౪॥

శాలాయామం త్రిభాగం స్యాదేకాంశం లమ్బపఞ్జరమ్।
హారాభాగమథార్ధం స్యాదాయామే కోష్ఠకాయతమ్॥౬౫॥

పఞ్చాంశం వా షడంశం వా ఊర్ధ్వే సప్తాంశవిస్తృతమ్।
కూటమంశం ద్విభాగేన శాలాయామం ద్విభాగికమ్॥౬౬॥

హారాయాం క్షుద్రనీడం తు అర్ధభాగమితి స్మృతమ్।
శాలాయామం తు పఞ్చాంశమాయామే ప్రవిధీయతే॥౬౭॥

ఏవం త్రితలమాఖ్యాతం శేషమూహ్యం విచక్షణైః।
తారే పఙ్క్త్యంశకే నాలీగేహం తత్త్రిభిరంశకైః॥౬౮॥

సార్ధాంశం భిత్తివిష్కమ్భమేకభాగమలిన్ద్రకమ్।
ఏకాంశం ఖణ్డహర్మ్యం స్యాత్ కూటకోష్ఠాది పూర్వవత్॥౬౯॥

ముఖేఽముఖే మహాశాలా పఞ్చాశం చ షడంశకమ్।
సర్వావయవసంయుక్తం చతుర్భౌమమిదం వరమ్॥౭౦॥

తారే రుద్రాంశకే నాలీగేహం తత్త్రిభిరంశకైః।
ద్విభాగం భిత్తివిష్కమ్భమేకభాగమలిన్ద్రకమ్॥౭౧॥

ఏకాంశం ఖణ్డహర్మ్యం స్యాచ్ఛేషం పూర్వవదాచరేత్।
ఏవం పఞ్చతలం విద్యాత్ షట్తలం చాధునోచ్యతే॥౭౨॥

విపులే ద్వాదశాంశే తు నాలీగేహం యుగాంశకమ్।
ద్విభాగం భిత్తివిష్కమ్భమంశేనాన్ధారకం భవేత్॥౭౩॥

అంశేన ఖణ్డహర్మ్యం స్యాత్ కూటకోష్ఠాది పూర్వవత్।

తారే త్రయోదశాంశే తు గర్భగేహం యుగాంశకమ్ ॥౭౪॥

ద్వ్యంశార్ధం భిత్తివిష్కమ్భమేకభాగమలిన్ద్రకమ్।
ఏకాంశం ఖణ్డహర్మ్యం స్యాత్ కూటకోష్ఠాది పూర్వవత్॥౭౫॥

ముఖేఽముఖే మహాశాలా షడ్భాగేన విధీయతే।
పఞ్జరైర్వస్తిపృష్ఠైశ్చ పక్షశాలాదిభిర్యుతమ్॥౭౬॥

నానామసూరకస్తమ్భవేదీజాలకతోరణమ్।
ఏవం సప్తతలం ప్రోక్తం గోపురం సార్వదేశికమ్॥౭౭॥

మూలద్వారస్య విస్తారే పఞ్చభాగేన హీనకమ్।
చతుర్భాగైకహీనం వోపరిష్టాద్ ద్వారవిస్తృతమ్॥౭౮॥

ఉపర్యుపరి వేశం చ మధ్యపాదోత్తరైర్యుతమ్।
గర్భాగారే తు సోపానం హ్యుపర్యుపరి విన్యసేత్॥౭౯॥

చతుష్కర్ణే తు సోపానముపపీఠే ప్రశస్యతే।
యథాయుక్తి యథాశోభం తథా యోజ్యం విచక్షణైః॥౮౦॥

గోపురాణామలఙ్కారం ప్రత్యేకం వక్ష్యతేఽధునా।
మణ్డపాభా యథా ద్వారశోభా తత్ర ప్రకీర్తితా॥౮౧॥

దణ్డశాలా యథా ద్వారశాలా తత్ర విధీయతే।
ప్రాసాదాకృతివద్ ద్వారప్రాసాదం ప్రోచ్యతే బుధైః॥౮౨॥

మాలికాకృతివద్ ద్వారహర్మ్యం తు ప్రోచ్యతే బుధైః।
సశాలాకృతిసంస్థానం ద్వారగోపురమిష్యతే॥౮౩॥

సర్వేషు గోపురం కుర్యాద్ యథాయుక్తి విశేషతః।
శ్రీకరస్యాప్యలఙ్కారం ప్రవక్ష్యామ్యనుపూర్వశః॥౮౪॥

విస్తారద్విగుణం వాపి పాదోనద్విగుణాయతమ్।
పఞ్చసప్తనవాంశం తు విస్తారే ప్రవిధీయతే॥౮౫॥

విస్తారాంశప్రమాణేన దైర్ఘ్యభాగాంశ్చ కల్పయేత్।
ఏకద్విత్రితలోపేతం సర్వావయవసంయుతమ్॥౮౬॥

స్వస్తికాకృతికం నాసీ సర్వత్ర ప్రవిధీయతే।
ముఖేఽముఖే మహానాసీ వంశనాసీ ద్విపార్శ్వయోః॥౮౭॥

శిరఃక్రకరకోష్ఠం వా యుగ్మస్థూపిసమాయుతమ్।
లుపారోహిశిరో వాపి మణ్డపాకృతిరేవ వా॥౮౮॥

రతికాన్తస్య సంస్థానం విస్తారాధ్యర్ధమాయతమ్।
కూటకోష్ఠాది సర్వాఙ్గం పూర్వవత్ పరికల్పయేత్॥౮౯॥

శాలాకారశిరస్తస్మిన్ షణ్ణాసీ ముఖపృష్ఠయోః।
సార్ధకోటిసమాయుక్తం యుగ్మస్థూపిసమాయుతమ్॥౯౦॥

అన్తః పాదోత్తరైర్యుక్తం మధ్యవేశనసంయుతమ్।
కాన్తవిజయసంస్థానం తారత్రిద్వ్యంశమాయతమ్॥౯౧॥

పూర్వవద్ భూమిభాగం చ కూటకోష్ఠాది పూర్వవత్।
అన్తః పాదోత్తరైర్యుక్తం నానాఙ్గైః సమలఙ్కృతమ్॥౯౨॥

శిఖరే చ ముఖే పృష్ఠే షణ్ణాస్యః పార్శ్వయోర్ద్వయోః।
సభాకారశిరస్తస్మిన్నయుగ్మస్థూపికాన్వితమ్॥౯౩॥

ద్వారశోభాత్రయం ప్రోక్తం ద్వారాఙ్గం ముఖశోభితమ్।
విజయవిశాలసంస్థానం విస్తారద్విగుణాయతమ్॥౯౪॥

సపాదం వాథ సార్ధం వా పాదోనద్విగుణాయతమ్।
సప్తనన్దశివాంశైశ్చ తలం ద్విత్రిచతుష్టయమ్॥౯౫॥

సాలిన్ద్రే త్రిచతుర్భౌమౌ చతస్రో ముఖపట్టికాః।
ముఖే పృష్ఠే మహానాసీ సార్ధకోటి సభద్రకమ్॥౯౬॥

పార్శ్వయోః పఞ్జరైర్యుక్తం శాలాకారశిరఃక్రియమ్।
అయుగ్మస్థూపికోపేతం సర్వావయవసంయుతమ్॥౯౭॥

విశాలాలయసంస్థానం పాదోనద్విగుణాయతమ్।
పూర్వవద్ భూమిభాగం చ కూటకోష్ఠాద్యలఙ్కృతమ్॥౯౮॥

అర్ధకోటిసభద్రం స్యాద్ భద్రనాసీ ముఖేఽముఖే।

చతుస్రః పార్శ్వయోర్నాస్యః శాలాశిఖరసంయుతమ్॥౯౯॥

అయుగ్మస్థూపికోపేతం శేషం పూర్వవదాచరేత్।
విప్రతీకాన్తసంస్థానం త్ర్యంశే ద్వ్యంశాధికాయతమ్॥౧౦౦॥

కూటకోష్ఠాది సర్వాఙ్గం పూర్వవత్ పరికల్పయేత్।
పూర్వవద్ భూమిభాగం చ చతుర్దిగ్గతభద్రకమ్॥౧౦౧॥

చతుస్రః శిఖరే నాస్యః శిరో భద్రసమన్వితమ్।
అన్తఃపాదోత్తరైర్యుక్తమయుగ్మస్థూపికాన్వితమ్॥౧౦౨॥

ద్వారశాలాత్రయం ప్రోక్తం సర్వాఙ్గం పరిమణ్డితమ్।
శ్రీకాన్తస్య చ సంస్థానం విస్తారాధ్యర్ధమాయతమ్॥౧౦౩॥

నన్దపఙ్క్తిశివాంశైశ్చ త్రిచతుష్పఞ్చభూమయః।
అన్తఃపాదోత్తరైర్యుక్తమన్ధారాద్యైరలఙ్కృతమ్॥౧౦౪॥

ద్వారస్యోర్ధ్వేఽన్తరే రఙ్గం పరిభద్రసమన్వితమ్।
ముఖేఽముఖే మహానాసీ శాలాకారశిరో భవేత్॥౧౦౫॥

అర్ధకోటిసమాయుక్తం చతుష్పఞ్జరశోభితమ్।
శ్రీకేశస్య తు సంస్థానం తారత్రిభాగమాయతమ్॥౧౦౬॥

పూర్వవద్ భూమిభాగం చ ద్వారే నిర్గమకుట్టిమమ్।
సాన్ధారం కూటకోష్ఠాదిసర్వావయవసంయుతమ్॥౧౦౭॥

నానామసూరకస్తమ్భవేదికాద్యైరలఙ్కృతమ్।
అన్తఃపాదోత్తరైర్యుక్తం మధ్యే వారణశోభితమ్॥౧౦౮॥

ముఖేఽముఖే మహానాసీ శాలాకారశిరః క్రియమ్।
పార్శ్వయోర్వేదినాస్యః స్యుః సర్వావయవశోభితమ్॥౧౦౯॥

స్వస్తికాకృతివన్నాసీ సర్వత్ర పరిశోభితా।
నన్ద్యావర్తగవాక్షాదిజాలకాద్యైర్విచిత్రితమ్॥౧౧౦॥

కేశవిశాలసంస్థానం విస్తారాధ్యర్ధమాయతమ్।
పూర్వవద్ భూమిభాగం చ మధ్యవారణశోభితమ్॥౧౧౧॥

కూటకోష్ఠాద్యలఙ్కారం పూర్వవత్ పరికల్పయేత్।
ముఖే పృష్ఠే ద్విపార్శ్వే తు మహానాసీచతుష్టయమ్॥౧౧౨॥

సభాకారశిరస్తస్య ముఖే పృష్ఠే ద్విపార్శ్వయోః।
అయుగ్మస్థూపికాయుక్తం ద్వారప్రాసాదకత్రయమ్॥౧౧౩॥

స్వస్తికస్య తు సంస్థానం విస్తారద్విగుణాయతమ్।
పఙ్క్తిరుద్రార్కభాగైస్తు వేదపఞ్చర్తుభూమయః॥౧౧౪॥

అన్తఃపాదోత్తరైర్యుక్తం భూమిభాగం చ పూర్వవత్।
కూటకోష్ఠాదిసర్వాఙ్గైరన్తారాద్యైరలఙ్కృతమ్॥౧౧౫॥

సభాశిఖరసంయుక్తం స్వస్తికాకృతినాసియుక్।
అష్టనాసి సభాగ్రే తు అయుగ్మస్థూపికాన్వితమ్॥౧౧౬॥

దిశాస్వస్తికసంస్థానం విస్తారద్విగుణాయతమ్।
పూర్వవద్ భూమిభాగం చ కూటకోష్ఠాద్యలఙ్కృతమ్॥౧౧౭॥

అన్తార్యన్తారహారాఙ్గం ఖణ్డహర్మ్యాభిమణ్డితమ్।
ముఖేఽముఖేఽతిభద్రాంశం శిరశ్చాయతమణ్డలమ్॥౧౧౮॥

మహానాసిచతుర్యుక్తం చతుష్పఞ్జరశోభితమ్।
అన్తఃపాదోత్తరైర్యుక్తం సర్వావయవసంయుతమ్॥౧౧౯॥

అనుక్తం పూర్వవత్ సర్వమయుగ్మస్థూపికాన్వితమ్।
సర్దలస్య తు సంస్థానం విస్తారద్విగుణాయతమ్॥౧౨౦॥

పూర్వవద్ భూమిభాగం చ కూటకోష్ఠాద్యలఙ్కృతమ్।
పురే పృష్ఠే సభాగ్రం స్యాద్ విస్తారత్ర్యంశనిర్గమమ్॥౧౨౧॥

శాలాకారశిరోయుక్తం క్షుద్రనాసీవిభూషితమ్।
ముఖే పృష్ఠే మహానాసీ చతుష్పఞ్జరశోభితమ్॥౧౨౨॥

అన్తః పాదోత్తరైర్యుక్తం ద్వారహర్మ్యం త్రిధోదితమ్।
మాత్రాకాణ్డస్య సంస్థానం విస్తారద్విగుణాయతమ్॥౧౨౩॥

రుద్రార్కత్రయోదశాంశైః పఞ్చషట్సప్తభూమయః।

పూర్వవద్ భూమిభాగం చ కూటకోష్ఠాది పూర్వవత్॥౧౨౪॥

అన్తః పాదోత్తరైర్యుక్తం చతుర్దిగ్గతభద్రకమ్।
గృహపిణ్డ్యలిన్ద్రహారాభిర్మణ్డితం ఖణ్డహర్మ్యవత్॥౧౨౫॥

శాలాకారశిరః కుర్యాన్మహానాసీ ముఖేఽముఖే।
పార్శ్వయోః క్షుద్రనాస్యశ్చ యథాయుక్త్యా ప్రయోజయేత్॥౧౨౬॥

శ్రీవిశాలస్య సంస్థానం పఞ్చాంశే ద్వ్యంశమాయతమ్।
పూర్వవద్ భూమిభాగం చ మూలతః క్రకరీకృతమ్॥౧౨౭॥

శిరః క్రకరకోష్ఠం చ సభా వా తత్ర శీర్షకమ్।
నానామసూరకస్తమ్భవేదికాద్యైరలఙ్కృతమ్॥౧౨౮॥

చతుర్దిక్షు మహానాసీ క్షుద్రనాసీవిభూషితా।
స్వస్తికాకృతివన్నాస్యః సర్వత్ర పరికల్పయేత్॥౧౨౯॥

చతుర్ముఖస్య సంస్థానం చతుర్భాగాధికాయతమ్।
పూర్వవద్ భూమిభాగం చ దిశాభద్రకసంయుతమ్॥౧౩౦॥

హారామధ్యే తు కర్తవ్యం కుడ్యకుమ్భలతాన్వితమ్।
తోరణైర్జాలకైర్వృత్తస్ఫుటితాద్యైరలఙ్కృతమ్॥౧౩౧॥

కూటైర్నీడైస్తథా కోష్ఠైః క్షుద్రకోష్ఠైర్విభూషితమ్।
గృహపిణ్డీలిన్ద్రహారాభిర్మణ్డితం ఖణ్డహర్మ్యవత్॥౧౩౨॥

సభాశిరస్తు వా శాలాకారం వా శీర్షకం తు తత్।
చతుర్నాసిసమాయుక్తం పార్శ్వే ద్వే ద్వే తు నాసికే॥౧౩౩॥

ఉపర్యుపరికూటాద్యైః సర్వాఙ్గైః సమలఙ్కృతమ్।
అన్తః సోపానసంయుక్తం ద్వారగోపురకం త్రిధా॥౧౩౪॥

వర్షస్థలసమోపేతం నిర్వారితలకం తు వా।
ఘనాఘనాఙ్గయుక్తాని శ్రీకరాదీని యుక్తితః॥౧౩౫॥

నానావిధస్తమ్భమసూరకాణి
నానావిధాఙ్గాని సలక్షణాని।
నానోపపీఠాని సమణ్డకాని (?)
భద్రాణ్యభద్రాణి ఘనాఘనాని॥౧౩౬॥

ఏకాదిసప్తాన్తతలాని యుక్త్యా
శోభాదిపఞ్చాదశగోపురాణి।
శాలాసభామణ్డపశీర్షకాణి
ప్రోక్తాని సద్మన్యమరేశ్వరాణామ్॥౧౩౭॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే గోపురవిధానం నామ

చతుర్వింశోఽధ్యాయః।

అథ పఞ్చవింశోఽధ్యాయః।

దేవానాం ద్విజభూమీశవైశ్యానాం శూద్రజన్మనామ్।
తత్తద్యోగ్యం యథాయుక్త్యా మణ్డపం ప్రవిధీయతే॥౧॥

ప్రాసాదాభిముఖే పుణ్యక్షేత్రే వారామకే శుభే।
గ్రామాదివస్తుమధ్యే చ చతుర్దిక్షు విదిక్ష్వపి॥౨॥

బాహ్యాభ్యన్తరతో వాపి గృహాణాం మధ్యమే ముఖే।
వాసార్థమణ్డపం చైవ యాగమణ్డపమేవ చ॥౩॥

అభిషేకాదియోగ్యం చ నృత్తమణ్డపకం తథా।
వైవాహికం చ మైత్రం చ తథోపనయనార్థకమ్॥౪॥

ఆస్థానమణ్డపం చైవ బలాలోకనమణ్డపమ్।
సన్ధికార్యార్థకం క్షౌరం భుక్తికర్మసుఖాన్వితమ్॥౫॥

తేషాం క్రమేణ నామాని వక్ష్యన్తే విధినాధునా।
మేరుకం విజయం సిద్ధం పద్మకం భద్రకం శివమ్॥౬॥

వేదం చాలఙ్కృతం దర్భం కౌశికం కులధారిణమ్।
సుఖాఙ్గం సౌఖ్యకం గర్భం మాల్యం మాల్యాద్భుతం తథా॥౭॥

దేవద్విజనరేన్ద్రాణాం ద్విరష్టచతురశ్రకమ్।

ధనం సుభూషణాఖ్యం చాప్యాహల్యం స్రుగకం తథా ॥౮॥

కోణం చ ఖర్వటం చైవ శ్రీరూపాఖ్యం చ మఙ్గలమ్।
ఏతాన్యష్టౌ సురాదీనాం నృపాణామాయతాశ్రకమ్॥౯॥

మార్గం సౌభద్రకం చైవ సున్దరాఖ్యం తు మణ్డపమ్।
సాధారణం చ సౌఖ్యం చ తథైవేశ్వరకాన్తకమ్॥౧౦॥

శ్రీభద్రం సర్వతోభద్రమిత్యష్టౌ వైశ్యశూద్రయోః।
భక్తిగానం తథా పాదాయామం పాదవిశాలకమ్॥౧౧॥

అధిష్ఠానం తదాధారం ప్రపాం మధ్యమరఙ్గకమ్।
అలఙ్కారం క్రమాద్ వక్ష్యే స్తమ్భపక్షం తదాకృతమ్॥౧౨॥

సార్ధహస్తం సమారభ్య షట్షడఙ్గులవర్ధనాత్।
పఞ్చహస్తావధిర్యావత్ త్రిః పఞ్చైవాఙ్ఘ్రికాన్తకమ్॥౧౩॥

అథ విస్తారభక్త్యైషామాయామం ప్రవిధాస్యతే।
ఏకద్విత్రిచతుష్పఞ్చభాగే భక్త్యన్తరే కృతే॥౧౪॥

ఏకభాగేన వృద్ధిః స్యాదాయామం స్వవిశాలతః।
(అథ) స్వభక్తివిసృతాత్ త్రిమాత్రర్ద్ధ్వ్య కరాన్తతః॥౧౫॥

ఆయామమష్టధా ప్రోక్తం తేన మానేన యోజయేత్।
సాయతం చాపి తత్ సర్వం తన్నామ్నైవ ప్రపద్యతే॥౧౬॥

సార్ధద్విహస్తమారభ్య షట్షడఙ్గులవర్ధనాత్।
అష్టహస్తాన్తముచ్ఛ్ర్యుచ్ఛ్రం త్రయోవింశత్ప్రమాణకమ్॥౧౭॥

త్రిత్ర్యఙ్గులవివృద్ధ్యా వా స్తమ్భోత్సేధాః ప్రకీర్తితాః।
అష్టాఙ్గులం సమారభ్యైవార్ధార్ధాఙ్గులవర్ధనాత్॥౧౮॥

నన్దపఙ్క్త్యఙ్గులం యావత్ సంఖ్యయా పూర్వవత్ తతిః।
పాదోచ్ఛ్రైరపి రుద్రాంశధర్మనన్దాష్టభాజితే॥౧౯॥

మూలతారం తు భాగేన తత్తద్భాగోనమగ్రతః।
పాదోచ్ఛ్రార్ధమధిష్ఠానం సామాన్యం సర్వవస్తుషు॥౨౦॥

పాదోచ్ఛ్రే పఞ్చభాగే తు ద్విభాగోచ్ఛ్రం తు వా తలమ్।
స్తమ్భోత్సేధత్రిభాగైకం వా మసూరకతుఙ్గకమ్॥౨౧॥

సోపపీఠమధిష్ఠానం కేవలం వా మసూరకమ్।
అధిష్ఠానసమోచ్ఛ్రం వా ద్విగుణం త్రిగుణం తు వా॥౨౨॥

ఉపపీఠవిధానే తు యదుక్తం తేన వోన్నతమ్।
ఉపపీఠసముత్సేధం యథాయుక్తి యథారుచి॥౨౩॥

ఉపపీఠతలస్తమ్భప్రస్తరాలఙ్కృతిక్రమమ్।
ప్రాగ్వదేవ సముద్దిష్టం శేషం యుక్త్యా సమాచరేత్॥౨౪॥

అధిష్ఠానోపరిస్తమ్భం ప్రస్తరం చ త్రివర్గకమ్।
కపోతప్రతిసంయుక్తం యత్ తన్మణ్డపమిష్యతే॥౨౫॥

మణ్డం సుభూషణం తం పాతీతి మణ్డపమిష్యతే।
సామాన్యం సర్వవర్ణానాం ప్రపారూపం వదామ్యహమ్॥౨౬॥

ప్రపారూపాఙ్ఘపాదాన్తే చోత్తరాదూర్ధ్వవంశకమ్।
ప్రాగ్వంశమనువంశం చ నాలికేరదలాదిభిః॥౨౭॥

అన్యైరపి తథా పత్త్రైర్ద్రవ్యైః ప్రచ్ఛాదితా ప్రపా।
ప్రాగ్వదేవాఙ్ఘ్రికాయామం చతుఃషడష్టదశాఙ్గులమ్॥౨౮॥

పాదవిష్కమ్భమేతేషాం ప్రమాణం సారదారుజమ్।
త్వక్సారం చ యథాలాభం తథా తత్ర ప్రయోజయేత్॥౨౯॥

పాదోచ్చే పఙ్క్తినన్దాష్టసప్తషట్పఞ్చభాగికే।
వేదికోచ్చం తు భాగేన మధ్యే రఙ్గం ప్రయోజయేత్॥౩౦॥

స్తమ్భోత్సేధచతుర్భాగే భాగేనైవ మసూరకమ్।
ద్విభాగం తలిపాయామం భాగేన ప్రస్తరం భవేత్॥౩౧॥

యుగ్మాయుగ్మద్విభక్త్యైకభక్త్యా వా తద్విశాలకమ్।
అష్టస్తమ్భసమాయుక్తం చతుఃస్తమ్భాన్వితం తు వా॥౩౨॥

ప్రపాదీనాం తు సంస్థానం యథా వా రఙ్గమీరితమ్।

సర్వావయవసంయుక్తం మిశ్రద్రవ్యసమన్వితమ్ ॥౩౩॥

శాలాంసభాప్రపాణాం తు మణ్డపానాం తు మధ్యమే।
ప్రతిష్ఠితచతుఃస్థానం త్రిమానం రఙ్గమిష్యతే ॥౩౪॥

మణ్డపోపరిభూమస్తు మాలికామణ్డపం భవేత్।
మణ్డపోర్ధ్వే సశిఖరం ద్వితలం యది సమ్భవమ్ ॥౩౫॥

మధ్యస్థభూమిదేశత్వాత్ ప్రతిమధ్యం తదుచ్యతే।
మేరుజం చతురశ్రం స్యాచ్చతుష్పాదేకభక్తికమ్ ॥౩౬॥

నాసికాష్టకసంయుక్తం బ్రహ్మాసనమితి స్మృతమ్।
ద్విభక్తిచతురశ్రం తు విజయం నామ మణ్డపమ్ ॥౩౭॥

అష్టపాదసమాయుక్తమష్టనాస్యా విభూషితమ్।
అధిష్ఠానాదివర్గాఢ్యం త్యక్తమధ్యస్థపాదకమ్ ॥౩౮॥

నవపాదసమాయుక్తా ప్రపా కల్యాణకారితా।
త్రిభక్తి చతురశ్రం తు షోడశస్తమ్భసంయుతమ్ ॥౩౯॥

నాసికాభిర్ద్విరష్టాభిర్యుక్తం మధ్యేఽఙ్కణాన్వితమ్।
మధ్యోర్ధ్వకూటయుక్తం వా చతుర్ద్వారసమన్వితమ్ ॥౪౦॥

చతుర్దిక్షు బహిర్ద్వారే చతుస్తోరణభూషితమ్।
యాగాదికర్మయోగ్యం స్యాద్ దేవద్విజమహీభృతామ్ ॥౪౧॥

నామ్నా సిద్ధమితి ప్రోక్తం సర్వకర్మసు పూజితమ్॥౪౧½॥

కృత్వైకాశీతిభాగాన్ నిశితవిపులధీర్మణ్డపాభ్యన్తరం త-
న్మధ్యే వేదీ నవాంశా భవతి హి పరితస్త్రీణి భాగాని మధ్యే।
అశ్రం యోన్యర్ధచన్ద్రం గుణభుజమపరం వై సువృత్తం షడశ్రం
పద్మం వస్వశ్రకుణ్డం సురపతిభవనాదిక్రమేణైవ కుర్యాత్॥౪౨½॥

హస్తవిస్తృతనిఖాతవచ్చతు-
ష్కోటికం దిశి దిశి త్రిసూత్రకమ్।
సత్రిమేఖలమథ ద్వికం తు వా
ధాతుభూతగుణమాత్రకోన్నతమ్॥౪3½॥

వ్యాసమబ్ధ్యనలపక్షమాత్రకై-
ర్యోనిమూర్ధ్వత ఇభోష్ఠవత్ కురు।
తారదైర్ఘ్యకసముద్గమం చతుః-
షణ్మనోఙ్గులిభిరగ్నిసంముఖమ్॥౪౪½॥

వేదబన్ధనయనాఙ్గులోన్నత-
వ్యాసమేఖలయుతం తు వా పునః।

తాలగాఢమథవైకమేఖలం
సర్వకుణ్డకమకర్ణయోనికమ్॥౪౫½॥

వృత్తసన్నిభమథో తదాకృతిం
వా యుగేషురసమాత్రవైపులమ్।
వ్యాసవేదగుణభాగతుఙ్గకం
నాభిమబ్జమివ కుణ్డమధ్యమే॥౪౬½॥

న్యస్యైకాంశం పఞ్చభాగే పురస్తాత్
కోణస్యార్ధార్ధం గృహీత్వా తతస్తత్।
కోణం యావద్ భ్రామయేత్ తద్వదన్యద్
యోన్యాకారం స్యాద్ ద్విసూత్రప్రయోగాత్॥౪౭½॥

వ్యాసే ధర్మాంశేంఽశమూర్ధ్వాదధస్తా-
న్నీత్త్వైవ జ్యాసూత్రకం పాతయిత్వా।
తన్మానేన భ్రామయేదర్ధచన్ద్రం
కుణ్డం యుక్త్యా వస్తువిద్యావిధిజ్ఞైః॥౪౮½॥

క్షేత్రవ్యాసే షట్కృతే చాష్టభాగే
మానేనానేన త్రిసూత్రం న్యసేద్ధి।
త్ర్యశ్రం ప్రోక్తం ద్విర్నవాంశేంఽశకం తద్-
బాహ్యే న్యస్య భ్రామయేద్ వృత్తకుణ్డమ్॥౪౯½॥

వ్యాసే బుద్ధ్యంశేంఽశకం పార్శ్వయోస్తద్-
బాహ్యే న్యస్యానేన మానేన దద్యాత్।
మత్స్యం కృత్వా యుగ్మయుగ్మం ద్విపార్శ్వాత్
షట్కోణం స్యాత్ పాతయేత్ సూత్రషట్కమ్॥౫౦½॥

వృత్తం కృత్వా పూర్వవత్ తస్య మధ్యే
వృత్తం భ్రామ్యం యత్ర యన్మధ్యతస్తత్।
పద్మస్యాకారం యథా కర్ణికాదీన
కుర్యాద్ విద్వాన్ పద్మకుణ్డం క్రమేణ॥౫౧½॥

క్షేత్రవ్యాసే షట్చతుర్భాగికేఽస్మిన్
భాగం బాహ్యే న్యస్య సూత్రం సమన్తాత్।
కోణస్యార్ధం కోణకాభ్యాం తు లేఖ్యం
హ్యష్టాశ్రం స్యాదష్టసూత్రప్రయోగాత్॥౫౨½॥

తారే పఞ్చ్యంశేంఽశకం న్యస్య బాహ్యే
వృత్తం భ్రామ్యం క్షేత్రకేఽష్టాష్టభాగే।
సైకైర్వేదాష్టాంశకైః పట్టదైర్ఘ్యం
సప్తాశ్రం స్యాత్ సప్తసూత్రప్రయోగాత్॥౫3½॥

వ్యాసే సప్తాంశేంఽశకం న్యస్య బాహ్యే
వృత్తం భ్రామ్యం క్షేత్రతారే యుగాంశే।
పట్టాయామం త్రిప్రభాగైరనేన
పఞ్చాశ్రం స్యాత్ పఞ్చసూత్రప్రయోగాత్॥౫౪½॥

తత్తద్ధేయోపాత్తభాగేషు తత్తద్-
భాగం కృత్వా ప్రాగివైకైకభాగే।
న్యూనాధిక్యేనాశ్రనాహస్య తుల్యం

యుక్త్యా ధీమాన్ యోజయేత్ సర్వకుణ్డమ్॥౫౫½॥

భూతే సాఙ్ఘ్రిత్రిబీజం మునిషు చ నయనం షోడశేష్వంశయుక్తం
సత్ర్యఙ్ఘ్ర్యేకం నవాంశే శివపదవిహితే సార్ధకం సైకహానౌ।

సాఙ్ఘ్ర్యేకం బీజమేవోదితమథ తిథికే షోడశాంశైకహీనం
సప్తాధిక్యే దశాంశే నవదశపదకేఽష్టాంశహీనం క్రమేణ॥౫౬½॥

తదేవ ధామ్నామగ్రే తు కర్తవ్యం చేన్మసూరకమ్॥౫౭॥

స్తమ్భప్రస్తరవర్గం చ ప్రాసాదాఙ్గసమం మతమ్।
ఏకద్విద్వారయుక్తం వా కుడ్యం కుమ్భలతాన్వితమ్॥౫౮॥

ఏకద్విత్రిగుణస్తమ్భవ్యాసం మధ్యే తు భద్రకమ్।
తోరణాఢ్యం (గుహో?సురో) పేతసర్వావయవశోభితమ్॥౫౯॥

ధామ్నస్తు భిత్తివిష్కమ్భసమం వార్ధార్ధహీనకమ్।
త్రిభాగైకవిహీనం తద్భిత్తివిష్కమ్భమిష్యతే॥౬౦॥

సాన్తరాలం సవేశం చ సర్వేషాం సద్మనాం ముఖే।
చతురశ్రం చతుర్భక్త్యా చతుర్ద్వారసమన్వితమ్॥౬౧॥

ముఖేఽముఖే ద్విభక్త్యైకభక్త్యా విస్తారనిర్గమమ్।
మధ్యమస్తమ్భకం త్యక్త్వైవోర్ధ్వకూటం ద్విభక్తికమ్॥౬౨॥

షట్త్రింశత్పాదసంయుక్తం చతుస్సప్తాల్పనాసికమ్।
సోపానం స్యాచ్చతుర్దిక్షు లాఙ్గలాకారభిత్తికమ్॥౬౩॥

పఞ్జరైరష్టభిర్యుక్తం పద్మకం పద్మభద్రకమ్।
స్నానార్థం తైతిలానాం తు ప్రాసాదాభిముఖే మతమ్॥౬౪॥

తదేవైకాననోపేతం మధ్యాఙ్గణసమన్వితమ్।
యాగాదికర్మయోగ్యం స్యాదిష్టతో దిశి వారణమ్॥౬౫॥

మద్రకం పఞ్చభాగేన చతురశ్రసమాకృతి।
మధ్యే కూటం త్రిభాగేన పరితోంఽశేన మణ్డపమ్॥౬౬॥

ద్వాత్రింశత్పాదసంయుక్తం చతుర్వింశతినాసికమ్।
పఞ్జరైరష్టభిర్యుక్తం కుడ్యం కుమ్భలతాన్వితమ్॥౬౭॥

చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారం కర్ణే లాఙ్గలభిత్తికమ్।
మధ్యమేఽఙ్గణయుక్తం వా త్రిభక్త్యా విస్తృతాఙ్ఘ్రికమ్॥౬౮॥

ధామ్నః స్థలసమం తస్య పఙ్క్త్యష్టాంశోనమేవ వా।
నృత్తమణ్డపమేతత్ స్యాత్ స్నానార్థం వా తదేవ హి॥౬౯॥

షడ్భక్తి చతురశ్రాభం మధ్యేఽష్టస్తమ్భకూటకమ్।
ద్విభక్తివిస్తృతం చైకభక్త్యా నిష్క్రాన్తవక్త్రకమ్॥౭౦॥

షట్పఙ్క్త్యఙ్ఘ్రిసమాయుక్తం త్యక్తమధ్యస్థపాదకమ్।

చతుర్వింశతినాస్యఙ్గం సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్॥౭౧॥

శివాఖ్యం మణ్డపం సర్వవాసే యోగ్యం సనాతనమ్।
సప్తాంశచతురశ్రాభం షష్ట్యఙ్ఘ్రికసమాయుతమ్॥౭౨॥

నవభాగేన తన్మధ్యే కూటం వా మణ్డితాఙ్గణమ్।
సద్వాత్రింశతినాస్యఙ్గం చతుర్దిశి సవారణమ్॥౭౩॥

త్రిభాగైకాంశవిస్తారనిర్గమం ముఖభద్రకమ్।
మధ్యరఙ్గసమోపేతమిష్టదిగ్గతభిత్తికమ్॥౭౪॥

ఆస్థానమణ్డపం చైతత్ త్రైతిలానాం మహీభృతామ్।
అభిషేకాదికార్యేషు యోగ్యం వేదమితి స్మృతమ్॥౭౫॥

అష్టభక్త్యా యుగాశ్రం స్యాదశీతిపాదసంయుతమ్।
చతుర్భాగోర్ధ్వకూటం తు ద్విభాగేన తు భద్రకమ్॥౭౬॥

చతుర్దిశి చతుర్ద్వారం పార్శ్వే సోపానసంయుతమ్।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తమలఙ్కృతమితి స్మృతమ్॥౭౭॥

తదేవ జలపాదం తు బ్రహ్మస్థలమితీష్యతే।
పరితో వారమేకాంశం ద్వ్యంశేనావృతమణ్డపమ్॥౭౮॥

పూర్వవన్ముఖభద్రం స్యాదిష్టదిగ్గతభద్రకమ్।
బ్రహ్మస్థానే విధాతవ్యం గ్రామాదీనాం సనాతనమ్॥౭౯॥

నవభక్తియుతం సమ్యక్ పఙ్క్తిపఙ్క్త్యఙ్ఘ్రికాన్వితమ్।
త్ర్యంశైకవిస్తృతం భద్రం చతుర్ద్వారసమన్వితమ్॥౮౦॥

సోపానం ప్రముఖే తస్య కర్ణే లాఙ్గలభిత్తికమ్।
నవరఙ్గైరలఙ్కుర్యాత్ షడష్టైవాల్పనాసికమ్॥౮౧॥

నవబ్రహ్మ సుపూజ్యం తద్ గ్రామవేశ్మాదిమధ్యగమ్।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం దర్పాఖ్యం తన్మనోహరమ్॥౮౨॥

దశాంశచతురశ్రాభం సద్వాదశశతాఙ్ఘ్రికమ్।
నవకూటసమాయుక్తమేకైకాంశాన్తరాలకమ్॥౮౩॥

ఏతత్ కౌశికమిత్యుక్తం చతురశ్రం తు జాతికమ్।
నన్దమేకాననే భద్రం ద్విముఖం భద్రకౌశికమ్॥౮౪॥

త్రిముఖం జయకోశం స్యాత్ పూర్ణకోశం చతుర్ముఖమ్।
అధిష్ఠానాఙ్ఘ్రివత్ కర్ణే లాఙ్గలాకారభిత్తికమ్॥౮౫॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం షడష్టైవాల్పనాసికమ్।
ఏకాదశవిభాగేన సమం తు చతురశ్రకమ్॥౮౬॥

పరితో మణ్డపం తస్య బాహ్యే భాగేన కారయేత్।
చతుష్కర్ణే ద్విభాగేన చతుష్కూటసమన్వితమ్॥౮౭॥

చతుర్ద్విత్రిభక్త్యా తు విపులాయతకోష్ఠకమ్।
త్రిభక్తిచతురశ్రం తు మధ్యరజ్య్వోర్ధ్వకూటకమ్॥౮౮॥

కూటశాలాన్తరే తస్య క్రకరీకృతమార్గకమ్।
జాత్యాదిముఖభద్రాఙ్గం సర్వావయవశోభితమ్॥౮౯॥

ఊర్ధ్వే సభాఙ్గిని ప్రాఙ్గం ప్రస్తరం నవబోధకమ్।
వివృతం సంవృతం వాపి గుహ్యాగుహ్యార్ధమాచరేత్॥౯౦॥

కులధారణమిత్యుక్తం సమం తు చతురశ్రకమ్।
భాగైర్ద్వాదశభిర్యుక్తం సమం తు చతురశ్రకమ్॥౯౧॥

అష్టదిక్షు చ మధ్యే తు ద్విభక్త్యైవోర్ధ్వకూటకమ్।
తత్తద్బాహ్యే తు భాగేన పరితోఽలిన్ద్రమిష్యతే॥౯౨॥

అఙ్గణం వా సభాస్థానం కర్ణే లాఙ్గలభిత్తి (కే? కమ్)।
చతుర్వ్యంశేన విస్తారం నిర్గమం స్యాచ్చతుర్దిశి॥౯౩॥

పార్శ్వే సోపానసంయుక్తం పఞ్జరైరష్టభిర్యుతమ్।
షష్ఠ్యుత్తరశతస్తమ్భమాద్యఙ్గే ప్రవిధీయతే॥౯౪॥

యుక్త్యా నాస్యఙ్గసంయుక్తం సుఖాఙ్గం నామ మణ్డపమ్।
సౌఖ్యం త్రయోదశాంశేన చతురశ్రసమాకృతి॥౯౫॥

పరితో మణ్డపం ద్వ్యంశం భాగేన క్రకరీపథమ్।

త్రిభాగం మధ్యరఙ్ఘ్యూర్ధ్వకూటం సస్థూపినీప్రకమ్ ॥౯౬॥

చతుష్కర్ణే ద్విభాగేన త్యక్తమధ్యాఙ్ఘ్రికూటకమ్।
దిక్షు ద్విత్ర్యంశవిస్తారాయామ కోష్ఠచతుష్టయమ్ ॥౯౭॥

నన్దాదిముఖభద్రాఙ్గమిష్టదిగ్గతకుడ్యకమ్।
చతురశీతిభిర్యుక్తశతస్తమ్భసమన్వితమ్ ॥౯౮॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం దేవద్విజమహీభృతామ్।
ద్విఃసప్తభిత్తివిస్తారం సమం తు చతురశ్రకమ్ ॥౯౯॥

ద్విభక్త్యా గర్భకూటం స్యాదేకాశాలిన్ద్రమావృతమ్।
ఏకాంశమన్తరాలం స్యాదప్రచ్ఛన్నతలాన్వితమ్ ॥౧౦౦॥

చతుష్కర్ణే ద్విభక్త్యైవమఙ్గణం వోర్ధ్వకూటకమ్।
ద్విచతుర్విస్తృతాయామం కోష్ఠం వాఙ్గణకం దిశి ॥౧౦౧॥

తేషాం బాహ్యే తు భాగేన పరితోఽలిన్ద్రమిష్యతే।
ఇష్టదిక్కుడ్యసంయుక్తమిష్టదిగ్భద్రసంయుతమ్ ॥౧౦౨॥

సాష్టద్విశతపాదం స్యాదాద్యఙ్గే తు విధీయతే।
దేవద్విజనరేన్ద్రాణాం గర్భాఖ్యం తన్మనోహరమ్ ॥౧౦౩॥

త్రిఃపఞ్చభక్తివిస్తారం సమం తు చతురశ్రకమ్।
త్రిభాగం మధ్యరఙ్ఘ్యూర్ధ్వకూటం వాఙ్గణమేవ వా ॥౧౦౪॥

పరితోఽలిన్ద్రమంశేన భాగైకేనాన్తరాలకమ్।
శేషం పూర్వవదుద్దిష్టం కోష్ఠకం భాగతోఽధికమ్॥౧౦౫॥

ద్వాత్రింశద్ద్విశతం పాదమాద్యఙ్ఘే ప్రవిధీయతే।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం మాల్యాఖ్యం మణ్డపం భవేత్॥౧౦౬॥

మాల్యాద్భుతం సమాశ్రం తు భాగైః షోడశభిర్యుతమ్।
ద్విభక్త్యైవోర్ధ్వకూటం తు భాగేనాలిన్ద్రమావృతమ్॥౧౦౭॥

ద్వ్యేకభక్త్యా ముఖే భద్రం కర్ణే లాఙ్గలభిత్తికమ్।
పార్శ్వే సోపానసంయుక్తం చిత్రప్రస్తరసంయుతమ్॥౧౦౮॥

తద్బహిర్ద్వ్యంశమానేన జలపాదం సమన్తతః।
తద్బాహ్యే తు చతుర్భక్త్యా పరితో మణ్డపం భవేత్॥౧౦౯॥

ద్విభక్తిచతురశ్రాభమేకాంశం వ్యవధానకమ్।
ద్విరష్టాఙ్గణం తన్మధ్యే పరితః ప్రవిధీయతే॥౧౧౦॥

కర్ణే లాఙ్గలకుడ్యం స్యాదూర్ధ్వే హారాభిమణ్డితమ్।
చతుర్ద్విర్భిత్తివిస్తారనిర్గమం దిక్షు భద్రకమ్॥౧౧౧॥

పార్శ్వే సోపనసంయుక్తం సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్।
దేవద్విజనరేన్ద్రాణాం చతురశ్రం ద్విరష్టధా॥౧౧౨॥

ఇత ఊర్ధ్వం ద్విపార్శ్వైకవృద్ధ్యా ద్వాత్రింశదంశకమ్।
విస్తారం చతురశ్రాభం మణ్డపం కారయేద్ బుధః॥౧౧౩॥

వివృతం సంవృతం వాపి కుడ్యస్తమ్భం ప్రయోజయేత్।
యథాయుక్తి యథాశోభం తథా కుర్యాద్ విచక్షణః॥౧౧౪॥

ఏతేషామాయతాశ్రాభం మణ్డపం ప్రవిధీయతే।
త్రిభక్తివిస్తృతం తస్మాద్ ద్విభక్త్యాధికమాయతమ్॥౧౧౫॥

పురతో వారమేకాంశం త్రిరష్టాఙ్ఘ్రిసమన్వితమ్।
వింశన్నాస్యఙ్ఘ్రసంయుక్తం ధనాఖ్యం తద్ ధనావహమ్॥౧౧౬॥

విస్తారం చతురంశైస్తు తస్మాద్ ద్వ్యంశాధికాయతమ్।
మణ్డపం పరితో భక్త్యా శేషమఙ్గణకం భవేత్॥౧౧౭॥

ద్విభక్తివిస్తృతం చైకభక్త్యా తన్ముఖభద్రకమ్।
చతురష్టాఙ్ఘ్రిసంయుక్తమాద్యఙ్ఘేషు బహిర్బహిః॥౧౧౮॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం సుభూషణమితి స్మృతమ్।
పఞ్చభక్త్యా విశాలం తు తస్మాద్ ద్వ్యంశాధికాయతమ్॥౧౧౯॥

మణ్డపం పరితోంఽశేన శేషం కూటం తు వాఙ్గణమ్।
త్రిభక్తివిస్తృతం చైకభక్త్యా తన్ముఖభద్రకమ్॥౧౨౦॥

ఆద్యఙ్ఘమష్టపఞ్చాఙ్ఘ్రిసంయుక్తం తద్ విచిత్రకమ్।

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం మఙ్గల్యం సర్వదేశికమ్ ॥౧౨౧॥

షడ్భక్తివిస్తృతం తస్మాద్ ద్విభక్త్యాధికమాయతమ్।
చతుర్ద్విభక్తికం దైర్ఘ్యవ్యాసమధ్యే సభోదయమ్॥౧౨౨॥

పరితో మణ్డపం ద్వ్యంశమిష్టదిఙ్ముఖభద్రకమ్।
షష్ట్యఙ్ఘ్రియుతమాద్యఙ్గం యుక్త్యా నాస్యఙ్గసంయుతమ్॥౧౨౩॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం స్రుగాఖ్యం తన్మనోహరమ్।
సప్తభక్త్యా విశాలం తు తస్మాద్ ద్వ్యంశాధికాయతమ్॥౧౨౪॥

త్రిభక్తివిస్తృతం పఞ్చభక్తిదైర్ఘ్యం సభాఙ్గణమ్।
పరితో మణ్డపం ద్వ్యంశమిష్టదిగ్గతభిత్తికమ్॥౧౨౫॥

త్రిభక్తివిస్తృతం భాగనిర్గమం ముఖభద్రకమ్।
యుక్త్యా నాస్యఙ్గసంయుక్తం ద్విసప్తత్యఙ్ఘ్రికాన్వితమ్॥౧౨౬॥

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం ద్రోణాఖ్యం మణ్డపం భవేత్।
అష్టభక్త్యా విశాలం తు తస్మాద్ ద్వ్యంశాధికాయతమ్॥౧౨౭॥

ద్విచతుర్భాగవిస్తారాయామం మధ్యే జలస్థలమ్।
పరితోఽలిన్ద్రమేకాంశం బాహ్యే ద్వ్యంశేన మణ్డపమ్॥౧౨౮॥

త్యక్తమధ్యాఙ్ఘ్రిసంయుక్తభిష్టదిగ్గతభిత్తికమ్।
సాష్టషష్ట్యఙ్ఘ్రిసంయుక్తం పూర్వవన్ముఖభద్రకమ్॥౧౨౯॥

ప్రముఖే వారమేకాంశం ముఖం సోపానసంయుతమ్।
నానాలఙ్కారసంయుక్తం సురాదీనాం తు ఖర్వటమ్॥౧౩౦॥

నవభక్తివిశాలం తు తస్మాద్ ద్వ్యంశాధికాయతమ్।
ఏకత్ర్యంశం తు విస్తారాయామం మధ్యే జలస్థలమ్॥౧౩౧॥

పరితోఽలిన్ద్రమేకాంశ బాహ్యే ద్వ్యంశేన మణ్డపమ్।
త్యక్తమధ్యాఙ్ఘ్రిసంయుక్తం బాహ్యే వారం తు భాగతః॥౧౩౨॥

షణ్ణవత్యఙ్ఘ్రిసంయుక్తం యథేష్టం ద్వారభిత్తికమ్।
వారయుక్తమవారం వా పూర్వవన్ముఖభద్రకమ్॥౧౩౩॥

నానావయవసంయుక్తం నామ్నా శ్రీరూపమిష్యతే।
పఙ్క్తిభాగవిశాలం తు తస్మాద్ ద్వ్యంశాధికాయతమ్॥౧౩౪॥

ద్విచతుర్భాగవిస్తారాయామం మధ్యే సభోదయమ్।
పరితోఽలిన్ద్రమేకాంశం భాగేన జలపాతనమ్॥౧౩౫॥

తద్బాహ్యే ద్వ్యంశమానేన పరితో మణ్డపం భవేత్।
స్తమ్భం కుడ్యం ముఖం భద్రం యథేష్టం పరికల్పయేత్॥౧౩౬॥

అథవా మధ్యకూటం చాప్యలిన్ద్రం చాపి పూర్వవత్।
జలస్థలం వినా సర్వం మణ్డపం పరికల్పయేత్॥౧౩౭॥

ద్విభక్త్యా చతురశ్రం తు షట్కోటం పార్శ్వయోర్మతమ్।
ద్విచతుర్భాగవిస్తారదైర్ఘ్యం కోష్ఠం ముఖేఽముఖే॥౧౩౮॥

కర్ణే లాఙ్గలకుడ్యం వా పరితః కుడ్యమేవ వా।
వివృతం సంవృతం వాపి స్తమ్భం తత్రైవ యోజయేత్॥౧౩౯॥

సర్వావయవసంయుక్తం మఙ్గలాఖ్యం తు మణ్డపమ్।
అష్టావేతాని చోక్తాని దేవద్విజమహీభృతామ్॥౧౪౦॥

పూర్వోక్తచతురశ్రాత్ తు భక్త్యైకయా వివర్ధనాత్।
యావద్ ద్విగుణమాయామం తావద్ దైర్ఘ్యం ప్రయోజయేత్॥౧౪౧॥

స్తమ్భకుడ్యాదికం సర్వమలఙ్కారం చ తత్తతః।
యథారుచి యథాశోభం తథా కుర్యాద్ విచక్షణః॥౧౪౨॥

అష్టావాయతయుక్తాని వక్ష్యన్తే వైశ్యశూద్రయోః।
ద్విభక్తివిస్తృతం చైవ విస్తారద్విగుణాయతమ్॥౧౪౩॥

త్రిఃపఙ్క్తిసమాయుక్తం ద్వ్యంశైకం ముఖభద్రకమ్।
పార్శ్వే సోపానసంయుక్తం నాసికాఖ్యైరలఙ్కృతమ్॥౧౪౪॥

ఇష్టదిఙ్ముఖసంయుక్తం మార్గాఖ్యం మణ్డపం మతమ్।
త్రిభక్తివిస్తృతం తస్య విస్తారద్విగుణాయతమ్॥౧౪౫॥

చతుఃసప్తాఙ్క్తిసంయుక్తం భక్త్యా వారం తు తన్ముఖే।

ద్విభక్తివిస్తృతం భక్త్యా నిర్గమం ముఖభద్రకమ్ ॥౧౪౬॥

యుక్త్యా నాస్యగ్ఘ్రిసంయుక్తం సౌభద్రం తన్మనోహరమ్ ।
చతుర్భక్త్యా విశాలం తు తస్మాద్ ద్వ్యంశాధికాయతమ్ ॥౧౪౭॥

ద్విచతుర్విస్తృతాయామం కూటం మధ్యే తు వాఙ్గణమ్ ।
ద్వాత్రింశాఙ్ఘ్రిసమాయుక్తం భక్త్యా తన్ముఖభద్రకమ్ ॥౧౪౮॥

యుక్త్యా నాస్యఙ్ఘ్రిసంయుక్తం సున్దరాఖ్యం తు మణ్డపమ్ ।
పఞ్చభక్త్యా విశాలం తు తస్మాద్ వేదాంశమాయతమ్ ॥౧౪౯॥

ద్విభక్తివిస్తృతం త్ర్యంశదైర్ఘ్యం పార్శ్వేఽఙ్గణద్వయమ్ ।
షట్పఞ్చాశద్ భవేత్ పాదం వారమేకేన తన్ముఖే ॥౧౫౦॥

త్రిభక్తివిస్తృతం చైకభక్త్యా తన్ముఖభద్రకమ్ ।
ప్రముఖే తస్య సోపానం సర్వతః కుడ్యసంయుతమ్ ॥౧౫౧॥

యుక్త్యా నాస్యఙ్ఘ్రసంయుక్తం సాధారణమితి స్మృతమ్ ।
షడ్భక్తివిస్తృతం తస్మాత్ త్రిభక్త్యాధికమాయతమ్ ॥౧౫౨॥

ద్విపఞ్చభాగవిస్తారాయామం మధ్యే సభోదయమ్ ।
పరితో మణ్డపం ద్వ్యంశం వారం భక్త్యా తు తన్ముఖే ॥౧౫౩॥

పూర్వవన్ముఖభద్రం తు నాసికాఖ్యైరలఙ్కృతమ్ ।
షష్ట్యఙ్ఘ్రికసమాయుక్తం సర్వావయవసంయుతమ్ ॥౧౫౪॥

నామ్నా సౌఖ్యమితి ప్రోక్తం సర్వేషాం తు సనాతనమ్।
సప్తభక్త్యా విశాలం తు తస్మాద్ వేదాంశమాయతమ్॥౧౫౫॥

త్రిభాగచతురశ్రం తు మధ్యే కూటం తు వాఙ్గణమ్।
తద్బాహ్యే భాగమానేన పరితోఽలిన్దమిష్యతే॥౧౫౬॥

ద్విపఞ్చవిస్తృతాయామం పార్శ్వయోరఙ్గణద్వయమ్।
బాహ్యే మణ్డపమేకాంశం పరితః కల్పయేద్ బుధః॥౧౫౭॥

త్రిభక్త్యైకేన విస్తారనిర్గమం ముఖభద్రకమ్।
చతురాశీతికం పాదమాద్యఙ్గే ప్రవిధీయతే॥౧౫౮॥

ప్రముఖే వారమేకాంశం నానావయవశోభితమ్।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తమేతదీశ్వరకాన్తకమ్॥౧౫౯॥

అష్టభక్త్యా విశాలం తు తస్మాత్ పూర్వవదాయతమ్।
ద్విభక్తి చతురశ్రం తు మధ్యే కూటం తు వాఙ్గణమ్॥౧౬౦॥

తద్బాహ్యే భాగమానేన పరితోఽలిన్దమిష్యతే।
పూర్వవత్ పార్శ్వయోః కూటం ద్వ్యంశేనాధికమాయతమ్॥౧౬౧॥

ద్విభక్త్యా మణ్డపం బాహ్యే పరితః కల్పవేద్ బుధః।
చతుర్ద్విభక్తివిస్తారనిర్గమం ముఖభద్రకమ్॥౧౬౨॥

దశాధికశతస్తమ్భమాద్యఙ్గే ప్రవిధీయతే।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం శ్రీభద్రం సర్వయోగ్యకమ్॥౧౬౩॥

నవభక్త్యా విశాలం తు తస్మాత్ పూర్వవదాయతమ్।
త్రిభక్తిచతురశ్రం తు మధ్యే కూటం తు వాఙ్గణమ్॥౧౬౪॥

తద్బాహ్యే భాగమానేన పరితోఽలిన్దమిష్యతే।
ద్విపఞ్చభక్తివిస్తారదైర్ఘ్యం పార్శ్వేఽఙ్గణద్వయమ్॥౧౬౫॥

పరితో మణ్డపం ద్వ్యంశం తద్బాహ్యే యోజయేద్ బుధః।
పఞ్చద్వ్యంశవిశాలాయామేన భద్రం ముఖేఽముఖే॥౧౬౬॥

త్ర్యంశైకవిపులం దైర్ఘ్యం పార్శ్వయోర్భద్రకద్వయమ్।
కర్ణే లాఙ్గలవత్ కుడ్యం వివృతస్తమ్భసంయుతమ్॥౧౬౭॥

సాష్టావింశచ్ఛతం పాదమాద్యఙ్గే ప్రవిధీయతే।
యథాయుక్తి యథాయోగం తథా యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్॥౧౬౮॥

సర్వతోభద్రకం నామ్నా సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్।
ఏతాన్యపి సురాదీనాం యోజయేత్ తు విచక్షణః॥౧౬౯॥

మణ్డపానాం తు విస్తారాదాయామం ప్రవిధీయతే।
జాతిరూపం తు పూర్వోక్తం ఛన్దమేకం ద్విభక్తికమ్॥౧౭౦॥

వికల్పం త్ర్యంశకం ప్రోక్తమాభాసం చతురశ్రకమ్।

దణ్డకం స్వస్తిభద్రం చ పద్మం క్రకరభద్రకమ్ ॥౧౭౧॥

షణ్ముఖం లాఙ్గలం మౌలిం జాతినామానుసారతః।
ప్రపామణ్డపజాతిస్తు యుక్తితః పాదసంయుతా॥౧౭౨॥

గృహవిన్యాసరఙ్గాఙ్గం తదుక్తం గృహమణ్డపమ్।
ప్రాసాదగర్భనాలీవత్ సాలిన్ద్రాఙ్గవిశేషతః॥౧౭౩॥

అధిష్ఠానాదివర్గాఢ్యం ప్రాసాదాకారమణ్డపమ్।
ప్రాసాదగృహసాఙ్గాఙ్గం గృహప్రాసాదమణ్డపమ్॥౧౭౪॥

మణ్డపోపరి భూమిశ్చేన్మాలికామణ్డపం మతమ్।
ఇష్టకాభిః శిలాభిర్వా దారుభిర్ఘన్తలోహకైః॥౧౭౫॥

సర్వత్ర ద్రవ్యజాతీనాం మిశ్రం మిశ్రం విశేషితమ్॥౧౭౫ ౧/౨॥

సాయతం (తు) చతురశ్రకం జలక్రీడయాన్వితమథాపి మణ్డపమ్।

ఏకభౌమకమనేకభౌమకం యోజనీయమవనీపతీచ్ఛయా॥౧౭౬॥

సంవృతం వివృతమఙ్ఘ్రిభిత్తివా దిక్షు దిక్షు గతభద్రరూపకమ్।
మధ్యరఙ్గసహితం తు వాఙ్గణం స్తమ్భభిత్తికముపర్యుపర్యపి॥౧౭౭॥

గుహ్యవారణపరాధిరోహణం ద్వారి తత్ర బహుయన్త్రకల్పకమ్।
వారిగర్భగజభూతహంసకం వ్యాలసింహకపిసాలభఞ్జికమ్॥౧౭౮॥

హర్మ్యమణ్డపసభాభశీర్షకం కూటనీడగజతుణ్డకోష్ఠకమ్।
తోరణాదిబహుజాలకైర్యుతం నాసికాదిభిరలఙ్కృతం పునః॥౧౭౯॥

మణ్డపస్య పురతోఽథ మధ్యమే వా జలాశయమనేకయన్త్రకమ్।
ఇష్టకాభిరుపలైరలఙ్కృతం సావగూఢమపగూఢవారిణామ్॥౧౮౦ ౧/౨॥

ఏవం భూపానాం జలక్రీడనార్థం ప్రోక్తం యత్తన్మణ్డపం రమ్యదేశే।
సాలఙ్కారం సర్వచిత్రైర్విచిత్రం స్త్రీసౌభాగ్యారోగ్యభోగ్యప్రదాయి॥౧౮౧॥

ఖదిరః ఖాదిరో వహ్నిర్నిమ్బః సాలః సిలిన్ధ్రకః పిశితః।
తిన్దుకమథ రాజాదనహేమమధూకాస్తు పాదుపాదపకాః॥౧౮౨॥

ఏతే దేవద్విజనృపయోగ్యాః స్యుః సర్వకర్మసు వై।
స్తమ్భాకృతయః సర్వే ప్రోక్తాః పూర్వోదితాస్తేషామ్॥౧౮౩ ౧/౨॥

పిశితస్తిన్దుకవృక్షో నిమ్బో రాజాదనో మధూకశ్చ।
సిలిన్ధ్రః స్తమ్భరుజా వైశ్యానాం చాపి శూద్రాణామ్॥౧౮౪ ౧/౨॥

వృత్తం వా చతురశ్రం వాష్టాశ్రం షోడశాశ్రం చ।
స్తమ్భాకృతయః ప్రోక్తాస్త్వక్షారాః సర్వయోగ్యాః స్యుః॥౧౮౫॥

తాలం చ నాలికేరం క్రముకం వేణుశ్చ కేతకీ చైవ।
ఇష్టశిలాభిర్వావృక్షైర్దేవద్విజమహీపానామ్॥౧౮౬ ౧/౨॥

ఆశ్రమిణామప్యుదితాన్యావాసాని హి సర్వాణి।
నైవ శిలాభిర్వణిజాం శూద్రాణాం వాసకే యోగ్యమ్॥౧౮౭ ౧/౨॥

ప్రాసాదాభిముఖే యాన్యవరస శ్రేష్ఠమణ్డపాని చ వై।
తాని విమానాద్యఙ్గస్తమ్భోత్తరవాజనాని సదృశాని॥

అథ మునివసునన్దాంశైర్ధర్మాంశైకాంశహీనాని।
పూర్వోదితమానాని హి సర్వాణ్యఙ్గాని వా విధేయాని॥౧౮౯ ౧/౨॥

ఆఖ్యాతం మణ్డపానాం తాన్యేవోక్తాని దిక్ప్రమాణం చ।
పఞ్చచతుస్త్రిద్విగుణస్తమ్భవ్యాసేన భిత్తివిష్కమ్భమ్॥

దారుస్తమ్భవ్యాసాత్ పాదోనం వా త్రిభాగమర్ధోనమ్।
కుడ్యస్తమ్భవిశాలం తేన విశాలేన వా కుడ్యమ్॥౧౯౧ ౧/౨॥

మధ్యాఙ్గణస్య దిశి దక్షిణతోఽఙ్ఘ్రిమూలే
ద్వారస్య దక్షిణయుతే తలిపే తు కేచిత్।
కోణే ద్వితీయచరణాన్వితకే త్రిగర్భ-
స్థానం వదన్తి మునయః ఖలు మణ్డపానామ్॥౧౯౨ ౧/౨॥

ఉక్తవ్యాసాయామభాగాదలిన్ద్రం
పూర్వేఽపూర్వే వాథ భక్త్యా సమన్తాత్।
భక్త్యా వాధ్యర్ధః సమన్తాత్ (తు) కుర్యాద్
దేవానాముర్వీసురోర్వీశ్వరాణామ్॥౧౯౩ ౧/౨॥

ప్రాసాదాఙ్గం మాలికాఙ్గం యథావత్
కుర్యాత్ కుడ్యం మూలకుడ్యోపరిష్టాత్।
పాదం పాదానాముపర్యేవ యోజ్య-
మేకద్విత్రీణ్యత్ర భౌమాని యుక్త్యా॥౧౯౪॥

తత్తద్విస్తారాయతాంశైర్విధిజ్ఞైః
తేషాం మానం పాదబాహ్యే తు కేచిత్।
కేచిద్ భిత్తేర్మధ్యమం తద్ వదన్తి
శాలాకారం వా సభాశీర్షకాఙ్గమ్॥౧౯౫ ౧/౨॥

(యత్తత్ కుర్యాన్మణ్డపం వాసయోగ్యమ్॥?)

ఏకద్విత్రిచతుర్ముఖాని చ ముఖే భద్రాణ్యభద్రాణి కా-
న్యూర్ధ్వే కూటయుతాని మధ్యకపదే రఙ్గాఙ్గణాఢ్యాని వై।
సర్వాణ్యాయతమణ్డపాని చతురశ్రాభాణి దేవద్విజ-
క్షోణీశాయతనే మతాని చ విశాం శూద్రేషు దీర్ఘం మతమ్॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే మణ్డపలక్షణో నామ
పఞ్చవింశోఽధ్యాయః।

అథ షడ్వింశోఽధ్యాయః।

త్రైతలానాం ద్విజాదీనాం వర్ణానాం వాసయోగ్యకాః।

ఏకద్విత్రిచతుస్సప్తద (శా? శశాలా)శ్చ షడ్విధాః ॥౧॥

త్యక్తాజాంశాః పురోలిన్ద్రాః సంయుక్తాః పిణ్డభిన్నకాః।
తాసాం హస్తైరయుగ్మైశ్చ యుగ్మైర్విస్తారమాయతమ్ ॥౨॥

ఉత్సేధం చాప్యలఙ్కారం సంక్షేపాద్ వక్ష్యతేఽధునా।
త్రిచతుర్హస్తమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్ ॥3॥

త్రయోవింశచ్చతుర్వింశద్ధస్తాన్తా రుద్రసంఖ్యయా।
ఏకశాలా ద్విశాలాశ్చ తాః సర్వాః పరికీర్తితాః ॥౪॥

సప్తాష్టహస్తాదారభ్య ద్వౌ ద్వౌ హస్తౌ ప్రవర్ధయేత్।
ఏకోనవింశద్ధస్తాన్తం వింశద్ధస్తం తు సప్తధా ॥౫॥

ద్విశాలాయాస్త్రిశాలాయా వైపుల్యం పరికీర్తితమ్।
విస్తారాత్ పాదమాధిక్యమర్ధాధికమథాపి వా ॥౬॥

త్రిపాదం ద్విగుణాయామం తస్మాత్ పాదార్ధకం త్రిపాత్।
త్రిగుణాన్తప్రమాణం చైవాయామాశ్చాష్టధా స్మృతాః ॥౭॥

సర్వే దైర్ఘ్యార్ధకాణాం (?) తు ద్విగుణం తు నృణాం మతమ్।
ద్విగుణాద్యాయతాః సర్వే విహారాశ్రమవాసినామ్ ॥౮॥

సర్వేషాం రాజ్ఞమోపేతే ద్విగుణాద్యాయతం మతమ్।
విస్తారసమముత్సేధం సపాదం సార్ధమేవ వా ॥౯॥

త్రిపాదం ద్విగుణం చైవ ఉత్సేధం పఞ్చధా మతమ్।
శాన్తికం పౌష్టికం చైవ జయదం ధనమద్భుతమ్॥౧౦॥

త్రైతలానాం ద్విజాదీనాం పాషణ్డ్యాశ్రమిణామపి।
హస్త్యశ్వరథయోధానాం యాగహోమాదిశిల్పినామ్॥౧౧॥

ఏకశాలా ప్రశస్తా స్యాత్ స్త్రీణాం రూపోపజీవినామ్।
దణ్డకం మౌలికం చైవ స్వస్తికం చ చతుర్ముఖమ్॥౧౨॥

సామాన్యం త్రైతలాదీనాం పూర్వోక్తానాం చతుష్టయమ్।
ఏకాదిబహుభూమ్యన్తం ఖణ్డహర్మ్యాదిమణ్డితమ్॥౧౩॥

అర్పితానర్పితం చైవ ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్।
పురతః పార్శ్వయోః పృష్ఠేఽలిన్దం కుర్యాత్ సమన్తతః॥౧౪॥

నరాణాం చ సురాణాం చ పాషణ్డ్యాశ్రమిణాం తథా।
పురతో మణ్డపోపేతం పృష్ఠే పార్శ్వే తు భద్రకమ్॥౧౫॥

మధ్యే వాసం తు దేవానాం పార్శ్వే వాసో భవేన్నృణామ్।
ప్రాగవాగపరోదీచ్యాం పృథక్శాలా ప్రధానికా॥౧౬॥

సర్వేషామపి జాతీనాం సామాన్యమితి విద్యతే।
దక్షిణే పశ్చిమే చోక్తశాలా వైశేషికా నృణామ్॥౧౭॥

ప్రాగుదక్ప్రాగవాక్ప్రత్యగుదగ్గేహం తు లాఙ్గలైః।
స్వామినో మరణం స్యాద్ధి శ్రియై యామ్యే ప్రతీచ్యపి॥౧౮॥

అవాక్ప్రత్యగుదక్ సమ్పత్ ప్రాగవాగపరో జయః।
దక్షిణే పశ్చిమే హీనాస్త్రిశాలాః సర్వదోషకాః॥౧౯॥

లాఙ్గలం గణికాదీనాం శూర్పముగ్రోపజీవినామ్।
లాఙ్గలే చైవ శూర్పే చ పృథక్శాలా ప్రధానికా॥౨౦॥

శాలావిరహితస్థానే కుడ్యద్వారం ప్రయోజయేత్।
ఏకసన్ధి ద్విశాలాయాస్త్రిశాలాయా ద్విసన్ధికమ్॥౨౧॥

ఉక్తానాం దణ్డకాదీనాం విన్యాసం చ వదామ్యహమ్।
విస్తారం తు త్రిధా కృత్వా చతుర్భాగం తదాయతమ్॥౨౨॥

ద్విభాగం గృహవిస్తారం వారమేకాంశమగ్రతః।
ఆస్యం తత్ఖణ్డదణ్డాభం వాసం సర్వజనార్హకమ్॥౨౩॥

ఏతద్ దణ్డకమిత్యుక్తం శాలానాం క్షుద్రరూపకమ్।
విస్తారే చతురంశే తు షడంశాధికమాయతమ్॥౨౪॥

ద్విభాగం గృహవిస్తారం ద్వ్యంశం చఙ్క్రమణం భవేత్।
శేషం పూర్వవదుద్దిష్టం దణ్డకం తదుదీరితమ్॥౨౫॥

గృహాయతే నన్దవిభాగభాజితే శరాంశకే దక్షిణభాగమాధికమ్।

అదక్షిణే బద్ధపదం తదన్తరే విధీయతాం ద్వారమథైకశాలకే॥౨౬॥

కేచిద్ ద్వారం మధ్యసూత్రస్య వామే చాహుః శిష్టం మానుషాణాం నివాసే।
సర్వాస్వేతాస్వస్త్రశాలాసు శాలాభాగే కుర్యాదాయతే ద్వారమేకమ్॥౨౭॥

త్రిభాగం గృహవిస్తారం ద్విగుణం తస్య దీర్ఘకమ్।
భాగం చఙ్క్రమణోపేతం మధ్యమే చైకభక్తికమ్॥౨౮॥

కుల్యాభద్వారసంయుక్తం శేషం పూర్వవదాచరేత్।
వంశమూలే తు వాసం స్యాద్ వంశాగ్రే రఙ్గమీరితమ్॥౨౯॥

సర్వతః పరితః కుడ్యం రఙ్గం పాదస్య సంయుతమ్।
భాగేన పురతోఽలిన్దం పార్శ్వయోః పృష్ఠతస్తు వా॥౩౦॥

ప్రాసాదవదలఙ్కుర్యాద్ దణ్డకం తదుదీరితమ్।
తదేవ మధ్యమే రఙ్గం వాసౌ వంశాగ్రమూలయోః॥౩౧॥

యుక్త్యాన్తస్తమ్భసంయుక్తం వంశద్వారం న యోజయేత్।
శేషం పూర్వవదుద్దిష్టం దణ్డకం తదుదీరితమ్॥౩౨॥

షడంశం విస్తృతం చైవ ద్వాదశాంశం తదాయతమ్।
భాగేన పరితోఽలిన్దం శాలాభాగం ద్విభాగతః॥౩౩॥

తత్సమం పరితోఽలిన్దం యుక్త్యాన్తఃస్తమ్భసంయుతమ్
పార్శ్వయోర్ద్విత్రిభాగేన శాలాయామే ద్వివాసకౌ॥౩౪॥

ద్విచతుర్భాగవిస్తారాయామం మధ్యే తు రఙ్గకమ్।
దణ్డకం తదపి ప్రోక్తం శేషం పూర్వవదాచరేత్॥౩౫॥

వ్యాసేఽగ్నిభూతపాతాలనన్దాంశైకద్వికత్రిభిః।
చతుర్భిః పురతోఽలిన్దం స్యాదేకద్విత్రిశాలకే॥౩౬॥

ఏతత్ సర్వం దణ్డకం జాతిరూపం దేవానాం భూత్రైతలానాం నృపాణామ్।
పాషణ్డాదీనాం విశాం శూద్రకాణాం యోధానాం రూపాఙ్గనానాం ప్రశస్తమ్॥౩౭॥

ఏతదేవ సభాకారశిరోయుక్తం తు మౌలికమ్
తదేవ కాననోపేతం మౌలికం తదుదీరితమ్॥౩౮॥

ఛన్దం పూర్వోదితానాం తు సంమతం నైవ యోషితామ్।
తదేవ పురతోభద్రం చతుర్ద్వ్యంశేన నిర్గమమ్॥౩౯॥

వాసం నేత్రత్రయోపేతం స్వస్తికం తద్ వికల్పకమ్।
దేవభూసురభూపేషు యోగ్యం నైవాన్త్యజన్మనామ్॥౪౦॥

తదేవ ముఖభద్రం తు యథా తత్ పృష్ఠతో భవేత్।
క్రకరీవంశశాలాశ్రం చతుర్నేత్రసమన్వితమ్॥౪౧॥

అధిష్ఠానాదివర్గాఢ్యం ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్।
నాసికాతోరణాద్యఙ్గైర్యుక్తం వాతాయనాదిభిః॥౪౨॥

చతుర్ముఖమిదం నామ్నా ఆభాసమితి కల్పితమ్।
దేవద్విజనృపాణాం చ సంమతం సమ్పదాం పదమ్॥౪౩॥

ఏకాదిపఞ్చభూమ్యన్తం దణ్డకాదిచతుష్టయమ్।
స్వామిచిత్తవశాన్న్యస్తస్థానవిన్యాససంయుతమ్॥౪౪॥

హస్త్యశ్వవృషభాదీనాం ప్రత్యేకం వాసపఙ్క్తికమ్।
సద్విచూలిత్రిచూల్యఙ్గం సప్రగ్రీవం సతల్పకమ్॥౪౫॥

సపాదం సార్ధముత్సేధం తత్సమం వాభిధీయతే।
దణ్డకం మౌలికం చైవ యథేష్టదిశి వారణమ్॥౪౬॥

చతురశ్రే ద్విశాలే తు ధర్మభాగవిభాజితే।
భాగేన బాహ్యతో వారం ద్వ్యంశం గేహవిశాలకమ్॥౪౭॥

ప్రముఖే వారమేకాంశం మణ్డపం నవభాగికమ్।
తదావృత్త్యైకతోఽలిన్దం శేషం చఙ్క్రమణం భవేత్॥౪౮॥

ముఖగేహం బహిర్వారం లాఙ్గలాభం యథా తథా।
ముఖచఙ్క్రమణాద్యన్తర్విన్యాసం చతురశ్రకమ్॥౪౯॥

మధ్యరఙ్గసమాయుక్తం ముఖ్యగేహం ద్వివాసకమ్।
బాహ్యచఙ్క్రమణాద్ బాహ్యే ముఖభద్రం ద్విభాగతః॥౫౦॥

చతుర్ముఖసమాయుక్తం ద్విశాలం తచ్చతుర్ముఖమ్।

తదేవ పఞ్చభాగాన్తమేకాంశాది ముఖాయతమ్ ॥౫౧॥

ద్వారం పూర్వవదుద్దిష్టం సర్వాలఙ్కారశోభితమ్।
మణ్డపం బాహ్యతోఽలిన్ద్రం సాయతం ప్రవిధీయతే॥౫౨॥

నేత్రత్రయసమాయుక్తం దీర్ఘ్యం చాయతభద్రకమ్।
ఏతత్ స్వస్తికమిత్యుక్తం శేషం పూర్వవదాచరేత్॥౫౩॥

తదేవ ద్విముఖోపేతం దణ్డవక్త్రమితి స్మృతమ్।
సావకాశాఙ్గణోపేతం మణ్డపేన వినా యది॥౫౪॥

శాలావిరహితస్థానే కుడ్యద్వారం ప్రయోజయేత్।
ఏకానేకతలోపేతం కుర్యాద్ రూపోపజీవినామ్॥౫౫॥

వ్యాసాయామేఽష్టధర్మాంశే త్రిశాలే ద్వ్యంశమఙ్గణమ్।
త్రిపార్శ్వేఽలిన్ద్రసేకాంశం ద్వ్యంశం శాలావిశాలకమ్॥౫౬॥

త్యక్తమధ్యమపాదం తద్ ద్వ్యంశం తన్ముఖభద్రకమ్।
షడాననసమోపేతం సప్రచ్ఛన్నమజాఙ్కణమ్॥౫౭॥

ఏకానేకతలోపేతం ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్।
ద్వారాది పూర్వవన్మేరుకాన్తం నామాగ్రజీవినామ్॥౫౮॥

వ్యాసే పఙ్క్త్యర్కభాగే తు పార్శ్వయోః పృష్ఠతస్తు వా।
వారమేకాంశతః కుర్యాద్ ద్వ్యంశం గేహవిశాలకమ్॥౫౯॥

ప్రముఖే వారమేకాంశం ద్వ్యంశం తన్మధ్యమాఙ్గణమ్।
పరితో వారమేకాంశం ద్విప్రచ్ఛన్నమథాపి వా॥౬౦॥

తారాద్వ్యంశాధికాయామం చతురాననమణ్డితమ్
ప్రముఖే తు చతుర్ద్వ్యంశం నిర్గతద్వారభద్రకమ్॥౬౧॥

పార్శ్వయోర్వాపరే ముఖ్యవాసం స్యాద్ ద్విలలాటకమ్।
మౌలిభద్రమిదం నామ్నా శేషం పూర్వవదాచరేత్॥౬౨॥

త్రిపఞ్చషోడశారత్ని తారా ద్వౌ ద్వౌ ప్రవర్ధయేత్।
ఆచతుర్వింశతేర్వ్యాసః పఞ్చధోక్తస్త్రిశాలకే॥౬౩॥

నవపఙ్క్తికరారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్।
ఆపఞ్చోత్తరషష్ట్యన్తం షట్షష్ట్యన్తం తు విస్తృతమ్॥౬౪॥

చతుఃశాలావిశాలాః స్యుర్నవవింశతిసంఖ్యయా।
అద్య (?) ద్విసప్తమానం తు సంవృతాఙ్గణకాన్వితమ్॥౬౫॥

వివృతాఙ్గణకం శేషం కుర్యాద్ యత్ర యథోచితమ్।
ఆద్యం తు సర్వతోభద్రం ద్వితీయం వర్ధమానకమ్॥౬౬॥

తృతీయం స్వస్తికం చైవ నన్ద్యావర్తం చతుర్థకమ్।
పఞ్చమం రుచకం విద్యాచ్ఛాలానామభిధానకమ్॥౬౭॥

తత్తదాత్తవిశాలేన వీజం స్యాచ్చతురశ్రకమ్।
ఆత్తవ్యాసాద్ ద్విహస్తేనాధిక్యజాత్యాయతం మతమ్॥౬౮॥

చతుర్హస్తాధికం ఛన్దం వికల్పం షట్కరాధికమ్।
ఆభాసమష్టహస్తేనాధిక్యం దైర్ఘ్యమితి స్మృతమ్॥౬౯॥

అథ వైశేషికాయామమాత్మాంశేన విధీయతే।
ఆత్తవ్యాసం కర్మజాతిర్ద్విభాగేనాధికాయతమ్॥౭౦॥

చతురంశాధికం వీజాద్ దీర్ఘం ఛన్దమితి స్మృతమ్।
షడంశదీర్ఘం విపులాద్ వికల్పమితి కథ్యతే॥౭౧॥

అష్టభాగాధికం వ్యాసాదాభాసం స్యాత్ తదాయతమ్।
షడంశేన విశాలే తు నేష్టమాభాసదైర్ఘ్యకమ్॥౭౨॥

సర్వతోభద్రవిన్యాసం సంక్షేపాద్ వక్ష్యతేఽధునా।
వాసవ్యాసేఽష్టభాగే తు ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్॥౭౩॥

తదర్ధం పరితో మార్గం ద్విభాగం గేహవిస్తృతమ్।
చతుష్కర్ణే సభాస్థానం సభామధ్యే తు వాసకమ్॥౭౪॥

పూర్వాపరగృహే వాపి స్వామ్యావాసం ప్రశస్యతే।
సర్వతః కుడ్యసంయుక్తం కుల్యాభద్వారసంయుతమ్॥౭౫॥

బహిర్జాలకకుడ్యం స్యాదన్తర్నిర్వృత్తపాదకమ్।

పక్షశాలాంశకే ద్వారం ముఖం పూర్వేఽపరత్ర వా ॥౨౬॥

జాలకం చ కపర్దం చ బాహ్యేఽబాహ్యే తథైవ చ।
క్రకరీవంశశాలాశ్రమష్టాస్యం భద్రసంయుతమ్ ॥౨౭॥

చతుర్దిగ్భద్రసంయుక్తమేకైకార్ధసభాముఖమ్।
అన్తర్భద్రసభాకర్ణే శఙ్ఖసఙ్గలుపాన్వితమ్ ॥౨౮॥

ముఖపట్టికయోపేతమధ్యకోటిసమన్వితమ్।
పరితో దణ్డికావారం శిఖరే తీవ్రపట్టికా ॥౨౯॥

ప్రస్తరం నాసికాయుక్తమన్తరప్రస్తరాన్వితమ్।
సమకాయం సమద్వారం సమవంశం తు కారయేత్ ॥౩౦॥

విపరీతమనర్థాయ భవేదేవ న సంశయః।
ముక్తముక్తతలం తత్ర మణ్డపక్రియయాన్వితమ్ ॥౩౧॥

ఏకానేకతలోపేతం ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్।
దేవద్విజనృపాణాం చ వాసయోగ్యం సనాతనమ్ ॥౩౨॥

సర్వాసామపి శాలానామేతత్ సామాన్యమీరితమ్।
హస్తచ్ఛేదప్రవృద్ధ్యా వః హాన్యా పూర్ణం యథా కురు ॥౩౩॥

క్రకరీకర్ణవక్రాన్తా శాలావాసచతుష్టయా।
అష్టాస్యోర్ధ్వతలగ్రీవా సస్థూపిసమవంశకా ॥౩౪॥

భద్రోర్ధ్వముఖకూటం స్యాదన్తర్ద్వారం బహిర్ముఖమ్।
ఏతత్తు సర్వతోభద్రం రాజ్ఞామావాసయోగ్యకమ్॥౮౫॥

వాసవ్యాసేఽర్కభాగే తు ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్।
పరితో మార్గమేకాంశమన్తర్వారమథాంశకమ్॥౮౬॥

శాలావ్యాసం ద్విభాగేన బాహ్యవారం తదర్ధకమ్।
ఏతత్తు సర్వతోభద్రమలఙ్కారాది పూర్వవత్॥౮౭॥

వ్యాసే ద్విసప్తభాగే తు ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్।
పరితో వారమేకాంశం ద్వ్యంశం శాలావిశాలకమ్॥౮౮॥

తదర్ధం బాహ్యవారం తు పృథువారం ద్విభాగతః।
చతుష్టయానాం శాలానాం శిఖరం తు సభాకృతి॥౮౯॥

మధ్యే నాసిసమాయుక్తం భద్రప్రభృతి పూర్వవత్।
సర్వాసామపి శాలానాం త్యజేన్మధ్యస్థపాదకమ్॥౯౦॥

త్రితలాదితలోపేతం ఖణ్డహర్మ్యాభిమణ్డితమ్।
ఏతత్తు సర్వతోభద్రం దేవద్విజమహీభృతామ్॥౯౧॥

వ్యాసే ద్విరష్టభాగే తు చతురంశమథాఙ్గణమ్।
పూర్వవద్ యోజయేచ్ఛేషం ప్రహీణశిఖరాకృతి॥౯౨॥

నాసికాతోరణాద్యజ్ఞైర్జాలకైశ్చ సమన్వితమ్।
త్రితలాదితలోపేతం ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్॥౯౩॥

తలే తలే తు సోపానం మధ్యే మధ్యే తు మణ్డపమ్
వివృతం వాఙ్గణం సర్వం యుక్త్యానుక్తం ప్రయోజయేత్॥౯౪॥

ఏతత్తు సర్వతోభద్రం నృపాణామధివాసకమ్।
అష్టాదశాంశకే వ్యాసే ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్॥౯౫॥

పరితో మార్గమేకాంశమన్తర్వారమథాంశకమ్।
శాలావ్యాసం ద్విభాగేన బాహ్యావారం తదర్ధకమ్॥౯౬॥

ద్విభాగం పృథువారం స్యాద్ బాహ్యావారమథాంశకమ్।
శాలాకారం సభాకారం యథా వా శిఖరం తు తత్॥౯౭॥

త్రితలాదితలోపేతం ఖణ్డహర్మ్యాభిమణ్డితమ్।
పూర్వవద్ యోజయేచ్ఛేషం యథాయుక్తి యథారుచి॥౯౮॥

స్వామిచిత్తవశాన్న్యస్తస్థానవిన్యాససంయుతమ్।
అన్యత్ ప్రాసాదవత్ సర్వమలఙ్కుర్యాద్ విచక్షణః॥౯౯॥

ఏతత్తు సర్వతోభద్రం నృపేశభవనం స్మృతమ్॥౯౯ ౧/౨॥

శాలాజాతిస్తచ్ఛిరోయుగ్ విమానం
ముణ్డాకారం శీర్షకం హర్మ్యమేతత్।

నానాకారాఙ్గాన్వితానేకభూమా
మాలా ఛన్దా స్యాత్ తు సా మాలికాఖ్యాం ॥౧౦౦ ౧/౨ ॥

వ్యాసే షడ్వస్వంశకే వ్యంశకేఽష్టాం-
శార్కైర్మన్వంశైశ్చదైర్ఘ్యం తదంశైః ।
వ్యంశకేఽష్టాంశార్కైర్మన్వంశైర్దీర్ఘ్యం తత్తదంశై (?) ।
ఏకద్వ్యంశం ముఖ్యవాసస్య వారం
దైర్ఘ్యాష్టాంశైర్వారమేకం చ సార్ధమ్ ॥౧౦౧ ౧/౨ ॥

వర్ధమానస్య విన్యాసం వక్ష్యే సంక్షేపతః క్రమాత్ ॥౧౦౨ ॥

వ్యాసే షడంశకే తత్ర ద్వ్యంశం శాలావిశాలకమ్ ।
ద్విభాగమఙ్గణం బాహ్యే సర్వతః కుడ్యసంయుతమ్ ॥౧౦౩ ॥

ప్రముఖే ముఖ్యవాసస్య భాగం చఙ్క్రమణం భవేత్ ।
మధ్యభిత్తిసమాయుక్తం కుల్యాభద్వారసంయుతమ్ ॥౧౦౪ ॥

అపరే దీర్ఘశాలా స్యాద్ ద్వినేత్రోత్తుఙ్గసంయుతా ।
ఈషన్నిమ్నోన్నతాత్రావిశాలాద్ దైర్ఘ్యానతాన్వితా(?) ॥౧౦౫ ॥

పక్షకే ద్వే తు శాలే తు వంశం నిమ్నే ద్వివక్త్రకౌ(?) ।
ఏకైకదిశి నిష్క్రాన్తం ద్విభాగం మధ్యవారణమ్ ॥౧౦౬ ॥

హ్రస్వపాదసమాయుక్తం యథాలఙ్కారకం తు తత్ ।
శఙ్ఖావర్తం తు సోపానం కర్ణే ద్వ్యంశేన యోజయేత్ ॥౧౦౭ ॥

నాసికాతోరణస్తమ్భజాలకాదివిరాజితమ్।
ప్రాసాదవదలఙ్కుర్యాదనుక్తం చాత్ర పూర్వవత్॥౧౦౮॥

ఏకద్విత్రితలోపేతం నోదగ్ద్వారం మహీభృతామ్।
తదేవాంశేన వారం తు వివృతస్తమ్భభిత్తికమ్॥౧౦౯॥

ముఖ్యగేహార్ధదాక్షిణ్యే మూలవంశోన్నతోన్నతమ్।
యథేష్టదిశి భద్రాఙ్గం యథేష్టదిశి వాసకమ్॥౧౧౦॥

దణ్డికావారసంయుక్తం ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్।
ద్వారతోరణనాసీభిస్తథా వేదికజాలకైః॥౧౧౧॥

యథారుచి యథాశోభం తథా కుర్యాద్ విచక్షణః।
ఏతత్తు వర్ధమానం స్యాచ్చతుర్ణామపి శంసితమ్॥౧౧౨॥

వ్యాసే దశాంశకే తత్ర ద్విభాగమఙ్గణం భవేత్।
తద్బహిర్వారమేకాంశం శాలావ్యాసం ద్విభాగికమ్॥౧౧౩॥

తదర్ధం తు బహిర్వారం ద్వారం భద్రసమన్వితమ్।
కూటకోష్ఠాదిసర్వాఙ్గం యథాయుక్తి యథారుచి॥౧౧౪॥

ఏతత్తు వర్ధమానం స్యాచ్చతుర్ణామపి శంసితమ్।
అథవా తద్బహిర్వారం ద్వ్యంశం వ్యాసే దశాంశకే॥౧౧౫॥

ముక్తముక్తతలం తత్ర మణ్డపక్రియయాన్వితమ్।
యథోచితమలఙ్కారముపర్యుపరి తత్క్రమాత్॥౧౧౬॥

ముఖభద్రం వినా తత్ర శేషం ప్రాగుక్తవన్నయేత్।
సమం త్రిపాదమర్ధం వా ముఖమణ్డపమిష్యతే॥౧౧౭॥

శేషం ప్రాగుక్తవన్నేయం విప్రాదీనాం ప్రశంసితమ్।
త్రిచతుష్పఞ్చభౌమం స్యాద్ వర్ధమానం మనోహరమ్॥౧౧౮॥

ద్వాదశాంశే విశాలే తు ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్।
శాలావ్యాసం ద్విభాగం తద్బాహ్యేలిన్దం ద్విభాగతః॥౧౧౯॥

తద్బహిర్వారమేకాంశం స్తమ్భం కుడ్యం యథోచితమ్।
పార్శ్వయోస్తద్బహిర్ద్వ్యంశైకాంశవిస్తారనిర్గమా॥౧౨౦॥

సవారముఖపట్ట్యఙ్గనేత్రశాలావినిర్గతా।
పురతః పార్శ్వయోర్నేత్రశాలేఽలిన్దాత్ తు పూర్వవత్॥౧౨౧॥

తయోర్మధ్యే చతుర్ద్వ్యంశే ద్వితలే వా స్థలాన్వితమ్।
వారం స్యాత్ త్రితలే తత్ర తత్ర శాలా చతుస్స్థలే॥౧౨౨॥

అపరే కర్ణకూటే ద్వే కర్తవ్యే పఞ్చభూమికే।
తయోర్మధ్యే చతుర్ద్వ్యంశే షట్తలేఽర్ధసభాముఖమ్॥౧౨౩॥

పార్శ్వయోర్నేత్రకూటే ద్వే ముఖ్యధామ్నస్తు షట్తలే।

పురతః కర్ణకూటే ద్వే సోపానం స్యాత్ తదన్తరే ॥౧౨౪॥

తత్పురః కర్ణకూటే ద్వే కర్తవ్యే తు చతుస్స్థలే।
శాలా పఞ్చతలే కార్యా ద్విర్వ్యే తత్రైవ పఞ్జరే ॥౧౨౫॥

ద్విభాగవిపులాయామే కర్తవ్యే పార్శ్వయోస్తు తే।
అఙ్గణం మణ్డపం చోర్ధ్వే తదూర్ధ్వే తలవారయుక్ ॥౧౨౬॥

వారం నేత్రసమాయుక్తం వామే సోపానసంయుతమ్।
ముఖచఙ్క్రమణే గుహ్యసోపానం స్యాత్ తలే తలే ॥౧౨౭॥

పృష్ఠేఽష్టద్వ్యంశవిస్తారనిర్గమం భద్రశోభితమ్।
తదంశే పార్శ్వయోర్వక్త్రే వారం స్యాత్ త్రితలాన్వితమ్ ॥౧౨౮॥

ద్వ్యంశైకాంశైకవిస్తారనిర్గమా పఞ్చభూమికే।
సవారముఖపట్ట్యఙ్గపృష్ఠశాలావినిర్గతా ॥౧౨౯॥

పార్శ్వయోర్ద్వి(త్రి? ద్వి)భాగేన కూటౌ ద్వౌ తు చతుస్స్థలే।
పురతో మణ్డపం తత్ర వాసవ్యాససమన్వితమ్ ॥౧౩౦॥

ద్వితలోపరి భద్రాఙ్గీ శాలా నేత్రసమన్వితా।
వాస్తూనాం తు చతుస్సూత్రం యథాశాస్త్రం ప్రసారయేత్ ॥౧౩౧॥

మధ్యే స్తమ్భం సుసంస్థాప్య పార్శ్వే (ద్వయ? ద్వార)యుతం తు తత్।
కర్తవ్యం విధినా తజ్జ్ఞైః కమ్పద్వారం తదుచ్యతే ॥౧౩౨॥

ప్రాసాదవదలఙ్కుర్యాత్ స్తమ్భాద్యఙ్గం తలే తలే।
సప్తభౌమం నృపేశస్య మన్దిరం వర్ధమానకమ్॥౧౩౩॥

చతుర్దశాంశకే వ్యాసే ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్।
పరితో వారమేకాంశం శాలావ్యాసం ద్విభాగికమ్॥౧౩౪॥

ద్విభాగం పృథువారం స్యాద్ బాహ్యవారం తదర్ధకమ్।
పరితో ద(ధి?ణ్డి)కావారం ముష్టిబన్ధాదిశోభితమ్॥౧౩౫॥

చూలహర్మ్యాదికం కుడ్యం మహావారముపర్యపి।
కూటకోష్ఠాదిసర్వాఙ్గం యుక్త్యా తత్ర ప్రయోజయేత్॥౧౩౬॥

ఏతత్తు వర్ధమానం స్యాన్నోదగ్ద్వారం మహీభృతామ్।
వ్యాసే ద్విరష్టభాగే తు ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్॥౧౩౭॥

తావత్ స్యాద్ గృహవిస్తారం పరితః కుడ్యసంయుతమ్।
ద్విభాగం పృథువారం స్యాదన్తః స్తమ్భం యథోచితమ్॥౧౩౮॥

తద్బహిర్వారమేకాంశం పృథువారం ద్విభాగతః।
స్తమ్భం కుడ్యం యథాయుక్తి యథాశోభం తథాచరేత్॥౧౩౯॥

దణ్డికావారసంయుక్తం పార్శ్వే పృష్ఠే సభద్రకమ్।
పార్శ్వయోర్నేత్రశాలే ద్వే ద్వే మహావారసంయు(తమ్? తే)॥౧౪౦॥

పాదం పాదాశ్రయం పాదం పాదార్ధాశ్రయమేవ వా।
కిఞ్చిదాశ్రయమేవం వానాశ్రయం విపదాం పదమ్॥౧౪౧॥

వారస్థలం చూలహర్మ్యం కర్తవ్యం స్యాత్ తలం తలమ్।
గోపానం చ లుపాశ్చైవ వక్రస్తమ్భం చ నాటకమ్॥౧౪౨॥

ముష్టిబన్ధం చ నిర్యూహవలభీ చ కచగ్రహమ్।
యత్ర యత్రోచితం తత్ర యోజయేత్ తద్ విచక్షణః॥౧౪౩॥

సభా వా మణ్డపాకారం మాలికాకారమేవ వా।
ఏతాసామపి శాలానామఙ్గణం కారయేద్ బుధః॥౧౪౪॥

మణ్డపస్య తు మధ్యే తు స్తమ్భం నైవ ప్రయోజయేత్॥
మణ్డపం పురతస్తస్య వాసవ్యాససమం తు వా॥౧౪౫॥

త్రిపాదం వా తదర్ధం వా యుక్త్యాన్తఃస్తమ్భసంయుతమ్।
ఏకద్విత్రితలోపేతం మాలికాభం యథా తథా॥౧౪౬॥

వివృతస్తమ్భసంయుక్తం వాసాలిన్ద్రాన్వితం తు వా।
అన్తఃసోపానసంయుక్తమనుక్తం చాత్ర పూర్వవత్॥౧౪౭॥

త్రితలాద్యానవతలమేకాదశతలం తు వా।
ఏతత్తు వర్ధమానం స్యాద్ భూపేన్ద్రాణాం విశేషతః॥౧౪౮॥

నన్ద్యావర్తస్య విన్యాసమలఙ్కారమథోచ్యతే।

వ్యాసే షడంశకే తత్ర ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్ ॥౧౪౯॥

శాలావ్యాసం ద్విభాగం స్యాత్ తన్మానం తు చతుష్టయమ్ ।
బాహ్యావారం చ కుడ్యం చ నన్ద్యావర్తసమాకృతి ॥౧౫౦॥

దిశ్యథైకౌ నతద్వారం(?) శాలా వాథ చతుష్టయమ్ ।
జాలకం చ కవాటం చ బాహ్యేఽబాహ్యే తథైవ చ ॥౧౫౧॥

సర్వతః కుడ్యసంయుక్తం ముఖ్యగేహం కభిత్తిభాక్ ।
కుల్యాభద్వారసంయుక్తం ముఖచఙ్క్రమణం భవేత్ ॥౧౫౨॥

అన్తర్వివృతపాదం స్యాద్ బాహ్యే కుడ్యావృతం తు తత్ ।
దణ్డకావారసంయుక్తం ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్ ॥౧౫౩॥

చతుర్ణాముదితం వైశ్యశూద్రయోః ప్రాగ్దిగాననమ్ ।
తదేవాంశావృతాలిన్దం బహిర్ద్వారం ప్రశోభితమ్ ॥౧౫౪॥

అధిష్ఠానాఙ్ఘ్రికాదీనాం పూర్వవద్ యోజయేద్ బుధః ।
ఏకద్విత్రితలోపేతం ముణ్డప్రాసాదకానితత్(?) ॥౧౫౫॥

చతుర్ణామపి వర్ణానాం యోజయేత్ తద్విచక్షణః ।
వ్యాసే దశాంశకే తత్ర ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్ ॥౧౫౬॥

పరితో వారమేకాంశం శాలావ్యాసం ద్విభాగతః ।
బాహ్యతోఽలిన్దమేకాంశం భద్రప్రభృతి పూర్వవత్ ॥౧౫౭॥

యథాయుక్తి యథాశోభం తథా హర్మ్యాఙ్గమణ్డితమ్।
షట్పడంశే విశాలే తు ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్॥౧౫౮॥

ద్వ్యంశం శాలావిశాలం స్యాన్ముఖగేహం కభిత్తిభాక్।
పృథువారం ద్విభాగం (స్యాత్) తద్బాహ్యే తు సమన్తతః॥౧౫౯॥

పరితోఽలిన్ద్రమేకాంశం స్తమ్భం కుడ్యం యథేష్టతః।
సాలిన్ద్రం చూలహర్మ్యాఙ్గం యథాయుక్తి యథారుచి॥౧౬౦॥

ద్వారం చ ముఖభద్రం చాప్యధిష్ఠానాది పూర్వవత్।
చతుష్టయానాం శాలానాం మధ్యవంశోర్ధ్వమస్తకమ్॥౧౬౧॥

పురేఽపురే భవేత్ కూటం పక్షశాలాననాన్వితమ్।
నన్ద్యావర్తాకృతిశ్చాథ యథాయుక్తం చతుర్ముఖమ్॥౧౬౨॥

ఊర్ధ్వోర్ధ్వమఙ్గణం కుర్యాత్ పక్షశాలాసమోపరి।
సభా వా మణ్డపం వాపి మాలికా చాఙ్గణక్రియా॥౧౬౩॥

త్రితలాది తలోపేతమూహప్రత్యూహసంయుతమ్।
ద్విజానాం చ మహీపానామేతత్ ప్రాసాదకం హి తత్॥౧౬౪॥

చతుర్దశాంశకే వ్యాసే ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్।
పరితో మార్గమేకాంశం ద్విభాగం గేహవిస్తృతమ్॥౧౬౫॥

పృథువారం ద్విభాగం స్యాద్ యుక్త్యాన్తః స్తమ్భసంయుతమ్।
తద్బహిర్వారమేకాంశం కుడ్యస్తమ్భాదిమణ్డితమ్॥౧౬౬॥

చతుర్దిశాననోపేతం నన్ద్యావర్తసమాకృతి।
ఊర్ధ్వశాలాస్తథాష్టస్యాచ్చతురస్యాద్ వ్యవస్థితా(?)॥౧౬౭॥

ద్వాదశాస్యసమాయుక్తమూర్ధ్వాధస్తాద్ విశేషతః।
చతుర్దిక్షు సభద్రాఙ్గద్వారశాలకశోభితమ్॥౧౬౮॥

అనుక్తం హి యథా సర్వం పూర్వవత్ కారయేద్ బుధః।
వ్యాసే ద్విరష్టభాగే తు ద్విభాగం మధ్యమాఙ్గణమ్॥౧౬౯॥

శాలావ్యాసం ద్విభాగేన పృథువారం తు తత్సమమ్।
తద్బహిర్వారమేకాంశం తద్బహిర్వారమేకతః॥౧౭౦॥

సాలిన్ద్రం చూలహర్మ్యాఙ్గం యథాయుక్తి యథారుచి।
తస్యోపరిగతా శాలా చతుష్కశిరసా సభా॥౧౭౧॥

త్రితలాద్యానవతలం భూపభూసురయోగ్యకమ్।
ద్వారాణి భిత్తయః సర్వే హ్యుత్తరాద్యా హ్యనుక్రమాత్॥౧౭౨॥

ప్రాసాదవదలఙ్కుర్యాన్నన్ద్యావర్తం తు జాలకమ్।
యథాయుక్తి యథాశోభం తథా కుర్యాద్ విచక్షణః॥౧౭౩॥

ఊహప్రత్యూహసర్వాఙ్గైర్గేహాలఙ్కారమిష్యతే।

వ్యాసే షడంశకే తత్ర స్వస్తికే ద్వ్యంశమఙ్గణమ్॥౧౭౪॥

తావచ్ఛాలావిశాలం స్యాత్ కుల్యాభద్వారసంయుతమ్।
పృష్ఠే తు దీర్ఘకోష్ఠం స్యాత్ పురతః కోష్ఠకం తథా॥౧౭౫॥

పక్షకే కర్కరీశాలా ముఖపట్టికయాన్వితా।
వినా పట్టికయా పృష్ఠే కోష్ఠకం పృష్ఠసఙ్గతమ్॥౧౭౬॥

దణ్డికావారసంయుక్తం షణ్ణేత్రం భద్రసంయుతమ్।
అన్యత్ ప్రాసాదవత్ సర్వమలఙ్కుర్యాద్ విచక్షణః॥౧౭౭॥

ప్రాఙ్ముఖం స్వస్తికం వైశ్యశూద్రయోః సంమతం బుధైః।
తదేవాంశావృతాలిన్దం ఖణ్డహర్మ్యాభిమణ్డితమ్॥౧౭౮॥

పూర్వవద్ భద్రసంయుక్తమలఙ్కారాది పూర్వవత్।
ద్విఃషడంశే(శ? ౭థ) మన్వంశే షోడశాంశే యథేష్టతః॥౧౭౯॥

అఙ్గణం చ బహిర్ద్వారం పృథువారమలిన్దకమ్।
శాలావ్యాసం ద్విభాగేన సర్వతః పరికల్పయేత్॥౧౮౦॥

ద్వారం చ స్తమ్భకుడ్యం చ భద్రం యుక్త్యా ప్రయోజయేత్।
యథాయుక్తి యథాశోభం తథా హర్మ్యాఙ్గసంయుతమ్॥౧౮౧॥

శాలాకారం సభాకారం హర్మ్యాఙ్గం వాథ శీర్షకమ్।
ఏతత్ స్వస్తికమిత్యుక్తమనుక్తం చాత్ర పూర్వవత్॥౧౮౨॥

నిష్పృష్ఠాః కోటిసంయుక్తాః కర్ణే సోపానసంయుతాః।
రుచికాఖ్యా విచిత్రాఙ్గా నోదగ్ద్వారాః ప్రకీర్తితాః॥౧౮౩॥

పాషణ్డినాం ద్విజాదీనాం సురాణాం వాసయోగ్యకాః।
చతుర్ణాముదితం రాజ్ఞాం సర్వమూర్వీదివౌకసామ్॥౧౮౪॥

వైశ్యానాముదితం సర్వం శూద్రాణాం సమ్మతం బుధైః॥౧౮౪ ౧/౨॥

ఉక్తవ్యాసేనాన్వితా దీర్ఘహీనా
వేదాశ్రాభాస్తాః సురాణాం ద్విజానామ్।
దానాదీనాం సర్వపాషణ్డికానాం
చాతుశ్శాలాః సంమతాః సద్భిరేవ॥౧౮౫ ౧/౨॥

ఏ (తే? తద్) వదన్తి మునయో విపులే నవాంశే
వస్వంశకే మునిపదే రసభాగికే తు।
ద్వ్యంశం గృహస్య విపులం త్వథ పఞ్చభాగే
శాలావిశాలమిహ భాగమితిక్రమేణ॥౧౮౬ ౧/౨॥

అష్టాష్టహస్తవిసృతం ద్విగుణాయతం చ
ద్విద్వారి పఙ్క్తివదనం ద్వయమఙ్గణం చ।
షట్సన్ధికం భవనవత్ పరిమణ్డనీయం
తత్ సప్తవారమవనీసురమన్దిరం స్యాత్॥౧౮౭ ౧/౨॥

వ్యాసే పఞ్చాంశే నవాంశాయతం స్యాత్

షడ్భాగే రుద్రాంశకైః సప్తభాగే।
ద్విఃషడ్భాగైరష్టభాగే నవాంశే
(ద్విసప్తాంశైః) షోడశాంశైస్తు దైర్ఘ్యమ్॥౧౮౮ ౧/౨॥

ఏవం పఞ్చైవాయతం సప్తశాలే
పూర్వోక్తవ్యాసాంశకే పఙ్క్తిభాగే।
దైర్ఘ్యం సైకార్కైర్వికారైః ససప్త-
ధర్మాంశైర్వింశత్రయోవింశదంశైః॥౧౮౯ ౧/౨॥

రాజ్ఞాముదీరితమశీతికరైర్విశాలే
దైర్ఘ్యం (తు) తత్త్రిగుణమర్కలలాటయుక్తమ్।
త్రిద్వారి చాఙ్గణగుణాన్వితమష్టసన్ధి
ద్విఃపఞ్చశాలమథ హర్మ్యమి(తి? వ) ప్రయోజ్యమ్॥౧౯౦ ౧/౨॥

వాసత్ర్యంశం సార్ధభాగం హ్యలిన్దం
త్ర్యంశైకాంశ వా తదర్ధం ప్రవేశమ్।
బాహ్యేఽబాహ్యే నాలనీప్రం తదర్ధం
శాలానాం స్యాదత్ర సామాన్యమేతత్॥౧౯౧ ౧/౨॥

నిరఙ్గణం కర్ణగతాఙ్గణాన్వితం
బహుప్రవేశం బహిరాననాన్వితమ్।

అన్తర్బహిర్వక్త్రయుతం హ్యసీమకం
వాసం న సామాన్యగతాఙ్గణాన్వితమ్॥౧౯౨ ౧/౨॥

హస్తస్తమ్భతులాదికాన్ నరగృహే యుఞ్జ్యాదయుగ్మం యథా
యుగ్మాయుగ్మకసఙ్ఖ్యయా మురగృహే యుఞ్జీత హస్తాదికాన్।
మధ్యద్వారమనిన్దితం సురమహీదేవక్షితీశాలయే
శేషాణాముపమధ్యమేవ విహితం తత్ సంపదామాస్పదమ్॥౯౩ ౧/౨॥

గర్భం కుర్యాన్నేత్రకే భిత్తిభాగే
పాదాధారాచ్చోభ్రకాధః క్రమేణ।
మధ్యస్య స్యాద్ వామభాగే గృహే వా
శాలానాం స్యాన్ముఖ్యధామన్యవశ్యమ్॥౯౪ ౧/౨॥

భిత్తివ్యాసేఽష్టాంశకే చాతురంశం
బాహ్యేఽబాహ్యే తత్రిభాగం విహాయ।
మధ్యే గర్భం యోజనీయం సురాణాం
విప్రాదీనాం మన్దిరే నిన్దితం తత్॥౯౫ ౧/౨॥

వంశద్వారం నైవ విప్రాదికానాం
వర్ణానామావాసకే యోజనీయమ్।
పాషణ్డ్యాదీనాం మునీనాం గృహే తద్
వంశద్వారం యోజనీయం న దూష్యమ్॥౯౬ ౧/౨॥

ఆద్యమథాత్తవిశాలం త్రిగుణాయామం తతః ప్రవృద్ధిః స్యాత్।
వ్యాసద్విగుణే త్రయోవింశతి యావత్ తావత్తు సైకదశసఙ్ఖ్యా॥౯౭ ౧/౨॥

పురతో భద్రసమేతం కర్ణసభాకోష్ఠనీడమణ్డితకమ్।
పృష్ఠే వారయుతం వా (పి! ద్వి) లలాటం గర్భకూటసమమ్॥౯౮ ౧/౨॥

ఏకద్విత్రితలాఢ్యం పురతః పరతో విచిత్రనాస్యఙ్గమ్।
ఏతద్ విహారశాలం ప్రాసాదవదేవ కరణీయమ్॥౧౯౯ ౧/౨॥

సర్వాసామపి వక్ష్యే పాదాయామం తు తస్య విష్కమ్భమ్।
సార్ధద్విహస్తమాది త్రిభిరథ షడ్భిః కరాగ్రజర్ధ్వా తు॥౨౦౦ ౧/౨॥

సార్ధత్రిచతుర్హస్తావధికం యావన్న వాౡఙ్కికాయామమ్।
వ్యాసం షడఙ్గులం స్యాత్ తస్మాదర్ధైకమాత్రవృద్ధ్యా తు॥౨౦౧ ౧/౨॥

దశ చ చతుర్దశమాత్రం యావన్నవధా విశాలం స్యాత్।
పూర్వోదితమానం వా యోజ్యం యుక్తిక్రమేణ విద్వద్భిః॥౨౦౨ ౧/౨॥

స్వవ్యాసకరం త్రిగుణం కృత్వా వసుభిర్హరేత్తు తచ్ఛేషమ్।
ధ్వజధూమసింహశ్వావృషఖరగజవాయసాశ్చ యోనిగణాః॥౨౦౩ ౧/౨॥

ఏషు ధ్వజమృగవృషభేభాః శుభయుక్తా న శోభనాస్త్వన్యే॥౨౦౪ ౧/౨॥

సైకత్రింశద్ధస్తవిస్తారకాభ్యాం
ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం వర్ధయేత్ తత్ కరాభ్యామ్।
శాలాబాహ్యే సైకషష్ట్యన్తమానా-
భీష్టాయామా సంమతా స్యాత్ ఖలూరీ॥౨౦౫॥

బహిరబహిరభీష్టా కుడ్యపాదాఙ్గశోభా
శిఖరమపి లుపారూఢాన్వితం మణ్డపం వా।

అమరనరవిమానాద్యావృతా సా ఖలూరీ
భవనతలవిహీనైకద్విభూమిప్రయుక్తా ॥౨౦౬॥

ప్రథమావరణే ద్వితీయకే వా
పరభాగే సదనం తు యోషితామ్ ।
నిర్ఋతౌ సూతిగృహం చ వర్చసః
పవనాదీన్దుదిక్షు వాఛ్ఛనాగృహమ్ ॥౨౦౭॥

యమదిశి భోజనశాలా సోమే ధనసఞ్చయావాసమ్ ।
అగ్నౌ ధాన్యాగారం ఖే పక్తిర్వ్యఞ్జనాని తత్రైవ ॥౨౦౮॥

ఆరాధనగృహమీశే కూపం తత్రోదితౌ స్నానమ్ ।
యస్మిన్ యదుక్తముచితమన్యామి హి తత్ర సంప్రయోజ్యాని ॥౨౦౯॥

ద్వారాణి చ కుడ్యాని చ యుక్త్యా తు స్వామివాఞ్ఛవశాత్ ।
అన్యచ్చేషం సర్వం కుర్యాదుక్తిక్రమేణ దృఢతరధీః ॥౨౧౦॥

అపిచ శిఖిని గోష్ఠం నైర్ఋతేఽజావికానాం
పవనదిశి నివాసం మాహిషం చైశకోణే ।
భవతి తురగశాలా నాగశాలా చ తస్మిన్
దిశి చ దిశి చ సర్వే వాహనా ద్వారవామే ॥౨౧౧॥

సామాన్యం స్యాదేతదుక్తం చతుర్ణాం
వాసే రాజ్ఞాం యోజనీయం విశేషమ్
త్రిప్రాకారం చ త్రిపఙ్క్తి త్రిభోగం

శేషాణాం చాప్యుక్తనీత్యా త్రయాణామ్॥౨౧౨॥

ఏకద్విత్రీణ్యత్ర సాలాని నౄణాం
పఞ్చ త్రీణ్యేకాది దేవాలయేషు।
యత్తత్ ప్రోక్తం ధామమానేన పూర్వం
తత్రైవాయోజ్యం విధిజ్ఞైర్నరాణామ్॥౨౧౩॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే శాలావిధానం నామ

షడ్వింశోఽధ్యాయః।

అథ సప్తవింశోఽధ్యాయః

వర్ణానాం గృహవిన్యాసలక్షణం వక్ష్యతేఽధునా।
చతుర్దణ్డాత్ సమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౧॥

త్రింశద్ధస్తావధిర్యావదేకైకం గృహమానకమ్।
క్షుద్రాణామష్టధా ప్రోక్తం మధ్యమానాం విధీయతే॥౨॥

అష్టదణ్డాత్ సమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్।
ద్వాత్రింశద్దణ్డపర్యన్తం గృహాణాం మానమిష్యతే॥౩॥

అష్టాదిశతదణ్డాన్తం దణ్డాఢ్యాముత్తమే క్రమాత్।

వాటభిత్తేరిదం మానం తదభ్యన్తరతో గృహమ్॥౪॥

చతురశ్రం ద్విజానాం చ నృపాణాం చ విశేషతః।
అష్టషట్చతురంశేన దైర్ఘ్యం స్యాత్ క్షత్త్రియాదిషు॥౫।

హీనం షోడశహస్తేభ్యో గృహమానం న కారయేత్।
నవాష్టసప్తషడ్ఢస్తైరుత్తుఙ్గాత్తుఙ్గమానతః॥౬॥

త్రిచతుర్భాగవిస్తారా పాదోనాగ్రవిశాలకా।
ఛత్రశీర్షకతుల్యాభా ఛత్రనాసీవిభూషితా॥౭॥

చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారోపేతా తల్పసమాయుతా।
ద్వారగోపురసంయుక్తా నానావయవశోభితా॥౮॥

బహిష్టాత్ పరిఘోపేతా సర్వరక్షాసమన్వితా।
వాటభిత్తిరితి ప్రోక్తా గృహబాహ్యసమావృతా॥౯॥

మృణ్మయా వా లుపారూఢా తృణాదిచ్ఛాదనాన్వితా।
ఖలూరికా వా కర్తవ్యా వేదికాపాదశోభితా॥౧౦॥

గృహక్రియా హి ద్వివిధా భిన్నాభిన్నప్రకారతః।
భిన్నం చ పిణ్డభేదం చ వక్ష్యే స్ఫుటతరం యథా॥౧౧॥

అసన్ధికం భిన్నగృహం ససన్ధికం
హ్యభిన్నకం భిన్నగృహేషు తేషు వై।

చతుర్గృహం దిక్షు గతం ప్రధానకం
విదిక్షు వా మణ్డపకం ఖలూరికా॥౧౨॥

స్యాద్ వాటభిత్తేరబహిః పృథగ్ గృహం
త్రయం ద్వికం వైకమసమ్పదాం పదమ్।
తస్మాచ్చతుశ్శాలమనిన్దితం పరం
సవిస్తరం తస్య తు మానముచ్యతే॥౧౩॥

నీచానాం నీచ (తిష్ఠానాం? మానం స్యాత్) శ్రేష్ఠానాం శ్రేష్ఠముచ్యతే
శ్రేష్ఠమానం నికృష్టానాం సర్వ (మానం? దా న) ప్రయుజ్యతే॥౧౪॥

క్వచిదిష్టం కనిష్ఠానాం యన్మానం శ్రేష్ఠజాతిషు।
అల్పత్వే వా మహత్త్వే వా సీమాసూత్రే వినిశ్చితే॥౧౫॥

సాయతే చతురశ్రే వా చతుష్షష్ట్యా విభాజితే।
రజ్జువంశసిరాషట్కచతుష్కాష్టకసన్ధిభిః॥౧౬॥

వర్మశూలం చ యత్నేన వర్జయేద్ వాస్తుకోవిదః।
సూత్రాదీనాం గృహాఙ్గైశ్చ పీడా చేత్ సర్వనాశనమ్॥౧౭॥

తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన సూత్రాదీని వివర్జయేత్।
పూర్వాదిమధ్యసూత్రాణి చాన్నం ధాన్యం ధనం సుఖమ్॥౧౮॥

ఇతి నామాని తన్నామ్నా చత్వారి స్యుర్గృహాణి చ।
అన్నాలయం ధాన్యాలయం ధనాలయం సుఖాలయమ్॥౧౯॥

కర్తవ్యం వాస్తుమధ్యే తు మణ్డపం ప్రథమం బుధైః।
వాస్తువ్యాసచతుర్భాగం మణ్డపస్య తు విస్తృతమ్॥౨౦॥

పఞ్చషట్సప్తభాగాష్టనవభాగైకమేవ వా।
సప్తహస్తాది షణ్మానం ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్॥౨౧॥

ఆసప్తదశహస్తాన్తం శ్రేష్ఠమధ్యకనిష్ఠకమ్।
ఏకభక్త్యా ద్విభక్త్యా వా చతుష్పాదాష్టపాదకమ్॥౨౨॥

ద్విజభూపతివైశ్యానాం యుగ్మపాదం ప్రకీర్తితమ్।
శూద్రాణామన్యజాతీనామయుగ్మస్తమ్భమిష్యతే॥౨౩॥

ద్విజవన్నృపవైశ్యానాం వైశిష్ట్యం మధ్యవేదికా
త్రికాలబలిలబ్ధా చ పుష్పగన్ధాదిపూజితా॥౨౪॥

సా త్రితాలసముత్సేధా చోత్సేధసమవిస్తృతా।
తన్మధ్యే బ్రహ్మపీఠం స్యాద్ వేదికార్ధప్రమాణతః॥౨౫॥

షట్షడఙ్గులహీనం స్యాత్ తన్మానం నృపవైశ్యయోః।
శూద్రాద్యన్తరజాతీనాం న కుర్యాద్ బ్రహ్మవేదికామ్॥౨౬॥

సాయతే చతురశ్రే చ తత్తదాకృతి మణ్డపమ్।
పఞ్చతాలం సమారభ్య త్రిత్ర్యఙ్గులవివర్ధనాత్॥౨౭॥

నవధా తలిపాయామాః సప్తకాయాన్తమానకాః।
పఞ్చాఙ్గులం సమారభ్య త్రయోదశాఙ్గులాన్తకాః॥౨౮॥

నవధా పాదవిష్కమ్భాస్త్వగ్రేఽష్టాంశవివర్జితాః।
పాదోచ్చార్ధమధిష్ఠానం షడష్టాంశోనమేవ వా॥౨౯॥

పాదోచ్చే త్రిచతుర్భాగం చతురశ్రం చ వృత్తకమ్।
వస్వశ్రం చిత్రఖణ్డం చ స్తమ్భానామాకృతిః స్మృతా॥౩౦॥

శమీఖాదిరఖదిరస్తమ్భాశ్చ ద్విజరాజయోః।
సిలీన్ధ్రం పిశితం మధూకం వైశ్యస్తమ్భాః ప్రకీర్తితాః॥౩౧॥

రాజాదనం చ నిమ్బం చ సిలీన్ధ్రః పిశితిన్దుకా।
శూద్రాణాం స్తమ్భవృక్షాశ్చ త్వక్సారాః సర్వయోగ్యకాః॥౩౨॥

పక్వేష్టకాభిః సుధయా మణ్డపం ద్విజభూపయోః।
వైశ్యాదీనామపక్వాభిర్నానాలఙ్కారశోభితమ్॥౩౩॥

ప్రపా వా తత్ర కర్తవ్యా నాలికేరదలచ్ఛదా।
గృహమణ్డపయోర్మధ్యే త్రిచతుష్పఞ్చషట్కరాః॥౩౪॥

ఏకహస్తం ద్విహస్తం చా క్షుద్రే మార్గవిశాలతా।
సర్వతః సమవిస్తారం ప్రకుర్యాదావృతం పథమ్॥౩౫॥

అన్నాగారాదిమధ్యం తు వాస్తుమధ్యాత్ ప్రదక్షిణమ్।

ఆదిత్యనన్దపాతాలభూతాఙ్గులమితి క్రమాత్॥౩౬॥

ధర్మనన్దాష్టధాత్వంశా అన్నాఙ్గానాదిపాతకా॥౩౭॥

ఏకైకాఙ్గగతం తత్తత్స్తమ్భస్థాపనకర్మణి।
వాస్తుమధ్యాదుదక్పూర్వం దక్షిణాపరతః క్రమాత్॥౩౮॥

గృహాజ్ఞిమధ్యయోర్మధ్యభిత్తిర్మధ్యమితి స్మృతమ్।
అన్తర్ముఖాని గేహాని వాస్తునశ్చ బహిర్ముఖమ్॥౩౯॥

మహీధరేన్ద్రభల్లాటమృగాదితిపదాశ్రితమ్।
సౌఖ్యం మహీసురావాసం తత్తారాయామముచ్యతే॥౪౦॥

పఞ్చాదినవహస్తాన్తం మధ్యార్ధం చ దశార్ధకమ్।
సప్తైకాదశహస్తం స్యాదితి మానత్రయం విదుః॥౪౧॥

చూల్యుచ్చం సర్వగేహానాం గృహాన్తం విపులం భవేత్।
పాదోదయసమా భిత్తిః స్వపాదత్రిగుణా తతిః॥౪౨॥

గేహతారచతుర్భాగపఞ్చభాగాన్తరం క్రమాత్।
పాదవ్యాస ఇతి ప్రోక్తం గేహవ్యాసాన్తరాత్తు వా॥౪౩॥

యావన్తో విపులే హస్తాస్తావదఙ్గులసఙ్ఖ్యయా।
సర్వేషామపి గేహానాం స్తమ్భవిష్కమ్భమిష్యతే॥౪౪॥

మహేన్ద్రాంశే భవేద్ ద్వారం ముఖ్యాంశే వారినిఃస్రవమ్।
బ్రాహ్మణానామిదం సర్వం సమ్పదాం స్యాత్ సదాస్పదమ్॥౪౫॥

మహేన్ద్రార్కార్య (కః? కే) సమ్యగ్ భృశభాగే మహానసమ్।
త్రిహస్తం పఞ్చహస్తం చ త్ర్యర్ధహస్తం షడర్ధకమ్॥౪౬॥

చతుర్హస్తం సప్తహస్తం చతురష్టార్ధహస్తకమ్।
పఞ్చహస్తం నవహస్తం పఞ్చమానం మహానసే॥౪౭॥

గృహక్షతాంశకే ద్వారం జయన్తే వారినిఃస్రవమ్।
ప్రాచ్యావాసం నృపస్యోక్తం కోశవాహనవర్ధనమ్॥౪౮॥

గృహక్షతార్కిగన్ధర్వభృఙ్గరాజే వివస్వతి।
ధాన్యాలయం ప్రకర్తవ్యం తత్తారాయామముచ్యతే॥౪౯॥

పఞ్చహస్తం నవహస్తం షడర్ధం చ దశార్ధకమ్।
సప్తైకాదశహస్తం స్యాన్నవత్రయోదశహస్తకమ్॥౫౦॥

ఏకాదశపఞ్చదశహస్తం పఞ్చప్రమాణకమ్।
పుష్పదన్తపదే ద్వారం వితథే వారినిఃస్రవమ్॥౫౧॥

విశాం దక్షిణవాసం స్యాద్ ధనధాన్యసుఖావహమ్।
పుష్పదన్తే సురే, శోషే వారుణే మిత్రకే పదే॥౫౨॥

ధనాలయం ధాన్యసమం కిఞ్చిన్న్యూనత్వమిష్యతే।

శూద్రస్య పశ్చిమే వాసం ధనధాన్యపశుప్రదమ్॥౫౩॥

భల్లాటాంశే భవేద్ ద్వారం సుగ్రీవే వారినిఃస్రవమ్।
చతుర్ణామపి వర్ణానాముక్తం వాసవిధిక్రమమ్॥౫౪॥

స్తమ్భస్యోపరి కర్తవ్యం పోతికోత్తరవాజనమ్।
తులాజయన్త్యనుమార్గం ఫలకాం భూమికల్పనమ్॥౫౫॥

కపోతం తత్పదం చైవ వితస్తీర్జాలకాని చ।
ముష్టిబన్ధం మృణాలీ దణ్డికాం చ లుపాక్రియామ్॥౫౬॥

లుపాప్రచ్ఛాదనం చైవ ముఖపట్టికయాన్వితమ్।
గృహస్య దక్షిణే పార్శ్వే ద్వారం ప్రతిమహద్ భవేత్॥౫౭॥

ద్విత్రిహస్తత్రిహస్తార్ధం చతుర్హస్తం చ భక్తయః।
చతుష్పదాద్యాద్వాత్రింశద్భక్త్యా వా వాస్తుమణ్డపమ్॥౫౮॥

ఏకభక్త్యాఖ్యేకత్రింశద్భక్త్యా తాలేశ్వరప్రపా।
సపాలాంశం సవిష్టా (?) వా నాలితాలదలచ్ఛదా॥౫౯॥

గృహాణాం గర్భస్థానం తు ప్రవక్ష్యామ్యనుపూర్వశః।
దేవానాం చైవ విన్యాసే విశేషేణ ప్రభాగతః॥౬౦॥

పుష్పదన్తే చ భల్లాటే మహేన్ద్రే చ గృహక్షతే।
దక్షిణే నేత్రభిత్తౌ తు సౌమ్యాదౌ తు చతుర్గృహే॥౬౧॥

భిత్తివ్యాసే నవాష్టాంశే బాహ్యే తు చతురంశకమ్।
అన్తస్త్రయాంశకం నీత్వా మధ్యే గర్భం నిధాపయేత్॥౬౨॥

స్వామివాసస్య విస్తారే పఞ్చషట్సప్తభాగికే।
నీత్వాన్తర్భాగికం నేత్రం తత్రప్రదక్షిణభాగికే॥౬౩॥

స్తమ్భమూలే విధాతవ్యం గర్భం గుహ్యతరం వరమ్।
ద్వారస్య దక్షిణస్తమ్భే తద్భిత్తౌ గూఢపాదకే॥౬౪॥

వస్తుమణ్డపమధ్యస్య దక్షిణే వాబ్జీమూలకే।
పిణ్డభిన్నగృహే గర్భస్థానం పఞ్చవిధం భవేత్॥౬౫॥

తస్యోపరి నిధాతవ్యం ముహూర్తస్తమ్భముత్తమమ్।
విధిజ్ఞైస్తత్ర ఖదిరం ఖాదిరం చ మధూకకమ్॥౬౬॥

రాజాదనం యథాసంఖ్యం విస్తారాయామముచ్యతే।
భానురుద్రదశద్వారవితస్త్యాయామసంయుతాః॥౬౭॥

తత్సఙ్ఖ్యాఙ్గులవిస్తీర్ణాః స్వాగ్రేఽష్టాంశవివర్జితాః।
భూతసార్ధచతుర్వేదగుణతాలనిఖాతకాః॥౬౮॥

వృత్తకుడ్మలఖణ్డాగ్రబుద్బుదాకృతిశీర్షకాః।
ద్విజాదీనాం చతుర్ణాం హి స్తమ్భాః సమ్యక్ ప్రపూజితాః॥౬౯॥

పిణ్డశాలా చ కర్తవ్యా త్యక్తమధ్యస్థపాదకా।
గృహమధ్యమభిత్తిశ్చ పాదమధ్యమవర్జితా॥౨౦॥

తామాశ్రిత్య తు కుల్యాభద్వారద్వయమిహేష్యతే।
యత్ర చాభ్యన్తరద్వారం పూర్వదక్షిణతో దిశి॥౨౧॥

దక్షిణే గృహపార్శ్వే తు గృహపార్శ్వే మహానసే।
అభ్యన్తరే తు యద్ ద్వారం పశ్చిమోత్తరతో దిశి॥౨౨॥

ఉత్తరే గృహపార్శ్వే తు పార్శ్వే పశ్చిమతో గృహే।
శాలాసు భిన్నశాలాసు సన్ధికర్మ న కారయేత్॥౨౩॥

దేవతాస్థాపనం పిణ్డశాలాసు తు విధీయతే।
నేష్యతే బాహ్యదేవానాం పద్మజస్య నివేశనమ్॥౨౪॥

శేషాశ్చ నిష్పదాః సర్వే రక్షణార్థం నివేశితాః।
కదాచిత్ పిణ్డశాలాభ్యో మధ్యం న ప్రవిధీయతే॥౨౫॥

పార్శ్వయోః పృష్ఠతః పూర్వే పాదానాం చ సముచ్చయమ్।
ప్రవక్ష్యామ్యనుపూర్వేణ హస్తసఙ్ఖ్యావశాత్ పునః॥౨౬॥

త్రిహస్తే వా త్రిహస్తార్ధే స్తమ్భా అష్టౌ సమాహితాః।
చతుర్హస్తే చ సార్ధే చ పఞ్చహస్తే చ సద్మని॥౨౭॥

ద్విరష్టస్తమ్భముద్దిష్టం షట్షడర్ధే చ సప్తకే।

త్రిరష్టాఙ్గ్ణయ ఉద్దిష్టాః సార్ధాష్టనవహస్తకే ॥౭౮॥

చతురష్టాఙ్గ్ణయః ప్రోక్తా దశార్ధైకాదశేఽపి చ।
పఞ్చాష్టస్తమ్భసఙ్ఖ్యాః స్యుః సార్ధే ద్వాదశహస్తకే ॥౭౯॥

త్రయోదశవిశాలే తు షడష్టైవాఙ్గ్ణయః స్మృతాః।
విస్తారే చ తథాయామే సమాః పాదాస్తు సఙ్ఖ్యయా ॥౮౦॥

సప్తహస్తం తు విస్తీర్ణం షడ్భాగేన విభాజయేత్।
ద్విభాగేన ముఖేఽలిన్ద్రం నవహస్తేఽష్టభాగకే ॥౮౧॥

త్రిభాగం పురతోఽలిన్ద్రమేకాదశవిశాలకే।
దశభాగే చతుర్భాగమార్యభాగే త్రయోదశే ॥౮౨॥

షడంశం పురతోఽలిన్ద్రమేవం భాగక్రమం విదుః।
స్వామిస్థానస్య విస్తారం చతుష్పఞ్చాశదఙ్గులమ్ ॥౮౩॥

అష్టసప్తత్రిమాత్రం హి మహత్త్వే తు విధీయతే।
షట్షడఙ్గులవృద్ధ్యా తు పఞ్చమానం విధీయతే ॥౮౪॥

షష్టిభాగే కృతే స్తమ్భే షోడశాంశేన వేదికా।
వేదికాద్విగుణం పాదం శేషం ప్రస్తరమానకమ్ ॥౮౫॥

పాదబన్ధమధిష్ఠానం పాదం సర్వాఙ్గసంయుతమ్।
ఉత్తరోపరి భూతాని కపోతప్రతిసంయుతమ్ ॥౮౬॥

వ్యాలేభమకరైః సింహైర్నాసికాద్యైరలఙ్కృతమ్।
ద్వారతోరణసంయుక్తం విచిత్రతతరభిత్తికమ్॥౮౭॥

స్వామివాసమిదం వాసే కర్తవ్యం చాత్ర మణ్డపమ్।
న జాతు స్వామినో వాసే వంశానుగతశాయనమ్॥౮౮॥

స్వామిస్థానే స్థితాః స్తమ్భా నేత్రభక్త్యా ప్రకీర్తితాః।
ఏకైకాన్తరితాః పాదా నిరన్తరనివేశితాః॥౮౯॥

మూలస్తమ్భార్ధవిస్తారా యథేష్టాలఙ్కృతైర్యుతాః।
ఉపర్యుపరి వాసానాం స్వామిస్థానం విధీయతే॥౯౦॥

ఇష్టకాసుధయా వాపి ఫలకామయభిత్తికమ్।
హేమతామ్రాదికం చైవ రాజ్ఞాం యది విచిత్రకమ్॥౯౧॥

అన్నాగారాదిషు ద్వౌ ద్వౌ పాఞ్చాలాదిలుపోచ్ఛ్రయౌ।
లుపాక్రియాక్రమం సర్వం పూర్వవత్ పరికల్పయేత్॥౯౨॥

ధనక్షయో మన్దవేధే తీవ్రే స్యాద్ ఋణబన్ధనమ్।
త్రిచూలీ వైశ్యశూద్రాణాం పఞ్చ సప్త మహీభృతామ్॥౯౩॥

బ్రాహ్మణానాం నవైవం తు ఏకాదశం తు దైవికమ్।
పాషణ్డ్యాశ్రమిణాం యుగ్మసఙ్ఖ్యా చూలీ విధీయతే॥౯౪॥

గర్భాధానం చఙ్క్రమణం కభిత్తిం ముఖ్యవాసకమ్।
శిలాస్తమ్భం తలం కుడ్యం నృణాం వాసే న కారయేత్॥౯౫॥

తృణాద్యైర్మృన్మయం ఛాద్యం లోష్ఠైశ్చాద్యమమృన్మయమ్।
బ్రహ్మస్థానం తలం నిమ్నం గృహాన్తస్థలమిష్యతే॥౯౬॥

నిమ్నే గృహస్థలే ద్వారం ప్రచ్ఛన్నజలభూమికమ్।
సర్వేషామపి వర్ణానాం పాదోచ్చార్ధం మసూరకమ్॥౯౭॥

కేచిత్ స్వభర్తృవక్షోరునాభ్యుత్సేధం వదన్తి వై।
అధిష్ఠానం చ యామ్యాదిచతుర్గృహవిధౌ క్రమాత్॥౯౮॥

ఏకస్యైవ ప్రధానత్వాదీదృశేషు గృహేషు వై।
తస్య కర్తుశ్చ భోగానాం స్థానం తత్రైవ కల్పయేత్॥౯౯॥

కశ్చిల్లవణయోః పాత్రం ప్రాగుదగ్దిశి విన్యసేత్।
అన్తరిక్షే భవేచ్చుల్లీ సత్యకే స్యాదులూఖలమ్॥౧౦౦॥

ఐశాన్యాం పచనస్థానం సర్వేషాం దేహినాం హితమ్॥౧౦౦ ౧/౨॥

వసుభాఙ్గులవైపులోచ్ఛ్రితాభ్యాం నయనేశాక్షకరాగ్రజప్రవృద్ధ్యా।
సవికారాఙ్గులరైత్నికాన్తమానం కథితం పఞ్చవిధం హి చుల్లిభేదమ్॥౧౦౧॥

చతురర్కాద్యవసానమాస్యతారం పుటతారం చ తథైవ పృష్ఠకూటమ్।
సమతుఙ్గం విపులం తు చుల్లికార్ధం హ్యధమానామధమాదిమానమేవ॥౧౦౨॥

నరశీర్షకవన్నృపస్య చుల్లీ చతురశ్రం ద్యుసదాం మహీసురాణామ్।
చతురాయతకం విశాం పరేషామితరేషామితరేషు సర్వమిష్టమ్॥౧౦౩॥

ఇన్ద్వగ్నిభూతమునినన్దకరుద్రసఙ్ఖ్యా-
శ్చుల్ల్యో నృణామమరధామ్ని సమాసమాః స్యుః।
సర్వాః సురావనిసురావనిపేషు యోగ్యాః
శేషేషు తత్తదుదితాశ్చ మతా యమీన్ద్రైః॥౧౦౪ ౧/౨॥

అన్నప్రాశనమార్యాంశే చేన్ద్రాణీ చ సవిన్ద్రకే॥౧౦౫॥

శ్రవణం తు వివస్వాంశే మిత్రాంశే తు వివాహకమ్।
క్షౌరమిన్ద్రజయే విద్యాద్ వాయౌ సోమే చ సంమతమ్॥౧౦౬॥

వ్యయం చోపనయం చైవ పితృదౌవారికే జలే।
సుగలే పుష్పదన్తే చ ప్రసూతిగృహమిష్యతే॥౧౦౭॥

జలకోశమాపవత్సే కుణ్డమాపే విధీయతే।
అఙ్గణం తు మహేన్ద్రాంశే పేషణీ చ మహీధరే॥౧౦౮॥

వస్తుభేదం ప్రవక్ష్యామి పూర్వోక్తే సద్మని క్రమాత్।
దిశాభద్రాఖ్యమాదౌ తు గరుడపక్షమతః పరమ్॥౧౦౯॥

కాయభారం తులానీయమితి వస్తు చతుర్విధమ్।
గేహాయామసమం దిక్షు భాద్రకం దిశిభాద్రకమ్॥౧౧౦॥

అఙ్గణం దిక్షు కర్తవ్యం విదిక్షు ప్రతివాటభూః।
శేషం పూర్వవదుద్దిష్టం విశేషాద్ ద్విజభూపయోః॥౧౧౧॥

వేశ్మన్యపి యథా రాజ్ఞాం గరుడపక్షవిధిక్రమమ్।
విస్తారద్విగుణాయామమాయామం పఞ్చభాగికమ్॥౧౧౨॥

ద్విభాగం పశ్చిమే త్యక్త్వా శేషమష్టాష్టభాగికమ్।
మణ్డపాదీని సర్వాణి పూర్వవత్ పరికల్పయేత్॥౧౧౩॥

ప్రధానం దక్షిణావాసం శేషం భోగాధివాసకమ్।
భృఙ్గరాజాగ్నిదౌవార్యే సుగ్రీవే చిత్రభాగికే॥౧౧౪॥

అరిష్టాఙ్గారిమన్త్యం చ తత్రోపస్కరభూమికమ్।
వాహనం ద్వారవామే చ దానశాలా చ వారుణే॥౧౧౫॥

అసురే ధాన్యవాసం స్యాదాయుధం చేన్ద్రరాజకే।
మిత్రావాసం తథా మిత్రే రోగే లూఖలయన్త్రకమ్॥౧౧౬॥

భూధరే కోశగేహం స్యాన్నాగాంశే ఘృతమౌషధమ్।
జయన్తే చాపవత్సే చ పర్జన్యే చ శివే క్రమాత్॥౧౧౭॥

విషం చ విషసాతం చ కూపం దేవగృహం భవేత్।
సవిత్రాద్యన్తరిక్షాన్తం సవ్యఞ్జనమహానసమ్॥౧౧౮॥

వితథే పూష్ణి సావిన్ద్రే భక్తగేహం మనోహరమ్।
ఏవమైశ్వర్యయుక్తానాం వైశ్యానాం ప్రవిధీయతే॥౧౧౯॥

విశాం యథార్థకం సర్వం త్యక్తపశ్చిమభాగకమ్।
కాయభారమితి ప్రోక్తం తులానీయం ప్రవక్ష్యతే॥౧౨౦॥

విస్తారద్విగుణావామభాగకం సప్తభాగకమ్।
త్రిభాగం వస్తుమధ్యే తు చతుష్షష్టివిభాజితే॥౧౨౧॥

మణ్డపాదీని సర్వాణి పూర్వవత్ పరికల్పయేత్।
తత్పూర్వాపరయోర్ద్విద్విభాగం త్యక్త్వా ప్రయత్నతః॥౧౨౨॥

పాదాయామే పఞ్చభాగే యుగాంశం ద్వారాయామం శేషభాగం షడంశమ్।
త్ర్యర్ధం ద్వ్యర్ధం చోత్తరాధః ప్రతిః స్యాద్ ద్వారే బద్ధం పూర్వవత్ తస్య తారమ్॥౧౨౩॥

తరుణరవిమయూఖప్రేక్షణాదన్నశాలం
వ్యతినతమపరాహ్ణే వారుణాదృశ్యజాలమ్।
ధనగృహమతితుఙ్గం దుర్నిరీక్షం త్రిశఙ్కో-
రతితరమురుతుఙ్గం దక్షిణాగారమిష్టమ్॥౧౨౪॥

మునిశుభకరరశ్మిప్రేక్షణాదత్ర హేతోః
సురగృహమతినీచం చాథ కర్తవ్యమేవ।
ద్విజనృపవణిజాం వా శూద్రకాణాం గృహాణా-
ముదయనతవిభాగప్రోక్తమాయామనైచ్యే॥౧౨౫॥

గృహగతపరమేశం రాక్షసే పుష్పదన్తే
శుభకరమథ భల్లాటాశకేంఽశే మహేన్ద్రే।

ధనకులపశువృద్ధిం శంసతే తస్య భర్తు-
ర్గృహగతశుభమానం పాదమధ్యం చ భిత్తేః॥౧౨౬॥

దక్షిణాపవరకం గృహేశితుర్వామరఙ్గముదితం తు యోషితః।
తద్విపర్యయమశోభనం తయోశ్చిత్తదుఃఖమనిశం దదాతి హి॥౧౨౭॥

మధ్యం ప్రోక్తం వస్తుగేహాఙ్ఘ్రికానాం భిత్తేర్యుక్త్యా తత్క్రమం సమ్పదృద్ధ్యై।
తత్తన్మిశ్రం సర్వసమ్పత్క్షయం స్యాత్తస్మాత్సమ్యక్ సమ్పరీక్ష్యైవ కుర్యాత్॥౧౨౮॥

మేషే వృషే చాన్నగృహం ప్రకుర్యాన్మృగేన్ద్రకే కర్కటకే చ ధాన్యమ్।
ధనం తులాయామథ వృశ్చికే వా సుఖాలయం వై మకరే చ కుమ్భే॥॥౧౨౯॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే చతుర్గృహవిధానో నామ
సప్తవింశోఽధ్యాయః।

అథ అష్టావింశోఽధ్యాయః।

అథ నిష్పన్నగృహం ప్రవిశ్య తం త్వరితం న ప్రవిశేదనిష్ఠితమ్।
యది నిష్పన్నమవేశితం చిరం సురభూతాదిగణాశ్చరన్త్యలమ్॥౧॥

అథ కర్మాన్తముపేత్య తద్గృహం శుభనక్షత్రతిథౌ చ వారకే।

శుభహోరాసుముహూర్తకోశకే కరణే లగ్నయుతే విశేచ్ఛుభమ్॥౨॥

పూర్వేద్యుర్వాసయిత్వా ద్విజపశువృషభాంస్తర్పయిత్వా జలాద్యైః।
స్వాధ్యాయైర్హోమశాన్తిద్విజవరముదితైస్తద్గృహం స్వస్తివాచ్యైః॥౩॥

పూతం కల్కైర్హరిద్రాగరుసరుషపకుష్ఠాదికానాం వచానాం।
కుడ్యే సంలేపితం తైః సహ భువి సలిలైశ్చన్దనస్యానుసిక్తమ్॥౪॥

పవనస్యోత్తరపూర్వభాగే త్వధివాసం నిశి (మా?చా) రభేత్ సుధీః।
సవితానాది పతాకలజ్జనైర్బహువర్ణామ్బరచిత్రమణ్డపైః॥౫॥

సితవస్త్రధరః సువర్ణయజ్ఞః సితపుష్పశ్చ సితానులేపనః।
స్థపతిః సుమనాః సువర్ణరత్నైర్వివిధైర్నిష్ఠితభూషణాన్వితః॥౬॥

కలశాన్ పఞ్చకపఞ్చ వారియుక్తాన్ నవవస్త్రాన్ మణిహేమసంయుతాన్।
మతిమాన్ శాలిగిరౌ సతణ్డులే హ్యుపపీఠే తు పదే న్యసేత్ తతః॥

బల్యన్నం సితరక్తపీతకృష్ణం ముద్గాన్నం పయసాన్నకం యవాన్నమ్।
పిష్టాన్నం కృసరాన్నకం గులాన్నం శుద్ధాన్నం కలశోత్తరం న్యసేత్॥౭॥

పర్యఙ్కోపరితల్పబన్ధనే శయనే దీపతురీయసంయుతే।
నివసేదమ్బరవేష్టితే శుభే స్థపతిః శమ్బరముచ్యతే సదా॥౮॥

బలిచరుసకలాశ్నం రత్నహేమప్రయుక్తం
దధిగులమధుపుష్పాజ్యాక్షతాభిస్తు లాజైః।

రజనితగరుకుష్ఠానాం ప్రయోగేఽచ్చకల్కై-
ర్యుతమపి+తదానాం నిక్షిపేద్ధేమపాత్రైః(?)॥౯॥

భవనవిహితదేవాన్ స్వస్వకోష్ఠే నిధాయ
స్థపతిరమలకుమ్భాన్ హస్తపాత్రావలైశ్చ।
సితతరకుసుమం వై ధూపదీపం చ గన్ధం
దృఢతరమతిమద్భిస్త+కో ధారయిత్వా(?)॥౧౦॥

ప్రణవాదినమోన్తకేన నామ్నా విహితం స్వామ్బరమాదరాత్సరేగ్యః(?)।
ప్రథమం విధినా త్వజాభి నత్వా(?) బలిమాత్రం వినివేదయేత్తు తస్మై॥౧౧॥

స్వాయంభువః స్వస్య చతుర్ముఖేషు చతుష్టయా(?) నాన్దిషు త్రైతిలానామ్।
యథార్థకైః స్వైర్బలిభిశ్చ పుష్పకైః సగన్ధధూపాదిభిరత్ర తర్పయేత్॥౧౨॥

ఇన్ద్రాయ పూర్వదిశి బన్ధుభిరగ్నయేఽగ్నౌ
యామ్యే యమాయ నిర్ఋతౌ సహ బన్ధువర్గైః।

పిత్రే ప్రతీచ్యపి బలిం వరుణాయ దద్యాద్
వాయౌ సబన్ధురనిలాయ బలిం నయేద్ధి॥౧౩॥

సోమాయ సోమపదకే దిశి చోత్తరస్యాం
మిత్రైః సహ స్వబలిమత్ర నివేదయేత్ తత్।
పూర్వోత్తరే దిశి శివాయ సబన్ధువర్గై-
రేవం హి దిక్షు చ విదిక్షు బలిం విదధ్యాత్॥౧౪॥

ఈశే చర (న్త్యై? క్త్యై) జ్వలనే విదార్యై వ్యపూర్యతానాం పితృబాహ్యభాగే (?)
ఏవం పునర్మారుతబాహ్యభాగే స్యాత్ పాపరాక్షస్యపి భోజనీయాః॥౧౫॥

స్తమ్భే వనాయ చ దినాయ దివాచరేభ్యో
దిక్షే (?) చ తత్ర చ విదిక్షు నిశాచరేభ్యః।
ఉ (ర్వీ? ర్వ్యాం) క్షిపేద్ బలిమధోరగదేవతాభ్యో
ధర్మాయ వీర్యవిదివేఽఖిలదేవతాభ్యః॥౧౬॥

ద్వారస్య వామపదకే మనవే పరేభ్యో
దద్యుచ్ఛ్రయైః (?) +శయనే విధినా బలిం తత్।
శాలాసు మణ్డపసభాస్వథ మాలికాయాం
మధ్యేఙ్గణం తు ముఖమణ్డపకే విమానే॥౧౭॥

ధాన్యేష్టకేష్టపదకేఽభ్యమరాన్త్య (మ? మాం) రతా-
నాహూయ గన్ధకుసుమాదిభిరర్చయిత్వా।
దత్త్వోదకం సుబలిమత్ర నిధాయ పశ్చాద్
దేయం జలం స్థపతినా విహితం చ ధూపమ్॥౧౮॥

తులసిసర్జ్జరసార్జునమఞ్జరీఘనవచాకపటోలసగుగ్గులుః।
త్రపుషహిఙ్గుమహౌషధిసర్షపాః కురవకోఽత్ర సదైవ సధూపరాట్॥౧౯॥

దదతి ధాన్యధనాని బహూన్యహో హరతి భూతపిశాచసరాక్షసాన్।

దహతి కూటభుజఙ్గమమక్షికాన్ మశకమూషికలూతికలూతకాన్॥౨౦॥

పశ్చాచ్చ పాత్రాన్తికపశ్చిమాంశే ధాన్యాస్తరే తక్షకసాధనాని।
సర్వాణి విన్యస్య బలిం చ దత్త్వా తేభ్యో వదేత్ సంగ్రహమధ్యమస్థః॥౨౧॥

నిరుజా ముదితా సధనా ప్రతికా యశసా మహతాద్భుతవీర్యయుతా।
సతతం నిరుపద్రవకర్మయుతా పృథివీ పతి జీవతు కర్మవిధే (?)॥౨౨॥

ధారానిపాతాత్ సలిలప్రకోపాద్ దంష్ట్రానిపాతాత్ పవనప్రకోపాత్।
అగ్నేశ్చ దాహాన్మపితాచ్చ చోరాద్ రక్షన్త్విదం సద్మ శివం చ మేఽస్తు॥౨౩॥

ఉక్త్వైవమేవమఖిలాన్యపి సాధనాని
స్థిత్వా ప్రణమ్య శిరసా స్థపతిః కరాభ్యామ్।
ఆదాయ తాని సకలాని తదీయబాహౌ
సమ్యజ్ నిధాయ విధినా స్వజనైః సభృత్యైః॥౨౪॥

సంగ్రాహ్య బన్ధుజనపుత్రసహాయకాద్యై
ర్గచ్ఛేత్స్వకీయభవనం ప్రతి తుష్టచేతాః।
సంన్యస్య సర్వమతతద్బలిశేషమన్నం
సమ్యక్షిపేత్సలిలకే గృహదేవతాభ్యః॥౨౫॥

అథ సమ్యగ్ గృహమార్జనే కృతే సితకుష్ఠాగరుచన్దనామ్బుభిః।
కలశోద్ధైరపి గన్ధసంయుతైర్మణిహేమామ్బుభిరత్ర సేచయేత్॥౨౬॥

అథ సిద్ధార్థకలాజశాలికాన్ భవనాభ్యన్తరతో వికీర్య ++।
ఉపదంశైర్యుతమష్టధాన్య++ ధనరత్నం గృహవస్తువేశ్య సర్వమ్॥౨౭॥

గృహపతి (గ? గృహి)ణీ సమఙ్గలౌ చ
సుజనసుభృత్యసుతానుజాభిధౌ (?)।
స్వభవనం గృహివస్తుసమగ్రకం
ప్రవిశతామ (వి? ను) చిన్త్య జగత్పతిమ్॥౨౮॥

ప్రీత్యా ప్రవిశ్య గృహవస్తు నిరీక్ష్య సర్వం
తౌ దంపతీ చ శయనేఽప్యుపవిశ్య పశ్చాత్।
సవ్యఞ్జనోదనమథో గృహిణీ గృహీత్వా
నిర్వర్తయేద్ గృహబలిం బలిశేషమన్నమ్॥।౨౯॥

స్వమూలాదాస్యై స్వకులానుగాం వై (?) గత్వాథ దేవద్విజతక్షకాదీన్।
ధనైశ్చ రత్నైః పశుభిశ్చ ధాన్యైః సన్తర్ప్య వస్త్రాదిభిరత్ర నిత్యమ్॥

స్వజనగురుజనాద్యైర్మిత్రభృత్యాదివర్గై-
రనుగతజనబృన్దైరత్ర భోక్తవ్యమాదౌ।
గృహపతిరపి పత్నీ తత్ర నత్వా గురూంస్త-
త్సుతజనమపి పాత్రైర్భోజనీయాన్ క్రమేణ॥3౦॥

అమ్భోభిః పూర్ణకుమ్భైః సఫలకదలికామఙ్గలైః పూగవృక్షై-
ర్దీపరైశ్వత్థపత్రైః సితతరకుసుమైః సాఙ్కురైః పాలికాభిః।
కన్యాభిర్మఙ్గలాభిర్యువతిభిరమలైర్విప్రముఖ్యైరుపేతం
ద్వారం తత్తోరణాఢ్యం గృహమనఘతరం వేశయేద్ వేశ్మనాథమ్॥3౨॥

సితవస్త్రజలప్రదీపపూర్ణం సితకుసుమామ్బరధారణం సుహృష్టమ్।
గృహపతిపురతో యథా వివాహే గృహిణికరగ్రహణం గృహప్రవేశే॥33॥

అదత్తబలిభోజనమదచ్ఛదమగర్భం
ద్విజస్థపతికాదిభిరతర్పితమతల్పమ్।
విశత్యపి గృహం యదాలమేవ హి విశత్యౌ (?)
విపత్పదవిమేయమతితుష్టహృదయః సః॥౩౪॥

అతిసన్తుష్టమనా గృహేశ్వరో యుతయోషిత్స్వజనప్రియానుగః।
స్వగృహం ప్రవిశేత్ ప్రవిశ్య (వి? చై)వం శుభవాగ్భిః పరిపూర్ణతర్ణకః॥౩౫॥

గ్రామాగ్రహారపురపత్తనకాదికానాం
దేయో బలిఝపటకే (?) చ విదిక్షు దిక్షు।
సభ్దౌ చతుష్కసహితే సురమన్దిరే చ
శ్రేష్ఠేకజాయనిలయేఽఖిలదేవతాభ్యః (?)॥౩౬॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే గృహప్రవేశో నామ
అష్టావింశోఽధ్యాయః।

అథైకోనత్రింశోఽధ్యాయః।

అథ వక్ష్యే రాజగృహం సంక్షేపాద్ బాహ్యనగరశిబిరయుతమ్।
త్రిచతుర్భాగే నగరే ప్రాచ్యాం వాప్యుక్తశాలాయామ్॥౧॥

నరపతిగృహమథ రాజ్ఞా దక్షిణతః పశ్చిమాంశే తు।
పూర్వే యోధకభవనం స్యాత్ సప్తనవాంశే ప్రతీచ్యాం తు॥౨॥

అబ్కురాదీనాం భవనం (శేనాసా? సేనేశా) నాం హి తత్రైవ।
విశ్వనృపైశ్వరభవనం మధ్యేవాసం త్రిభాగభాగేషు॥౩॥

నగరాంశవశాన్మానం హ్యేతద్దణ్డేన (సో? సం) వక్ష్యే।
సచతుశ్చత్వారింశచ్చతదణ్డే వేశ్మవిస్తారమ్॥౪॥

యుగవసుభానువికారైర్దణ్డైః క్షపయేత్ తతః క్రమశః।
ద్వాత్రింశద్దణ్డాన్తం వేశ్మవ్యాసం (తో? తథో) క్తానామ్॥౫॥

తత్తద్వేశ్మవిశాలామూర్ధ్వే సంవర్ధయేత్తు తథా।
సప్తచతుర్దణ్డయుతపఞ్చశతజ్యేష్ఠవిస్తారమ్॥౬॥

ద్వాత్రింశద్దణ్డాదాద్వాత్రింశన్మానమేవముద్దిష్టమ్।
జ్యేష్ఠాజ్యేష్ఠవిశాలమన్యేషామన్యదిష్టం స్యాత్॥౭॥

దైర్ఘ్యం వ్యాసద్విగుణం ద్విగుణం పాదోన (వా? మ) ర్ధకం పాదమ్।
ద్వాదశశాలాకారం చతురం వృత్తం తదాయతం శకటమ్॥౮॥

నన్ద్యావర్త్తం కౌక్కుటమిభకుమ్భం స్వస్తికం చైవ।
గోలాపఞ్చమృదఙ్గమగ్నిమితి హ్యేకమానయుతమ్॥౯॥

ఇష్టవ్యాసాయామం ప్రాగేవాలం విచిన్త్య కర్తవ్యమ్।
తస్మాద్ధీనం యత్తన్నిష్పన్నం వాస్తు యేన కేనాపి॥౧౦॥

అశుభమవనీపతేస్తత్ సతతం విపదాం పదం భవతి।
పౌరాణాం యద్వస్తు వర్ధితుమిచ్ఛేద్బహిస్తతస్తస్మాత్॥౧౧॥

ప్రాగుత్తరదిశి వృద్ధిః శస్తా పరితస్తు వా న్యాయ్యా।
ప్రాగఙ్గణమథ ముఖ్యం దక్షిణతో వాప్యథాఙ్గణం శ్రేష్ఠమ్॥౧౨॥

వేశ్మాభ్యన్తరమధ్యే దణ్డార్ధవ్యాసతుఙ్గపీఠం (స్యాత్)।
దణ్డేన బహిస్తస్మాత్ పీఠేనైవాత్ర ఏవ సహవేదీ॥౧౩॥

తద్వేద్యా దక్షిణతః పఞ్చకషడ్ఢస్తదణ్డకం నీత్వా।
క్షోణీభృతాం ప్రతిభవనం వేద్యాదపరే తు సూత్రమధ్యగతమ్॥౧౪॥

తద్వేద్యా ఉత్తరతస్తావన్మానం విహాయ తద్వేద్యా।
ప్రాక్సూత్రమధ్యగతం దేవ్యా ధామ్నస్తు తత్ర తత్రైవ॥౧౫॥

త్రిషోడశదణ్డా వా ద్వాత్రింశద్దణ్డమానకా వాపి।
సచతుర్వింశతిదణ్డాః షోడశదణ్డం తు వాథవా నీత్వా॥౧౬॥

నృపతిర్దైర్ఘ్యాయామం బహిః ప్రాకారత్రిహస్తవిస్తారమ్।
ఏకాదశకరతుఙ్గం తద్బాహ్యే సప్తహస్తమానేన॥౧౭॥

పరితః పన్థాస్త్రిస్రస్తస్మాన్నవదణ్డమాయా (వల్యా? మ)మ్।
వేశ్మావల్యా వృత్తం కూటతతి (సేత్వ? స్త్వ)ర్కదణ్డమానేన॥౧౮॥

సార్ధదశా (వ?ద)త్యుచ్చం తస్మాత్ పన్థా బహిస్తు నవహస్తైః।

తస్మాద్ ద్విషోడశభిర్దణ్డైర్మర్యాదిరేవ భిత్తిః స్యాత్ ॥౧౯॥

వ్యాసాత్ సపాదదణ్డం పఞ్చదశారత్నిభిస్తు తత్తుఙ్గః।
భిత్తేరభ్యన్తరతః పరితో మార్గస్త్రిదణ్డేన ॥౨౦॥

ద్వాదశ భవనం దణ్డాన్యథ రక్షావేశనాని యోజ్యాని।
భిత్త్యాభ్యన్తరతో వా బాహ్యాద్ వా మానయేదృఢతరతి (?) ॥౨౧॥

త్రిప్రాకారం త్రిపథం త్రిభాగయుగ్వీననృపభవనయుతమ్।
సచతుర్గోపురకాన్తం ముఖగోపురమున్నతం హి తత్రైవ ॥౨౨॥

నిమ్నం పశ్చిమవేశం ముఖ్యం స్యాత్ ప్రాఙ్ముఖం భవనమ్।
దక్షిణముఖమపి వ్యాలం నోదక్ప్రత్యగ్దిశి సుభద్రముఖమ్ ॥౨౩॥

పఞ్చముఖం త్వథ రాజ్ఞాం నేష్టం స్యాద్ వేశనం చయం తస్య।
రాజ్ఞాం శ్రీదేవీనామాలయకాన్తరాలయం కేచిత్ ॥౨౪॥

అథ మధ్యే వాఙ్గణకం శతపాదయుతా ప్రపా వా స్యాత్।
దక్షిణతో రాజగృహమభిషేకం స్యాత్ ప్రతీచీతః ॥౨౫॥

ఉత్తరదిశి భవనం స్యాద్ రాజమహిష్యాస్త్వనేకమేకతలమ్।
పశ్చిమదిగ్గతభవనం ప్రాఙ్ముఖమేవావనీపతేర్ముఖ్యమ్ ॥౨౬॥

పరితః పరిఖా బాహ్యే ప్రాకారాణ్యేవ ద్విత్రిదణ్డాని।
నవదణ్డవిశాలాన్తం పరిఖావిపులం సముద్దిష్టమ్ ॥౨౭॥

పరిఖాయా బహిరబహిర్మార్గవిశాలాస్త్రిదణ్డేన।
పరిఖామూలవిశాలం స్వవ్యాసాదష్టకేన భాగేన॥౨౮॥

గామ్భీర్యాద్ యుక్తివశాదాకృత్యా చైవ పాలికాభాసా।
భవనస్య బహిర్దేవ్యా యాని గృహాణ్యత్ర తత్ర యుక్త్యా తు॥౨౯॥

తాని చ దైవికభాగే సమ్యగ్ వక్ష్యేऽహమత్రాపి।
అన్తర్మణ్డలబాహ్యం తు దైవతాంశవశాద్ గృహమ్॥3౦॥

అర్యాంశే ద్వారహర్మ్యం స్యాచ్చన్ద్రే సూర్యేऽఙ్గణం భృశమ్।
(ప్ర?భృ)శే వ్యోమ్ని చ వృత్తం (స్యాత్) పూష్ణే హేమం సదక్షిణమ్॥3౧॥

శాలానాం విత(ధో? థే)రాక్షాదభూదఙ్గణకం విదుః (?)।
సేనావేశనహర్మ్యం తు యమభాగేऽతితుఙ్గవత్॥3౨॥

గన్ధర్వే నీడభా నృత్తయోగ్యా రఙ్గవిభూషితా।
విమానమన్దిరం వాపి శాలా వా హర్మ్యమేవ వా॥33॥

భృఙ్గరాజేऽశ్వశాలా (భ్యా? స్యాద్) వృషే చార్తవసూతికా।
పితరి స్థానహర్మ్యం స్యాద్ దౌవారికసువర్ణయోః॥3౪॥

జలలీలా విధాతవ్యా పుష్పదన్తే ఖలూరికా।
లవణం తత్ర విజ్ఞేయం మరీచాద్యంశతోచితమ్॥3౫॥

వరుణాసురశోషేషు మిత్రే స్యాచ్ఛఙ్కరాలయమ్।
రాజదేవీగృహం గర్భాగారదక్షిణవామయోః॥౩౬॥

గేహనృత్తరసాఙ్గాని మిత్రే సో(మా? ప)స్కరం గృహమ్।
అన్తర్వివృత్తవేశార్థం రోగాదిముపదాపణే (?)॥౩౭॥

వర్తమానాదికం చాపి శాలానాం పాదశాలకమ్।
నాగే సైరన్ధ్రిధాత్రీణాం ముఖ్యే కన్యాగృహం భవేత్॥౩౮॥

భైషజ్యం చాపి భల్లాటే మృగే సాంబాహికాగృహమ్।
రుచకాదిచతుశ్శాలావిమానం వాత్ర యోజితమ్॥౩౯॥

అభితో మజ్జనాగారముదీచ్యామాపవత్సయోః।
పానీయోష్ణోదకం ధామ యచ్చ ప్రాసాదవద్ బుధైః॥౪౦॥

స్వేష్టదైవతమీశానే జయన్తే చ విధీయతే।
మహేన్ద్రే భోజనస్థానం మహీధరమరీచయోః॥౪౧॥

సమ్భన్ధో వాత్ర కుర్వీత సభాపర్వతకూర్మవత్
ద్వారశ్చ భిత్తయః సర్వాః స్వామిపార్శ్వవశా(త్మనః? న్మతాః)॥౪౨॥

ప్రథమావరణే ప్రోక్తా ద్వితీయావరణే క్రమాత్।
ఇన్ద్రే మాతృగృహే ఛత్రభేర్యాదీనాం నివాసకమ్॥౪౩॥

శఙ్ఖకాహలతూర్యాణామన్యేషాం తత్ర సమ్మతమ్।

సత్యే దానార్చితే శాలా భృశే ధర్మోదకాలయమ్ ॥౪౪॥

పఙ్క్తౌలే జ్వలనాంశే తూలూఖలం చేన్ధనాదికమ్।
పూషాభాగే తు సాలీన్ద్రే వితథే వాజిశాలకమ్ ॥౪౫॥

పూర్వస్థాః పశ్చిమద్వారా దక్షిణ(స్థము? స్థా ఉ)దఙ్ముఖాః।
పశ్చిమస్థాః పూర్వముఖా ఉదక్స్థా దక్షిణాననాః ॥౪౬॥

సర్వే గృహస్య మార్గేణాన్తరితాః సద్మసమ్ముఖాః।
రాక్షసే శస్త్రశాలా స్యాద్ ద్వారశాలాథ వామకే ॥౪౭॥

వ్యాలకామీన్ద్రకాజాలిప్రభృతీనాం మూలీ (?) భవేత్।
ధర్మరాజోఽన్నపానాదికర్మణామాలయం భవేత్ ॥౪౮॥

మధ్యరఙ్గసమాయుక్తాం చతుశ్శాలాం సమాలిఖేత్।
సేనాపతేః ప్రశస్తే స్యాద్ గన్ధర్వాంశే (జ్వలా? జయా)వహమ్ ॥౪౯॥

భృఙ్గరాజసమాన్యా వాజితా వా శాలకా మతా।
వ్యాలకామీన్ద్రకాజాలిప్రకృతీనాం మృషా భవేత్ ॥౫౦॥

నిర్ఋుతౌ మాహిషం గేహం దౌవారికసువర్ణయోః।
దానశాలేక్షణాశాలాస్నానపీఠాదికే గృహే ॥౫౧॥

నాగే రుద్రాంశకే చైవ సాయతాదిషుకా భవేత్।
కన్యకానాం చ ధాత్రీణాం ముఖ్యాభాగే విమానకమ్ ॥౫౨॥

కఞ్చుకీనాం చ మాద్యూనామన్యత్ సామాన్యతో బుధైః (?)।
భల్లాటే సోమమార్గాంశే తృణాదీనాం నివాసకే॥౫౩॥

కుబ్జినీవామనీకన్యాషణ్డకీనాం తథాదితౌ।
ధాత్రీణాముదితౌ గేహమీశే పర్జన్యకే పదే॥౫౪॥

ఆ(ప్తశ్చై? పే చై)వాపవత్సే చ వాపీ కూపం చ దీర్ఘికా।
పానీయసదనం పుష్పోద్యానం తత్రైవ కీర్తితమ్॥౫౫॥

జయన్తే దక్షిణే శాలా దానశాలా సురేన్ద్రకే।
ధామ్నస్త్వభిముఖా సర్వా శాలా ప్రాగ్దక్షిణాన్వితా॥౫౬॥

ఇన్ద్రే శాస్త్రం రవౌ గానం స(ర్దే?త్యే) చాధ్యయనం భృశమ్
మహామహానసం వ్యోమ్ని గౌర్వత్సా పూష్ణి పావకే॥౫౭॥

వితథే లవణం చైవ వల్లూరస్థాయుచర్మణామ్।
రాక్షసే నాగవాసం చ చిత్రశిల్పాదిసాధకమ్॥౫౮॥

ధర్మాంశే దణ్డకావాసం శూర్పం వా లాఙ్గలం తు వా।
గన్ధర్వే భృఙ్గరాజే చ రసాదీనాం నివాసకమ్॥౫౯॥

మృష్టే దార్వన్తు(?) పిత్రంశే దానం దౌవారికే మతమ్।
సుగ్రీవే మల్లధామం స్యాత్ పుష్ప(గే? కే) యుగకోష్ఠకమ్॥౬౦॥

వారుణే యువరాజస్య శాలా వా (మా)లికా భవేత్।
హయేభసదనం చైవ పురోహితగృహం తథా॥౬౧॥

అసురే చేన్ద్రశాలా స్యాచ్ఛోషే శరభకాలయమ్।
ఖరోష్ట్రాయతనం రోగే భైషజ్యం చ ప్రకల్పయేత్॥౬౨॥

వాయౌ వాపి భవేద్ గోత్రనాగే పుష్కరణీ చ వా।
ముఖ్యభల్లాటయోర్హస్తివాజిశాలా విధీయతే॥౬౩॥

సోమే ప్రసూతికా చోపనీతికా చ ప్రవక్ష్యతే।
ఋభాదీన్యదితాశాలే జయన్తీదీర్ఘికాదికా॥౬౪॥

విహారారామభూమిః స్యాత్ తత్ర సాఙ్గణకా సభా।
ద్వితీయావరణే ప్రోక్తా సర్వేషా(భ్యా? మ)న్తరా(న)నా॥౬౫॥

వేశ్మనాం పురతః పార్శ్వే శేషరాజబలాబలమ్।
తద్బాహ్యే వణిజాదీనాం వాసపఙ్క్తిస్తు యుక్తితః॥౬౬॥

అపరే దీర్ఘికాయామం వాపీకూపాదికం క్రమాత్।
తత్రైవాన్తఃపురం మూలం భృత్యానాం వాసపఙ్క్తికమ్॥౬౭॥

సర్వత్ర దీర్ఘికారామవాపీకూపసమన్వితమ్।
నానాజాతిసమాకీర్ణం నానాస్త్రీజనసంయుతమ్॥౬౮॥

నానాశిల్పసమోపేతం షడ్బలైః పరిపూరితమ్।

ప్రాగుదక్ప్రాగవాక్కోణే శాలా హస్త్యశ్వవాసకా॥౯॥

నానావర్ణసమోపేతా నానాపణికయాన్వితా।
సర్వవర్ణయథారాజాస్వస్యనామ్నాభిధానకా(?)॥౨౦॥

నగరావృతసాలః స్యాద్ విశాలః స్యాద్ ద్విదణ్డకమ్।
కథ్యతే పఞ్చషట్సప్తహస్తైర్వా విస్తరం క్రమాత్॥౨౧॥

వ్యాసద్విత్రిగుణోత్సేధం బహిర్వాస్తుచయాన్వితమ్।
అభీప్సిత+తుర్వాత్రపరిపావప్రయోమతమ్ (?)॥౨౨॥

తద్బహిః శిల్పికోపేతం సర్వత్రై(వ) సమన్వితమ్।
సర్వేషాం సంప్రశస్తం స్యాజ్జహత్యల్పే చ గోపురమ్॥౨౩॥

స్వామ్యావాససమం బాహ్యగోపురం ప్రవిధీయతే।
అల్పత్వే స్వామివాసస్య తలాదేకోనమిష్యతే॥౨౪॥

నన్దరుద్రతలే మూలే సప్తభూద్వారగోపురమ్।
ఏకైకతలసంఖ్యాభిర్హీనమభ్యన్తరే క్రమాత్॥౨౫॥

విశేషేణ నరేన్ద్రేణ నరేన్ద్రద్వారముత్తమమ్।
రాక్షసాంశేఽథవా ముఖ్యా ద్వారపఞ్చత్రిభూమికమ్॥౨౬॥

పుష్పదన్తే చ భల్లాటే ద్వారం నీచతలాన్వితమ్।
సుగ్రీవాంశేఽథవా ముఖ్యే జయన్తే వితథేఽపిచ॥౨౭॥

పక్షద్వారం ప్రకర్తవ్యమేకద్వితలసంయుతమ్ ।
అష్టసాలం బహిఃసాలం సచ్ఛిద్రం చ సచక్రకమ్ ॥౭౮॥

విశేషేణ నరేన్ద్రాణామిన్ద్రభాగే తు మన్దిరమ్ ।
బ్రహ్మాంశమాశ్రితం వేశ్మ సర్వసమ్పత్సుఖావహమ్ ॥౭౯॥

సకలక్షితిపేన్ద్రాణామేకాదశతలం భవేత్ ।
నవభూమిర్ద్విజా(రాజ్ఞాం? తీనాం) నృపాణాం సప్తభూమకమ్ ॥౮౦॥

షట్తలం మణ్డలీకుడ్య పఞ్చభూమావరాజతే ।
వైశ్యానాం తు చతుర్భౌమం యోధసేనేశయోరపి ॥౮౧॥

ఏకాదిత్రితలాన్తం చ శూద్రాణాం ప్రవిధీయతే ।
సామన్తప్రముఖాదీనాం కారయేత్ పఞ్చభూమకమ్ ॥౮౨॥

యుగ్మం వాయుగ్మభూమం వా సర్వభూపేన్ద్రమన్దిరమ్ ।
రాజ్ఞాం స్త్రీణాం చ దేవీనాం యుగ్మం వాయుగ్మమేవ వా ॥౮౩॥

సదణ్డికం లుపారోహి ద్వినేత్రం ప్రస్తరాన్వితమ్ ।
మృణ్మయం తు తృణాచ్ఛాద్యమేకద్వితలసంయుతమ్ ॥౮౪॥

స్తూపివర్ణలుపాహీనం ప్రశస్తం సర్వజాతిషు ।

మిశ్రితాన్తరవర్ణానాం సంపదైశ్వర్యభోగినామ్ ॥౮౫॥

రుచకాదినివాసాంశ్చ యుక్త్యా తత్ర ప్రయోజయేత్।
అనుక్తం సర్వమత్రైవ యుక్త్యా తద్ యోజయేత్ సుధీః॥౮౬॥

సామాన్యేనోదితా రాజ్ఞాం రాజధానీ తు పణ్డితైః।
విశేషేణ నరేన్ద్రాణాం వక్ష్యే వేశ్మ సనాతనమ్॥౮౭॥

ప్రాకారో విపులో దణ్డపరిఖా ద్విత్రిదణ్డకైః।
వృత్తమార్గశ్చతుర్దణ్డైర్వింశదణ్డైర్గృహాబలిః॥౮౮॥

వేశ్యాలీలావృతో మార్గస్త్రిచతుర్దణ్డమానతః।
వప్రమార్గస్త్రిదణ్డం స్యాత్ ప్రాకారం పఞ్చహస్తకమ్॥౮౯॥

తస్యాపి పరిఘా ప్రోక్తా చతుర్దణ్డైకవిస్తృతా।
పరిఘాపరితో మార్గాశ్చాష్టయష్టివిశాలకాః॥౯౦॥

తతోఽష్టచత్వారింశద్భిర్విశ్వాపాలిరధావృతా।
తద్బహిః పరితో మార్గాః షట్సప్తతనురాదికమ్॥౯౧॥

చతుర్దణ్డం తతో విప్రప్రాకారం సప్తహస్తకమ్।
దణ్డేనైకేన విధృతం నాగపూరితబన్ధనమ్॥౯౨॥

అష్టదణ్డాదిసూర్యాన్తం పరిఘావిపులం భవేత్।
బాహ్యాభ్యన్తరమార్గం తు ప్రాకారవిపులం తథా॥౯౩॥

తద్బహిర్దశదణ్డేన సీమా సర్వజనాలయా।
ప్రాకారం వా సవాసం చ పరిఘాశ్చ సమీరితాః॥౯౪॥

వప్రః ప్రాకారమిత్యేవం వాస్తువిద్భిః ప్రశంసితమ్।
పఞ్చావరణకం శస్తావరుణా ద్విచతుష్టయైః॥౯౫॥

అన్తఃపరివృతం యుక్తియుక్తీతీక్ష్ణైనివేశయేత్(?)।

ఆత్తవిశాలాయామే పశ్చాంశేంఽశం ముఖేఽముఖే నీత్వా॥౯౬॥

శేషే షణ్ణవభాగే త్రింశతిపఞ్చాంశబ్రహ్మవస్తు స్యాత్।
తస్మిన్ శతపాదయుతం మణ్డపమన్తస్తు వేదికాపీఠమ్॥౯౭॥

అన్తరసంయుతయత్తత్ప్రాసాదో వా ప్రవాతతః పరితః।
పన్థాభాగస్తేన సమా దశఖలూరికా పరితః(?)॥౯౮॥

ద్వారచతుష్టయయుక్తా సౌష్ఠికకోష్ఠాన్వితా తథా శుభదా।
యుక్త్యాసనమిదముదితం తన్ముఖదేవాంశకే తు నవకే వా॥౯౯॥

ప్రాసాదాదిష్టాంశే దక్షిణతో రాజకత్వే వా।
ఉత్తరదిశ్యపి దిష్టం జ్యేష్ఠయువత్యాలయం తు తతః॥౧౦౦॥

ఆర్యపదే(హ్ని? ని)హితం తద్ద్వారకహర్మ్యప్రతీచ్యవితనమ్(?)।
శాలా వా హ్యభిషేకా సర్వవిచిత్రాన్వితా సభా తత్ర॥౧౦౧॥

కర్ణచతుష్టయకేఽన్త(ర్వృద్ధదృ?ర్ధృ)ఢపదయుక్తా సభా ఖలూరియుతా।
ప్రాగుత్తరదిశి సలిలం స్నానం దేవాలయం తు హోమాగ్రమ్॥౧౦౨॥

సేనాలోకనహర్మ్యం కూటం వా ప్రాగవాగ్దిశి యత్తత్।
పశ్చిమదక్షిణకోణే నృత్తకవాద్యాదిలీలయా చ సభా॥౧౦౩॥

ఉత్తరపశ్చిమకోణే వాసం స్యాద్ గీతకాదివనితానామ్।
ప్రాచ్యాం దిశ్యఙ్గణకం దుర్గాయా మేరుగోపురకమ్॥౧౦౪॥

ప్రాగుత్తరదిశి సలిలం తత్రక్రీడాఙ్గణం చ సభా తత్ర।
గ్రాసనపానాయతనం కుర్యాత్ స(మ్యక్ తు) లక్షణాభియుతమ్॥౧౦౫॥

తత్రాప్యగ్దక్షిణకోణే మధ్యాఙ్గణకాన్వితా సభా తత్ర।
రత్నాష్టాపదవస్త్రప్రభృతీనాం వాసమిష్టం స్యాత్॥౧౦౬॥

తత్పరదక్షిణకోణే మధ్యాఙ్గణకాదిసంయుతా చ సభా।

తద్బహిరావృతభాగే యత్ర స్వభవనాని తత్ర వనితానామ్॥౧౦౭॥

అపరే చారామయుతం వాసక్రీడాన్వితం తు తత్ సజలమ్।
ప్రత్యగుదగ్దిశి కోణే సర్వస్త్రీణాన్వితా(?) సభావాసమ్॥౧౦౮॥

అత్రానుక్తం సర్వం పూర్వవదిష్టం బహిస్త్వయస్వబహిః(?)।
ఏతత్ పద్మకముదితం రాజ్ఞామావాసకం మునిభిః॥౧౦౯॥

గృహీతవిపులాయామే స్థానీయాంశే తు మధ్యసమ్।
సకలే బ్రహ్మణః పీఠం వేదికాన్తం తు మణ్డపమ్॥౧౧౦॥

దక్షిణే చోత్తరే చైవ రాజదేవీగృహం భవేత్।
పశ్చిమే నృపతీశస్య మన్దిరం బహుభూమికమ్॥౧౧౧॥

ప్రాచ్యాం దిశ్యఙ్గణం మధ్యే ద్వారశోభాదిమణ్డితమ్।
ద్వారస్య పశ్చిమే ప్రాచ్యాదభిషేకాలయం భవేత్॥౧౧౨॥

ఏతత్పీఠపదే న్యాసం తస్మిన్ సాలం తు పూర్వవత్।
ఉపపీఠపదే తస్మాద్ బాహ్యే పూర్వాదిషు క్రమాత్॥౧౧౩॥

జయన్తే జానుభాగే చ భృశభాగేఽఙ్గణం భవేత్।
తన్మధ్యే ద్వారహర్మ్యం స్యాత్ త్రితలాదితలాన్వితమ్॥౧౧౪॥

అన్నం మహానసే కుర్యాద్ ద్వితలే మూలకోజకమ్।
తస్మిన్ పాదాంశమాశ్రిత్య ద్వారప్రాసాదయోగికమ్॥౧౧౫॥

యమే భృఙ్గే నృపే చైవ పిత్రంశే యోషితాం గృహమ్।
శుభగే నృత్తశాలా స్యాద్ వారుణే నృపమన్దిరమ్॥౧౧౬॥

శోషే చాన్తఃపురం వాయౌ వాపీక్రీడాసమన్వితమ్।
ముఖ్యే వాసం మహిష్యాస్తు శాలా వా మాలికా భవేత్॥౧౧౭॥

సోమభాగే తులాభారం హేమగర్భం తు తత్పరే।

దిత్యంశే హేమరత్నాని గన్ధాగారమిహోచ్యతే॥౧౧౮॥

తత్రైవ హస్తిశాలా స్యాదీశే వాపీ చ కూపకమ్।
వచోగేహం(?) తు తత్రైవ జలయన్త్రం విధీయతే॥౧౧౯॥

తత్ర తాలం చ మార్గం చ పూర్వవత్ పరికల్పయేత్।
స్థణ్డిలం తద్బహిర్భాగే పర్జన్యాంశే మహేన్ద్రకే॥౧౨౦॥

భానుసత్యాన్తరిక్షా వై వాఙ్గణం కారయేత్ సుధీః।
మహేన్ద్రాంశే భవేద్ ద్వారం చతుష్పఞ్చతలాన్వితమ్॥౧౨౧॥

తత్రైవ శఙ్ఖభేర్యాదితౌర్యశబ్దాదిచిత్రకమ్।
అనుక్తం పూర్వవత్ సర్వం పరితః ప్రవిధీయతే॥౧౨౨॥

పరమశాయిబాహ్యే తత్ తత్ప్రాచ్యామఙ్గణం భవేత్।
జయన్తాద్యన్తరిక్షాన్తమఙ్గణం కారయేద్ భృశమ్॥౧౨౩॥

అనుక్తం పూర్వవత్ సర్వం శ్యానాంశాదిక్రమేణ చ।
స్థానీయే తద్బహిర్భాగే ప్రాచ్యాం దిశ్యఙ్గణం భవేత్॥౧౨౪॥

అఙ్గణస్య తు విస్తారం దైర్ఘ్యద్విసప్తభాగికమ్।
ద్వారగోపురసంయుక్తం దుర్గాధామసమన్వితమ్॥౧౨౫॥

మహామహానసం తస్య ప్రాగ్దక్షిణగతం భవేత్।

తత్ర కర్మాన్తవత్సానాం లేఖనానాం తు కర్మిణామ్॥౧౨౬॥

దక్షిణే చాష్టభాగే తు నైవాఙ్గణమహాన్తరమ్।
అశ్వలీలార్ధకం వాథ గజలీలార్ధకం తు తత్॥౧౨౭॥

తత్రైవ తుఙ్గకూటం స్యాన్నిర్ఋుతౌ నృపమన్దిరమ్।
ఖలూరిం తద్బహిర్భాగే తద్బహిర్యోషితాం గృహమ్॥౧౨౮॥

వరుణే నృపవాం(మం? సం)స్యాద్ యోషితాం సజ్కరాలయమ్।

జలక్రీడా సభా వాథ మాలికా వాసమన్దిరమ్॥౧౨౯॥

వాయుభాగే తు వాపీ స్యాద్ విహారాశ్రమభూమికమ్।
సోమభాగే తులాభారం హేమగర్భం తు తత్పరే॥౧౩౦॥

ఈశదేశే శివా సర్వం యుక్త్యా తత్ర ప్రయోజయేత్।
తద్బహిర్నగరం వాథ శిబికం పూర్వవత్ క్రమాత్॥౧౩౧॥

ఏతత్సౌబలమిత్యుక్తం నామ్నా రాజేన్ద్రమన్దిరమ్।
అథ రాజ్ఞాం ప్రతిభవనం వక్ష్యే వై(శే?)కేన సంక్షిప్య॥౧౩౨॥

ఆత్తవిశాలాయామే తత్రోభయచణ్డితే తు మధ్య(ప?గ)తే।
బ్రహ్మాసనమథవాస్మిన్నభిషేకార్థసభాసు మణ్డపకమ్॥౧౩౩॥

తదపరభాగే భవనం తేన సహైవైషుసప్తనవతలకమ్।

పృష్ఠే తద్ద్వికపార్శ్వే చాఙ్గణయుక్తా ఖలూరికాంశేన॥౧౩౪॥

భోజనభోజ్యాలయకా నృపతేర్వాఞ్ఛావశాదబహిః।
తత్త్రాగుత్తరకోణే మజ్జనశాలా చ దేవగృహమ్॥౧౩౫॥

పురతోఽఙ్గణమురువిపులాయామోపేతం నవాంశేన।
ప్రాగివ తత్ర ఖలూరీ కర్తవ్యా మధ్యదేశయుతా॥౧౩౬॥

ద్వారం ద్విత్రితలాఢ్యం తస్మిన్ భేరీ నిధాతవ్యా।
మణ్డపముఖమిహ భవనం పార్శ్వే పోతస్య పార్శ్వకర్తవ్యా॥౧౩౭॥

.... యద్యద్ద్వారే ప్రయోగికే నృపతేః।
త్రిద్వికపార్శ్వేఽఙ్గణకే గోలాదీనాం హి హారస్థా॥౧౩౮॥

ప్రాగుత్తరదిశి కోణే భవనం స్యాన్మూలకోశగృహమ్।
తదపరభాగే వస్త్రప్రభృతీనామాలయస్థలం కుర్యాత్॥౧౩౯॥

ద్వారస్యోత్తరపార్శ్వే పానీయోష్ణోదకాలయం కుర్యాత్।

(కుర్యాద్) వచనాలయకం సర్వద్రవ్యాలయం తు తత్రైవ॥౧౪౦॥

ద్వారస్య దక్షిణదిశి (త)త్రాదివాసకం కుర్యాత్।
తద్దక్షిణదిశి గన్ధప్రభృతీనామాలయం కుర్యాత్॥౧౪౧॥

ప్రాగ్దక్షిణతటకోణే భవనం స్యాన్మూలకోశగృహమ్।

రాక్షసభాగే తత్ (తు?)తత్పశ్చిమభాగే ద్విపేన్ద్రమన్దిరకమ్ ॥౧౪౨॥

తత్పరదక్షిణకోణే శైవస్థానం సరత్న హేమగృహమ్।
తత్రత్యగుదక్కోణే దానాధ్యయనార్థకాలయం కుర్యాత్ ॥౧౪౩॥

ప్రాయఃప్రయోగద్వారం....శతే తు నీచం తత్।
ద్వారస్యో(ద? భ)యపార్శ్వే సారద్రవ్యాలయం తు కూటగృహమ్ ॥౧౪౪॥

తత్రైవ హస్తిశాలా సర్వౌషధిశస్త్రశాలా స్యాత్।
అన్యత్సర్వం నృపతే(రిచ్ఛావశతః) ప్రకర్తవ్యమ్ ॥౧౪౫॥

అథ నృపేశగృహం చ ముఖాఙ్గణం పరియుతం హి భవేన్ముఖమణ్డపమ్।
అపిచ భోగగృహం తు నివారణం నృపతివాఞ్ఛితిగృహా ++++(?) ॥౧౪౬॥

తద్దక్షిణతః పార్శ్వే ద్విష్టట్పదకే మహాఙ్గణం (దీహ్యవ?దివ్యమ్)।
తస్మిన్ పశ్చిమభాగే మణ్డపమథ మాలికా వాథ ॥౧౪౭॥

శాలా తదుభ (వప?యపార్శ్వే) అభితః స్నానం చ మ(ణ్డపం చ) స్యాత్।
అఙ్గణకదక్షిణకే సర్వద్రవ్యాలయాన్తమేవ స్యాత్ ॥౧౪౮॥

వేశనపరికామీన్ద్రకాత్కూటశాలావిచిత్రితం పురతః(?) ॥౧౪౮ ౧/౨॥

పురతో భవనాఙ్గణయోరద్వికపార్శ్వభాగతః పరితః (?)।
అపరో స్త్రీవాసావాసాఙ్గణకం మాలికాభిధాపఙ్క్తిః ॥౧౪౯ ౧/౨॥

భవనస్యోత్తరపార్శ్వే తత్ర మహిష్యాలయం తు తత్తుఙ్గః।
భాగం తత్రైకపార్శ్వం రాజ్ఞాం స్త్రీణాం చ మా(గ్రహ?లికా)పఙ్క్తిః॥౧౫౦॥

తత్రైవ కన్యకానాం వాసం వసుధాత్ర కుబ్జకాదీనామ్।
ఏకద్విత్రిభిరంశైర్దక్షిణతశ్చోత్తరక్రమశః॥౧౫౧ ౧/౨॥

తత్రోద్యానవిశాలం సాలం కుర్యాత్ తు తత్ర బహిరేవ।
తత్రైవోత్తరభాగే యత్ర యుతా సమ్మతా జలక్రీడా॥౧౫౨ ౧/౨॥

తత్ర చ సలిలావాసం(స్యాద్) నృపతేర్దీర్ఘికా చైవ।
అపరే నృపతేశ్చ గృహం స్త్రీణాం స్యాదేవ సఙ్కరా శాలా॥౧౫౩॥

ప్రాగుత్తరదిశి బాహ్యే నవ స్వేష్టదేవతాశ్చ గృహమ్।
తత్రాగ్రాయణశాలా పుష్పోద్యానా(దీ?)ని (చ?) కూపం స్యాత్॥౧౫౪॥

ప్రాచ్యాం తు మహాఙ్గణకం త్రింశద్భాగైర్విధాతవ్యమ్।
సమహేన్ద్రద్వారం తత్ త్రితలం వా గోపురం చతుఃస్థలకమ్॥౧౫౫॥

....జాసరస్వతీసద్మాన్తాన్యేతాని ద్వారదక్షిణతః।
అభ్యన్తరముఖయుక్తాన్యేద్వితయత్రేఖభౌమాని (?)॥౧౫౬ ౧/౨॥

తత్రాపి శఙ్ఖభేరిప్రభృతీనామాలయం తు స్యాత్।
తద్దక్షిణతో దభ్రం మహానసం సర్వరక్షయుతమ్॥౧౫౭ ౧/౨॥

అఙ్గణదక్షిణభాగే ద్వారం స్యాదేవ ద్విత్రితలసహితమ్।

ద్వారస్యోభయపార్శ్వే లేఖకయోస్తత్ ఖలూరీ స్యాత్॥౧౫౮ ౧/౨॥

అఙ్గణకోత్తరపార్శ్వే కర్తవ్యా చైవ (దృనుకాచ?) సభా।
దక్షిణముఖగతసహితా సర్వవిచిత్రా మనోహరా తుఙ్గా॥౧౫౯॥

తదపరభాగేషూ.... శస్త్రానన్తు గీతకాదిసహః(?)।
అన్యత్సర్వం నృపతేరిచ్ఛావశతః ప్రకర్తవ్యమ్॥౧౬౦ ౧/౨॥

వేశ్మావధూవిహితతుఙ్గవిశాలమూలం
(స్యా? సా)లం శిలాభిరథ చేష్టకయా (ప్రయోజ్యమ్)।

తద్బాహ్యతః పరిఘయాన్వితమిష్టకాద్యై-
ర్యుక్తం +++మితి వేశ్మవరం హి నామ్నా॥౧౬౧ ౧/౨॥

ఆవాహనోద్వాహనతోయకర్దమై-
ర్ఘషైర్జలూకాభిరనేకసర్పకైః।
పద్మారిభూకణ్టకమత్స్యకచ్ఛపైః
(కులీ)రశఙ్ఖైః పరిఘా సమన్వితా॥౧౬౨ ౧/౨॥

వాసాగ్నినాలమ్బనకుడ్యసంయుతా
జలైర్లతాభిః పరిపూర్ణపత్రికా।
అభ్యన్తరప్రార్థనతోన్నతాన్వితా
చిత్రాన్వితాభి(స్త్రిర)నేకయన్త్రకమ్॥౧౬౩ ౧/౨॥

ఏవం దుర్గే రాజవే (శ్మన్య? శ్మాని) కుర్యాద్

బాహ్యేఽబాహ్యేఽభ్యన్తరే తత్క్రమేణ।
సర్వే రక్షా భూపతీనాం జనానాం
తస్మాత్ త(స్యా? స్మా)ద్ బాహ్యతః షడ్బలం తత్॥౧౬౪ ౧/౨॥

స్థానీయమాహుతం వై(వ?)పరమం యాత్రామణిస్తథా విజయః।
నగరం చతుర్విధం హి ప్రోక్తం తజ్జ్ఞైర్నరేన్ద్రాణామ్॥౧౬౫ ౧/౨॥

తత్కులమూలనృపేశైర్జనపదమధ్యేఽభ్రంస్థితస్థానమ్।
సతృణజలోర్వీగర్భం నగరం స్థానీయమితి కథితమ్॥౧౬౬ ౧/౨॥

ప్రభుమన్త్రోత్సాహా(ఖ్యై)ర్యుక్తం శక్తిత్రయవరావనిపేః।
తృణభూజలగర్భయుతం నద్యావారహ్యాయుక్తం చ(?)॥౧౬౭ ౧/౨॥

నన్యాన్నజజాతురత్నచ్చాగమ్మత్యుచ్యతే పరైర్నగరమ్ (?)।
ఆరభ్యాపకయుక్తం సతృణం సంగ్రామయాత్రకే విహితమ్॥౧౬౮ ౧/౨॥

సంగ్రామం తదభీష్టం విజయం యుక్త్యాణితయద్గర్భమ్(?)।
గర్భత్రయైరుపేతం విజయమితి ప్రోచ్యతే ప్రాజ్ఞైః॥౧౬౯ ౧/౨॥

మహతి వేశ్మ(ని) వాన్వితకార్ముకైర్భవనమత్ర విగృహ్య తతః పరమ్॥
పరివృతం సకలం హి యథాపురా భవతి శేషమశేషబలా(ర్ధ?ర్ధద)మ్॥౧౭౦ ౧/౨॥

త్రిహస్తాద్య(ష్ఠ? ష్ట)హస్తాదివృద్ధ్యా పఞ్చాన్తరజ్గికా।
పఞ్చైవ భక్తయస్తాభిర్హస్తిశాలా విధీయతే॥౧౭౧ ౧/౨॥

షణ్ణవేతి చతుస్సప్తత్రిపఞ్చైరితి కీర్తితాః।
భక్తయస్త్రివిధా శాలా విస్తారాయామతః క్రమాత్॥౧౭౨ ౧/౨॥

అల్పత్వే తు మహత్త్వే తు యథా యోగ్యం తథాచరేత్।
ముఖశాలైశ్చ భక్త్యా తు మధ్యే విస్తారనిర్గతా॥౧౭౩ ౧/౨॥

శయనస్థానకం భక్త్యా దక్షిణే ప్రవిధీయతే।
రాజాదనో మధూకశ్చ ఖదిరః ఖాదిరస్తథా॥౧౭౪ ౧/౨॥

తిన్త్రిణీ చార్జునీ చైవ స్తమ్బంకం పిశితః శమీ।
క్షీరిణీ పద్మకాద్యా స్తే శాలాస్తమ్భా గతాస్య చ(?)॥౧౭౫ ౧/౨॥

సప్తాష్టనవహస్తోచ్చమవగాహాదుప+యా।
విస్తారస్తు విశాత్వాస్యాదవగాహౌ యథాబలమ్ (?)॥౧౭౬ ౧/౨॥

శాలాస్తమ్భా ఇమే ప్రోక్తా విటపాభశిఖాన్వితమ్।
సువృత్తే హస్తినః స్తమ్భ స్త్వేకహస్తవిశాలతః॥౧౭౭ ౧/౨॥

త్రిపా(ద్యో?దో)చ్చార్ధహస్తో వా విస్తారం త్రివిధం స్మృతమ్।
చన్ద్రభాగేఽష్టభాగేన హీనాగ్రస్తారకాన్వితమ్॥౧౭౮ ౧/౨॥

శాలావ్యాసే తు పఞ్చాంశం నీత్వా పృష్ఠే త్రియంశకమ్।
ఆపాదం షోడశాంశే తు వామేఽష్టాంశవ్యపోహతమ్॥౧౭౯ ౧/౨॥

స్థాపయేత్తు తదాలానాన్ పూర్వోక్తాంశ్చ సమన్వితమ్।

అనుపాదార్ధమానేనం భిత్త్యుత్సేధో విధీయతే॥౧౮౦ ౧/౨॥

తదూర్ధ్వే కటకచ్ఛాద్యం ఘాటనోద్ఘాటనక్షమమ్।
వితస్తిర్గోస్తనం పశ్చాత్ స్థాపయేద్ బహిరాననమ్॥౧౮౧ ౧/౨॥

కారయేద్ధస్తమానేన ఫలకాప్రస్తరం తలమ్।
శిలాభిర్వేష్టకాభిర్వా ప్రస్తరం నైవ కారయేత్॥౧౮౨ ౧/౨॥

మూత్రద్వారయుతం లబ్ధద్వారయుక్త్యా క్రమాన్వితమ్।
అన్యత్సర్వం యథాయుక్తి తథా కుర్యాద్ విచక్షణః॥౧౮౩ ౧/౨॥

నవాష్టసప్తషట్పఞ్చహస్తే పఞ్చవిసారిణి।
త్రయభక్త్యాద్ర్యేకవింశద్భక్త్యాన్తాయామమీరితమ్॥౧౮౪ ౧/౨॥

చతుర్ముఖచతుశ్శాలా సప్రగ్రీవాశ్చ సాలకాః।
దశద్వాదశహస్తైర్వా స్తమ్భవ్యాసం ప్రకీర్తితమ్॥౧౮౫ ౧/౨॥

త్రిచతుఃపఞ్చషడ్ఢస్తైః కుడ్యోత్సేధం విధీయతే।
అభిన్నానాం తు భిన్నానాం భిత్తిబన్ధం యథేష్టతః॥౧౮౬ ౧/౨॥

నేత్రభిత్తౌ చ పృష్ఠే చ జాలకం స్యాద్ గృహే గృహే।
గృహాన్తే కర్ణధారా స్యా(త్త?)త్తదదర్భా వయోచితాః(?)॥౧౮౭ ౧/౨॥

అయుగ్మవంశవిస్తీర్ణాః ఫలకైః ప్రస్తరం తలమ్।
మూత్రచ్ఛిద్రసమాయుక్తం సారదారుమయైర్దృఢమ్॥౧౮౮ ౧/౨॥

ప్రత్యేకం తురగస్థానమేకభిత్తిస్వవేశనమ్।
సారదారుమయం కీలం ద్విసప్తాఙ్గులదైర్ఘ్యకమ్॥౧౮౯ ౧/౨॥

ద్విత్ర్యఙ్గులం తు విస్తారం సూచికాగ్రసమన్వితమ్।
పశ్చాద్ బన్ధోఽగ్రబన్ధే తు యోజయేద్ దృఢఖాతవత్॥౧౯౦ ౧/౨॥

మయూరవానరాదీనామాలయం శుకపఞ్జరమ్।
చిత్రం గోయుగ్మగోవత్సపానధాన్యధనాలయమ్॥౧౯౧ ౧/౨॥

వస్త్రరత్నాయుధద్యూతకర్మాన్తావరణాలయమ్।
దానభోజనశాలా చ యాగశాలా సదక్షిణా॥౧౯౨ ౧/౨॥

దక్షిణం పఞ్జరావాసం యథాస్థానం ప్రయోజయేత్।
ఉద్యానే చాపి వాస్థానే స్థానమణ్డపమిష్యతే॥౧౯౩ ౧/౨॥

కూటాగారం తు వా వృత్తశాలాయాం వృషభస్య తు॥౧౯౪॥

ఉత్తుఙ్గకుడ్యా నృపమన్త్రశాలా
పూర్వాపరవ్యామయుతా మనోజ్ఞా।
సభా చ వా చావృతకుడ్యహీనా-
తిదూరతః ప్రేక్షణకర్మయోగ్యాః॥౧౯౫॥

కూటాకారం తు వా తస్మింస్తతః పశ్చిమతో దిశి।
రాజ్ఞాం సింహాసనం యుక్త్యా ప్రాఙ్ముఖం కల్పితే యథా॥౧౯౬॥

తత్పూర్వదక్షిణే భాగే మన్త్రిణాం చాసనం భవేత్।
దూతస్య ప్రాగుదగ్భాగే ప్రశస్తాసనముత్తరే॥౧౯౭॥

సేనాపతేస్తద్దక్షిణ్యే సర్వం నాలిసమాన్తరమ్।
పఞ్చాన్దేకాఙ్గలీకామనోజ్ఞామన్త్రనలినకా(?)॥౧౯౮॥

మన్త్రేణైకేన సుషిరా ముకులాగ్రద్వయాన్వితా।
వ్యాసాయామే తు పఞ్చాంశషడంశైకాంశద్వ్యంశకైః॥౧౯౯॥

మధ్యేఙ్గణం తదావృత్తం స్తనమాత్రోచ్చభిత్తికమ్।
వృత్తోపలం తు తన్మధ్యే ప్రాగుదగ్జలపాత్రకమ్॥౨౦౦॥

కేశక్షాలనపర్యఙ్కం తద్దక్షిణగతం భవేత్।

ప్రాగుదగ్ద్వారసంయుక్తా తథా మణ్డపమాలికా॥౨౦౧॥

ప్రాసాధికాసనం మిత్రే సుదృశాం స్థానమణ్డపమ్।
పఞ్చాది పఞ్చ(పా? మా)న్తం వా వ్యాసం తత్రోజసంఖ్యయా॥౨౦౨॥

సభామణ్డపశాలానాం సామాన్యమిష్టదైర్ఘ్యకమ్।
పఞ్చాదశకరవ్యాసం త్రిసప్తారత్నిదైర్ఘ్యకమ్॥౨౦౩॥

సైకద్వాదశహస్తాన్తం చూల్యన్తాదిమనోహరమ్।
శాలాభిషేకయోగ్యా సా కర్తవ్యా ప్రాగివాననా॥౨౦౪॥

తదఙ్గమధ్యమే రఙ్గసంయుక్తా చ సభా భవేత్।
మణ్డపం దక్షిణే రాజ్ఞాం తదుదీచ్యాం దిశి క్రమాత్॥౨౦౫॥

పద్మాభిషేకసంవాసం ధామం తత్ర ప్రయోజయేత్।
పఞ్చసప్తనవారత్నివ్యాసతార(త్తి? ద్వి)వైదికమ్॥౨౦౬॥

త్రిచతుష్పఞ్చభాగం వా వేదికోదయమీరితమ్।
వేదికోదయపాదోచ్చం స్వవ్యాససమమిష్యతే॥౨౦౭॥

అన్తఃస్తంభసమాయుక్తం త్యక్తమధ్యస్థపాదకమ్।
ద్విషడ్భిరష్టమాత్రం తు త్రిష్షడఙ్ఘ్రివిశాలకమ్॥౨౦౮॥

ఏకభక్త్యావృతం తత్ర జాలం తద్వద్బహిః ప్రభమ్।
తులాభారార్పకం కూటం మణ్డపం వా ప్రభా భవేత్॥౨౦౯॥

త్రిహస్తం తోరణస్తమ్భం దైర్ఘ్యం వాసం దశాఙ్గులమ్।
నవాష్టసప్తమాత్రం వా పృష్ఠభాగశిఖాన్వితమ్॥౨౧౦॥

వస్తుమధ్యే నిధాతవ్యం దక్షిణోత్తరగం యథా।
తోరణాన్తరముత్సేధం సమమేవ విధీయతే॥౨౧౧॥

నివిష్టవిష్టకం మధ్యవక్రతుణ్డసమన్వితమ్।

పూర్వాపరాయతం భర్తృతులాన్తాదచలం చరేత్॥౨౧౨॥

తులాన్తరకరారాణాం మహారాజస్య యోగ్యతామ్।
కీలితం వితలం మధ్యే కుణ్డలం సారదారుజమ్॥౨౧౩॥

యోజయేద్ వక్రతుణ్డేన యథాబలసమన్వితమ్।
త్యక్త్వా తు షణ్ముఖాత్ షణ్డాదేవం తు ఫలకాసనమ్॥౨౧౪॥

తత్సమాఙ్గమితాలిమ్బ్రి శృఙ్ఖలాబలసంయుతమ్।
వకతుణ్డద్వయం ద్విద్విభూతం యత్నేన యోజయేత్॥౨౧౫॥

వస్తునశ్చ చతుర్దిక్షు ప్రాఙ్ముఖస్య చ తోరణమ్।
స్తమ్భం విష్టం తులామాత్రం కుర్యాత్ సారాఙ్ఘ్రిపైః శుభ్రైః॥౨౧౬॥

వస్తుమధ్యగతం బాహ్యే పరితస్తత్ప్రభా భవేత్।
తత్సమం వరివశ్చాపి(?) తద్బాహ్యే యోజయేద్ బుధః॥౨౧౭॥

ఔదుమ్బరవటాశ్వత్థన్యగ్రోధాస్తోరణం భవేత్।
పీతం రక్తం తథా శ్వేతం నీలం కుర్యాద్ ధ్వజం క్రమాత్॥౨౧౮॥

తులాసమం తత్ సముపేత్య భూపతేః
సుఖం సమాస్తామమరేన్ద్రదిఙ్ముఖమ్।
సమీక్ష్య రాశిం నిజహేమసఞ్చయం
విరాజనావర్ధనదో యథా భువి॥౨౧౯॥

హేమగర్భయుతం సప్తనవరత్నాపభిత్తికమ్।

వ్యాసేన చతురశ్రా సా వ్యాసతుల్యోచ్ఛ్రితా తలాత్ ॥ ౨౨౦ ॥

దశద్వాదశమాత్రైర్వా స్తమ్భవ్యాసం ప్రకీర్తితమ్ ।
వృత్తో వా చతురశ్రో వా చావగాహేద్ యథాబలమ్ ॥ ౨౨౧ ॥

త్రిహస్తావృతాభిత్తిః స్యాద్ దణ్డోత్సేధం స్వవేదికా ।
స్తమ్భాగ్రన్థోఽన్తరావిష్టద్వ్యష్టద్వయవిభూషితా ॥ ౨౨౨ ॥

లుపారూఢాగ్రవిస్తారం సమోత్సేధాః ప్రశంసితాః ।
సప్తహస్తద్విహస్తాదివ్యాసోత్సేధేన వేదికా ॥ ౨౨౩ ॥

పఞ్చహస్తద్విహస్తేన వ్యాసోత్సేధేన వా భవేత్ ।
సభామధ్యే నిధాతవ్యం తన్మధ్యే చ వటక్రియా ॥ ౨౨౪ ॥

బహిర్జాలకకుడ్యం స్యాత్ తద్బాహ్యే చ ప్రభా భవేత్ ।
సభా నీవ్రసముత్సేధో విశాలా దణ్డమానతః ॥ ౨౨౫ ॥

త్రయోవింశతిహస్తేన తద్బహిః పరిఘా భవేత్ ।
చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారం తోరణం క్షీరపాదపైః ॥ ౨౨౬ ॥

సోపానం యోగ్యదేశే తు చతుర్దిశి విధీయతే ।
ద్వారతుల్యోన్నతవ్యాసం నిర్గమద్వారతోరణమ్ ॥ ౨౨౭ ॥

స్తమ్భాగ్రస్తోరణావిష్టకంసాదిష్వష్టమఙ్గలమ్ ।
చక్రవర్తిశిఖోపేతా ద్వారే ద్వారే ప్రయోజయేత్ ॥ ౨౨౮ ॥

చిత్రాన్వితపతాకాశ్చ భేరీశ్రీకుమ్భదీపికాః।
నన్ద్యావర్తేన చాష్టౌ తు సర్వేషామష్టమఙ్గలమ్॥౨౨౯॥

ద్వారద్వయోఽచ్ఛ్రితం శాలారక్ష్యవాసం యథాబలమ్।
తద్బహిర్జనచారేణ బాహ్యే రక్షా ప్రకీర్తితా॥౨౩౦॥

రాజేచ్ఛయా కుమార్యా తద్దేవ్యా కుల్యావిమానకమ్।
మాలికాన్తే చ భూమా వా యోజనీయా మనోభవా॥౨౩౧॥

యత్రోచితం నృపతిచిత్తవశాద్ విమానం
సారాలిభోగభవనం చ నివారణం చ।

కుడ్యం గజాశ్వనిలయం యువతీనివాసం
కర్తవ్యనాద్యనిఖిలం నగరం చ యుక్త్యా॥౨౩౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే రాజవేశ్మవిధానో నామ-
ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః।

అథ త్రింశోఽధ్యాయః।

ద్విజనృపవణిజాం వా సద్మనాం శుద్రకాణా-
మభిముఖవినివేశద్వారతారం చ తుఙ్గమ్।

పృథగథ నిజభేదం మణ్డనం చాపి నామ్నా
సుఖమనుగతబుద్ధిర్వస్తువాక్యం మునీనామ్ ॥౧॥

త్రివితస్తివిశాలం స్యాద్ దైర్ఘ్యం సప్తవితస్తికమ్।
విస్తారాయామతస్తస్మాత్ షడ్ద్వాదశకరాగ్రజే॥౨॥

వృద్ధ్యా త్రిపఞ్చసైకేషు షడ్వితస్త్యన్తకానిభిః(?)।
పఞ్చవింశతిమానాని ద్వారతారోదయాని హి॥3॥

తదాద్యశయనీయస్య గృహస్య ద్వాదశైవ హి।
సమావృతఖలూరీణాం తాని చోక్తాని పణ్డితైః॥౪॥

నగరగ్రామదుర్గాణాం ద్వాదశోక్తాని వేశ్మనామ్।
విస్తారద్విగుణోత్సేధం షణ్మాత్రం సాధికం భవేత్॥౫॥

నవమాత్రాధికం వాథ సర్వేషాం సముదీరితమ్।
సషణ్మాత్రద్విభాగం చ సత్రిమాత్రద్వితాలకమ్॥౬॥

ద్వితలం క్షుద్రమానం చ త్రివిధం పరిపఠ్యతే।
స్వవ్యాసద్విగుణోత్సేధం షణ్మాత్రం వా ద్విమాత్రకమ్॥౭॥

అధికం శుభదం చారం విప్రాదీనాం గృహే మతమ్।
స్తమ్భాయామాష్టభాగే తు షష్ఠాంశం తు తత+తి॥౮॥

నీచమధ్యేత్యపి ద్వారం భూమౌ భూమౌ విధీయతే।

వ్యాసద్విగుణతుఙ్గం తు నేష్టతారం నృణాం గృహే॥౯॥

స్తమ్భాయామాష్టభాగేన తుఙ్గద్వారం సురాలయే।
నన్దపఙ్క్త్యంశహీనం వా విస్తారం స్యాత్ తదర్ధతః॥౧౦॥

++++వశాద్ భూమౌ భూమావత్ర విధీయతే।
విపాదపాదవిస్తారా సార్ధో వా యోగవిస్తరా॥౧౧॥

స్తమ్భవ్యాససమో వాపి తదర్ధవలయద్ధనమ్(?)।
త్రిపాదం చోత్తరాధస్తా+++న్తస్య వాజనమ్॥౧౨॥

త్రిచతుష్పఞ్చషడ్భాగే భాగేన స్తమ్భవైపులమ్।
కవాటబహలం ప్రోక్తం దేవద్విజమహీభృతామ్॥౧౩॥

ద్వికవాటవిశేషేణ ఏక ఏవ ప్రకీర్తితః।
సామన్తప్రముఖాదీనాం ద్వికవాటం ప్రశస్యతే॥౧౪॥

సార్ధవేదేషుపాతాలనన్దరుద్రకరాన్వితా।
ఉచ్చాని తాని తల్పాని వేశ్మాభ్యన్తరతోలీన్ద్రః(?)॥౧౫॥

గుల్పార్ధవిమలార్ధం తు కిఞ్చిత్తీవ్రం యథాబలమ్।
వేశ్మాభ్యన్తరతల్పోచ్చే త్రిచతుష్పఞ్చభాగికే॥౧౬॥

ద్విత్రివేదాంశతుఙ్గం తత్సరదపంపూర్వవర్తితి(?)।
యుగ్మే మహత్తరేఽల్పే చ దక్షిణస్థే కవాటకే॥౧౭॥

విపులే చాయతే తస్మింస్త్ర్యంశే పఞ్చాంశకేతుకే।
ఉపరిష్టాదధస్తాత్తు పార్శ్వయోస్త్ర్యంశమంశకమ్॥౧౮॥

త్యక్త్వా శేషం ప్రవేశేన యదావారం తదుచ్యతే।
యథాబలం యథాశోభమధఃపట్టైర్దృఢీకృతమ్॥౧౯॥

మధ్యే మహత్తరే హీనే యోగ్యవ్యాసకలాన్వితమ్।
త్రిచతుఃపఞ్చషణ్మాత్రం వ్యాసార్ధం ద్విత్రియంశకమ్॥౨౦॥

సత్రిపాదత్రిభాగైకనభాజనవికాసమమ్(?)।
బాహులీ దశమాత్రా స్యాద్ధస్తిహస్తాద్విశాలి వా॥౨౧॥

వితస్తీనాం విధాతవ్యం నేత్రం యాముద్గపాణివత్(?)।
అయుగ్మఫలకం గ్రాహ్యం మధ్యసన్ధివివర్జితమ్॥౨౨॥

తల్పస్య భేషణీ చైతే మధ్యం త్యక్త్వా సమాహితే।
కవాటయుగలోపేతే యథాబలమభేషణీ॥౨౩॥

అథ తల్పఘనస్యాన్యఘనాద్ ద్విగుణవిస్తృతా।
దణ్డత్రిపఞ్చసప్తైవ నవైకాదశసంఖ్యయా॥౨౪॥

అశ్వస్కన్ధనఖా హస్తేఽశ్వత్థపత్రాగ్రసన్నిభా।
స్వస్తికాభాస్తు ఘటికా మిర్ణకా వాథవా మతా॥౨౫॥

శ్రీముఖైర్వామదణ్డైశ్చ పిఞ్జరీర్గలకార్గలైః।
క్షేపణైః సర్వపత్రైశ్చ గుచ్ఛగైర్వనకైస్తథా॥౨౬॥

గుల్పైరన్తర్గతైర్గ్రామ్యైర్వాలాభైర్మధ్యకుణ్డలైః।
విషాణపరిఘాక్షుద్రదణ్డైర్యుక్తం కవాటకమ్॥౨౭॥

ఇన్ద్రనీలసమోపేతం సర్వచిత్రమనోహరమ్।
అథవాసాన్యలోహైశ్చ యుక్త్యా తత్ర దృఢీకృతమ్॥౨౮॥

గుల్పైః సార్థైర్గలాఖ్యైశ్చ శృఙ్గాయోమయపత్రకైః।
బధ్నీయాత్ సర్వయత్నేన యథాశోభం యథాబలమ్॥౨౯॥

ముకులానన్తరం పత్రత్రినేత్రా సూచికాయతా।
యోగోదయత్రిభాగైకనిఖాతం వా యథాబలమ్॥౩౦॥

తల్పతీవ్రస(నా?మా) తీవ్రద్విగుణం ద్విస్త్రికాన్వితమ్।
పద్మపత్రవిచిత్రాణి పట్టాఙ్గస్కన్ధపట్టికా॥౩౧॥

ప్రవేశదక్షిణే తల్పే స్థాపితవ్యా మనోహరా।
సార్గలా దక్షిణం యోగం వామే యోగం సతల్పకమ్॥౩౨॥

విదధ్యాద్ వామహస్తేన తల్పం దక్షిణపాణినా।
ఘటికాం రోపయేద్ విద్వాన్ యుగ్మే యుగ్మే కరేణ తు॥౩౩॥

ఘటనోద్ఘాటనే తల్పే స్వస్వనన్దాంశపూజితే।

భేరీసమానశబ్దం చ హస్తిసింహస్వరోపమమ్॥౩౪॥

వీణావేణుస్వరం చైవ శస్తం కన్దరగర్జితమ్।
క్రోశనం కూజనం సర్వమన్యచ్చాపి వినిన్దితమ్॥౩౫॥

అధస్తాదుపరిష్టాత్తు ప్రశస్తం ఘాటనం సమమ్।
సచ్ఛిద్రాన్త్యార్గలత్వం చ యోగార్గలవిఘట్టనమ్॥౩౬॥

బన్ధుక్షయకరం శత్రుపీడనోపద్రవం సదా।
స్వయమేవ పిధానం యత్ స్వయమాపవృతం తు తత్॥౩౭॥

తద్ ద్వారం బన్ధునాశాయ సంపదం సంపదాం పదమ్।
వృక్షకర్ణావధఃస్థూణకూపవృద్ధం తథైవ చ॥౩౮॥

దేవాయతనవిద్ధం చ విధివిద్ధం తథైవ చ।
వల్మీకభస్మవిద్ధం చ సిరామర్మాదివిద్ధకమ్॥౩౯॥

విషణాడీసమానం చ ఫణయోః పద్మమేవ చ।
స్థూలభావావనం రక్షాద్వారం తద్(తు?)లసితం వరైః॥౪౦॥

గమనాగమనే గజోపరిష్టాద్ ద్విజధాతావరణాస్పృశాచా(?)।
క్షయదం నృపతేర్విత్తం తు యత్ప్రపదేఽవనతం వివేశతః(?)॥౪౧॥

ఫుల్లప్రవేశనే భూపః సుచిరం జీవితం ధ్రువమ్।
పరరాజ్యాధిపత్యం చ క్షీణత్వం చైవ యాతి సః॥౪౨॥

మధ్యద్వారం తు దేవానాం ద్విజానామవనీభృతామ్।
శేషాణామపి సర్వేషాముపమధ్యం విధీయతే॥౪౩॥

ద్వాత్రింశద్దేవతాంశేషు తేషు మహేన్ద్ర కే పదే।
రాక్షసే పుష్పదన్తే చ భల్లాటే చ చతుర్ష్వపి॥౪౪॥

తద్దిగీశానమాశ్రిత్య ద్వారం కుర్యాత్ సుశోభనమ్।
అన్తర్ద్వారబహిర్ద్వారమేవం యుఞ్జీత బుద్ధిమాన్॥౪౫॥

శేషద్వారాణి సర్వాణి సర్వదోషప్రదాని హి।
బ్రాహ్మణోఽభిముఖం బ్రహ్మపరావృత్తిర్నిషిధ్యతే॥౪౬॥

కిమనేన ప్రలాపేన ద్వారమన్యద్ విగర్హితమ్।
విశాలం వ్యక్తతారం స్యాద్ వ్యత్యస్తం రోగదాయి తత్(?)॥౪౭॥

వివృతే సంవృతే కార్యే స్థాపితే స్థితిమద్ భవేత్।
ఉపరిష్టాదధస్తాచ్చ వ్యాసాయామం సమం శుభమ్॥౪౮॥

అతిదూరే సశబ్దత్వమథ ధావకధావనమ్।
దోషదం సతతం పత్యుర్విపదామాస్పదం భవేత్॥౪౯॥

జయన్తే వితథే చైవ సుగ్రీవే ముఖ్యకే పదే।
జలద్వారం ప్రయోక్తవ్యం క్రమాదన్యద్ వివర్జితమ్॥౫౦॥

పర్జన్యే భృశమార్గే తు పూష్ణి భాగే నృపే తథా।
దౌవారికే తు రోగాంశే నాగేఽదితిపదే క్రమాత్॥౫౧॥

ఉపద్వారం ప్రయోక్తవ్యం తత్సురుఙ్గమితి స్మృతమ్।
ఏకద్వితలసంయుక్తం బహురక్షాసమన్వితమ్॥౫౨॥

పాదాధిష్ఠానయోర్మానం నీత్వా శేషం యదున్నతమ్।
తత్తు తత్రోపపీఠోచ్చే పూర్వోక్తద్వారతుఙ్గకమ్॥౫౩॥

పురతో వర్ధకం గుహ్యం సోపానం తల్పసంయుతమ్।
ద్వారగోపురగమ్భీరం గృహీ యోగం నిధాపయేత్॥౫౪॥

సీమాం సాలం చ సీమాన్తం వేశ్మాదీనాముదీరితమ్।
ఇదానీం ద్వారశోభాదిగోపురాన్తం తు విస్తృతమ్॥౫౫॥

దైర్ఘ్యముత్తుఙ్గమానం తు సంక్షేపాద్ వక్ష్యతే క్రమాత్।
పఞ్చసప్తత్రిత్రిద్వైకాదశత్రయోదశమానతః॥౫౬॥

ప్రథమావరణే ద్వారశోభావ్యాసాస్తు పఞ్చధా।
త్రిపఞ్చాద్యాత్రయోవింశద్ద్వారశాలా కరాన్తకమ్॥౫౭॥

పఞ్చవింశత్కరాద్ యావత్ త్రయస్త్రింశత్కరాన్తకమ్।
ద్వారగోపురవిస్తారం పఞ్చైవ పరిగీయతే॥౫౮॥

విస్తారత్రితయో ద్వ్యంశం పాదమర్ధం ద్విపాదకమ్।

తత్సమం వాధికం తేషామాయామాః స్యుః పృథక్ పృథక్ ॥౫౯॥

ఉత్తుఙ్గం తు తద్ద్వైవేష్టమథవోన్నతమిష్యతే।
పఞ్చాంశేభ్యశ్చ సప్తాంశే సప్తాంశేభ్యో దశాంశకే॥౬౦॥

స్వవ్యాసాదధికోత్సేధాన్ పూర్వోక్తానాముదీరితమ్।
వక్ష్యతే ద్వారశోభాదిపఞ్చాఖ్యాలఙ్కృతిక్రియా॥౬౧॥

ద్విచతుష్కషడాయామం నాలీగేహం తదర్ధతః।
శేషం తు భిత్తివిష్కమ్భం మధ్యే ద్వారం ప్రయోజయేత్॥౬౨॥

త్రివర్గమణ్డపాకారం నామ్నా (భా? తత్) శ్రీకరం భవేత్।
తదేవ పరితో భక్త్యా మహాద్వారసమన్వితమ్॥౬౩॥

సంవృతం వివృతం వాపి లాఙ్గలాకారభిత్తికమ్।
ద్వారోపరిష్టాత్ సోపానం ప్రస్తలస్తులసంవృతమ్॥౬౪॥

సకలం దుస్తకం కోష్ఠం కాననం ముఖపట్టికాః।
మధ్యపాదసమాయుక్తం నాసికా మధ్యమే భవేత్॥౬౫॥

మహాద్వారేఽష్టనాసం స్యా(ద్గ? ద్గా)మే తచ్ఛ్చితమిష్యతే।
తద్రైకకకరం కోష్ఠం కాననం ముఖపట్టికా॥౬౬॥

శ్రీభద్రమేతదుద్దిష్టం నామ్నా సర్వేషు పూజితమ్।
ఏకభూమి త్రిధా ప్రోక్తం ద్వితలం వక్ష్యతేఽధునా॥౬౭॥

చతుష్షడ్విస్తృతాయామద్వారతారం విశిష్యతే।
ఏకత్రిభాగికైవాసాయామం తాలీగృహం తథా॥౬౮॥

అర్ధాంశం పరితః కుడ్యం బహిర్వారమథాంశకమ్।
తదర్ధం తద్బహిః కుర్యాత్ త్ర్యంశగోపానమఞ్చకమ్॥౬౯॥

సోపానపీఠమధిష్ఠానం స్తమ్భాదిపరిమణ్డితమ్।
మహావానేఽష్టనాస్యఙ్గం శ్రీకరం కోష్ఠకృతాకృతి॥౭౦॥

ముఖేఽముఖే మహానాసద్విభాగవిసృతాన్వితా।
సభద్రం వా విభద్రం వా భద్రం పాదసమన్వితమ్॥౭౧॥

ప్రాదక్షిణ్యేన సోపానం మహావారాధిరోహణమ్।
నామ్నేదం రతికాన్తం స్యాత్ సర్వేషాం రతివర్ధనమ్॥౭౨॥

తదేవ శిఖరం దభ్రచతుర్ణాసిసమన్వితమ్।
యత్ కాన్తవిజయం నామ్నా సర్వేషాం కాన్తివర్ధనమ్॥౭౩॥

ప్రహీణశిఖరాకారం హారోపేతం తదేవ హి।
ద్వారే పరీతనాస్యఙ్గమేతన్నామ్నా సుమఙ్గలమ్॥౭౪॥

ఏతద్ ద్వితలకం ప్రోక్తం త్రితలం వదయతేఽధునా।
చతుష్షడ్విస్తృతాయామం ద్వారతారం విశిష్యతామ్॥౭౫॥

ద్వారస్య పార్శ్వయోర్వ్యాసావంశేనాంశేన యోజితౌ।
తత్తత్పరివృతం కుడ్యమర్ధాంశేన విధీయతే॥౭౬॥

ద్వారే న పరితో వారం ద్వికం చైవాత్ర నాసికమ్।
గేహద్వయం సగోపానం హారోపేతముపర్యపి॥౭౭॥

వాస్తలం చ తయోర్మధ్యే ద్వారతారం విధీయతే।
ద్వారహర్మ్యమిదం నామ్నా మర్దలం రాజమన్దిరమ్॥౭౮॥

షట్పఙ్క్తి విస్తృతాయామం ద్వారతారం విధీయతే।
ద్వారస్య పార్శ్వయోర్వ్యాసమేకైకాంశేన యోజితమ్॥౭౯॥

తత్తత్పరివృతం కుడ్యమర్ధభాగేన సమ్మతమ్।
బహిః పరివృతం వారమేకైకాంశేన యోజయేత్॥౮౦॥

జలస్థలితయోర్మధ్యే ద్వారతారం విధీయతే।
బహిష్టాత్ పరితో వారం భాగేనైవ సమన్వితమ్॥౮౧॥

వ్యాసావృతం మహాంశారం ప్రత్యేకం చేష్టనాసికమ్।
ప్రహీణశిఖరాకారం హారోపేతముపర్యపి॥౮౨॥

నాసికా బాహ్యాపాదే తు ద్విసప్త పరికీర్తితమ్।
ద్వారసోపానమార్గం చ యుక్తయా తత్ర ప్రయోజయేత్॥౮౩॥

మాత్రఖణ్డమిదం నామ్నా రాజ్ఞామేతజ్జయావహమ్।

వ్యాసాయామే దశాష్టాంశే ద్వారతారం విశిష్యతామ్॥౮౪॥

నాలీగృహే ద్విభాగేన పరితోఽన్ధారమంశకమ్।
అంశేన పరితోఽలిన్దం హారం భాగేన యోజయేత్॥౮౫॥

ద్విభాగం కూటవిస్తారం శాలాయామం షడంశకమ్।
విస్తారే చతురంశేన కోష్ఠకాయామమిష్యతే॥౮౬॥

హారా భాగేన కర్తవ్యా చూలహర్మ్యసమన్వితా।
జలస్థలం తదేవాహుః కూటశాలాన్తరేఽపి వా॥౮౭॥

ఏవమాదితలం ప్రోక్తం ద్వితలే భాగముచ్యతే।
పూర్వవన్నాలిగేహం చ గృహపిణ్డహరద్రకమ్(?)॥౮౮॥

అర్ధేన పరితః పిణ్డిగోపానప్రస్తరాన్వితమ్।
ఉపరిష్టాన్మహావారమష్టనాసిసమన్వితమ్॥౮౯॥

శిఖరం కోష్ఠకాకారమాయామార్ధేన విస్తరమ్।
ముఖేఽముఖే మహానాసివిభాగవిస్తృతాన్వితమ్॥౯౦॥

ఉపర్యుపరి వేశం చ యుక్త్యా మధ్యాఙ్ఘ్రిసంయుతమ్।
ప్రాదక్షిణ్యేన సోపానముపర్యుపరి యోజయేత్॥౯౧॥

సోపపీఠమధిష్ఠానం స్తమ్భాదిపరిమణ్డితమ్।
ఊహప్రత్యూహసంయుక్తం నామ్నేదం శ్రీనికేతనమ్॥౯౩॥

త్రితలం త్రివిధం ప్రోక్తం శుద్ధమిశ్రతయాన్వితమ్।
నానావాతాయనోపేతమన్తస్సాలేషు సమ్మతమ్॥౯౩॥

అధునా సప్తభౌమాది చతుర్భూమాంతమిష్యతే।
ద్విసప్తాష్టాంశకే వ్యాసాద్ ద్వారే ద్వారం విశిష్యతామ్॥౯౪॥

నాలిగేహం ద్విషడ్భాగం వ్యాసాయామసభిత్తికమ్।
పరితో ద్వ్యంశమానేనాలీన్ద్రం కుర్యాచ్చతుష్టయమ్॥౯౫॥

హారాచతుష్టయం కుర్యాదర్ధాంశేన సమన్తతః।
తద్బహిస్త్వేకభాగేన పరితోఽలీన్ద్రమిష్యతే॥౯౬॥

హారాభాగం తు భాగేన గృహపిణ్డిస్తదర్ధతా।
హారాభాగేన కర్తవ్యం పార్శ్వయోః పఞ్జరస్య తు॥౯౭॥

సప్రత్యఙ్గసహామూలం భూమాభూమముపర్యపి।
త్రితలే ఖణ్డహర్మ్యాదిమణ్డితం వా స్థలాన్వితమ్॥౯౮॥

ఉపర్యుపరి చ గ్రీవా మహావారచతుష్టయమ్।
ఉపర్యుపరి యుక్త్యాఙ్క్షిం యోజయేద్ ద్వారమప్యభే॥౯౯॥

అయుగ్మస్తూపికోపేతం శిరసామ్యాఙ్గపట్టికా।
తోరణే జాలకం క్షుద్రనీడైః సమ్యగ్విచిత్రితమ్॥౧౦౦॥

తలే తలే మహావారే యుక్త్యా నాస్యఙ్గసంయుతమ్।
ద్వారస్యోభయపార్శ్వే తు కూటశాలాన్తరే తతః॥౧౦౧॥

ఉపపీఠాదిరోహార్ధం సోపానం చారమిష్యతే।
సోపానాఙ్గణకూటస్య త్రిఖణ్డం శృఙ్గమణ్డలమ్॥౧౦౨॥

ఉపర్యుపరిసోపానం యుక్త్యా తత్ర ప్రయోజయేత్।
భద్రకల్యాణమిత్యుక్తం నామ్నేదం ద్వారగోపురమ్॥౧౦౩॥

తదేవ (శిఖరే మధ్యే నాసికా పార్శ్వయోర్ద్వయోః।
ముఖేఽముఖే తు నాస్యఙ్గయుక్తం తస్య సుభద్రకమ్॥౧౦౪॥

ద్వ్యంశం వారితలం గర్భం గేహం తత్పార్శ్వయోర్ద్వయోః।
ద్విభాగం చతురశ్రామం చతుర్నాస్యఙ్గసౌష్టికమ్(?)॥౧౦౫ ॥

భద్రసున్దరమిత్యుక్తం నామ్నా తత్తంతమేవ హి(?)।
ద్విరష్టద్వినవాంశేన వ్యాసే పార్శ్వేన యోజయేత్॥౧౦౬॥

స్వవ్యాసాంశం చతుర్భాగేఽప్యధికం స్యాత్ తదాయతమ్।
శేషం యుక్త్యా ప్రకర్తవ్యం శుద్ధమిశ్రతయాన్వితమ్॥౧౦౭॥

ఏవం సప్తతలం జ్ఞాత్వా నామ్నా తత్ త్రివిధం భవేత్।
తదేవాధఃస్థలం త్యక్త్వా షట్తలం యత్రక్రమేణ తు॥౧౦౮॥

సుబలం సుకుమారం చ సున్దరం చేతికీర్తితమ్।

ద్విసప్తవిస్తారాయామే ద్వారతారం విశిష్యతామ్ ॥౧౦౯॥

గృహపిణ్డీం చ గేహం చ పూర్వవత్ పరికల్పయేత్।
హారాలీన్ద్రం తు పశ్చార్ధార్ధాంశేన పరితః క్రమాత్ ॥౧౧౦॥

అలీన్ద్రం వాహ్యభిత్తిం చ భాగేనాంశేన యోజయేత్।
అఙ్గణే సాష్టికద్వ్యంశం శాలాయామం షడంశకమ్ ॥౧౧౧॥

జలస్థలం త్రిభాగేన కూటశాలాన్తరే విదుః।
విస్తారే వా స్థలద్వ్యంశం మహావారత్రయాన్వితమ్ ॥౧౧౨॥

శేషం పూర్వవదుద్దిష్టం పఞ్చభూమం యథాక్రమమ్।
శ్రీచ్ఛన్దం శ్రీవిశాలం చ విజయం చేతి కీర్తితమ్ ॥౧౧౩॥

నామ్నేదం త్రివిధం ప్రోక్తం నానావయవశోభితమ్।
తదేవ వ్యాసం వ్యాయామే ద్వ్యంశేన పరివర్ధితమ్ ॥౧౧౪॥

మహాబలద్వయోపేతం కూటకోష్ఠం చ పూర్వవత్।
లలితం చైవ కల్యాణం కోమలం చ త్రిధా మతమ్ ॥౧౧౫॥

నామ్నా చతురతలం చైవ గ్రామాదీనాం చ వేశ్మనామ్।
త్రిద్వ్యేకాలీన్ద్రయుక్తం వా సప్తభౌమాదిషు త్రిషు ॥౧౧౬॥

శేషం కుడ్యే ప్రయోక్తవ్యం త్రిత్రికైరపి కారయేత్।
యథాబలం యథాశోభం తథా మణ్డనమణ్డితమ్ ॥౧౧౭॥

స్తమ్భాయామం విశాలం చ ప్రస్తరం పూర్వవద్ భవేత్।
ఊర్ధ్వం భూమేరధో భూమేరవధిః ప్రథయిష్యతే॥౧౧౮॥

ప్రవేశదక్షిణే గర్భమారూఢే భిత్తికే భవేత్॥౧౧౮ ౧/౨॥

ఏకాదిసప్తాన్తతలాని యుక్త్యా
త్రిసప్తభేదాని హితాని నామ్నా।
ప్రోక్తాని విప్రాదిచతుష్టయానాం
మయేన వేశాయతనాని వాసే॥౧౧౯ ౧/౨॥

ఆద్యత్రయం సకలవర్ణహితం తదేవై-
శ్వర్యోపయుక్తమనుజేషు విధీయతే హి।
గ్రామాగ్రహారపురపత్తనకే ద్వితీయం సర్వం
నృపేశభవనావిహితం సురాణామ్॥౧౨౦ ౧/౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే ద్వారవిధానో నామ
త్రింశోఽధ్యాయః।

అథైకత్రింశోఽధ్యాయః।

అథ వక్ష్యే యానానాం శయనానాం లక్షణం క్రమశః।
శిబికా చ రథం యానం పర్యఙ్కాదీని శయనాని॥౧॥

అథ శయనే తజ్జాతాన్యపి పీఠాద్యాసనాని తతః।
పీఠేతి(చ) శిఖరేతి మౌణ్డీతి మయా త్రిధా మతా శిబికా॥౨॥

వ్యాసాయామసమస్తా భేదాః సత్ర్యంశశిఖరిభిత్తివశాత్।
వ్యాసాయామోత్సేధాన్యధునా వక్ష్యే పృథక్ పృథక్ తాసామ్॥౩॥

వ్యాసం త్రివితస్తి స్యాదాయామం పఞ్చకైర్వితస్తిః స్యాత్।
అధమం త్రివితస్తి స్యాన్మధ్యం తస్మాదఙ్గులాధిక్యమ్॥౪॥

తస్మాత్ త్ర్యఙ్గులమధికముత్తమమేతత్తు కథ్యతే మునిభిః।
విపులాధ్యర్ధాయామం స్వస్వవ్యాసం చ కర్ణమాత్రం వా॥౫॥

వ్యాసార్ధం భిత్త్యుచ్చం శేషం తస్మాత్ త్ర్యఙ్గులలక్షణమ్(?)।
మధ్యసమధమం తస్మాత్ త్ర్యఙ్గులహీనం త్రిధోత్తుఙ్గమ్॥౬॥

వ్యాసాయామోచ్చవశాత్ త్రివిధోక్తా పైణ్డికా శిబికా।
సైకత్రింశతిమాత్రైః సప్తత్రింశత్ సపఞ్చకం త్రింశత్॥౭॥

మాత్రైరథవా విపులం దైర్ఘ్యేఞ్చం పూర్వమేవ తత్ కార్యమ్।
ఉత్కృష్టమధ్యమాధమవిపులం పఞ్చార్ధయుగలమితి మాత్రైః॥౮॥

నిజవిపులార్ధోత్సేధాత్ కర్తవ్యం సమ్యగిష్కాయామా(?)।
పఞ్చచతుస్త్ర్యఙ్గులిభిర్విపులం సార్ధం తు తత్త్రీవ్రమ్॥౯॥

సక్షుద్రపట్టికా(థ?)వా యానావనిమాబ్జకం ప్రయుతమ్।

ద్వ్యర్ధం ద్విమాత్రసార్ధైకాఙ్గులయుక్తత్రింహస్తం స్యాత్ ॥౧౦॥

వ్యాసం త్రిపాదమర్ధం తయోస్తు మధ్యం చ తత్తుఙ్గమ్ ।
గోలార్ధాకృతికం వా ఛత్రాభం వాథ వేత్రభేదనిభమ్ ॥౧౧॥

హస్తేషికయోర్మధ్యే షడ్భాగైః కమ్పకాని చత్వారి ।
సార్ధద్వ్యంఙ్గులవిపులం ద్వ్యఙ్గులమర్ధార్ధమాత్రవిస్తారమ్ ॥౧౨॥

అర్ధం త్రిపాదాఙ్గులకముత్సేధం హ్యేవ కమ్పకానాం తు ।
క్షుధరోర్ధ్వే చైకాంశాఙ్గులికం ఫలకాదిరపి యుక్తమ్ ॥౧౩॥

మధ్యమకమ్పం త్యక్త్వా యుక్తివశాన్మధ్యభిత్తిమానే తు ।
మధ్యే ద్వ్యంశే ఫలకా నరనారీచక్రవాకశోభయుతమ్ ॥౧౪॥

వల్లీచతుష్పదాద్యైః సంయుక్తా నాటకాదికేరపి చ ।
హస్తాధికయోర్మధ్యే వ్యాలస్థానం విధీయతేఽగ్రే తు ॥౧౫॥

స్వవ్యాసకర్ణమాత్రముదితం నిర్గమనముష్టిబన్ధం స్యాత్ ।
తదధో హ్రస్వాఙ్ఘ్రియుతం తదధోభాగేన తుఙ్గమేవ స్యాత్ ॥౧౬॥

తత్సమనిర్గమయుక్తం స్వవ్యాసార్ధం తు కమ్పకం పురతః ।
నక్రముఖేన తు యుక్తం లోహేనైవాథవేభదన్తేన ॥౧౭॥

భక్తయ(?)విపులా దైర్ఘ్యశరసప్తకనన్దకాఖ్యదశరుద్రాః ।
కమ్పవ్యాసఘనాభ్యాం స్తమ్భవ్యాసం తు బాహల్యమ్ ॥౧౮॥

దైర్ఘ్యాధికాగ్రమూలే కర్తవ్యా యుక్తిబలవశాత్ (తు) శిఖా।
ఆత్తవిశాలం ధృత్వేధితయోర్మూలే తదగ్రే చ॥౧౯॥

పఞ్చ చతుష్టయమాత్రం నిర్గమనం పద్మచిత్రయుతమ్।
తద్గమలాగ్రహహస్తం+తమనిం వా సమానకర్ణం వా॥౨౦॥

హృత్వేధితోపరిష్టాద్ విపులం కమ్పం చ వా ఫలకమ్।
ఏకాహిశనసమోచ్చం శోభార్థం వా ఫలార్ధం స్యాత్॥౨౦॥

తత్రైవ హ్రస్వపాదైర్ఘులికాభిః శోభితం తదుక్త్యాపి।
అథవా ముఖతో ద్వారం పఞ్చైవాంశం గుణాంశకం వా తు॥౨౨॥

త్రిచతుర్మాత్రవిశాలం షట్సప్తాష్టాఙ్గులోత్సేధమ్।
పాదం య(కు ? ద్) భక్తం తదవలగ్నం భైరికం సువృత్తం చ॥౨౩॥

గుల్పాయామసుపట్టైర్మతిభిః పట్టైస్తు కీలకం కుర్యాత్।
ఏవం ప్రోక్తా శిబికా భైరీకానాపి చిత్రాఙ్గా॥౨౪॥

స్వవ్యాససమేన తత్సేధః స్వవ్యాసార్ధం త్రిభాగభిత్తిశ్చ।
పాదసమేతా శిఖరోపేతా సా శేఖరీతి సంయుక్తా॥౨౫॥

మౌణ్డీ ముణ్డాకారా శిఖరాభిర్యేవ భిత్తిసంయుక్తా।
వ్యాససమోత్సేధయుతా మణ్డపమవమణ్డపాదితాభిమతా॥౨౬॥

పద్మాధ్యతత్తుమానం తాసాం సమ్యక్ ప్రయోక్తవ్యమ్।
శార్కాలస్తిమిశ++పనసో నిమ్బార్జునౌ మధూకశ్చ॥౨౭॥

యానే శయనే చైతే ప్రోక్తా వృక్షాః పురాణైస్తు।
[శ్రీనతసుఖమధిరుహ్య యాన్తం శ్రీమత్త్రప్రకటనిజాత్మనస్య॥౨౮॥

తద్యానం తదపి శిబికాలక్షణయుక్తం తత్సంపదం సదృధ్యా।

ఇతి శిబికాధ్యాయవిధిః[?]

ద్విచక్రబాహ్యే విస్తారం షట్సప్తాష్టవితస్తియుక్॥౨౯॥

చక్రనాభిద్వయం నాభిచ్ఛాయామోక్షాన్తరస్య తు।
హారబాహ్యం చ తావత్ స్యాద్ విస్తారార్ధాధికాయతమ్॥30॥

చతుస్త్రిద్వ్యఙ్గులోత్సేధం బాహల్యం పఞ్చభారకమ్।
త్రిసప్తనవధా తత్ర వ్యాసోత్సేధాశ్చ పూర్వవత్॥3౧॥

ఆయామానుగతం తిర్యక్ కుల్యకమ్పం దృఢీకృతమ్।
మధ్యభారోపరి తులామధ్యనిర్గమనాగ్రతః॥3౨॥

లలాటం తు త్రిహస్తాది తదగ్రం కుటిలాకృతి।
మధ్యభార ఇతి ప్రోక్తం కూపరో యుగభాగభాక్॥33॥

భారోపర్యఙ్గులఘనఫలకాప్రస్తరో భవేత్।

అక్షమక్షోత్తరం చక్రభట్టభారోపయానకమ్ ॥३४॥

ఉత్సేధం పఞ్చషట్సప్తబాహల్యం ద్విత్రిమాత్రకమ్।
అష్టాదశాఙ్గులం దైర్ఘ్యం పార్శ్వే భాగోపయానకమ్ ॥३५॥

పోతికాకారసంయుక్తం మయపట్టైర్దృఢీకృతమ్।
అక్షోర్ధ్వోత్తరబాహుల్యతుల్యచ్ఛిద్రాత్మమధ్యమమ్ ॥३६॥

తదధస్త్వక్షరక్షార్థం పార్శ్వయోర్బన్ధనం భవేత్।
ఉపధానవిధానం తు తుల్యవ్యాసార్ధతీవ్రకమ్ ॥३७॥

అక్షస్యావధి దైర్ఘ్యం స్యాద్ దారు చేత్ చతురశ్రకమ్।
అయఃపట్టైశ్చ కీలైశ్చ స్వశిఖాభిర్దృఢీకృతమ్ ॥३८॥

సార్ధబర్ధ్వకరం పాదోత్సేధచక్రార్ధమిష్యతే।
అక్షాన్తరసమం చక్రం విస్తారం పరికీర్తితమ్ ॥३९॥

నాభిర్దశాఙ్గులోత్సేధా వితస్త్యాయామవిస్తృతమ్।
తత్పట్టనాభిమధ్యే తు ద్వాత్రింశద్వా త్రిరష్టకమ్ ॥४०॥

అష్టాష్టకం తు వా తత్ర యుక్త్యా సంఖ్యాసమన్వితమ్।
అకారవర్ణమూలాగ్రత్ర్యఙ్గులం సార్ధమాత్రకమ్ ॥४१॥

మూలే షణ్ణవమాకారం మూలేఽగ్రే శిఖయాన్వితమ్।
రోహారోహఘనే చైవ అక్షోత్తారం తథా బకమ్ ॥४२॥

భారస్యోదయపట్టైశ్చ కీలకైః పట్టబన్ధకైః।
యోగ్యం చ ద్వ్యంశపాదాంశైరయఃపట్టైశ్చ బన్ధయేత్॥౪౩॥

తత్స్థానే చోపపీఠే చ గుహ్యం యుక్తివశాన్నయేత్।
అక్షాన్తేఽక్షోత్తరబన్ధే దారుకీలైః ప్రయోజయేత్॥౪౪॥

పాదోత్సేధద్విభాగైకం భాగం స్యాచ్చూలికోచ్ఛ్రయమ్।
అగ్రే పార్శ్వే తలే వా తు గలికా పట్టికాన్తరే॥౪౫॥

పృష్ఠే పఞ్చాఙ్గులోత్సేధం ముఖపట్టికయావృతమ్।
అన్తరే కర్ణవాతస్య ముకులాగ్రోత్తరాన్తికా॥౪౬॥

భారో భారోపధానం చ అక్షమక్షోత్తరం తథా।
కూబరః కూబరస్యాగ్రే ద్వయపట్టైశ్చ కీలకైః॥౪౭॥

తత్తద్యోగైశ్చ తత్స్థానే బన్ధయేశ్చాభవేదపి(?)।
అక్షమక్షోత్తరం మధ్యే దారుకీలం ప్రయోజయేత్॥౪౮॥

సర్వరాజాధిపత్యైశ్చ రాజయుద్ధైర్మహోత్సవైః।
మఙ్గలే దేవపూజాయాం సోమయాగం తథైవ చ॥౪౯॥

ఇత్యేవ కర్మణాదిష్టం రథారోహణమిష్యతే।
వాసద్విత్రిగుణాయామం వక్రం తత్తత్సమన్వితమ్॥౫౦॥

సప్తతాలం తు వా దైర్ఘ్యం త్రిచతుర్మాత్రవిస్తృతమ్।
స్వస్వపాదవశాత్ తత్ర పూర్వం చాధరతో దిశి॥౫౧॥

హారోపర్యన్తరోపేతం హ్రస్వపాదోత్తరాన్వితమ్।
చతుష్షష్టికసంఖ్యాభిః స్తమ్భయుక్తసమన్వితమ్॥౫౨॥

షట్సార్ధపఞ్చపఞ్చైవ తాలేన చరణోదయమ్।
సప్తతాలం తులాదైర్ఘ్యం త్రిచతుర్మాత్రవిస్తరమ్॥౫౩॥

స్వస్వపాదవశాత్ తత్ర పూర్వవచ్చోత్తరాదికమ్।
ఏకద్విత్రితలోపేతమేకం వాథ చతుర్ముఖమ్॥౫౪॥

మణ్డపాకారసంయుక్తం శాలాకారశిరఃక్రియమ్।
త్రిచతుష్పఞ్చషట్సప్తహస్తచక్రాన్తమిష్యతే॥౫౫॥

చకోత్సేధం చతుష్పఞ్చషట్క+వేష్టతీవ్రకమ్।
అక్షమక్షోత్తరం చైవ వారో వా యానకం యథా॥౫౬॥

అష్టాష్ట(ద్వి?వి)పులోత్తుఙ్గైర్దారుకీలైర్దృఢీ కృతమ్।
ఏకద్విత్రితలోపేతైః ప్రాసాదవదలఙ్కృతమ్॥౫౭॥

షోడశస్తమ్భసంయుక్తం దిగ్దిక్షు ముఖభద్రకమ్।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం రఙ్గం తద్యోజయేద్ దృఢమ్॥౫౮॥

తథైవ శిల్పిమానీయ యోజనీయం విచక్షణైః॥౫౮౧½॥

పాదుకం మిథునాంశకపద్మకం
లేఖితే చరణాంశకమూర్తికమ్।
(తు?తి)ర్యగాదికృతపట్టికకల్పితం
పఞ్చబోధిరసకుడమలమేవ చ॥౫౯½॥

+త్రిపాదకరనన్దవర్గకైర్ద్విప్రభాగమితి గణ్యమిష్యతే॥౬౦॥

పద్మం తు పట్టీసహకర్ణప్రస్తరం వ్యాలం తు నక్రక్రమమేవ శోభితమ్।
కర్ణాంశపద్మం జగతి ప్రతిష్ఠాం నరాప్రవేశం కుముదం తు భాగమ్॥౬౧॥

వస్వంశకర్ణం గుణభాగపట్టీ శివాంశవేదీ సకలం ధరాతలమ్।
శరణ్యపద్మం చ తు కర్ణవేదికా వర్ణేన వేదీ గలపక్షమంశమ్॥౬౨॥

ప్రస్తరాంశమునిదేవసానకం నాట్యతాల ఉపధానకల్పితమ్॥౬౨½॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే యానాధికారో నామ

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః।

అథ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః।

త్రివితస్తికృతవ్యాసం పఞ్చవితస్త్యాయతం చ శయనం స్యాత్।
విస్తారాయామాభ్యాం త్రిఃపఞ్చమమాత్రమాధికం జ్యేష్ఠమ్॥౧॥

చతురఙ్గులేన పఞ్చాఙ్గులైర్వా వ్యాసయుక్తమిషికాయాః।
వ్యాసార్ద్ధే బాహల్యం వ్యాసత్ర్యంశేన మధ్యపట్టం స్యాత్॥౨॥

వ్యాసత్రిచతుర్భాగం బాహల్యం చైషికాయాస్తు।
పృష్ఠలలాటేఽధికయోర్నిర్గమనం వ్యాస ఏవ కర్ణే వా॥౩॥

పార్శ్వేఽధికాగ్రమూలే మధ్యశిఖా వా యథాబలం కుర్యాత్।
ఏవం నిర్గమనం స్యాత్ పాదాధికయోర్యథాబలం కుర్యాత్॥౪॥

శేషకపాదో గమనం సార్ద్ధవితస్తిర్వితస్తిరథ హీనమ్।
స్వోర్ధ్వమచతురంశో వా త్ర్యంశో వా పాదమేవ విష్కమ్భమ్॥౫॥

పాదశయనే హి హితా ఋజుపాదవ్యాఘ్రపాదమృగపాదాః।
హ్రస్వేఽధికసిద్ధశిఖాస్వయనామాసదృశప్రకారాః స్యుః(?)॥౬॥

ఫలకా పర్యఙ్కే వా పట్టవిచిత్రాపి వాధికా కార్యా।
శయనవిశాలవ్యాసా తుఙ్గం వై పాదపట్టికోపేతా॥౭॥

తోరణమూర్ధ్వేపమితా కుణ్డకకీలార్ద్ధసార్ద్ధబకతుణ్డా।
పర్యఙ్కశిబికా(కా)ర్యా విజరీవిప్రాదిప్రోష్టనాకిఞ్చిత్ (?)

పూర్వశిరః పర్యఙ్కం దక్షిణముఖయనువశమపి (?)।
దక్షిణతఃశిరసం వా పశ్చిమముఖమన్యదిజ్ నేష్టమ్॥౯॥

వ్యాఘ్రమృగపాదశయనం ద్విజనృపయోః శేషయోస్తు భృశశేషమ్।
నవసప్తపఞ్చవింశత్యఙ్గులవిస్తారతః సమోత్సేధమ్॥౧౦॥

ఉత్కృష్టమధ్యమాధమాసనమృజుపాదం శయనవత్ కార్యమ్।
సమచతురశ్రం పీఠం (వ్యా ? హ్యా)సనామితి సాయతం ప్రోక్తమ్॥

అష్టాంశాధికదైర్ఘ్యం ద్విగుణాయతమేవ విశాలం తు।
సింహేభభూతవృషయుగ్ దేవానాం విప్రనృపయోస్తు॥౧౨॥

సింహేభయుక్తమేవం త(త్ర)న్నామ్నాభిధానం స్యాత్।
సోత్తరమఙ్గకపోతం లిఙ్గాన్తరితాభిర్యుక్తమ్ (?)॥౧౩॥

నానాచిత్రవిచిత్రం ద్యుసదాం రాజ్ఞాం చ వక్ష్యేఽథ।
ఉపపీఠయుక్తమేతద్యుక్తేఽర్ధే పద్మబన్ధయుతమ్॥౧౪॥

కర్ణే మధ్యే మధ్యే స్తమ్భమృగేన్ద్రైర్విచిత్రం స్యాత్।
తదుపరి తోరణయుక్తం సవిజికమథ హేమరత్నాఢ్యమ్॥౧౫॥

సింహాసనమిదముదితం మునిభిర్యథాబలాఙ్గసంయుక్తమ్।
ఏతద్వ్యాసం చాసనఫలకమపి ద్విగుణదైర్ఘ్యకం పాదమ్॥౧౬॥

పఞ్చాఙ్గులాన్తమున్నతముత్సేధార్ధం తు వాజనం చోర్ధ్వే।
అపరార్ధముత్తరం స్యాత్ తావద్వ్యాసం తదన్తరం ఘాతమ్॥౧౭॥

వ్యాసాయామే మధ్యే పఞ్చాంశైకాంశమాయతం చ గతః।

విష్టరమష్టోత్తరమాయతనం చోత్తరమన్యఘూశోస్తమ్ (?) ॥౧౮॥

జాత్యుత్తమాయతవ్యావాసనశయనీ యథా తథా చేష్టా (?)।
ఉక్తోత్సేధాయామా స్వస్వాంశేనైవ వర్ధితా హీనా ॥౧౯॥

ఆద్యం షడఙ్గులం స్యాద్ ద్వ్యఙ్గులవృద్ధ్యా కరాన్తమానా చ।
దశధా విస్తృతముదితం చతురఙ్గులవిపులమపి వదన్త్యేకే॥

చతురశ్రమాయతాశ్రం వృత్తం విపులార్ధముత్తుఙ్గమ్।
వ్యాసషడష్టాంశం వా హరిచరణయుతం సకమ్పవాజనకమ్ ॥౨౧॥

తదుపరి పద్మదలం స్యాత్ కర్ణికయాలఙ్కృతం యథాశోభమ్।
శోభనమిదమిదముదితం సర్వం దేవేషు పూజితం హ్యేవ ॥౨౨॥

నానాచిత్రసమేతం సుగృహాచనపీఠమేవమిదముదితమ్।
న్యగ్రోధోదుమ్బరవటపిప్పలబిల్వామలసారదారుమయమ్ ॥౨3॥

తే సర్వే యోగ్యాః స్యుః పీఠేఽస్మిన్ సర్వసిద్ధికరణీయమ్॥

అష్టఘనరశ్మిభిరతుర్యగృహవృద్ధ్యా
భానుదిశి సర్వమహనాద్యఋషిహారైః।

ఆయవ్యయగుహ్యముద్యురంశమితివారై-
ర్యానశయనవిధిరథాసనమిదం స్యాత్(?) ॥౨౪½॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే యానశయనాధికారో నామ
ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః।

అథ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః।

నిష్కలం సకలం మిశ్రం లిఙ్గం చేతి త్రిధా మతమ్।
నిష్కలం లిఙ్గమిత్యుక్తం సకలం బేరముచ్యతే॥౧॥

ముఖలిఙ్గం తయోర్మిశ్రం లిఙ్గార్చాకృతిసన్నిభైః।
బిమ్బమూర్తిః శరీరాభా విశ్వమూర్తిస్వరూపకైః॥౨॥

ఛన్నదేహప్రతిచ్ఛన్దప్రతిమాఙ్కైస్తు నామభిః।
దృశ్యో దేవసమాఖ్యాతో నిష్కలం వక్ష్యతేఽధునా॥3॥

శ్వేతా రక్తా చ పీతా చ విప్రాదీనాం హితా సితా।
ఏకవర్ణా ఘనా స్నిగ్ధా శిలా భూమినిమగ్నకా॥౪॥

వ్యాసాయామవతీ గ్రాహ్యా యౌవనాతిమనోరమా।
వాతాతపానలాలీఢా మృద్వీ క్షారామ్బుసంశ్రితా॥౫॥

దుఃస్థానస్థానరూక్షా చ యా కర్మాన్తరయోజితా।
రేఖాబిన్దుకలఙ్కాఢ్యా వృద్ధా వక్రా చ యా శిలా॥౬॥

సశర్కరా వివర్ణా చ సత్రాసాయతనస్థితా।
నిఃస్వనా సదరీభేదా సగర్భా నిన్దితా వరైః॥౭॥

ఏకవర్ణా ఘనా స్నిగ్ధా మూలాగ్రాదార్జవాన్వితా।
గజఘణ్టారవా యా సా పుంశిలేతి ప్రకీర్తితా॥౮॥

స్థూలమూలా కృశాగ్రా యా కంసతాలసమధ్వనిః।
స్త్రీశిలా కృశమూలాగ్రా స్థూలా షణ్ఢేతి నిఃస్వనా॥౯॥

సకలం నిష్కలం మిశ్రం కుర్యాత్ పుంశిలయా సుధీః।
యుఞ్జీయాత్ స్త్రీశిలాః సమ్యఙ్ నారీబేరం చ పిణ్డికా॥౧౦॥

షణ్ఢోపలేన కర్తవ్యం బ్రహ్మకూర్మశిలే తథా।
నన్ద్యావర్తశిలే వాపి కర్తవ్యా తేన చాత్మనా॥౧౧॥

ప్రాసాదతలకుడ్యాది కర్మ కుర్యాద్ విచక్షణః।
సా శిలా త్రివిధా బాలా మధ్యమా స్థవిరేత్యపి॥౧౨॥

టఙ్కఘాతాదిమృద్వీ యా మన్దపక్వేష్టకోపమా।
శిలా బాలా మతా తజ్జ్ఞైః సర్వకర్మసు నిన్దితా॥౧౩॥

స్నిగ్ధగమ్భీరనిర్ఘోషా సుగన్ధా శీతలా మృదుః।
నబిలావయవా తేజఃసహితా యౌవనా శిలా॥౧౪॥

మధ్యమా సర్వయోగ్యా స్యాత్ సర్వకర్మార్థసిద్ధిదా।

మత్స్యమణ్డూకశకలా రూక్షా వృద్ధా శిలాశివా ॥౧౫॥

రేఖాబిన్దుకలఙ్కాఢ్యా సా త్యాజ్యా సర్వయత్నతః।
ఛేదనే తక్షణే యత్ర మణ్డలం దృశ్యతే యది ॥౧౬॥

సా శిలా గర్భిణీ విద్వాంస్తాం ప్రయత్నేన వర్జయేత్।
ముఖముద్ధరణేఽధోంఽశమూర్ధ్వభాగం శిరో విదుః ॥౧౭॥

శిలామూలమవాక్ప్రత్యగుదగ్రం ప్రాగుదగ్దిశి।
అగ్రమూర్ధ్వమధోమూలం పాషాణస్య స్థితస్య తు ॥౧౮॥

నైర్ఋత్యైశానదేశాగ్నా వహ్న్యగ్నా వహ్నివాయుగా।
ఉత్తరాయణమాసే తు శుక్లపక్షే శుభోదయే ॥౧౯॥

ప్రశస్తపక్షనక్షత్రే ముహూర్తే కరణాన్వితే।
గచ్ఛేల్లిఙ్గం సముద్దిశ్య వనం చోపవనం గిరిమ్ ॥౨౦॥

అథవా శుద్ధదేశే తు భూమగ్నోపలసంయుతమ్।
ఐన్ద్ర్యాశాయాం తు సౌమ్యాయామైశాన్యాం వా విశేషతః ॥౨౧॥

నిర్మిత్తైః శకునైర్యోగ్యైః సహ మఙ్గలశబ్దకైః।
స్థాపకః స్థపతిః కర్తా కృతకౌతుకమఙ్గలః ॥౨౨॥

స్థాపకః స్థపతిశ్చైవ సితవస్త్రపరిచ్ఛదౌ।
శ్వేతగన్ధానులేపౌ తౌ సితవస్త్రోత్తరీయకౌ ॥౨౩॥

సితపుష్పశిరోయుక్తౌ ప్రాప్తపఞ్చాఙ్గభూషణౌ।
గన్ధైః పుష్పైశ్చ ధూపైశ్చ మాంసేన రుధిరేణ చ॥౨౪॥

పాయసోదనమత్స్యైశ్చ భక్ష్యైశ్చాపి పృథగ్విధైః।
అర్చయేదీప్సితాన్ వృక్షానుపలాన్ వనదేవతాః॥౨౫॥

భూతక్రురబలిం దత్త్వా కర్మయోగ్యాం వరేచ్ఛిలామ్।
స్థపతిర్వవేషాఢ్యో మన్త్రయేత్ ప్రాఙ్ముఖో వరః॥౨౬॥

అయం మన్త్రః—

ఓం। అపక్రామన్తు భూతాని దేవతాశ్చ సగుహ్యకాః।
యుష్మభ్యం తు బలిర్భూయాత్ క్రూరాశ్చ వనదేవతాః॥౨౭॥

కర్మైతత్ సాధయిష్యామి క్రియతాం వస్తుపర్యయః।
ఏవముక్త్వా నమస్కృత్య శిలాశ్ఛేత్తుం సమారభేత్॥౨౮॥

తత్రైవ స్థాపకో యుక్త్యా జుహుయాత్ తదుదగ్దిశి।
హేమసూచ్యష్ఠిలాభ్యాం తు శోధయేత్ ప్రథమం పునః॥౨౯॥

తీక్ష్ణశస్త్రేణ మహతా యష్ఠిలేన ప్రహారయేత్।
ఇష్టాయామవిశాలాభ్యామధికం గ్రాహ్య యత్నతః॥౩౦॥

చతురశ్రసమం కృత్వా ముఖభాగం విచిన్త్య చ।

శుద్ధిం కృత్వార్చయిత్వా తు గన్ధాద్యైర్విధిపూర్వకమ్ ॥౩౧॥

లిఙ్గం వా పిణ్డికాం బేరమౌపలం వార్క్షమేవ వా।
వస్త్రైరావేష్టయిత్వా తు రథే సంస్థాప్య యత్నతః ॥౩౨॥

సర్వమఙ్గలసంయుక్తమానీయాత్ కర్మమణ్డపే।
యథోక్తవిధినా సమ్యక్ కుర్యాదన్తరితేన చ ॥౩౩॥

యథోక్తవిధినా నైవ లభ్యతే యది పిణ్డికా।
గృహీత్వాన్యత్ర పూర్వోక్తవిధినా తదుదగ్దిశి ॥౩౪॥

నీత్వా తత్ర ఖనిత్వా తు శుభఋక్షముహూర్తకే।
గృహీత్వా విధివద్ధుత్వా శుద్ధిం కృత్వామ్భసా తతః ॥౩౫॥

గన్ధాద్యైరర్చయిత్వా తు సర్వమఙ్గలఘోషణైః।
ఆనీయాత్ కర్మ పూర్వత్ర దిశి కోష్ఠాద్విముచ్యతే ॥౩౬॥

లిఙ్గమానాద్ విమానం వా లిఙ్గం వా హర్మ్యమానతః।
గర్భమధ్యే చ సూత్రాత్ తు వామేఽర్చాలిఙ్గమేవ వా ॥౩౭॥

స్థాపయేత్ కిఞ్చిదంశం తు ఆశ్రయిత్వా విచక్షణః।
త్రిఃసప్తాంశే కృతే ద్వారే బ్రాహ్మేంఽశే మధ్యమే భవేత్ ॥౩౮॥

కృత్వా షడంశకం తచ్చ వామే ద్వ్యంశం వ్యపోహ్య చ।
తదంశమగ్రం నీత్వా తు ప్రాగుదగ్గతసూత్రకమ్ ॥౩౯॥

తద్ బ్రహ్మసూత్రమిత్యుక్తం తత్సూత్రం శివమధ్యమమ్।
గర్భార్ధమధమం శ్రేష్ఠం పఞ్చత్రింశం శివాయతమ్॥౪౦॥

భవన్తి నవ లిఙ్గాని తయోర్మధ్యేఽష్టభాజితే।
శ్రేష్ఠమధ్యకనిష్ఠాని త్రిత్రిభేదాని తాని హి॥౪౧॥

నాగరే నాగరస్యోక్తం మానం లిఙ్గస్య మన్దిరే।
వికారాంశే తదాయామే భూతగఙ్గాగ్నివిస్తరమ్॥౪౨॥

జయద పౌష్టికం సార్వకామికం నాగరే బిదుః।
గర్భే త్రిసప్తభాగే తు దశాంశం ద్రావిడేఽధమమ్॥౪౩॥

త్రయోదశాంశకం శ్రేష్ఠం గర్భేఽష్టాంశే తు పూర్వవత్।
త్రిఃసప్తాంశే నిజాయామే షట్పఞ్చచతురంశకమ్॥౪౪॥

జయదాదివిశాలం తత్ పూర్వవద్ ద్రావిడే మతమ్।
వేసరే పఞ్చపఞ్చాంశే గర్భాగారే విమానకే॥౪౫॥

త్రయోదశాంశకం హీనం శ్రేష్ఠం స్యాత్ షోడశాంశకమ్।
తయోర్మధ్యేఽష్టభాగే తు నవ లిఙ్గాని పూర్వవత్॥౪౬॥

పఞ్చపఞ్చాంశకే దైర్ఘ్యే వసుధాతురసాంశకే।
వేసరస్యోదితం వ్యాసం పూర్వవజ్జయదాదికమ్॥౪౭॥

వికారపరిధౌ భూతవ్యాసః సర్వత్ర కీర్తితః।
గర్భమానమిదం ప్రోక్తం హస్తమానం తు వచ్మ్యహమ్॥౪౮॥

ఆరమ్యైకకరం నన్దహస్తాన్తం షట్షడఙ్గులైః।
వృద్ధ్యాయతాస్త్రయస్త్రింశత్సఙ్ఖ్యా లిఙ్గస్య కీర్తితాః॥౪౯॥

పఞ్చారత్ని విమానాద్యా ద్వాదశక్ష్మాద్యసద్మనః।
క్రమేణైవ త్రయస్త్రింశత్సఙ్ఖ్యా తాసాం విధీయతే॥౫౦॥

కేచిత్ త్ర్యఙ్గులవృద్ధ్యా తు వదన్త్యేకాదిహస్తతః।
ఆయాదిసమ్పదామర్థం మానాదేకాఙ్గులక్షయాత్॥౫౧॥

ప్రవృద్ధ్యోత్తుఙ్గమాత్తవ్యం తత్ర దోషో న విద్యతే।
పఞ్చపఞ్చాఙ్గులం మూలాద్ వృద్ధ్యాష్టకకలాఙ్గులైః॥౫౨॥

వృద్ధ్యా లిఙ్గాయతం శస్తం ప్రత్యేకం నవమానకమ్।
క్షుద్రాల్పమధ్యమోత్కృష్టహర్మ్యాణాముదితం క్రమాత్॥౫౩॥

ద్వారోదయసమం శ్రేష్ఠం త్రిభాగోనం కనిష్ఠకమ్।
స్తమ్భోత్సేధేనవాంశే తు మునిభూతాంశకోదయమ్॥౫౪॥

తత్తద్గర్భేఽష్టధా భక్తే నవ లిఙ్గోదయాః స్మృతాః।
నాగరాదిషు సౌధేషు ప్రోక్తవ్యాసాని పూర్వవత్॥౫౫॥

ప్రాసాదశిఖరగ్రీవస్తూప్యోఽధిష్ఠానమానకైః।

కేచిద్ వదన్తి మునయః కుమ్భయోన్యాదయో వరాః ॥౫౬॥

గ్రీవోత్సేధస్య మానం తు మానాఙ్గులైర్విభాజేయత్ ।
వృద్ధ్యా హాన్యాఙ్గులిచ్ఛేదం పరిహృత్య విచక్షణః ॥౫౭॥

ఉత్సేధేఽష్టగుణైః సప్తవింశద్భిర్హరణే తతః ।
శేషమశ్వయుజాద్యం తు నక్షత్రం తు చతుర్గుణే ॥౫౮॥

నవభిర్హరణే శిష్టమంశకం తస్కరాదికమ్ ।
భుక్తిః శక్తిర్ధనం రాజా షణ్ఢశ్చాభయకం విపత్ ॥౫౯॥

సమృద్ధిరితి విఖ్యాతాన్యంశకాని నవ క్రమాత్ ।
తస్కరం చ విపత్ షణ్ఢం నిన్దితం వస్తుపారగైః ॥౬౦॥

ఉత్తుఙ్గవసునన్దాగ్నిగుణైకాంశాష్టభిర్హృతే ।
శిష్టం ధనమృణం చైవ యోనికం స్యాద్ యథాక్రమమ్ ॥౬౧॥

ధనాధికమృణం క్షీణం మానం తత్ సమ్పదాం పదమ్ ।
యోనిషు ధ్వజసింహశ్చ వృషో హస్తీ శుభావహాః ॥౬౨॥

తుఙ్గం నవగుణం కృత్వా సప్తభిః క్షపయేత్ తతః ।
శేషం సూర్యాదివారం స్యాత్ క్రూరాస్తత్ర వివర్జితాః ॥౬౩॥

గ్రామాదీనాం చ కర్తుశ్చ నక్షత్రేణావిరోధి యత్ ।
తల్లిఙ్గం దేశదేశేశదేహినాం శుభకారణమ్ ॥౬౪॥

ఇష్టాయామవిశాలేన చతురశ్రీకృతం సమమ్।
జాతరూపం తు తద్ బిమ్బం ఛేదనీయమథోచితమ్॥౬౪॥

ఛన్దమష్టాశ్రకం షోడశాశ్రం నామ్నా వికల్పకమ్।
వృత్తమాభాసకం లిఙ్గం తచ్ఛేద్యం స్యాత్ త్రయాత్మకమ్॥౬౬॥

త్రిధా కృత్వాయతం మూలే బ్రహ్మాంశం చతురశ్రకమ్।
అష్టాశ్రం వైష్ణవం మధ్యే వృద్ధమూర్ధ్వాంశమీశ్వరమ్॥౬౭॥

ఇష్టవిష్కమ్భమానేన చతురశ్రీకృతం సమమ్।
కర్ణాయతర్ణం కర్ణాభ్యామిష్టమష్టాశ్రకం కృతమ్॥౬౮॥

చతుస్త్ర్యంశకయోర్మధ్యం మధ్యపట్టమితి స్మృతమ్।
వ్యాసే పట్టాంశకే త్ర్యంశే మధ్యపట్టం త్రిధోదితమ్॥౬౯॥

కోణాన్తాత్ పట్టసూత్రేఽఙ్కే తిర్యక్సఙ్గతసూత్రకమ్।
పట్టార్ధేనాఙ్కితం యత్తు షోడశాశ్రం తదుచ్యతే॥౭౦॥

ఏవమశ్రాన్తరే ధీమాన్ యోజయేత్తు విచక్షణః।
కోటిచ్ఛేదేన వృత్తం స్యాన్నిమ్నం నైవోన్నతం యథా॥౭౧॥

ఆద్యం తు సర్వతోభద్రం ద్వితీయం వర్ధమానకమ్।
శివాధికం తృతీయం స్యాచ్చతుర్థం స్వస్తికం భవేత్॥౭౨॥

అథ జగదమరాణాం సర్వతోభద్రమిష్టం
సుఖదమవనిపానాం వృద్ధిదం వర్ధమానమ్।

ధనదమిహ విశాం వై శమ్భుభాగాధికం య-
చ్ఛుభదమథ పరేషాం స్వస్తికం తచ్చతుర్ణామ్॥౭౩॥

త్రింశద్భాగే సర్వతోభద్రలిఙ్గే మూలే మధ్యేఽ(గ్రే) దశాంశం క్రమేణ।
వృత్తం తుల్యం సర్వతః శమ్భుభాగం విప్రాణాం తద్ భూపతీనాం ప్రశస్తమ్॥౭౪॥

వేదభూతరసభాగికైరథో భూతషణ్మునిపదైరధః పదమ్।
షట్కసప్తవసుభాగయా తతః సప్తనాగనవభాగయా పునః॥౭౫॥

వర్ధమానముదితం చతుర్విధం బ్రహ్మవిష్ణుశివభాగతః క్రమాత్।
సర్వసమ్పదుదయం జయప్రదం పుత్రవృద్ధిదమిదం మహీభృతామ్॥౭౬॥

సప్తసప్తవసుభాగయా తతః పఞ్చపఞ్చకషడంశకైరపి।
వేదవేదశరభాగయా తతో బధ్య బన్ధయుగభాగయా పునః॥౭౭॥

ఉక్తమత్ర హి మయా చతుర్విధం తచ్ఛివాధికమజాదిభాగికే।
సర్వవస్తుదమిదం విశాలకం సర్వవర్ణయమినాముదీరితమ్॥౭౮॥

ఉక్తాయామే స్వస్తికే నాగభాగే
మూలే ద్వ్యంశం మధ్యభాగే గుణాంశమ్।
పూజాభాగే చాతురంశం క్రమేణ
చోక్తం శుద్రే సర్వకామప్రదం తత్॥౭౯॥

లిఙ్గప్రమాణం సమాప్తమ్।

లిఙ్గం సురార్చితం ధారాలిఙ్గం సాహస్రలిఙ్గకమ్।
త్రైరాశికం తు సర్వేషాం సర్వకామఫలప్రదమ్॥౮౦॥

ఇష్టాయామసమోపేతం స్వాయామార్ధార్ధవిస్తరమ్।
శేషం పూర్వవదుద్దిష్టం నామ్నా సురగణార్చితమ్॥౮౧॥

ధారాలిఙ్గం సర్వలిఙ్గే మతం తలాశ్రం వా కలాశ్రం యుగాశ్రమ్ (?)।
తస్మాదూర్ధ్వేద్విగుణం(స్యాత్)సధారం ధారాలిఙ్గం సర్వవర్ణే ప్రశస్తమ్॥

పూజాభాగే సర్వతోభద్రలిఙ్గే ధారాలిఙ్గం పఞ్చపఞ్చక్రమేణ।
ఏకైకస్యామష్టమం చోపరిష్టాత్ సాహస్రం తద్రేఖయా లిఙ్గముక్తమ్॥

రసమునివసుభాగే వృత్తకేఽష్టాశ్రకేంఽశే
పరిధిరథ నవాంశే లిఙ్గతుఙ్గే తు భూయః।
త్రిభిరథ గుణభాగైశ్చ త్రిభిస్తుఙ్గమానం
హ్యజహరిహరభాగే తత్తు త్రైరాశికం స్యాత్॥౮౪॥

సస్థూలమూలలిఙ్గం క్షయమధ్యం వై పిపీలికామధ్యమ్।
లిఙ్గం తు శిరఃస్థూలం హ్యర్షం లిఙ్గం చతుర్భేదమ్॥౮౫॥

నిజవిపులాష్టాంశఘ్నం మూలం మధ్యే తథా తదగ్రే చ।
విష్ణ్వజభాగౌ సమ్యక్ చతురశ్రం చార్షకే లిఙ్గే॥౮౬॥

లిఙ్గం ఫలకాకారం ద్వ్యశ్రం పఞ్చాశ్రకం త్రికోణం చ।
ఏకాదశనవషట్సప్తాశ్రం చ ద్వాదశాశ్రం చ॥౮౭॥

పూర్వోదితేతరాశ్రం శూలాగ్రం శృఙ్గసదృశశిరః।
అన్యదపి భేదయుక్తం సశిరః సూత్రేతరన్నమానయుతమ్ (?)॥౮౮॥

నిమ్నోన్నతఝర్ఝరకం వైవర్ణ్యయుతం చ పూజానిమ్నోన్నతం యథా (?)।
వక్రమవక్రయుతం వా వాలుకరేఖాకలఙ్కబిన్దుయుతమ్॥౮౯॥

అథవైకరేఖమేతాన్యుదితాన్యేవ స్వయమ్భులిఙ్గాని।
నైవైతేషాం మూలం లిఙ్గానాం శోధయేన్మతిమాన్॥౯౦॥

అజ్ఞానాదపి మోహాత్ సంశోధ్య మూలమేవ దోషకరమ్।
ఆస్థాపనమథో లిఙ్గం పూజాభాగం తు పీఠసమమ్॥౯౧॥

వృత్తం వాథ సధారం పూజాభాగం తు మోక్షదం యమినామ్।

లిఙ్గలక్షణం సమాప్తమ్।

శిరసో వర్తనమధునా లిఙ్గానాం వక్ష్యతే క్రమశః॥౯౨॥

ఛత్రాభా త్రపుషాభా కుక్కుటకాణ్డార్ధచన్ద్రసదృశా యాః।
బుద్బుదసదృశాః పఞ్చైవోద్దిష్టా వర్తనా మునిభిః॥౯౩॥

వ్యాసే షోడశభాగే లిఙ్గస్యైకద్విగుణయుగాంశేషు।
సంలమ్భ్యాధోభాగానుభయోరపి పార్శ్వయోః క్రమశః॥౯౪॥

ఛత్త్రాభాని శిరాంసి చ చత్వారీహ ప్రవర్తతే విధినా।
సమలిఙ్గే ప్రథమే ద్వే శైవాధికలిఙ్గకేతృతీయం స్యాత్॥౯౫॥

చతురంశేషు యదుక్తం తత్ ప్రోక్తం వర్ధమానస్య।
సఙ్కరమన్యోన్యం వాప్యశుభం స్యాద్ వర్తనానాం చ॥౯౬॥

ఉచ్చార్ధం కుక్కుటజం త్ర్యంశైకాంశేన్దుఖణ్డనిభమ్।
బుద్బుదసదృశం సార్ధం త్ర్యంశం వ్యాసేఽష్టభాగే తు॥౯౭॥

సర్వేషామపి చైతాః సామాన్యా (వర్తనా)స్తు లిఙ్గానామ్।
శిరసో వర్తనభాగం త్ర్యంశైకం చాధిరోప్య నిజతుఙ్గే॥౯౮॥

లిఙ్గాయామయుతే షడ్భాగయుతే తేన సార్ధమతః।
ఇన్ద్వశ్వినిగుణభాగాః ప్రోక్తాః సర్వేష్వపి క్రమశః॥౯౯॥
అవరే మధ్యమలిఙ్గే శ్రేష్ఠే లిఙ్గే తతః శిరోమానమ్॥౯౯½॥

లిఙ్గానాం శిరసీప్సితాంశముభయోః సంలమ్బ్య వా పార్శ్వయోః
కృత్వా మత్స్యయుతం తదాస్యజఘనాన్నిప్రాక్సూత్రద్వయే।
తస్మాద్ యత్ర చ సంయుతిర్మతిమతా బిన్దుత్రయాఢ్యం యథా
కర్తవ్యం బహువర్తనాస్వభిమతం సోపాయమీశోదితమ్॥౧౦౦½॥

శిరోవర్తమానం సమాప్తమ్।

వక్ష్యేఽహం లిఙ్గానాం సర్వేషాం లక్షణోద్ధరణమ్।
శాణాభిస్తనువాలుకసహితైర్గోవాలరజ్జ్వాద్యైః॥౧౦౧½॥

ఉద్ఘృష్ట్యా స కృతే వహ్ని(?)యుక్త్యా చిహ్నం పరీక్ష్య యత్నేన।
శుభతరమఙ్కం దృష్ట్వా చారమేల్లక్షణోద్ధరణమ్॥౧౦౨½॥

ప్రాసాదస్య సమీపే మణ్డపకే చిత్రవస్త్రశోభాఢ్యే।
శాల్యాదిభిరపి యుక్తే తణ్డులకే స్థణ్డిలే రమ్యే॥౧౦3½॥

తల్యోపరి సితవస్త్రప్రస్తరశయనే న్యసేల్లిఙ్గమ్।
ఆచార్యః స్థపతిశ్చాహతవస్త్రైర్హేమపుష్పాద్యైః॥౧౦౪½॥

పఞ్చాఙ్గభూషణైరప్యల్పాతిశోభైరలంకృత్య(?)।
సితపుష్పాలేపనసోష్ణీషాద్యైః శోభనం కుర్యాత్॥౧౦౫½॥

నేత్రం నేత్రమనుస్మరదజసూత్రం పార్శ్వసూత్రం చ।
హాటకనిర్మితసూచ్యా ఆచార్యః సంలిఖేద్ రేఖామ్॥౧౦౬½॥

పశ్చాద్ధేమమయేనైవారభ్యస్త్రేణ చ స్థపతిః।
పునరపి లఘుతరశస్త్రైర్లఘుహస్తైరాజ్యదుగ్ధమధుసహితమ్॥

సమ్యగ్ రేఖా లిఖింతా నిర్ఘరకమయం యథాశోభమ్।
సితవస్త్రే ప్రచ్ఛాద్యాఖిలధాన్యాన్ గాబీజం వత్సదమ్(?)॥

దర్శయితవ్యా కన్యా యుక్త్యా శేషం నయేన్మతిమాన్।
ప్రథమే నాగరలిఙ్గే షోడశభాగీకృతే చ సమే॥౧౦౯½॥

షడ్భూతవేదభాగం త్యక్త్వోర్ధ్వే కన్యసాద్యుదయమ్।
ఏవం త్రిషు చోత్సేధం బుద్ధ్వోర్ధ్వం త్ర్యంశకాత్తు సర్వేషామ్॥౧౧౦½॥

విష్ణ్వంశాభిముఖే ద్వే సూత్రే సంలేఖయేత్ పార్శ్వే।
పృష్ఠే తయోర్యుతిః స్యాద్దీనే వేదాగ్నిపాశేషు॥౧౧౧½॥

మధ్యే భూతవనానలపాశేపు యుతిస్తయోః పృష్ఠే।
శ్రేష్ఠే షడ్భూతవనానలపాశేపూదితా తు యుతిః॥౧౧౨½॥

తేషు గృహీత్వైకాంశం త్రిద్వ్యంశం సూత్రవిష్కమ్భమ్।
యావదధఃకృష్టాంశం హ్యుక్తోత్సేధే నయేత్ తు సమమ్॥౧౧౩½॥

ఏవం నాగరలిఙ్గే సూత్రం సమ్యఙ్ మయేనోక్తమ్।
త్రిఃపఞ్చభాగికేఽస్మిన్ ద్రావిడలిఙ్గే శివాయామే॥౧౧౪½॥

నన్దదశరుద్రాంశా హీనాద్యుదయాః సముద్దిష్టాః।
మునివసుభాగే హ్యంశైః క్రమశః సంలమ్బయేత్ సూత్రే॥౧౧౫½॥

యుగగుణనయనేష్వఙ్కే మధ్యే శరవేదవహ్నియుగలేషు।
రసశరయుగబన్ధేషు ప్రోక్తా శ్రేష్ఠే తయోస్తు యుతిః॥౧౧౬½॥

ద్రావిడలిఙ్గే సూత్రవ్యాసం స్యాంశార్ధతః ప్రోక్తమ్।
వేసరలిఙ్గే పూజాభాగే త్రిఃపఞ్చభాగే తు॥౧౧౭½॥

దశభాగం సూత్రోచ్చం వస్వంశాత్ సమ్యగారభ్య।
లమ్బనమథ భూతవనానలపాశాంశేషు సూత్రయుతిః॥౧౧౮½॥

వ్యాసే ద్విరష్టభాగే విష్కమ్భాంశో వరః ప్రోక్తః।
ఆయామే వసుభాగే వేదాంశైరుచ్ఛ్రితస్తు తతః॥౧౧౯½॥

గుణభాగాదారభ్య ద్వ్యంశే చైకాంశకేఽనయోస్తు యుతిః।
వ్యాసో గృహీతభాగైకైకం విభజేత్ త్రిధా ద్వ్యంశమ్॥౧౨౦½॥

ఏవం మధ్యమమిష్టం ద్వాదశభాగీకృతే తుఙ్గే।
పూర్వవదుద్దిష్టం (తద్) విష్కమ్భం భోగభాగయోః ప్రోక్తమ్॥

గదితం కన్యసమేవం వేసరలిఙ్గే తు సూత్రం తత్।

వేసరలిఙ్గోద్ధరణలక్షణం సమాప్తమ్।

ఆత్తాంశే నవభాగే భాగేన వ్యాసగమ్భీరాః॥౧౨౨½॥

రేఖా వ్యకర్కశోక్తా (?) సర్వేషామేవ లిఙ్గానామ్।
అష్టౌ యవాన్ గృహీత్వా నవధా విభజేత్ సమం దృఢతరధీః॥

ఏకాంశేనైకకరోత్తుఙ్గే లిఙ్గే విధాతవ్యా।
ఏకైకభాగవృద్ధయా నవహస్తాఙ్కే తు లిఙ్గే తు॥౧౨౪½॥

అష్టయవాన్తరగాఢా సా రేఖా సమ్యగద్దిష్టా।
అర్ధయవేనాప్యుదితా రేఖార్ధయవేన పూర్వవద్ వృద్ధిః॥౧౨౫½॥

సార్ధచతుర్యవతారం నవతి(?) శ్రేష్ఠే తు లిఙ్గే తు।
మధ్యమసూత్రవ్యాసాదర్ధతతిః పక్షయోస్తు పృథక్॥౧౨౬½॥

సర్వేషాం రేఖాణాం వ్యాసావనతిః సమా ఏవ।
అథ నాగరాదికానాం వక్ష్యే సామాన్యలక్షణోద్ధరణమ్॥

షోడశభాగే పూజాభాగోఽఞ్చేఽధో విహాయ నయనాంశమ్।
ఉపరిష్టాచ్చతురంశం దశభాగం సాభ్రకం సూత్రమ్॥౧౨౮½॥

మణిరేఖా భ్రమణీయాధస్తాద్ ద్వ్యంశం విహాయ కం ముకులాత్।
పృష్ఠే తయోర్యుతిః స్యాన్ముకులంవ్యాసం తు భాగేన॥౧౨౯½॥

అథవా షోడశభాగేఽధోంశం త్యక్త్వా దశాంశకే నాలమ్।
శేషం పూర్వవదుక్తం సామాన్యం సర్వలిఙ్గానామ్॥౧౩౦½॥

ద్వాదశభాగే రౌద్రే త్యక్త్వోర్ధ్వేఽధో ద్విభాగమేకాంశమ్।
నవభాగే సాగ్రం తచ్ఛేషం పూర్వోక్తవత్ కార్యమ్॥౧౩౧½॥

హిర్నవభాగే శైవేఽధోర్ధ్వే ద్వ్యంశం శరాంశం చ।
రుద్రాంశైరజసూత్రం ముకులం భాగేన పూర్వవచ్ఛేషమ్॥౧౩౨½॥

శైవే ద్విరష్టభాగే చోర్ధ్వే ద్వ్యంశం యుగాంశకం నీత్వా।
దశభాగం సూత్రోఞ్చం తదంశకస్త్వష్టాంశకాత్ సమారభ్య(?)॥

శరరసమునివసుభాగేష్వలమ్బపక్షయోః సూత్రే।
పృష్ఠే తయోర్యుత్తిః స్యాద్ భాగం త్యక్త్వా పురోక్తవచ్ఛేషమ్॥౧౩౪½॥

సూత్రేణ భస్మనైవ ప్రథమం సూత్రం ప్రవర్త్య సూత్రాగ్రమ్।
ఘటికాగ్రేణ విలిఖ్య తు పార్శ్వే సూత్రేణ లక్షణం కుర్యాత్॥౧౩౫½॥

సూత్రాణాం సర్వేషాం కర్తవ్యా వర్తనా తదగ్రే తు।
లిఙ్గానాం శిరసి యథా సామాన్యోఽయం తథా సముద్దిష్టమ్॥౧౩౬½॥

అశ్వత్థపత్రసద్దశం లిఙ్గం ముకులోపమం యవాభం చ।
అమ్బుజకుడ్మలసద్దశం సామాన్యం సర్వలిఙ్గేషు॥౧౩౭½॥

సూత్రాగ్రమాత్తభాగైకాంశం వ్యాసోన్నతం హి మతమ్।
లిఙ్గానామాహత్యం సూత్రాగ్ర్యం వక్ష్యతే విధినా॥౧౩౮½॥

ఛత్రాభాగ్రే లిఙ్గే కుఞ్జరనయనోపమం తు సూత్రం స్యాత్।
ఖణ్డేన్దునిభే లిఙ్గే శులాగ్రం బుద్బుదాభే చ॥౧౩౯½॥

త్రపుషాభే లిఙ్గాగ్రే సూత్రాగ్రం కుక్కుటాణ్డనిభమ్।
ఛత్రాభం సూత్రాగ్రం లిఙ్గే స్యాత్ కుక్కుటాణ్డనిభే॥౧౪౦½॥

నాహే సప్తదశాంశే ష్వేకం గృహ్య త్రిధా ద్వ్యంశమ్।
మధ్యమసూత్రవ్యాసం తస్యార్ధే పక్షయోః సూత్రే॥౧౪౧½॥

లిఙ్గాయామే యోజ్యం సామాన్యం సర్వమేతత్ స్యాత్॥౧౪౨॥

లిఙ్గాయామం విస్తృతం స్వస్వభేదై-
ర్నామ్నైవైషాం సమ్యగుష్ణీషమానమ్।
ఛత్రాభా .... ద్యుష్ణీషసూత్రం
ప్రోక్తం యుక్త్యా నాగరాదిక్రమేణ॥౧౪౩॥

వక్ష్యేఽహం స్ఫాటికం లిఙ్గం నీచమధ్యోత్తమక్రమాత్।
ఏకాఙ్గులం సమారభ్యైవాఙ్గుల్యాఙ్గులవర్ధనాత్॥౧౪౪॥

షడఙ్గులాన్తముత్సేధం పూజాంశం కన్యసం మతమ్।
సప్తాఙ్గులం సమారభ్య యావద్ ద్వాదశమాత్రకమ్॥౧౪౫॥

పూజాభాగోదయం లిఙ్గే మధ్యమే తు ప్రకీర్తితమ్।
సైకైకాఙ్గులమారభ్య చాఙ్గులాఙ్గులవర్ధనాత్॥౧౪౬॥

అష్టాదశాఙ్గులం యావత్ పూజాంశోచ్చం షడుత్తమే।
తద్ధీనాదర్ధమాత్రేణ వృద్ధ్యైకాంశం సుసంఖ్యయా॥౧౪౭॥

శ్రేష్ఠమధ్యపరే లిఙ్గే త్రయస్త్రింశత్ సమున్నతమ్।
పూజాంశార్ధత్రిభాగైకం గాఢం వా స్ఫాటికం మతమ్॥౧౪౮॥

సమం త్రిపాదమర్ధం వా పూజాంశోచ్చస్య విస్తృతమ్।
సాధారం వాథ వృత్తం వా స్ఫాటికానామథాకృతిః॥౧౪౯॥

వర్తనా శిరసస్తస్య నాగరాదిషు వై యథా।
మధ్యే వరే తు లిఙ్గే తు బ్రహ్మసూత్రం తు పూర్వవత్॥౧౫౦॥

బ్రహ్మసూత్రం వినా హ్యేతత్ తేజోద్రవ్యం వరప్రదమ్।
స్వవ్యాసద్విగుణం సార్ధం ద్విగుణం త్రిగుణం తు వా॥౧౫౧॥

పీఠస్య మణ్డనం నాలం యుక్త్యా తత్ర ప్రయోజయేత్।
పూజాంశోచ్చసమం వాథ త్రిభాగం పిణ్డికోదయమ్॥౧౫౨॥

మృద్వృక్షరత్నలోహైశ్చ కుర్యాత్ స్ఫాటికవద్ ధ్ధమ్।
మృన్మయం యుక్తితః పక్వమపక్వం వా యథేష్టతః॥౧౫౩॥

వృక్షజం దోషనిర్ముక్తం లోహజం ఘనమిష్యతే।
ఘనం వాఙ్గమనాఙ్గం వా లోహేన సకలం మతమ్॥౧౫౪॥

లోహేన పూజితం కల్ప్యే భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్।
లిఙ్గం శిలేతరం సర్వం మణిలిఙ్గమితి స్మృతమ్॥౧౫౫॥

స్వయోన్యా వాథ లోహేన స్ఫాటికాదిషు పిణ్డికా।

స్వస్వయోగ్యాని లోహాని స్ఫాటికాన్యేషు పీఠకమ్॥౧౫౬॥

స్థాప్యతే లోహపీఠే తు రత్నజం తు స్థితిర్యథా।
సంకల్పైకవశాదత్ర బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః॥౧౫౭॥

యుక్త్యా యోజ్యం బుధైర్లిఙ్గం భుక్తిముక్తిప్రసిద్ధయే।
బాణలిఙ్గం యథాలాభం తత్తత్ సమ్యగ్ నిధాపయేత్॥౧౫౮॥

పఞ్చత్రిభాగముచ్చార్ధం త్రిద్వ్యంశం వార్చనార్థకమ్।
భాగం శేషాంశకం పీఠం బన్ధం స్యాద్ వాణలిఙ్గకే॥౧౫౯॥

రేఖాబిన్దుకలఙ్కాద్యైర్వైవర్ణ్యైర్మక్షికాపదైః।
త్రాసైస్తు శర్కరాభిస్తే మణయో వర్జితా భృశమ్॥౧౬౦॥

లిఙ్గే మహత్యధిష్ఠానే చార్ధే స్థితే చ మధ్యమే।
సమాప్తౌ చ విమానే స్యాత్ కన్యసం స్థాపయేద్ బుధః॥౧౬౧॥

ఏవం స్థాప్యం లిఙ్గముక్తప్రకారం
శ్రీసౌభాగ్యారోగ్యభోగ్యప్రదాయి।
ఉక్తాదన్యద్ యత్ కృతం తద్ విపత్త్యై
పత్యుర్నిత్యం రోగశోకప్రదం స్యాత్॥౧౬౨॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే లిఙ్గలక్షణం నామ
త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః।

నిష్కలానాం తు లిఙ్గానాం సకలానామథాధునా।
సామాన్యేన విధానేన వక్ష్యేఽహం పీఠలక్షణమ్॥౧॥

జాత్యైకయా విధాతవ్యం నేష్టమన్యోన్యసఙ్కరమ్।
ఆహుః శైలే ద్రుమే కేచిత్ పీఠం పక్వేష్టకామయమ్॥౨॥

లోహజం మణిలిఙ్గానాం లోహజానాం తు పైణ్డికమ్।
ఆదాయ స్త్రీశిలాం సమ్యక్ పీఠం లిఙ్గస్య నిర్మితమ్॥

పూజాశం ద్విగుణం హీనం శ్రేష్ఠం లిఙ్గోన్నతే సమమ్।
నవైతే పీఠవిస్తారాస్తయోర్మధ్యేఽష్టభాజితే॥౪॥

ఉత్తమా మధ్యమా హీనాస్త్రిభిర్భేదాః ప్రకీర్తితాః।
అథవా లిఙ్గతుఙ్గార్ధం హీనం పాదోనకం వరమ్॥౫॥

తయోర్మధ్యేఽష్టభాగే తు పీఠవ్యాసాది పూర్వవత్।
విష్కమ్భం త్రిగుణం వాథ నాహతుల్యవిశాలకమ్॥౬॥

గర్భాగారం త్రిభాగైకం చతుర్భాగైకమేవ వా।
విష్కమ్భకర్ణద్విగుణం సార్ధం చ త్రిగుణం తు వా॥౭॥

పీఠవిస్తారముద్దిష్టం స్వాష్టాంశోనమథోపరి।
మణ్డనాయ స్వవిస్తారాష్టాంశేనైవాధికం తతః॥౮॥

సర్వేషామపి పీఠానాం జన్మాన్తం మూలవిస్తృతమ్।
అగ్రవ్యాసం మహాపట్టికాన్తం సమ్యక్ ప్రకీర్తితమ్॥౯॥

విష్ణుభాగసమోత్సేధం సపాదం సార్ధమేవ వా।
చతురశ్రం చ వస్వశ్రం షడశ్రం ద్వాదశాశ్రకమ్॥౧౦॥

ద్విరష్టాశ్రం సువృత్తం చ తేషామేవాయతాన్యపి।
త్రికోణమర్ధచన్ద్రం చ చతుర్దశ నిభాని వై॥౧౧॥

సమాని యాని లిఙ్గస్య చాహుః పీఠం చ సంజ్ఞకమ్ (?।)
సాయతాన్యాసనానీతి నిష్కలానాం వదన్తి వై॥౧౨॥

త్రికోణమర్ధచన్ద్రం చ నిష్కలే సకలే క్రమాత్।
భద్రపీఠం చ చన్ద్రం చ వజ్రపీఠం మహామ్బుజమ్॥౧౩॥

శ్రీకరం పద్మపీఠం చ మహావజ్రం చ సౌమ్యకమ్।
శ్రీకామ్యాఖ్యమితి ప్రోక్తా నామ్నైతా నవ పీఠికాః॥౧౪॥

స్వనామ్నాకృతియుక్త్యా తు త్రికోణార్ధేన్దుసంయుతే।
పీఠికానామలఙ్కారం క్రమశో వక్ష్యతేఽధునా॥౧౫॥

గృహీతోత్సేధమానంశవశేన వివిధేన చ॥౧౫½॥

త్రిఃపఞ్చాంశే ద్వ్యంశి జన్మం యుగాంశం వప్రర్స్యోధ్వం పద్మకం చాంశమర్ధమ్।
కమ్పం ద్వ్యంశం క్షేపణం చార్ధమూర్ధ్వే సార్ధం గ్రీవం పూర్వవత్ క్షేపణోచ్చమ్॥

ద్వ్యంశం పట్టం స్నేహవార్యర్ధభాగం తత్ సామాన్యం భద్రపీఠం సుహృష్టమ్।
విప్రోర్వీభృద్వైశ్యకానాం పరేషాం శ్రీసౌభాగ్యారోగ్యభోగ్యప్రదాయి॥

ద్విరష్టభాగేఽశ్విబాణనేత్రైర్యుగాంశనేత్రేన్దుభిరత్ర పట్టమ్।
పద్మం చ వృత్తం చ దలం చ పట్టం స్యాత్ పద్మపీఠం ఘృతవారియుక్తమ్॥౧౮½॥

ద్విస్సప్తాంశే సార్ధమర్ధం గుణార్ధం జన్మం నిమ్నం పఙ్కజం తత్క్రమేణ।
పట్టం నిమ్నం సార్ధమర్ధం తు భాగం వజ్రం నిమ్నం కమ్పకం పూర్వవత్ స్యాత్॥

త్ర్యంశం పద్మం నిమ్నమర్ధం తదూర్ధ్వే ద్వ్యర్ధార్ధాంశా పట్టికాజ్యార్ధభాగా॥

ఏతత్ పీఠం వజ్రపద్మం హి నామ్నా సామాన్యం తత్ సర్వలిఙ్గేషు శస్తమ్॥

త్రిఃషడ్భాగైర్ద్వ్యర్ధవేదాంశకార్ధైః సార్ధద్వ్యర్ధార్ధార్ధకార్ధానలాంశైః।
అర్ధాధ్యర్ధార్ధాంశకైర్జన్మమబ్జం పట్టం నిమ్నం పఙ్కజం వృత్తమబ్జమ్॥

నిమ్నం పట్టం పఙ్కజం (త్ర్య)శ్రపట్టం తత్ + + + స్నేహవారి క్రమేణ।

ఏ(వం నీత్యా) సమ్యగుక్తం మహాబ్జం చిత్రం సద్భిః పౌరుషే చార్షకేఽపి॥౨౨॥

లబ్ధోత్సేధే షోడశాంశేఽశిజన్మ త్ర్యంశం పద్మం పద్మతుఙ్గం యుగాంశమ్।
హృద్భగార్ధం ద్వ్యంశివృత్తం ధృగర్ధం పద్మం త్రయంశం పట్టికా సార్ధభాగా॥౨౩॥

అర్ధాశం తత్ స్నేహవార్యర్ధఘాతం తావద్వ్యాసం త్రయంశకం వా యుగాంశమ్।

నాలవ్యాసం నిర్గమం తత్ త్రియంశం కుర్యాదగ్రం శ్రీకరం శ్రీకరం తత్ ॥౨౪॥

అధ్యర్ధార్ధద్వయర్ధకార్ధార్ధకార్ధైః పక్షార్ధైద్వర్యర్ధైః ఖురం నిమ్నమబ్జమ్।
పట్టం నిమ్నం పట్టమబ్జం తు నిమ్నం పట్టం నిమ్నం పీఠపద్మం దశాంశే ॥౨౫॥

త్రిఃపఞ్చాంశే లబ్ధతుఙ్గే చ సార్ధే చార్ధం వేదద్వయర్ధసార్ధేన్దుభాగైః।
అర్ధద్వ్యర్ధాద్వ్యర్ధకార్ధైః క్రమేణ జన్మం నిమ్నం పట్టకం తత్క్రమేణ ॥౨౬॥

జన్మం నిమ్నం పఙ్కజం పట్టకం తద్వ్రజం వృత్తం క్షేపణం కణ్ఠమూర్ధ్వే।
పట్టం నిమ్నం తన్మహావజ్రముక్తం నామ్నా సౌమ్యం సర్వసంపత్కరం స్యాత్ ॥౨౭॥

వజ్రం వృత్తం తుఙ్గనామ్నా తదేవ సౌమ్యం పీఠం సమ్పదాయుష్కరం స్యాత్।
ద్విఃషడ్భాగే చన్ద్రనేత్రార్ధభాగైః సార్ధార్ధార్ధైః సార్ధసార్ధార్ధకార్ధైః ॥౨౮॥

అధ్యర్ధేనార్ధేన నిమ్నం తు వప్రం నిమ్నం పద్మం ధృగ్దలం వృత్తమబ్జమ్।
ధృక్ పద్మం తత్పుట్టికానిమ్నపట్టం శ్రీకామ్యం తల్లబ్ధతుఙ్గే మయోక్తమ్ ॥౨౯॥

ఘామ్ని ప్రోక్తాన్యప్యధిష్ఠానకాని
తాన్యప్యస్మిన్మణ్డనీయాని యుక్త్యా ॥౩౦॥

యథావలం యథాశోభం యథాయుక్తి ప్రవేశనమ్।
నిర్గమం సర్వపీఠానామఙ్గానాం పరికల్పయేత్ ॥౩౧॥

పీఠవ్యాసత్రిభాగైకం చతుర్భాగైకమేవ వా।
నిర్గమం మూలవిస్తారం ప్రణాలస్య ప్రకల్పయేత్ ॥౩౨॥

మూలాదగ్రం త్రిపాదం వా త్రిభాగైకాంశమేవ వా।
ప్రణాలస్యాగ్రవిస్తారం త్రిపాదం వా ఘనం సమమ్॥౩౩॥

గజోష్ఠసదృశాకారం గోముఖాకారమేవ వా।
ముఖాగ్రవిపులత్ర్యంశవ్యాసం స్యాత్ ఖాతనిమ్నకమ్॥౩౪॥

ఇష్టదిఙ్ముఖలిఙ్గస్య పీఠమధ్యం తదేవ హి।
నాలం వామే ప్రకర్తవ్యం సధారం వా యథారుచి॥౩౫॥

అగ్రపట్టస్య విస్తారం స్వోచ్ఛ్రయేణ సమన్వితమ్।
సపాదం వాథ సార్ధం వా త్రిపాదం వా యథాబలమ్॥౩౬॥

తత్పట్టస్య ఘనం ఖ్యాతం తన్మూలే కారయేద్ బుధః।
క్రమేణోన్నతిమల్లిఙ్గం సఙ్గమాత్ పరికల్పయేత్॥౩౭॥

శివభాగమధఃపీఠాత్ కిఞ్చిదప్యవలమ్బనమ్।
ఉన్నతం యది చేన్నిత్యం సర్వేషామశుభం భవేత్॥౩౮॥

జ్యాకారమర్ధచన్ద్రస్య ప్రకుర్యాద్ ద్వారసమ్ముఖమ్।
పీఠస్యాస్య త్రికోణస్య ఋజ్వంశం ద్వారసమ్ముఖమ్॥౩౯॥

పీఠాశ్రం ద్వారసూత్రస్య వేధకం నేష్యతే బుధైః।
దృషదైకేన కర్తవ్యం పీఠం నిఃసన్ధికం శుభమ్॥౪౦॥

ఏకాలాభేఽపి కర్తవ్యమేకయైవోర్ధ్వమణ్డనన్।
క్షుద్రే మహతి మధ్యేషు చాగతం సన్ధిమణ్డితమ్॥౪౧॥

ఉపర్యుపరి పీఠానాం సన్ధిరజ్ఞావసానకే।
నాలమధ్యేఽర్ధమధ్యే చ కర్ణే సన్ధి న సన్ధయేత్॥౪౨॥

యుఞ్జీయాద్ దక్షిణే వామే దీర్ఘే దీర్ఘం యథాక్రమమ్।
త్రిఖణ్డం వాప్యనేకం బాధోగతం యుక్తితో న్యసేత్॥౪౩॥

లిఙ్గాయామసమవ్యాసా శ్రేష్ఠా బ్రహ్మశిలా పరా।
పూజాంశద్విగుణాష్టాంశే తయోర్మధ్యే తు భాజితే॥౪౪॥

పూర్వవన్నవధావ్యాసా సవ్యాసార్ధోన్నతా వరా।
వ్యాసార్ధార్ధార్ధకా హీనా తయోర్మధ్యే తు పూర్వవత్॥౪౫॥

అథవా లిఙ్గవిష్కమ్భద్విగుణా శ్రేష్ఠవిస్తరా।
అధ్యర్ధం కన్యసీ ప్రోక్తా స్వవ్యాసార్ధత్రిపాద్ధనా॥౪౬॥

వ్యాసోత్సేధేషు తేష్వేవం పూర్వవన్నవధా భవేత్।
ఆకృతిర్బ్రహ్మభాగస్య సంస్థానం తు యథా తథా॥౪౭॥

లిఙ్గవ్యాససమం వ్యాసం మధ్యే ఖాతం ప్రకల్పయేత్।
స్వవ్యాసార్ధం తు వాష్టాంశం గమ్భీరం లిఙ్గమూలవత్॥౪౮॥

న్యస్తరత్నయుతం సమ్యక్ శిష్టం తల్లిఙ్గమూలతః।

నపుంసకాశ్మనా తత్ర కర్తవ్యా బ్రహ్మణః శిలా ॥౪౯॥

పీఠబ్రహ్మశ్మనోర్న్యావర్తాభా మధ్యమే శిలాః।
చతుస్రస్తాః ప్రయోక్తవ్యాః ప్రాదక్షిణ్యక్రమేణ తు ॥౫౦॥

స్థానకాసనయుక్తానాం ప్రతిమానాం పురే పురే।
ఏకద్విత్రిచతుఃపఞ్చషణ్మాత్రం వాధికం తతః ॥౫౧॥

ఆసనానాం స్వవిస్తారాదష్టభాగాధిదైర్ఘ్యకమ్।
ద్విగుణం తన్నిజాయామం మణ్డనం పైణ్డికే యథా ॥౫౨॥

త్రిచతుఃపఞ్చభాగోచ్చే వేరాయామే యథాక్రమమ్।
శయనే చాసనే భాగం స్థానకే విష్టరోదయమ్ ॥౫౩॥

యథోచితం తథా దైర్ఘ్యవ్యాసం స్యాచ్ఛయనేఽపి చ।
బ్రహ్మాదీనాం తు దేవానాం దేవీనామాసనే మతమ్ ॥౫౪॥

సోపపీఠం గృహాఙ్ఘ్రిస్తు సింహం సింహాసనే మతమ్।
త్రిపక్షే వీచిసంయుక్తే నానామణ్డనమణ్డితమ్ ॥౫౫॥

సింహాసనవిధిం దృష్ట్వా విధేయా తదలఙ్కృతిః।
బాణలిఙ్గాదిలిఙ్గానామార్షాణాం చ స్వయమ్భువా(మ్) ॥౫౬॥

పీఠం ప్రాసాదరూపం చ యథేష్టం కారయేద్ బుధః।
పూర్వోక్తే పౌరుషే లిఙ్గే పీఠవ్యాసాది పూర్వవత్ ॥౫౭॥

తన్మానేన విమానానాం విస్తారం సమ్యగుచ్యతే।
పీఠస్య ద్విగుణం గేహం చతుఃపఞ్చగుణం తు వా॥౫౮॥

నాలీగేహం త్రిభాగైకమర్ధం వా భిత్తివిస్తరమ్।
నాలీగేహస్య విస్తారం పూర్వద్వారం విధీయతే॥౫౯॥

సాన్ధారం వా నిరన్ధారం కూటకోష్ఠాది పూర్వవత్।
లిఙ్గమానవశోత్సేధం ప్రోక్తం పూర్వవదుచ్ఛ్రయమ్॥౬౦॥

తథైవ సకలస్యాపి ప్రాసాదం పరికల్పయేత్।
గృహీతభవనస్తమ్భద్వారమానవశాదపి॥౬౧॥

యథాజాతం తథా బేరవశాత్ సౌధం ప్రకల్పయేత్।
బేరాయామసమం గేహమధ్యర్ధం ద్విగుణం మతమ్॥౬౨॥

బేరాయామే త్రిభాగే తు ద్వ్యంశాధికవిశాలకమ్।
గర్భగేహం స్వవిస్తారం చతుర్భాగం త్రిభాగికమ్॥౬౩॥

ద్విభాగం చన్ద్రభాగే తు స్వవిశాలార్ధమానకమ్।
లాక్షాగులమధూచ్ఛిష్టగుగ్గులూనాం సమాంశకాః॥౬౪॥

ఏతేషాం ద్విగుణం భాగం గ్రాహ్యం సర్జరసం తదా।
గైరికాచూర్ణకం తస్మాదర్ధం తు ఘనచూర్ణకమ్॥౬౫॥

సర్వేషామర్ధత స్త్రైలం నిక్షి పేల్లోహభాజనే।
లోహదుర్వ్యా చలం కుర్యాత్ పాచయేన్మృదువహ్నినా॥౬౬॥

అష్టవన్ధమితి ప్రోక్తమశ్మవద్ దృఢబన్ధనమ్॥౬౬½॥

ఏథాపనీయమిహ కర్తురిచ్ఛ్యా లిఙ్గమేకమథవాప్యనేకకమ్।
యత్ర యత్ర పరితస్తు మధ్యమే నిత్తితస్త్వపి చ యేన కేన వా॥

ఏకధామ్ని బహుధామ్ని వా తతః శూలలిఙ్గభవనం మహత్తరమ్।
శేషమత్ర విధినోహనీయకం శిల్పవిద్ దృఢత ++++++॥

గర్భాగారే సప్తసప్తాంశకేంఽశం మధ్యే బ్రాహ్మం దైవికం చాష్టభాగమ్।
మానుష్యం తత్ షోడశాంశం బహిష్టాత్ పైశాచాంశం స్యాచ్చతుర్వింశమంశమ్।
శైవం బ్రాహ్మే వైష్ణవం దైవికాంశే సర్వే దేవా మానుషే స్థాపనీయాః।
పైశాచాంశే మాతరశ్చాసురాద్యా రక్షోగన్ధర్వాదియక్షాశ్చ శేషాః॥

మధ్యే సూత్రం బ్రహ్మణస్తస్య వామే శమ్భోర్మధ్యం విష్ణుసూత్రం తయోశ్చ।
ఏవం నీత్వా గర్భకం తత్క్రమేణ స్థాప్యాః సర్వా దేవతా విష్ణుసూత్రే॥

సకలమకలలిఙ్గం మిశ్రకం వా విధిజ్ఞః
స్థపతిరచలధీమాన్ స్థాపయేత్ సావధానః।
సువృతకనకయజ్ఞో భూషణైః సంవిభూష్య
సకలవిభవయుక్తః స్థాపకేనైవ సార్ధమ్॥౭౨½॥

సర్వాత్మీయం లిఙ్గమాకాశరూపం తస్మాల్లిఙ్గం పౌరుషే స్థాపనీయమ్।

తజ్జ్ఞైర్యుక్త్యా సావకాశాలయే వా పశ్చాద్ బధ్నీయాత్తు మూర్ధ్నేష్టకాం వా
ఏవం పీఠం చాసనం నిష్కలానామర్చానాం వా మణ్డనం తత్రత్రణాలమ్।
లిఙ్గానాం వై పౌరుషాణాం విమానం ప్రోక్తం నీత్యా స్థాపనా చ క్రమేణ॥

ఇతి మయమతే వస్తుశాస్త్రే పీఠలక్షణం నామ
చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః।

మనుష్యాలయచన్ద్రికా

॥శ్రీః॥

॥ మనుష్యాలయచన్ద్రికా ॥

నృసింహయాదవాకారతేజోద్వితయమద్వయమ్।

రాజతే నితరాం రాజరాజమఙ్గలధామని॥౧॥

శ్రీమత్కుణ్డపురే విరాజతి పరక్రోడే చ తేజః పరం

నావానామ్ని చ ధామ్ని యచ్చ నితరాం మల్లీవిహారాలయే।

అశ్వత్థాఖ్యనికేతనేఽపి చ పురే శ్రీకేరలాధీశ్వరే

సమ్భూయైతదురుప్రకాశవిషయే చిత్తే మమోజ్జృమ్భతామ్॥౨॥

శ్రీమఙ్గలాస్పదసదాశ్రయనీలకణ్ఠ-

ప్రేమప్రకర్షనిలయః సకలాభివన్ద్యః।

శ్రీమద్గిరీన్ద్రతనయాతనయోఽఙ్ఘ్రిభాజాం

కామప్రదో జయతి మత్తమతఙ్గజాస్యః॥౩॥

తద్దేవపాదకమలైకసమాశ్రయః కో-

ఽప్యుద్ద్యోతమానగురువర్యకృపాభియోగాత్।

విద్యాపరిశ్రమపరో బహుధాత్మశుద్ధ్యా-

ముద్యోగవాన్ భవతి బాలవిబోధనే చ॥౪॥

యేషాం శ్రుతిప్రణయినీ ధిషణా యదీయ-

సఙ్కల్పకల్పితతనుః పరమేశ్వరోఽపి।

తేషాం మహీసుమనసాం మహనీయభాసా-

ముత్తంసయే పరముదారపదారవిన్దమ్ ॥౫॥

నిసర్గసంసిద్ధసమస్తశిల్ప-

ప్రావీణ్యమాద్యం ద్రుహిణం ప్రణమ్య।

మయా మనుష్యాలయచన్ద్రికైషా

విలిఖ్యతే మన్దధియాం హితాయ ॥౬॥

మయమతయుగలం ప్రయోగమఞ్జ-

ర్యపి చ నిబన్ధనభాస్కరీయయుగ్మమ్।

మనుమతగురుదేవపద్ధతిశ్రీ-

హరియజనాదిమహాగమా జయన్తి ॥౭॥

మార్కణ్డేయయుగం పరాశరమురారిప్రోక్తరత్నావలీ-

సారాన్ కాశ్యపవిశ్వకర్మమతయుగ్మాద్యం కుమారాగమమ్।

సవ్యాఖ్యాం హరిసంహితాం వివరణాద్యం వాస్తువిద్యాదికాన్

దృష్ట్వా తన్త్రసముచ్చయోక్తమనుసృత్యైవాత్ర సంక్షిప్యతే॥౮॥

మర్త్యే విప్రాదివర్ణేష్విహ భవనవిధానోత్సుకో యః స పూర్వం

విప్రం తద్దేశసమ్బన్ధినమఖిలగుణైరన్వితం సంవృణీత।

సోఽయం తద్వర్ణయోగ్యాం క్షితిమథ పరికల్ప్యాత్ర పూజాది కృత్వా

వాస్తోః శాస్త్రోక్తరీత్యా గృహమతినిపుణైః కారుభిః కారయేత॥౯॥

వేదాగమాదివిహితాన్యవధార్య విప్రైః

కార్యో విధిః సకలదేవనరాలయానామ్।

తద్వ్యాకృతః సకలధామసు మృచ్ఛిలాదే-

రన్యోన్యమేలనముశన్తి హి కారుకృత్యమ్॥౧౦॥

స్థపతిః సూత్రగ్రాహీ తక్షకసంజ్ఞశ్చ వర్ధకిః క్రమశః।

స్వోచితకర్మణి దక్షా గ్రాహ్యాస్తే కారవశ్చతుర్ధేతి॥౧౧॥

సర్వశాస్త్రవిహితక్రియాపటుః

సర్వదావహితమానసః శుచిః।

ధార్మికో విగతమత్సరాదికో

యః స చ స్థపతిరస్తు సత్యవాక్॥౧౨॥

జానీయాత్స్థాపనార్థం స్థపతిమథ గుణైః ప్రాయశస్తేన తుల్యః

సూత్రగ్రాహీ సుతో వా స్థపతిమతిగతిప్రేక్షకః శిష్యకో వా।

స్థూలానాం తక్షణాత్తక్షక ఇతి కథితః సన్తతం హృష్టచిత్తో

దార్వాద్యన్యోన్యసంమేలనపటురుదితో వర్ధకిః సావధానః॥౧౩॥

వినా స్థాపత్యాదిచతుష్టయేన

గృహాది కర్తుం న చ శక్యతేఽస్మాత్।

ప్రసాదితైస్తైరథ విప్రవర్యః

సుసూక్ష్మధీః కారయతాం గృహాణి॥౧౪॥

లక్షణహీనే ధామని వసతామశుభాని సమ్భవన్త్యేవ।

జన్మాద్యవసానాన్తం మనసా నిశ్చిత్య కారయేత్ తస్మాత్॥౧౫॥

తత్ర క్రమేణ బహుధా ధరణీపరీక్షా

దిఙ్నిర్ణయాదిశుభవీథిపరిగ్రహశ్చ।

ధామ్నాం ప్రమాణవిధిరఙ్కణకుట్టిమాదీ-

న్యఙ్గాని బాహ్యవిధయశ్చ తథా విధేయాః॥౧౬॥

గోమర్త్యైః ఫలపుష్పదుగ్ధతరుభిశ్చాఢ్యా సమా ప్రాక్ప్లవా

స్నిగ్ధా ధీరరవా ప్రదక్షిణజలోపేతాశుబీజోద్గమా।

సమ్ప్రోక్తా బహుపాంసురక్షయజలా తుల్యా చ శీతోష్ణయోః

శ్రేష్ఠా భూరధమా సముక్తవిపరీతా మిశ్రితా మధ్యమా॥౧౭॥

వృత్తార్ధేన్దునిభా త్రిపఞ్చరసకోణా శూలశూర్పాకృతి-

ర్మత్స్యానేకపకూర్మపృష్ఠకపిలావక్త్రోపమా మేదినీ।

భస్మాఙ్గారతుషాస్థికేశచితివల్మీకాదిభిః సంయుతా

వర్జ్యా మధ్యనతా సగర్భకుహరా విస్రా విదిక్స్థాపి చ॥౧౮॥

ఇన్ద్రాశాదినతావనీ తదితరాశాద్యున్నతాష్టౌ క్రమాద్

గోవహ్న్యన్తకభూతవారిఫణభృన్మాతఙ్గధాన్యాహ్వయాః।

వీథ్యోఽత్ర క్రమశోఽభివృద్ధిధనహాన్యన్తార్థహానిప్రదా

దారిద్ర్యాత్మజహానివిత్తశుభదాస్తాదృక్షితౌ తస్థుషామ్॥

ప్రవాసదా మధ్యనతా ధరిత్రీ

మధ్యోన్నతా విత్తసుఖాదిహన్త్రీ

వహ్న్యాదివాయ్వన్తనతా ధరిత్రీ

ప్రాయేణ దారిద్ర్యఫలప్రదా స్యాత్॥౨౦।

మధ్యోచ్చాయాం ధరిత్ర్యాం ప్రథమమథ గృహే కల్పితే స్యాద్దశాబ్దం

వృద్ధిః ప్రాగున్నతాయామపి హుతవహయామ్యోన్నతాయాం శతాబ్దమ్।

సాహస్రాబ్దం నిర్ఋత్యున్నతధరణితలే వారుణే స్యాత్తదర్ధం

శేషాస్వర్కాష్టషట్కాః శరద ఇహ తతః స్వోక్తరూపం ఫలం స్యాత్॥౨౧॥

పూర్వస్యాం వకులో వటశ్చ శుభదోఽవాచ్యాం తథోదుమ్బర-

శ్చిఞ్చా చామ్బుపతౌ తు పిప్పలతరుః సప్తచ్ఛదోఽపి స్మృతః।

కౌబేర్యాం దిశి నాగసంజ్ఞితతరుః ప్లక్షశ్చ సంశోభనాః

ప్రాచ్యాదౌ తు విశేషతః పనసపూగౌ కేరచూతౌ క్రమాత్॥౨౨॥

అశ్వత్థోఽగ్నిభయం కరోతి బహుధా ప్లక్షః ప్రమాదప్రదో

న్యగ్రోధః పరశస్త్రపాతముదరవ్యాధిం తథోదుమ్బరః।

సమ్ప్రోక్తప్రతిదిక్స్థితాస్త్వపి చ తే చాన్యే సువర్ణాత్మకా-

శ్చేద్యా మన్దిరతస్తరూచ్ఛ్రయుగసీమాభ్యన్తరస్థా యది॥౨౩॥

స్థాప్యా మన్దిరపార్శ్వపృష్ఠదిశి తు శ్రీవృక్షబిల్వాభయా

వ్యాధిఘ్నామలకీసురద్రుమపలాశాశోకమాలేయకాః।

పున్నాగాసనచమ్పకాశ్చ ఖదిరస్తద్వత్కదల్యాదయో

జాతీనాగలతాదయోఽపి సకలాః సర్వత్ర సంశోభనాః॥౨౪॥

అన్తఃసారాస్తు వృక్షాః పనసతరుముఖాః సర్వసారాశ్చ శాకా-

శ్చిఞ్చాద్యాస్తాలకేరక్రముకయవఫలాద్యా బహిస్సారవృక్షాః।

నిఃసారాః శిగ్రుసప్తచ్ఛదశుకతరవః కింశుకాద్యాశ్చ కార్యా-

స్తేష్వాద్యా మధ్యభాగే బహిరపి చ తతః సవసారాస్తతోఽన్యే ॥౨౫॥

కారస్కరారుష్కరకణ్టకిద్రుశ్లేష్మాతకాక్షద్రుమపీలునిమ్బాః।

స్నుహీపిశాచద్రుమహేమదుగ్ధాః సర్వత్ర నేష్టా అపి శిగ్రురన్తః ॥౨౬॥

విష్ణోః పృష్ఠే చ వామే నరభవనమనర్థప్రదం దక్షిణే చా-

ప్యగ్రే భాగే చ కాలీనరహరిశివతద్భిన్నసర్వోగ్రమూర్తేః।

ఆర్యో నిమ్నస్థలస్థో యది మనుజగృహం దక్షిణేఽగ్రేఽస్య తస్మా-

దుచ్చత్వం నేష్టమిష్టం నికటమపి తదన్యత్ర తత్పాదభాజామ్ ॥౨౭॥

వ్రీహిక్షేత్రాదిదేవాలయజలధినదీతాపసాగారగోష్ఠ-

గ్రామాదీనామతీవాన్తికమపకురుతే నైకధా మన్దిరేషు।

దేవాగారాన్నరాణామతిశుభదమిదం కిఞ్చిదూనం సమం వా

తస్మాదభ్యున్నతం చ ద్వితలవిధిరయం నేష్యతే తత్సమీపే ॥౨౮॥

విప్రాదిక్రమతః కుశేషువనదూర్వాకాశయుక్తా భువ-

స్తుల్యాతానవితానసిన్ధురరసాబ్ద్యంశాధిదీర్ఘా అపి।

శ్వేతా పాటలపీతమేచకరుచశ్చాజ్యాసృగన్నాసవా-

మోదాః స్వాదుకషాయతిక్తకటుకాస్వాదాన్వితాశ్చ స్మృతాః॥౨౯॥

విప్రాణాం భూరవాగున్నతధనదనతోదుమ్బరాఢ్యా శుభా స్యాత్

ప్రాఙ్నిమ్నా వారుణోచ్చా చలదలసహితా భూః శుభా బాహుజానామ్।

ప్రాగుచ్చాబ్ధీశనిమ్నా వటతరుసహితా భూర్విశాం పాదజానాం

సా సప్లక్షా తథా చేద్ యమనతధరణీ చాన్యథా సర్వవర్జ్యాః॥౩౦॥

----

౧. 'వే' ఖ. గ. పాఠః

సఙ్కీర్ణరూపా వసుధాత్ర వర్ణైర్గన్ధై రసైశ్చాఖిలవర్జనీయా।

ఏనామనాలక్షితవర్ణచిహ్నం నక్తం పరీక్షేత నిమిత్తతశ్చ॥౩౧॥

క్ష్మాం ఖాత్వామఘటం నిధాయ భృతధాన్యం వర్ధమానం ముఖే

కృత్వాసిచ్య ఘృతం నిశాసు సితరక్తాపీతకృష్ణా దశాః।

విప్రాదిక్రమతః ప్రదీప్య విధివన్నీతే ముహూర్తే జ్వలేద్

వర్త్యర్యస్య ధరాస్య తాసు సకలాస్విద్ధాసు సర్వోచితా॥3౨॥

భూగర్తే జలపూరితేఽత్ర విధివద్ద్రోణాదిపుష్పం క్షిపేత్

ప్రాదక్షిణ్యగతిః శుభం సుమనసాం యద్యన్యథా నిన్దితమ్।

పుష్పే దిక్ష్వథ సంస్థితే సతి శుభం కోణేషు చేన్నిన్దితం

జ్ఞాత్వేత్యాదిశుభాశుభాన్యథ సమీకుర్యాత్క్షమాం సూక్ష్మధీః॥33॥

ఇతి మనుష్యాలయచన్ద్రికాయాం భూపరీక్షాపరిగ్రహో నామ ప్రథమోఽధ్యాయః॥

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః।

యన్త్రేణావనతాదినా చ నిపుణో యద్వామ్బుసమ్పూరణే-

మౌర్వీ చారు సమీకరోత్వథ దృఢం శఙ్కుం కరార్ధాయతమ్।

మూలే ద్వ్యఙ్గులవిస్తృతః క్రమవశాదగ్రే తదర్ధోన్మిత-

వ్యాసం వృత్తతరం సరోజముకులాకారాగ్రమాకల్పయేత్॥౧॥

శఙ్కుదీర్ఘయుగసమ్మితసూత్రేణాకలయ్య పరివృత్య సువృత్తమ్।

వృత్తమధ్యమవధార్య సుసూక్ష్మం శఙ్కుమత్ర తు దృఢం నివేశయేత్ *॥౨॥

----

౧. 'ప్య' క. పాఠః

శఙ్కుచ్ఛాయాగ్రభాగే త్వవహితహృదయో వృత్తలగ్నేఽఙ్కయిత్వా

ప్రాహ్ణాన్తే పశ్చి(మస్యాం?మాయాం)దిశి తదితరదిశ్యేవమేవాపరాహ్ణే।

పాశ్చాత్త్యేఽన్యేద్యురప్యఙ్కనమపి చ విధాయాఙ్కయోరేతయోర-

ప్యన్తర్భాగత్రిభాగే నయతు గతదినాఙ్కం తదేవేహ సూక్ష్మమ్॥౩॥

పూర్వాపరేద్యుః ప్రభవాఙ్కయుగ్మమేవం సుసూక్ష్మం పరికల్పితం యత్।

తదఙ్కయుగ్మాహితసూత్రమేవ పూర్వాపరాశాప్రభవం సుసూక్ష్మమ్ ॥४॥

ఏవం క్షేత్రస్య మధ్యే సువిహితామిహ యద్ బ్రహ్మసూత్రం తదాహు-

స్తన్మధ్యేఽన్యోన్యమన్తర్గతమథ రచయేద్వృత్తయుగ్మం చ ధీమాన్।

తద్యోగాత్తిర్యగుద్యజ్ఝషజఠరసుషుమ్నాధ్వనా సూత్రమేకం

యామ్యోదగ్గామి సూక్ష్మం రచయతు యమసూత్రం తదిత్యామనన్తి॥५॥

తత్సూత్రద్వితయేఽథ దిక్షు చతసృష్వఙ్కాన్ సమం కల్పయి-

త్వాఙ్కారోపితమధ్యకాని సుసమం చత్వారి వృత్తాని చ।

సిధ్యన్త్యత్ర విదిక్షు వృత్తయుగలీయోగేన మత్స్యాః శివా-

గ్న్యగ్రాస్తద్గతసూత్రయుగ్మమపి చాత్రాబ్ధ్యశ్రమాకల్పయేత్॥६॥

సూత్రే ప్రాగుదగగ్రకే క్షితితలే కృత్వా చతుఃఖణ్డితే

ఖణ్డే కల్పయతు ద్విజాదివసతిం శార్వేఽథ వా నైర్ఋతే।

క్షేత్రే విస్తృతిరస్తి చేత్పునరపి శ్రుత్యంశితే గృహ్యతే

శైవే నైర్‌ఋుతఖణ్డమేవ నిర్‌ఋుతౌ శైవం శుభం చోభయోః॥౭॥

ధాత్రీతలేఽబ్ధ్యంశిని మానుషాఖ్యం గృహాభివృద్ధిప్రదమైశఖణ్డమ్।

దేవాహ్వయం నైర్‌ఋుతమిష్టదం స్యాదుభే శుభే గేహవిధౌ నరాణామ్॥౮॥

ఆగ్నేయఖణ్డం యమసంజ్ఞితం స్యాన్మృతిప్రదం చాఖిలవర్జ్యమేతత్।

వాయవ్యమప్యాసురసంజ్ఞితత్వాన్నిన్ద్యం విశాం క్వాపి చ గృహ్యతే తత్॥౯॥

భూపాదివర్ణనియమేన యమోదగాయా-

మోపేతమధ్యచతురశ్రమహీతలే తు।

కర్ణాధ్వనా నిర్‌ఋుతిమారుతకోణమూల-

శైవానలాగ్రభవసూత్రయుగం హి రజ్జుః॥౧౦॥

సూత్రస్య రజ్జ్వోరపి చాగ్రమూలైర్విద్ధే గృహాదిస్థితమధ్యసూత్రే।

హీనాయతిప్రాఙ్గణతశ్చతుఃశాలాగారతోఽన్యత్ర భవన్తి దోషాః॥

ప్రాగాది క్రమశః స్యాద్ వేధఫలం పతివియోగకుష్ఠరుజౌ।

రిపుపీడాత్మజధనహాన్యనిలరుజః స్వకులధాన్యహాన్యాద్యాః॥౧౨॥

క్షేత్రస్యైశాదిఖణ్డే నవకృతిపదసమ్భిన్నవాస్త్వఙ్గకోష్ఠే-

ష్వేకస్యార్కాంశతః స్యాద్ వితతిరిహ మహాసూత్రరజ్జ్వోః ప్రసిద్ధా।

తత్తద్దిగ్వర్గకోష్ఠైర్విహితశతపదేష్వేకకోష్ఠే భభాగో

విస్తారం సూత్రరజ్జ్వోరహికృతిపదభిన్నేష్వథైకాష్టిభాగః॥౧౩॥

సమస్తగేహాఙ్గణకూపవాపీద్వారాదిమధ్యస్థితసూత్రవేధః।

మిథః సమస్తేష్వపి వర్జనీయో రజ్జ్వోశ్చ కోణాలయకర్ణయోశ్చ॥౧౪॥

వీథీవిస్తృతికల్పనాసు బహుధా దణ్డో భవేన్మేదినీ-

విస్తారాద్ గృహకర్తృపూరుషసమోత్సేధోఽత్ర తాలో మతః।

తాలైస్తైర్దశనన్దవారణమితైర్దణ్డస్త్రిధా తేషు త-

ద్వీథీవిస్తృతిమేకతో వితనుయాద్ యద్యస్తి భూవిస్తృతిః॥౧౫॥

నన్దద్వ్యన్ధ్వపుటేన వా వృతితయా బాహ్యాదిమధ్యాన్తిమా

వీథ్యః స్యుః పరితః పిశాచదివిషద్విత్తాధిభూదణ్డినామ్।

నాగామ్బ్వగ్నివినాయకద్రుహిణనామ్నాం చాసు నిర్ద్యాః స్మృతాః

పైశాచాగ్న్యహిదణ్డినాం గృహవిధౌ వీథ్యశ్చతుర్దిక్ష్వపి ॥౧౬॥

యావత్కల్పితమఙ్గణం గృహవిధౌ స్యాద్దాన్వితా తావతీ

వీథీవిస్తృతిరుత్తమాఙ్గణసమా మధ్యా తదల్పాధమా।

క్షేత్రేఽల్పే పునరఙ్కణార్ధవితతాం వీథీం ప్రకుర్యాత్ తదా

ప్రాచ్యోదీచ్యగృహం భవేత్ సలిలవీథ్యారూఢమేవం చ వా॥౧౭॥

క్షేత్రేఽత్యల్పే తు మధ్యేఽఙ్గణమపి చ కృతాన్తాత్మభూసూత్రయోగాత్

కిఞ్చిన్నీత్వా స్వగత్యాపి చ భవనచతుష్కం కృతం దృశ్యతే చ।

అత్యల్పా ఏవ వీథ్యో హ్యశుభశుభఫలాన్యేవమేవాల్పరూపా-

ణ్యస్మాదీశాదిఖణ్డాద్యధిగతనవవీథీవిధిర్నేష్యతేఽత్ర॥౧౮॥

యావత్ ప్రాఙ్గణదైర్ఘ్యమానమమునైకాధ్యర్ధవీథీతతం

తేనాష్టాదశభూమిమానమితి వా క్షేత్రాప్తిరన్తః క్రమాత్।

మర్యాదానియమప్రహీణమనుజాగారేఽపి తత్రాప్యఙ్గణా-

దేవం క్షేత్రమితిం కరోతు చ పునర్వ్యప్రాన్తమౌచిత్యతః॥౧౯॥

ఏకీకృత్య గణేశపఙ్కజభువోర్వీధీమథైశేఽథవా

ఖణ్డే నైర్ఋతకేఽత్ర వాస్తుపదమేకాశీతిఖణ్డాత్మకమ్।

యద్వా నాగకృతిప్రభిన్నమథవా దిగ్వర్గఖణ్డోదితం

కుర్యాదేకమిహాఙ్గమర్మరచనాం వాస్తోశ్చ తద్దేవతా॥౨౦॥

నాడ్యః ప్రాగుదగగ్రగా దశ దశైకాశీతికోష్ఠే శివా-

గ్న్యగ్రాః పఞ్చ పృథఙ్ నవోర్మిగుణకోష్ఠస్థాస్తథా రజ్జవః।

మర్మాణ్యష్టరసాశుగాబ్ధిగుణసఙ్ఖ్యానైరకోష్ఠస్థితైః

సూత్రైర్యోగసముద్భవాని తు శతం వర్జ్యాని కుడ్యాదిషు॥౨౧॥

ప్రాగ్వోదక్పదభాస్కరాంశదలమాత్రం మర్మసూత్రస్థితై-

ర్నీత్వా విన్యసనాన్న మర్మపరిపీడా స్తమ్భకుడ్యాదిషు।

వాస్తున్యత్ర నిపీడితే మహిషసింహానేకపానాం శిరో

హైమం కూర్మవరాహయోశ్చ నిఖనేత్ తచ్చాన్తయే శాన్తికృత్ ॥౨౨॥

ఏకాశీతిపదే ప్రకల్ప్య నవకం మధ్యేఽస్య బాహ్యావృతౌ

షట్కం దిక్షు విదిక్షు యుగ్మయుగలం చైకైకశస్తద్బహిః।

చత్వారింశదథైషు పఞ్చ చ విరిఞ్చాద్యాః పదేషు స్థితా

బాహ్యేఽష్టావపదస్థితాస్త్ర్యధికపఞ్చాశత్ స్యురేవం సురాః॥౨౩॥

ఈశాద్యం బహిరావృతిస్థపదకేష్వీశానపర్జన్యకా-

వైన్ద్రీన్ద్రౌ రవిసత్యకౌ భృశఖగవ్యాదాంస్తథా పూషణః।

భూయో వై వితథం గృహక్షతయమౌ గన్ధర్వభృఙ్గౌ మృగం

పిత్రాఖ్యాన్ ప్రతిహారపాలమపి సుగ్రీవం క్రమాత్ కల్పయేత్॥౨౪॥

భూయః పుష్పాదిదన్తం వరుణమసురశోషాఖ్యరోగేరనాగాన్

ముఖ్యం భల్లాటమిన్ద్వర్గలమదితిదితీ చేతి బాహ్యావృతౌ స్యుః।

ఈశాద్యావాపవత్సార్యకసవితృకసావిత్రసంజ్ఞౌ వివస్వా-

నిన్ద్రాఖ్యశ్చేన్ద్రజిన్మిత్రకశివశివజిద్భూభృతోఽన్తర్వృతౌ స్యుః॥

బ్రహ్మా మధ్యపదేఽథ శర్వసహితః స్కన్దోఽర్యమా జృమ్భకః

ప్రాగాదౌ పిలిపిఞ్ఛకశ్చ చరకీశాదౌ విదార్యాహ్వయా।

భూయః పూతనికా చ పాపపదపూర్వా రాక్షసీ బాహ్యత-

శ్చైతేఽష్టావపదస్థితాశ్చ పరితో దేవగ్రహాస్తద్భహిః॥౨౬॥

ఆసీద్దైత్యః ప్రదృప్తో నిజభుజబలవీర్యాదినాక్రాన్తకాష్ఠా-

నిష్ఠో ద్వేష్టా సురాణాం స తు యుధి పతితో విద్ధగాత్రో ధరిత్ర్యామ్।

వ్యాప్తః సర్వత్ర పశ్చాద్బహుతరపరివృత్త్యైవ పృథ్వీం విమథ్నన్

మర్త్యా దుఃస్థా మునీన్ద్రాస్త్వపి చ మఖభుజస్తావదేవం బభూవుః॥

సర్వవ్యాప్తేఽప్యముష్మిన్నతను తనుఘటాభ్యన్తరే వ్యోమ యద్వత్

తద్వన్నిత్యం విశేషాన్నగరపురమహీక్షేత్రఖణ్డాఙ్గణాదౌ।

ఉత్తానే నైర్ఋతాశావినిహితచరణే యావదీశాత్తశీర్షే

జాతే తావన్నిషేదుః స్థిరమిహ విబుధాస్తస్య దేహే క్షణేన॥

మూర్ధ్ని శోఽస్య తు సంస్థితో నయనయోః పర్జన్యకశ్చాదితి-

శ్చాపస్తద్వదనే తథా గలతలే తస్యాపవత్సాహ్వయః।

వామశ్రోత్రగతో జయన్త ఇతరత్రాస్యాదితిః సంస్థితా

వామాంసే స్థితవానమర్త్యపతిరప్యంసేఽర్గలో దక్షిణే॥౨౯॥

అర్కాదయో వామభుజస్థితాః స్యుశ్చన్ద్రాదయో దక్షిణహస్తగాశ్చ।

వామప్రకోష్ఠే సవితా చ సావిత్రోఽన్యత్ర రుద్రఃశివజిత్ప్రకోష్ఠే॥౩౦॥

మహీధరార్యౌ కుచయోర్వివస్వాన్మిత్రశ్చ కుక్షౌ ద్రుహిణోఽథ నాభౌ।

ఇన్ద్రోఽస్య మేఢ్రేఽణ్డయుగే తు తజ్జిత్పాదద్వయే తస్య పరే ప్రవిష్టాః॥౩౧॥

౨. 'యః' ఖ. గ. పాఠః

తా దేవతా వాస్తుశరీరసంస్థాః సన్తర్పితాస్త్విష్టఫలప్రదాః స్యుః।

తాశ్చేదనిష్టా విపరీతదాః స్యుస్తస్మాద్విదధ్యాదిహ వాస్తుపూజామ్॥౩౨॥

ఇతి మనుష్యాలయచన్ద్రికాయాం దిఙ్నిర్ణయాదిశుభవీథీపరిగ్రహవాస్తుదేవతానిర్ణయో నామ

ద్వితీయోఽధ్యాయః।

అథ తృతీయోఽధ్యాయః।

శిమ్బిః సాష్టతిలైర్యవోదరమితిప్రాహుస్తదష్టోన్మితం

మాత్రాఖ్యాఙ్గులమఙ్గులైరినమితైః ప్రోక్తా వితస్తిస్తతః।

తద్ద్వన్ద్వం కరకిష్కువరత్నిభుజదోర్ముష్ట్యాదిసంజ్ఞం తత-

స్త్వేకైకాఙ్గులవృద్ధితోఽఙ్గులవిశేషాదప్యథో భిద్యతే॥౧॥

మాత్రాఖ్యాఙ్గులిపఞ్చవింశతిమితం మానం విమానే స్మృతం

ప్రాజాపత్యకసంజ్ఞితం సురగృహే తేనాపి మేయం క్వచిత్।

ఏతైరేవ వరాఙ్గులైః పరిమితం షడ్వింశతిప్రోన్మితై-

ర్మానం క్వాపి సమస్తధామ్ని విహితం నామ్నా ధనుర్ముష్టికమ్॥

సప్రోక్తాఙ్గులిసప్తవింశతిమితం మానం యదుక్తం బుధై-

ర్నామ్నా తత్తు ధనుర్గ్రహం యదమునా గ్రామాదికం మీయతే।

రథ్యాధ్వోపవనాదిసమ్మితివిధౌ వాపీతటాకాదికే

చేష్టం తత్ర ధనుర్గ్రహం త్వథ ధనుర్ముష్టిశ్చ తత్రేష్యతే॥౩॥

అష్టావింశతిసంమితాఙ్గులిమితం ప్రాచ్యాఖ్యమానం భవేద్

వైదేహం నవవింశతిప్రతిమితైర్మాత్రాఙ్గులైః సమ్మితమ్।

స్యాత్త్రింశత్త్వవరాఙ్గులీపరిమితం వైపుల్యమేకాఙ్గులీ-

యుక్తం తత్తు భవేత్ప్రకీర్ణమితి దోర్మానప్రభేదోఽష్టధా॥౪॥

భూసురకార్యే నిలయే ధనుర్గ్రహం చ ప్రకీర్ణం చ।

వైపుల్యధనుర్ముష్టీ భూపానాం మానసాధనే యోజ్యే॥౫॥

ప్రాజాపత్యం చ వైదేహం వైశ్యానాం సమ్మతం భవేత్।

కిష్కుః ప్రాచ్యం చ శూద్రాణాం కిష్కుః సర్వత్ర సంమతః॥౬॥

స్వస్వోక్తమానాదుపరి ప్రదిష్టం సర్వం న చేష్టం క్షితిపాదికానామ్।

అధస్స్థమానం సకలం క్రమేణ వైశ్యక్షితీశద్విజవర్ణయోగ్యమ్ ॥౭॥

సురాలయే సమస్తాన్యప్యభీష్టాని యథేప్సితమ్।

మానాని శ్రేష్ఠమధ్యాధమాఙ్గులోత్థాని చ క్వచిత్ ॥౮॥

యవోదరైరష్టభిరున్మితం యన్మాత్రాఙ్గులం తత్కథితం వరిష్ఠమ్।

క్రమేణ సప్తాంశయవోదరైర్యత్తన్మధ్యమం చాధమసంజ్ఞితం చ ॥౯॥

షాష్టికశాల్యుదరైరప్యష్టాద్యఙ్గైర్వరాఙ్గులాద్యం వా।

తచ్ఛాల్యాయతజలధిః సార్ధత్రితయం త్రిసంమితైర్వాపి ॥౧౦॥

నవధేత్యుదితాఙ్గులిప్రభేదా నవధా తత్ర కరాః స్యురుత్తమాద్యాః।

అథ తేఽఙ్గులివృద్ధితోఽష్టధోక్తైః కరభేదైః సహితా ద్విసప్తతిః స్యుః ॥౧౧॥

ఆదౌ చతుర్వింశతిసంమితైర్యో మాత్రాఙ్గులైరుక్తకరః స ఏవ।

సర్వత్ర పూజ్యో మతభేదతోఽన్యే సర్వేఽపి చ క్వాపి యథార్హమిష్టాః ॥౧౨॥

హస్తేనైవ గృహాద్యముక్తముదితం కుత్రాపి మాత్రాఙ్గులై-

రత్న్యావశ్యకతో యవైరపి పరీణాహం చ గత్యాది చ।

మానుష్యేషు తు బాహ్యగేహగతినిష్ఠాదౌ చతుర్హస్తకో

దణ్డో యష్టిరితి స్మృతోఽష్టగుణితో దణ్డోఽత్ర రజ్జుర్భవేత్॥౧౩॥

తాలాద్యైః ప్రతిమాదికం ఖలు యవైర్మేయం చ భూషాదికం

వస్త్రప్రావరణాంశుకాది పరిమేయం స్యాద్వితస్త్యా తథా।

శస్త్రాద్యం తదనామికాఙ్గులియుగేనైవం చ తద్వ్యాసతో

ముష్ట్యా యాజ్ఞికభాజనాది యజమానస్యాన్యదఙ్గ్యాదినా(మ్?)॥౧౪॥

ద్విజభవనాదిబహుత్వాద్గ్రామాద్యాః సమ్భవన్తి బహుభేదాః।

ఉత్తమమధ్యాధమతో మానవిశేషైశ్చ సమ్భవేదేషామ్॥౧౫॥

యోజనమితచతురశ్రం భూభాగం గ్రామముత్తమం ప్రాహుః।

మధ్యమమర్ధప్రమితం *ప్రాయశోఽధమం గ్రామమ్॥౧౬॥

నగరస్య సహస్రాది ద్విసహస్రాన్తం చ దణ్డమానం స్యాత్।

పత్తనసంజ్ఞం తద్వత్పోతాన్వితవారి(ని)ధితటోపేతమ్॥౧౭॥

పురమితి నరవరభవనప్రధానమాహుర్వణిగ్జనాదియుతమ్।

నగరం రాజవరాలయసకలజనాగారమణ్డితం విదితమ్॥౧౮॥

ఏకవిప్రవరాగారతత్కుటుమ్బసమన్వితమ్।

ఏకభోగం భవేద్గ్రామం తద్భృత్యాయతనావృతమ్॥౧౯॥

గ్రామాద్యఖిలం ద్విజభవనాదిబహుత్వాదనేకధా జ్ఞేయమ్।

మానవిశేషైరుత్తమమధ్యాధమసంజ్ఞితం చ సమ్భవతి॥౨౦॥

ఉత్తరయుగబాహ్యాన్తో మన్దిరవిస్తార ఏవ దేవగృహే।

శ్రేష్ఠో దణ్డస్తద్వ్యజ్జగతి ప్రాన్తావసానికో మధ్యః॥౨౧॥

పాదుకయుగలావధికో దణ్డః ప్రోక్తోఽధమః సురాగారే।

ప్రాసాదాద్బహిరేతైర్మర్యాదాః పఞ్చ తత్ర కల్ప్యాః స్యుః॥౨౨॥

యానాఙ్గాదిషు కేతురేవ విహితః సర్వత్ర శస్తో హ్యయం

పర్యఙ్కాదిషు కుఞ్జరో మృగపతిః పీఠాసనాదౌ హితః।

భాణ్డే కూపతటాకపఞ్జరవిధౌ యోనిర్వృషో వా ధ్వజో-

ఽథాశ్వత్థాదిసమస్తకుట్టిమవిధౌ కేతుర్విధేయః సదా॥౨౩॥

అన్తర్యోనిర్మానపాత్రాదివాపీకూపాదీనామఙ్గణే గర్భగేహే।

తుర్యశ్రాగారోత్తరవ్యాసమధ్యే కుత్రాప్యుక్తోఽన్యత్ర సర్వత్ర బాహ్యే॥౨౪॥

ఇష్టౌతానవితానమాననిచయే త్రిఘ్నేఽష్టభిర్భాజితే

శేషో యోనిరిహ వ్యయో మునియుజాథాయోఽష్టనిఘ్నేఽరుణైః।

ఋక్షైర్ఋక్షమవాప్తిరత్ర తు వయో జ్ఞేయం తిథిస్త్రింశతా

వారో భూమిధరైర్నిధిప్రగుణితే ధర్మాహృతే వా వ్యయః॥౨౫॥

ధ్వజధూమసింహకుక్కురవృషఖరగజవాయసాః క్రమేణ స్యుః।

ప్రాగాదియనయోఽష్టౌ తేష్వయుజః సమ్పదే యుజో విపదే॥౨౬॥

కేతుయోనిరభివాఞ్ఛితార్థదః

సాత్త్వికోఽమరగురుర్ద్విజో భవేత్।

పూర్వదిక్ష్వభిహితోఽపి సర్వదా

సర్వదిక్ష్వవిహితో విశేషతః॥౨౭॥

సింహో దక్షిణదిక్స్థితః క్షితిసుతో లక్ష్మీప్రదస్తామసో

భూపోఽథో వణిగుత్తరే శుభకరో దన్తీ బుధో రాజసః।

శూద్రః పశ్చిమదిక్స్థితోఽర్కతనయో ధాన్యప్రదస్తామసః

సత్ప్రోక్తోఽథ విదిక్షు యే నిగదితాస్తత్రాపి తే నిన్దితాః॥౨౮॥

ఉద్వేగః స్యాద్ధూమే శుని కలహశ్చపలతా ఖరే భవతి।

ధ్వాఙ్క్షే కులహానిః స్యాత్సర్వవిదిగ్యోనయస్తతో నిన్ద్యాః॥౨౯॥

ప్రాచ్యాం కేతుర్విధేయః స తు భవతి విధానేషు సర్వత్ర నిత్యం

శాలాయాం దక్షిణస్యాం మృగపతిరుదితః కేతుయోనిశ్చ యోజ్యః।

మాతఙ్గః కేతుసింహావపి చ ధనపతౌ పశ్చిమే స్యాద్వృషోఽన్యే

కేతుః సింహో గజశ్చాపి చ నిజనిజకోణాలయేఽప్యేవమేవ॥౩౦॥

యోనిః ప్రాణా ఏవ ధామ్నాం యదస్మాద్

గ్రాహ్యస్తత్తద్యోగ్యయోనిప్రభేదః।

మృత్యుర్వర్జ్యః సర్వగేహేష్వవశ్యం

సర్వవ్యాపత్త్రాప్యతేऽస్మిన్గృహీతే॥౩౧॥

ఆయాధిక్యం వ్యయతః సమ్పాద్యం సర్వథాన్యథాపత్తిః।

నక్షత్రాదిశుభత్వం జ్యోతిఃశాస్త్రాదిభిః సువిజ్ఞేయమ్॥౩౨॥

బాలత్వం కౌమారం యౌవనమథ వార్ద్ధకం చ నిధనం చ।

పఞ్చ వయాంస్యేష్వన్త్యం నేష్టం శిష్టాని వాస్తునీష్టాని॥౩౩॥

ద్వేధా యోనిశ్చతుర్ధా వ్యయవిధిరుదితశ్చ ద్విధాయో వ్యయశ్చా-

ప్యృక్షం విప్రాదివర్ణాస్తిథిరపి చ తథా రాశయో ద్విప్రకారాః।

త్రేధా వారో ధ్రువాదిస్త్రివిధ ఇతి వికల్పేన యోన్యాదయః స్యుః

ప్రోక్తేష్వేతేషు పూర్వోదితమఖిలమతం కార్యమావశ్యకేऽన్యత్॥౩౪॥

సామాన్యం పరిణాహతః సువిహితా యోన్యాదయో దీర్ఘతో

విస్తారేణ చ పాదమానచరణాధిష్ఠానతుఙ్గైరపి।

విస్తారాహతదైర్ఘ్యతోఽపి చ పృథక్స్వస్వోక్తయోన్యాదయో

జాతాశ్చేదతిశోభనా గృహవిధౌ పక్షాన్తరోక్తైరపి ॥౩౫॥

సర్వాగారే ప్రధానోత్తరపరిధివశాద్దీర్ఘవిస్తారతుఙ్గ-

స్తమ్భాధిష్ఠానగర్భాలయమితివిధయో ద్వారబిమ్బాదయోఽపి।

ఆరూఢాద్యుత్తరం చ ద్వితలవిధిసమస్తాఙ్గభేదా వికల్పే-

నోక్తైరంశైశ్చ కార్యా యది నికటగతా యోనిభేదాశ్చ యోజ్యాః॥౩౬॥

గేహే క్షేత్రఫలం వితాననిహతాయామం విదుశ్చేష్టదిగ్-

యోనిర్యన్మితదీర్ఘవిస్తృతివిధానాదత్ర పూర్ణో భవేత్।

తావద్విస్తృతిదీర్ఘమానమభికల్ప్య ప్రాగథో నాహవత్

సర్వం కల్పయతు వ్యయాదికమిదం త్వభ్యన్తరవ్యాపి హి॥౩౭॥

పూర్వం త్రిఘ్నచతుర్దశాప్తపరిధేః సామాన్యముక్తో వ్యయో

నన్దఘ్నేఽష్టహతే చ పఙ్క్తివిహృతే శిష్టో వ్యయో వా భవేత్।

సిద్ధర్క్షే వసుభాజితేఽపి చ చతుర్ద్వేతి వ్యయః సర్వథా-

స్యాల్పత్వం పరికల్ప్యమాత్మజధనాదీనాం వినాశోఽన్యథా॥౩౮॥

స్వత్ర్యంశేన యుతే తథేక్షణహతే నాహేఽష్టభక్తే భవే-

దాయో వా పునర్బుక్షనిఘ్నపరిధౌ దిగ్ద్వన్ద్వభక్తే వయః।

బాలత్వాదివిశేషమాత్రమవగన్తవ్యం ఫలైః శేషత-

స్తేషామేవ గతాబ్దమానమిహ తారుణ్యం వయః శోభనమ్॥౩౯॥

నన్దఘ్నే పరిధౌ చ కేవలపరీణాహేఽథవా త్రింశతా

భక్తే తత్ర వికల్పపక్షయుగలే ప్రాగ్వత్తిథిః శిష్యతే।

త్రిఘ్నేఽఙ్కాదిహతేఽథవార్ణవహృతే నాహే ద్విజాద్యాః క్రమాద్

వర్ణాః స్యుర్నిగమాహతే వసుహతే వార్కాహృతే రాశయః॥౪౦॥

కేవలనాహేఽద్రిహృతే త్రిఘ్నే నాహే చ శిష్యతే వారః।

ద్విఘ్నే వా త్రిఘ్నే వా నాహే నృపభాజితే ధ్రువాద్యాః స్యుః॥౪౧॥

క్షేత్రఫలే వ్యయయుక్తే నృపభక్తే వా ధ్రువాదయః శిష్టాః।

ధ్రువధాన్యజయవినాశాః ఖరకాన్తమనఃప్రసాదసుముఖత్వమ్ ॥౪౨॥

సౌముఖ్యాసౌమ్యత్వే విరోధవిత్తోద్భవక్షయాక్రన్దాః।

వృద్ధిజయౌ చ క్రమశః సంజ్ఞాతుల్యం ఫలం భవేదేషామ్ ॥౪౩॥

ఇతి మనుష్యాలయచన్ద్రికాయాం మానభేదయోన్యాయవ్యయాదినిర్ణయో నామ తృతీయోఽధ్యాయః।

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః।

స్వాభీష్టాలయదీర్ఘమఙ్గణవిధిం తేషాం పృథఙ్ నాహతో

యోన్యాయర్క్షవయోవ్యయాది శుభదం సర్వప్రకారాదపి।

సమ్పాద్యాథ గృహేఽష్టదీర్ఘగుణవిస్తారాదిభేదాన్పృథగ్

దీర్ఘవ్యాసమితిం కరోతు చ యథాత్రాల్పాన్తరాలం సుధీః ॥౧॥

ఇష్టాద్దీర్ఘాత్సర్వధామ్నాం చ నాహో

విస్తారోఽస్మాద్విస్తృతేః పాదమానమ్।

తస్మాన్మాసూరం చ తచ్చేషతః స్యాత్

స్తమ్భః స్తమ్భాద్విస్తృతిశ్చోత్తరాణామ్॥౨॥

తత్తదుత్తరవిస్తారాల్లుపానీప్రాదివిస్తృతిః।

ఉత్తరాదేర్ఘనం తత్తద్విస్తారాదేవ కల్ప్యతే॥౩॥

షడ్గస్తాదినిజేష్టదీర్ఘకరసఙ్ఖ్యానేఽష్టనిఘ్నే స్వదిగ్-

యోన్యడ్యే సతి తత్త్రిభాగ ఇహ తద్నేహస్య నాహో భవేత్।

వ్యత్యాసక్రియయా భవేదపి చ తద్దీర్ఘోఽథ నాహేఽర్దితే

దీర్ఘోనే పరిశిష్యతేఽత్ర వితతిః సర్వత్ర మర్త్యాలయే॥౪॥

స్వాభీష్టదీర్ఘహస్తే ద్విఘ్నే సతి తత్త్రిభాగసంయుక్తే।

స్వాభీష్టయోనిసఙ్ఖ్యాత్ర్యంశయుతే నాహ ఇతి చ సమ్భవతి॥౫॥

నాహాత్ర్యంశేన దీర్ఘో వితతిరపి భవేత్తుల్యవేదాశ్రగేహే

నాహార్ధే నన్దభక్తే వితతిరుదధిభాగైశ్చ దీర్ఘో విశిష్టైః।

స స్యాత్పాదాధికోఽర్ధాధిక ఇహ పరిణాహేఽర్ధితే దిగ్విభక్తే

షడ్భిర్దీర్ఘశ్చతుర్భిర్వితతిరితి సురాగారయోగ్యాస్త్రయోఽమీ ॥౬॥

పాదాధికో మనుజసద్మని గృహ్యతే త-

త్రావశ్యకే సమతతాయతికోఽపి కైశ్చిత్।

అర్ధాధికోఽత్ర న హితో మునిభిః సమస్త-

పాదోనతాపి కథితాఖిలనాశినీతి ॥౭॥

నాహార్ధే ద్వాదశాద్యైస్త్రిభిరపి చ విభక్తేఽథవా షోడశాద్యై-

ర్వింశత్యాద్యైశ్చ తత్త్వాదిభిరపి మనుయుగ్మాదిభిర్దన్తసఙ్ఖ్యైః।

తత్తత్తుర్యప్రహీణైరథ వితతిరుదధ్యంశతః శేషభాగై-

దీర్ఘో వస్వఙ్కపఙ్క్త్యాదిభిరపి గుణవిస్తారమాహుర్మునీన్ద్రాః ॥౮॥

నాహార్ధే శివభక్తే వితతిస్త్రిభిరష్టభిశ్చ దీర్ఘో వా।

దీర్ఘార్ధాదధికతరం వ్యాసం నేచ్ఛన్తి గర్గదక్షాద్యాః ॥౯॥

చత్వారోఽత్ర తు దిగ్గృహాః పృథగథో కోణాలయాశ్చైవమి-

త్యష్టావేవ నృణాం గృహా మునిమతాః సంస్థానభిన్నాస్తతః।

భిద్యన్తే నవధోత్తరస్య గతిభిర్మానేన నామాదిభి-

శ్చైతేషాం ద్వితలాదిలక్షణవిధౌ మానాని తాన్యేవ చ॥౧౦॥

భిన్నాభిన్నవశాద్ద్వివైవ విదితా శాలాత్ర భిన్నా పృథగ్

దిక్స్వా స్వాఙ్గవిశేషపూర్ణవిభవా కోణాలయాసమ్భవాత్।

అన్తర్బాహ్యభవోత్తరాభిమిలనాదేకీభవేత్కోణగే-

హాపర్యన్తలసద్ధ్వజో భవతి యత్రాభిన్నశాలైవ సా॥౧౧॥

శాలాస్త్వన్యోన్యభిన్నా నిజవిహితగతివ్యాసయోన్యాదియుక్తాః

పర్యుద్యత్ప్రత్రమానావధినిహితలసత్పాదుకాభిన్నశాలాః।

సర్వార్థాస్తా విశేషాదవనిసురహితాః కోణవేశ్మప్రహీణా-

స్తత్రాపి ప్రాఙ్గణం కేతుజమితి విదితా భిన్నశాలా విశుద్ధాః॥౧౨॥

మిత్రే దక్షిణపశ్చిమే పునరుదక్ప్రాచ్యే చ గేహే మిథ-

స్తస్మాత్తద్యుగలోత్థకోణనిలయః శేషోవిధేయోఽపి చ।

అన్యత్కోణయుగం తథైకమథవా న శ్లేషయేత్పూతికా-

శూద్రాద్యాగమనిష్క్రమార్థముదితో మార్గోఽయమేవాత్ర తు॥౧౩॥

ఏకద్విత్రికకోణశ్లేషవశాచ్ఛిష్టభిన్నశాలా స్యాత్।

ధరణీదేవహితా సాప్యఖిలార్హా భిన్నమిశ్రభావేన॥౧౪॥

దిగ్గేహోత్తరపృష్ఠసంహితవిదిగ్గేహోత్తరాణి క్రమా-

న్నన్ద్యావర్తపదప్రదక్షిణగతీన్యాతత్య సంయోజయేత్।

అన్తఃస్థోత్తరయోగనాహమిహ సర్వత్రాపి కేతూద్భవం

బాహ్యస్థం చ తథైవ చేదతిశుభం సంశ్లిష్టభిన్నా త్వియమ్॥౧౫॥

సర్వత్రాపి చ కోణగేహపరిణాహాప్త్యై స్వదిగ్యోనిరే-

వోక్తస్తత్ర విదిగ్గృహాస్తు సకలా జన్యా భవన్త్యేవ హి।

దిక్శాలాజనకా భవన్తి చ తతః కేతుర్భవేదీశ్వరే

సింహోఽగ్నౌ నిర్ఋతౌ వృషః కరివరో వాయౌ నృణాం ధామని ॥౧౬॥

ఏవం సంశ్లిష్టభిన్నాలయవిధివదథాకల్ప్య సర్వోత్తరాణి

స్వోక్తైర్దిగ్యోనిభిశ్చైవ చ పరిధిముపాదాయ కోణాలయానామ్।

దిగ్గేహాన్తరాలే పృథగపి చ మహాద్వారమధ్యం వినాన్య-

త్రాదధ్యాత్కోణగేహోత్తరమపరిమితిశ్లిష్టభిన్నాష్టశాలా ॥౧౭॥

కోణగృహోత్తరయోగః సన్ధిమృతే దిగ్గృహోత్తరాన్తేషు।

యత్ర స్యాత్తత్ర భవేద్భిన్నత్వం తద్గృహాశ్చతుర్ధేతి ॥౧౮॥

దీర్ఘవ్యాసాద్యభావే పృథగథ విధివత్సన్తి కర్మోక్తనీత్యా

సన్ధాయాకోణగేహావధి బహిరుదితాన్యుత్తరాణ్యత్ర ధీమాన్।

ఆధారీకృత్య పూర్వాపరనిలయబహిష్ఠోత్తరస్యాగ్రమూలా-

వాధేయత్వేన చాన్యద్ద్వితయమితి చతుష్కోణసన్ధిం విధాయ ॥౧౯॥

నాహం కేతుజమేవమత్ర బహిరప్యన్తశ్చ కృత్వా విదిగ్-

గేహాన్తర్విహితోత్తరైర్వ్విరహితం త్వన్తఃస్థకోణేష్వపి।

సన్ధధ్యాద్బహిరుత్తరోక్తవదిదం స్యాన్మిశ్రభిన్నం చతుః-

శాలం దిఙ్నిలయాః స్వయోనిగతిభిర్యుక్తాః సమస్తా అపి ॥౨౦॥

కోణేషు సర్వనిలయోత్తరయోగభేదా-

న్మిశ్రత్వమత్ర తు విదిగ్గృహహీనభావాన్।

దిఙ్మన్దిరాణి నిజయోనిగతిప్రభేదై-

ర్యుక్తాన్యమూని యదతోఽపి చ భిన్నతాత్ర ॥౨౧॥

పర్యన్తధ్వజమాదధీత బహిరప్యన్తశ్చ తత్పత్రమా-

నాన్తశ్చాఙ్గణనాహమప్యథ బహిర్నాహం చ దిగ్ధామసు।

కోణాగారగతోత్తరాన్తరుదితం నాహం చ కేతూద్భవం

యుక్త్యా తూత్తరవిస్తృతిం చ జనయేత్సంమిశ్రభిన్నాలయే ॥౨౨॥

మానాద్బాహ్యాన్నిజేష్టాద్రహయతు మితిమాభ్యన్తరీం శేషమానాత్

కోణాబ్ద్యశ్రోదరోద్యద్భుజమపి శితధీరష్టనిఘ్నం విజహ్యాత్।

తచ్చేషాదుత్తరాణామపి జనయతు విష్కమ్భమష్ట్యంశతోఽమూ-

న్యాపర్యన్తాయతాన్యాకలయతు చ చతుర్దిక్షు బాహ్యాన్తరాణి॥౨౩॥

ప్రాగ్వత్రాఙ్గణపత్రమానబహిరన్తర్నాహకోణాలయాః

కేతూత్థా హి దిగాలయాస్తు నిజయోన్యాఢ్యాః సగత్యన్వితాః।

రాజార్హం తదపీహ మిశ్రకచతుఃశాలం నృగేహం విదు-

ర్దిక్శాలానిజయోనిజా యదఖిలార్హం తద్ద్విజేష్టం న వా॥౨౪॥

తుల్యాతానవితానతాఙ్గణవిధౌ గత్యా వినాన్తర్బహి-

ర్యోగే తూత్తరపత్రమానపరిణాహోఽప్యస్తు కేతూద్భవః।

కేతూత్థా అపి దిగ్విదిఙ్నిలయనాన్తర్బాహ్యనాహాః స్వమ-

ధ్యోద్యద్వారపదా భవన్తి చ చతుఃశాలం గృహం భూభుజామ్॥౨౫॥

క్వచిచ్చతుఃశాలగృహే సమస్తే సర్వోత్తరాణామపి మధ్యసూత్రే।

నాహో విధేయో యది తత్తు మధ్యప్రరూఢమానం భవనం వదన్తి॥౨౬॥

ఏకం స్యాద్యది దక్షిణం గృహముభే చేత్తచ్చ పాశ్చాత్త్యకం

తే సౌమ్యం చ గృహత్రికే గృహచతుష్కే ప్రాచ్యమేతాని చ।

వాఞ్ఛన్తి క్వచిదేకమేవ భవనం యద్యత్ర పాశ్చాత్త్యకం

చేష్టం గేహయుగాదినిర్మితివిధౌ ప్రాగుక్తవత్కల్ప్యతామ్॥౨౭॥

ప్రాక్శాలారహితం గృహత్రికమథో సుక్షేత్రమత్యృద్ధిదం

చుల్లీదక్షిణమన్దిరేణ రహితం తద్విత్తహానిప్రదమ్।

ధ్వంసః పశ్చిమశాలయా విరహితం పుత్రక్షయారిప్రదం

సౌమ్యోనం తు హిరణ్యనాభమితి తద్విత్తప్రదం సర్వదా॥౨౮॥

ప్రాక్పాశ్చాత్త్యవిహీనకే కలహముద్వేగం చ కాచాభిధే

యామ్యోదగ్రహితేఽర్థసిద్ధిరుదితా సిద్ధార్థకాఖ్యే ద్వికే।

ప్రాగాదిద్వితయోనితే క్రమవశాన్మృత్యుం భయం విక్రమం

చార్థాప్తిం ప్రవదన్త్యతః క్రమవశాద్యామ్యాదికం కల్పయేత్॥౨౯॥

ఇతి మనుష్యాలయచన్ద్రికాయాం గృహాణామిష్టదీర్ఘపరిణాహదీర్ఘవిస్తారశాలాభేదాదినిర్ణయో నామ చతుర్థోఽధ్యాయః॥

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః।

కుర్యాద్గృహాయ కృతవాస్తుపదం సమస్తం

మాతఙ్గభాస్కరనృపాఙ్గులమాత్రతుఙ్గమ్।

బాహ్యాన్తరాఙ్గణగతాస్గమనాయ మధ్య-

నిమ్నత్వదోషవిరహాయ చ మృచ్ఛిలాద్యైః॥౧॥

రక్షాశోభోచ్ఛ్రయార్థం సకలనిలయమాసూరతోఽధః సమన్తాత్

కుర్యాదేకద్విహస్తప్రవితతముపపీఠం గజాద్యఙ్గులాఢ్యమ్।

అన్తర్భాగే తు గర్తాఙ్గణమథ వృషజం కేతుజం వాయతాఢ్యం

దిక్యైశాన్యామథోదఙ్ముఖమపి రచయేత్ప్రాఙ్ముఖం వామ్బుమార్గమ్॥౨॥

గేహాధిష్ఠానోచ్చతుల్యో రసాద్ర్య-

ష్టాఙ్కాశాంశైరూనితో వా యథేష్టమ్।

మర్త్యాగారస్యోపపీఠోచ్చ్రయః స్యాత్

తత్తద్భాగైః పాదుకాద్యం విధేయమ్॥౩॥

గర్తప్రాఙ్గణతారతోఽధికకృతాయామార్ధమప్యుత్తరే

నిక్షిప్యార్ధమవాక్ చ మధ్యచతురశ్రేష్ఠాష్టకోష్ఠాత్మకే।

మల్లీకుట్టిమమాపసంజ్ఞపదయోః కుర్యాత్పదే దక్షిణే

యద్వా తత్పునరాపవత్సపదయోశ్చోదక్పదేఽన్తర్వృతౌ॥౪॥

కేతూత్థం తుల్యతారాతతిజలనిధికోణం చ వస్వష్టికోణం

వృత్తం వా సోపపీఠాద్యవయవసహితం కైరవాద్యన్వితం వా।

గేహాధిష్ఠానతుఙ్గం కుహచిదపి తదూర్మ్యాదిరుద్రాన్తభాగై-

ర్హీనం వా రజ్జువేధాద్యపగతముదితం మల్లికాకుట్టిమం తత్॥౫॥

ఉపపీఠోచ్చసమోచ్చా మాసూరోపానహం కరోతు దృఢమ్।

తదుపరి పరితః పాదుకమథ కుర్యాదుక్తపత్రమానాన్తా॥౬॥

సర్వత్రోత్తరబాహ్యపార్శ్వవిహితాల్లమ్బాద్బహిః కుట్టిమ-

స్యాష్టాష్టాఙ్గులనిష్క్రమో య ఉదితస్తత్ప్రత్రమానం విదుః।

యద్వా తద్విగుణం చ తత్త్రిగుణితం వా తద్విధేయం తథై-

వావాచ్యుత్తరయోః షడఙ్గులమదో ద్వన్ద్వం ప్రతీచ్యాం క్వచిత్॥౭॥

తత్ప్రత్రమానమసమం చ సమం చ బాహ్యే-

ఽప్యన్తశ్చ తద్విహితయోనికనాహయుక్తమ్।

మర్త్యాలయేషు విహితం సురమన్దిరాన్త-

హారాప్రదీపనిలయేషు చ గోపురేషు॥౮॥

ప్రాహుర్గేహచతుష్కపాదుకబహిర్భాగం బుధాః ప్రాఙ్గణం

యామ్యోదగ్విహితాయతం చ చతురశ్రం కేతుయోన్యన్వితమ్।

భూమ్యశ్వామ్బుధినాగరన్ధ్రదినవాథాష్టద్విసఙ్ఖ్యాఙ్గులై-

రేకద్విత్రికరైస్తథైవ గుణవిస్తారాదిభిర్వాయతిః॥౯॥

సూత్రైః ప్రాఙ్గణగేహమధ్యవిహితైరన్యోన్యవిద్ధైర్భవేత్

తద్గేహస్థితపుత్రపౌత్రవిలయస్తస్మాద్గృహాణాం క్రమాత్।

కర్తవ్యం గమనం ప్రదక్షిణతయా ప్రాగాదితో వహ్నిర-

న్ధ్రాద్రీష్వఙ్గులకైః స్వయోనిజనకైరావశ్యకే వా యవైః॥౧౦॥

గత్యఙ్గులాని నిజదిగ్విహితాని యాని

తాన్యష్టతద్విగుణితత్రిగుణాఙ్గలైశ్చ।

యుక్తాని తద్దిగుచితాని భవన్తి యత్ర-

దల్పాన్తరాలనిలయాదిషు తాని యుఞ్జ్యాత్॥౧౧॥

దిక్కోణాలయభేదకృన్తి చ భవన్త్యష్టాన్తరాలాని తద్-

బాహుల్యం తు ధనక్షయాయ హి భవేదత్యల్పతా వ్యాధయే।

మృత్యుర్భిత్తివిరోధనేఽన్తరవిహీనత్వాదతః ప్రాయశో

నేష్టం గేహరసాంశతోఽధికతరం ద్విత్ర్యఙ్గులోచ్చోనితమ్॥౧౨॥

నృణాం ధామని పాదమానముదితం స్వస్వోత్తరోపానహో-

ర్మధ్యం సాఙ్ఘ్రికరత్రికోన్మితమిదం త్వల్పాలయే దృశ్యతే।

గేహవ్యాససమం తదర్ధసహితం వ్యాసాబ్ధిషట్సప్తవ-

స్వఙ్కాశాంశయుతం చ తైర్వ్విరహితం చైత్రం మునీన్ద్రా జగుః॥౧౩॥

భక్తేఽస్మిన్పాదమానే గుణచతురిషుషట్సప్తనాగాఙ్కదిగ్భి-

స్తేష్వేకాంశో భవేత్కుట్టిమమపి చ తథేధ్మాంశితే వా రసాంశః।

నన్దద్వన్ద్వైః శరాంశో దినకరయుగభక్తేఽద్రిభాగో మునీన్ద్రై-

ర్ద్వ్యంశం తిథ్యంశితే స్యాజ్జలధిపరిమితో విశ్వభక్తేఽపి చైవమ్॥౧౪॥

మాసూరమానాని చతుర్దశైవం భవన్తి తేభ్యః పృథగూనితాశ్చేత్।

రసాద్రినాగాఙ్కదశేశభాగాశ్చతుర్యుతాశీతిమితాని సన్తి॥౧౫॥

ఇష్టాధిష్ఠానమానే నవభిరథ విభక్తే త్రిభిః పాదుకోచ్చం

షడ్భిః కుర్యాజ్జగత్యుచ్చ్రయమథ నయనాద్ర్యంశకైర్వా క్రమేణ।

ద్వేధైవం మఞ్చకం స్యాత్ప్రతిగలరహితం సర్వతః పాదుకస్య

స్వోచ్చాచ్ఛ్రూనార్ధవహ్న్యంశత ఇహ శరభక్తే త్రిభిర్నిష్క్రమో వా॥౧౬॥

రసాంశితే వాఞ్ఛితకుట్టిమోచ్చే ప్రకల్పయేత్పాదుకమేకతోఽథ।

త్రిభిర్జగత్యుచ్ఛ్రయమేకతస్తద్గలం ప్రతిం తద్వదిహైకతోఽపి॥౧౭॥

సాయకాంశిని తు కుట్టిమోచ్ఛ్రయే పాదుకోచ్ఛ్రయమిహైకభాగతః।

ద్వ్యంశతోఽథ జగతీం గలం ప్రతి చైకతో విరచయేదథేతి వా॥౧౮॥

దేవేన్ద్రాంశిని కుట్టిమే ద్వితయతః సమ్పాదయేత్పాదుకం

షడ్భాగైర్జగతీగలాఙ్గమిలయా కుర్యాదధో వాజనమ్।

అశ్విభ్యాం గలమూర్ధ్వవాజనమవన్యంశేన నేత్రాంశతః

ప్రత్యుచ్చం గలమఞ్చకాభిధమిదం సద్వాజనం భూతికృత్॥౧౯॥

ఏవం త్రిధోక్తం గలమఞ్చకాఖ్యం ప్రతిర్జగత్యా సమనిమ్నకమ్యైవ।

తేషాం గలాన్తర్గమనం గలోత్సేధాద్ద్వ్యంశతః స్యాద్గలమఞ్చకానామ్॥౨౦॥

కృత్వాధిష్ఠానమేవం దృఢతరమథ తచ్ఛేషితం పాదమానం

విద్యాదచ్ఛ్యుచ్చమస్మిన్నృతుతురగభుజఙ్గాఙ్కపఙ్క్తీశభక్తే।

ఏకాంశేనాన్వితం వా విరహితమథవేతీప్సితాత్తాఙ్ఘ్రిదీర్ఘా-

దోమాసంజ్ఞా(జ్ఞిపీఠోచ్ఛ్రయమపనయతా పోతికాయా ఘనం చ ॥౨౧॥

విన్యస్యేత్పాదపీఠం సుదృఢతరశిలాసారదారుప్రక్లృప్తం

మాసూరోపర్యథాభ్యశ్రకవసునృపకోణం క్వచిద్వర్తులం వా।

స్తమ్భాధోభాగకర్ణోన్మితవితతతదర్ధోచ్ఛ్రయం వా తదర్ధ్య-

గ్న్యర్ధాంశోనం చ పద్మోపమమపి కుహచిద్వాజనాద్యన్వితం చ ॥౨౨॥

స్తమ్భాః స్వవిస్తారహుతాశభాగప్రక్లృప్తమూలాగ్రశిఖాసమేతాః।

స్థాప్యా యథార్హం నిజపీఠికోర్ధ్వం తద్గర్తసంలగ్నశిఖాః సమస్తాః ॥౨౩॥

స్తమ్భోచ్చాబ్ధీషుషడ్భూధరవసునవదిగ్రుద్రభాగైకతః స్యాత్

స్తమ్భాధోవిస్తృతిస్తద్వసునవదశరుద్రాంశహీనోగ్రతారః।

దణ్డాప్యేశ్చాయమేతేన చ కుహచిదధో మీయతే దారుక్లృతౌ

కుడ్యస్తమ్భాగ్రతారోఽప్యథ తదవయవాకల్పనే దణ్డసంజ్ఞః ॥౨౪॥

స్తమ్భాస్తన్మూలతారశ్రుతిమితచతురశ్రోర్ధ్వభాగాః సమస్తా

మూలేఽధ్యర్ధాగ్ని వేదాశుగరసతతికర్ణోన్మితాబ్ధ్యశ్రరూపాః।

మధ్యే వ్యాసశ్రుతిప్రోన్మితకృతచతురశ్రాస్తదూర్ధ్వాధరోద్యద్-

వస్వశ్రాః సర్వతో వర్తులనృపవసుకోణాశ్చ యద్వా విధేయాః॥౨౫॥

వృత్తాదయస్తే చరణాస్త్రయోఽమీ మధ్యాదధస్తాచ్చతురశ్రకా వా।

యద్వా వితానశ్రవణోపక్లృప్తతుర్యశ్రమూలాశ్చ తథా విధేయాః॥౨౬॥

అత్యుచ్చేఽఙ్ఘ్రౌ తు తత్తత్యధిచరణదలద్విఘ్నవిస్తారమాసూ-

రోచ్చోచ్చాధ్యర్ధతుఙ్గం రచయతు చరణం కుత్రచిన్మధ్యతోఽధః।

కుర్యాదేవం శిలాభిః ప్రణిగదితసుధాభేదసంమేలితాభి-

ర్యద్వా సారేష్టకాభిః క్వచిదఖిలసముత్సేధమర్ధోచ్ఛ్రయం వా॥౨౭॥

ఏకం వాజనముత్తరస్య యది తత్స్తమ్భాన్తరాబ్ధ్యశ్రకం

నేష్టం సంమతమల్పవాజనయుతే పత్రాన్వితే చోత్తరే।

స్తమ్భా మౌక్తికదామశుణ్డవలయాద్యాఢ్యాస్తథేష్టాస్తయో-

ర్గేహాఙ్గం చ సమస్తముత్తరవశాదూర్ధ్వాధరస్థం భవేత్॥౨౮॥

స్తమ్భాగ్రోత్తరతారయోగదలవిస్తారం తథా స్తమ్భమ-

ధ్యేద్వ్యద్వ్యాసతతాం చ తద్దలఘనాం రూపోత్తరే పోతికామ్।

స్తమ్భాగ్రోదితదణ్డవహ్న్యుదధిబాణాయామినీం వోత్తర-

వ్యాసత్రిఘ్నసమాయతాం కలయతు స్తమ్భే లసద్వాజనామ్॥౨౯॥

పత్రోత్తరే చేద్వితతాఙ్ఘ్రిహీనతీవ్రా విధేయా ఖలు పోతికేయమ్।

ఖణ్డోత్తరే తుల్యవితానతీవ్రా సర్వాశ్చ సర్వేషు యథోపశోభమ్॥౩౦॥

స్తమ్భాధస్తారభేదప్రకథనవిధినైవోత్తరాణాం చ తారం

స్వాభీష్టం కల్పయేద్వా వసువసుయుగలార్కోర్మిసఙ్ఖ్యాఙ్ఘ్రిలైర్వా।

శ్రేష్ఠం ఖణ్డోత్తరం తద్వితతిసమఘనం మధ్యమం పత్రసంజ్ఞం

పాదోనోచ్చం కనిష్ఠం వితతిదలఘనం తత్తు రూపోత్తరాఖ్యమ్॥౩౧॥

ఉత్తరవిస్తారఘనే వ్యత్యస్యాపి ప్రకల్పయేత్క్వాపి ।

తత్ర తు చూలీతి మతా తస్యామేవార్పయేత లుపాః ॥౩౨॥

ఏక ఏవ యది వాజనం భవత్యుత్తరస్య శరభాజితే ఘనే

ఉచ్చమంశయుగలేన నిష్క్రమోఽప్యస్య పట్టమవశిష్టభాగతః॥౩౩॥

అల్పవాజనయుతోత్తరే ఘనే నాగభాగిని మహత్త్రిభాగతః।

ఏకతోఽల్పముభయోశ్చ నిష్క్రమః స్వోచ్చతో భవతి పట్టమబ్ధిభిః॥౩౪॥

బాణాంశిన్యఖిలోత్తరస్య తు ఘనే ద్వాభ్యాం మహద్వాజనం

చైకేనాల్పమథాతనోతు మహితం పట్టం చ శిష్టాంశతః।

అబ్ధ్యాదీశ్వరపశ్చిమాంశిని ఘనే సర్వోత్తరస్యైకతో

యుక్త్యా వాజనయోశ్చ నిష్క్రమమథాన్యత్రాపి చైవం విధిః॥౩౫॥

స్తమ్భమూర్ధని నిధాయ పోతికాముత్తరం తదుపరి ప్రకల్పయేత్।

పోతికావివరతః సముద్గతస్తమ్భమస్తకశిఖాహితావటమ్॥౩౬॥

అథోత్తరోచ్చోచ్చతదర్ధతారాం క్షుద్రోత్తరాఖ్యోత్తరపట్టికాం చ।

సజ్జీలయేదుత్తరబాహ్యపశ్చాదూర్ధ్వం దృఢైః స్వోచితదారుకీలైః॥౩౭॥

కీలాస్తే కూటసూత్రేష్వఖిలనిలయమధ్యేఽపి చ ద్వారమధ్యే

కర్తవ్యాస్తే సమస్తా యవమితగతిభిః సూత్రతోఽతీతమధ్యాః।

యుక్త్యా పఙ్క్తిం లుపానాం సమమపి పరికల్ప్యాథ మధ్యే చ తాసాం

కార్యాః కీలాస్త్వయుగ్మాః ఖలు సకలలుపాయుగ్మసఙ్ఖ్యా విధేయాః॥౩౮॥

ఏకాఙ్గుల్యానాదిదణ్డోచ్ఛ్రయముపరి నిధాయోత్తరే వాజనం ప్రాక్

తిర్యగ్దణ్డోచ్ఛ్రాయ్యఙ్గులానితబహలతులాస్తాసు వంశానువృత్త్యా।

స్వార్ధాక్రాన్తా జయన్తీ తదుపరి సుసమీకృత్య కృత్వానువంశం

నిశ్ఛిద్రం ఛాదయేత్స్వోచితఘనఫలకాప్రస్తరేణోర్ధ్వభాగమ్॥౩౯॥

యద్వా కపోతవలభీవిలసత్తులోలు-

పోద్యత్పిధానఫలకాదితులావిశేషైః।

యుక్తం చ ఖణ్డఫలకాదివిచిత్రచిత్ర-

మూర్తిప్రభేదసహితం మహితం విదధ్యాత్॥౪౦॥

ఇతి మనుష్యాలయచన్ద్రికాయాం పఞ్చమోఽధ్యాయః।

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః।

అల్పే ధామని బాహ్యమేవ మహతి త్వారూఢమప్యుత్తరం

విష్కమ్భే తనుయాత్స్వగేహవిహితైర్యోన్యాదిభిః సంయుతమ్।

వస్వృష్యర్కయుగాఙ్గులాదిగతిరన్తః స్యాదలిన్దం తు తత్

తావత్స్వోచ్ఛ్రయమస్య కర్ణసదృశీ విష్కమ్భపాదాయతిః॥౧॥

విష్కమ్భపాదం తు తదఙ్గభేదైర్యుక్తం తథా కల్పలతాదిచిత్రైః।

మహత్తరఙ్గాన్తరుదీర్ణచూచుక (ప్ర ?)సూనసంశోభితమాతనోతు॥౨॥

కుర్యాదుత్తరపట్టతోఽఖిలలుపాలమ్బం తదౌచిత్యతః

స్తమ్భోచ్ఛే శరభాజితే ద్వితయతో యద్వాఙ్కభక్తేఽబ్ధిభిః।

అద్ర్యంశిన్యురగాంశితే చ హుతభుగ్భాగైస్తథాఙ్ఘ్య్రుచ్ఛ్రయ-

త్ర్యంశార్ధాంశత ఏవ వాభిలషితం షోఢోదితేష్వేషు తు॥3॥

లమ్బోఽయం విహితాదధస్థచరణోచ్ఛేఽఙ్ఘ్రాదిరుద్రాన్తిమై-

ర్భక్తే తేష్విలయా యుతో విరహితో వాయుద్ర్యుచ్ఛవిధ్యధ్వనా।

యద్వా చన్ద్రదిగగ్నివారిధిశరోర్మ్యద్ర్యఙ్గులైరూనితో

లమ్బోఽసౌ క్వచిదన్వితోఽప్యుభయతస్తుల్యోఽప్యతుల్యోఽథవా॥౪॥

విస్తారేణ ఘనేన వాపి చ లుపాలమ్బో భవేదుత్తర-

స్యైకేనాధిదలద్వయత్రయచతుర్బాణోర్మిశైలోన్మితైః।

యోగే సత్యపరాలయైరపి లుపాచ్ఛేద్యాశ్చ నీప్రాదయో

గేహాఙ్గేష్వఖిలేషు చోత్తమమతో నచ్ఛేదయేదుత్తరమ్॥౫॥

ఋజుమఞ్చాఖ్యాస్తుల్యాః ప్రకృతిలుపాః పార్శ్వసంస్థితాః సర్వాః।

కోట్యుపకోట్యాద్యాః స్యుర్వికృతిలుపాస్తాస్త్వతుల్యదీర్ఘతతాః॥౬॥

కార్యా లుప్తాశ్చోత్తరపట్టికోర్ధ్వం కూటాహితాగ్రా వికృతాః సమస్తాః।

పార్శ్వాహితాస్తాః ఖలు నిర్వికారా నివేశితాగ్రాః పునరగ్రధాన్యామ్॥౭॥

పార్శ్వప్రాప్తలుపాగ్రయోగవశతో వంశాఖ్యయా సాగ్రయా

యుక్త్వా చోత్తరతారపాదరహితవ్యాసోచ్చ్రయం చాథవా।

అద్ర్యర్క్యఙ్గులతారతీవ్రసహితా పత్రైర్లుపాతీవ్రవ-

హ్న్యబ్ధ్యంశప్రమితైర్లుపాపదగతైర్యుక్తా లసద్వాజనా॥౮॥

కూటః కోటిలుపాగ్రకల్పితశిఖాసమ్ప్రాప్తపార్శ్వావటః

పార్శ్వాకాన్తలుపాగ్రరన్ధ్రనిహితాయఃకీలసఙ్కీలితః।

ఆధారోఽస్య లుపాగ్రకల్పితశిఖా తస్మాదధో మూల ఏ-

వోక్తోఽసౌ వికృతా లుపాశ్చ సకలా గేహే సమాబ్ధ్యశ్రకే॥౯॥

ధుర్ధూరప్రసవోపమోఽష్టనృపకోణో వా తథా వర్తులః

సమ్ఫుల్లాబ్జయుతోఽథవాథ గులికారూపః స్వమధ్యాదధః।

విస్తారద్విగుణాయతస్తదురగాద్యంశోనదీర్ఘోఽథవా

కూటోఽబ్ధ్యాదియవోత్థపత్రవిలసన్మధ్యప్రదేశో భవేత్॥౧౦॥

ప్రాయః సర్వలుపాఘనోన్మితపరీణాహం కరోత్వూత్తర-

వ్యాసప్రాయతతం తథాఙ్గులకృతైర్యోన్యాదిభిః సంయుతమ్।

పట్టం కోటిలుపావితానసదృశాయామం లుపాసజ్ఘమ-

స్థానం పత్రపదోర్ధ్వమిత్థముదితం కూటస్వరూపాదికమ్ ॥౧౧॥

ఆయతచతురశ్రగృహే వికృతిలుపా వంశబద్ధకూటగతాః।

వంశస్థాగ్రాస్త్వన్యాః ప్రకృతిలుపాః కీలితా హ్యాయఃకీలైః॥౧౨॥

వంశాగ్రమూలశిఖయా యది కూటపార్శ్వ-

రన్ధ్రప్రవేశకృతసన్ధిరిహాజయుద్ధః।

ఆధారభేదకృతసన్ధివశేన కూట-

స్యాధోగతం భవతి మూలమిహాపి నిత్యమ్॥౧౩॥

ముఖసహితాయతభవనే ముఖపర్యన్తాయతో భవేద్వంశః।

గేహవదేవ ముఖానాముత్తరమూలాగ్రయోగవిధినియమః॥౧౪॥

మూలప్రదేశవిలసత్కబలీసులగ్న-

వంశాగ్రమూలపరికీలితదారుకీలః।

వంశావలమ్బితవశాదయమూర్ధ్వమూలః

కూటో యథోర్ధ్వమవలమ్బితబాలకూటః॥౧౪॥

సర్వత్రేష్టాద్ధ్యశ్రే తిర్యగధః కల్పితాత్ర రేఖా యా।

సా హి భుజాథోర్ధ్వాగ్రా కోటిః స్యాత్కోణగామినీ కర్ణః॥౧౬॥

సుశ్లక్ష్ణే ఫలకాతలే క్షితితలే వా గేహతారార్ధమా-

నాద్ధ్యశ్రం తదధోభుజాపరిమిలత్క్షుద్రోత్తరోచ్చోన్మితమ్।

తస్యాధో ఘనముత్తరస్య చ లుపాలమ్బం చ తిర్యగ్గతైః

సూత్రైః కల్పయతూత్తరోపరి లుపాపఙ్క్తిం చ యుక్త్యా తతః॥౧౭॥

సఙ్ఖ్యాః కోట్యుపకోటికాదివికృతానాం యా లుపానాం తత-

స్తాః సఙ్ఖ్యా ద్విగుణైకసఙ్ఖ్యరహితాః కల్ప్యాస్తు సర్వత్ర చ।

ద్వే ద్వే కోట్యుపకోటికాదివికృతానామన్తరాలే పృథక్

తత్రైకా గృహతారమధ్యనికటేఽప్యేవం విభాగో మతః॥౧౮॥

ఇతి వికృతిలుపానాం పఙ్క్తిమాకల్ప్య తత్ర-

న్మితినియమకృతాఙ్కే యత్తదాక్రాన్తకర్ణమ్।

నియతకృతలుపాలమ్బాదథాకూటపార్శ్వం

భవతి పృథగమీషాం దీర్ఘమానం లుపానామ్॥౧౯॥

సర్వత్రోత్తరతారతుల్యమృజుమఞ్చానాం లుపానాం తతం

తద్వ్యస్త్వద్రిరసాశుగాబ్ధ్యనలభాగైకోనితం వాన్వితమ్।

ద్విఘ్నం చోత్తరతారతోఽఙ్ఘ్రిరహితద్విఘ్నం చ సార్ధం పునః

కార్యం తద్ఘనమఙ్గులేన యవవృద్ధ్యా యావదృత్వఙ్గులమ్॥౨౦॥

అబ్ధ్యశ్రం మఞ్చకస్య ప్రతతిమితమథాకల్ప్య తత్కర్ణమర్ధీ-

కృత్య న్యస్యేద్భుజాయామథ వికృతిలుపాపఙ్క్తిమత్రైవ కుర్యాత్।

తత్తత్కర్ణప్రమాణం ఖలు వికృతిలుపానాం పృథగ్విస్తృతిః స్యాత్

పార్శ్వే కార్యం ధ్వజాదిత్రయమపి చ వితానం చ లమ్బం చ సూత్రమ్॥౨౧॥

వ్యాసేఽఙ్కాంశిన్యధోఽబ్ధిప్రమితముపరి బాణోన్మితం కల్పయిత్వా

మధ్యే సూత్రధ్వజాఖ్యం విరచయతు లుపాపార్శ్వయుగ్మే సమన్తాత్

అద్ర్యంశిన్యప్యధస్తాదనలమితముదధ్యున్నితం చోర్ధ్వభాగం

యద్వా బాణాంశితేఽగ్నిప్రమితముపరి దస్రోన్నితం చాప్యధస్తాత్॥౨౨॥

ధ్వజసూత్రస్యోభయతో ద్వ్యఙ్గులమానేన కల్పయేత్సూత్రమ్।

తదధస్తాదప్యూర్ధ్వం తత్తద్విస్తారమాననియమః స్యాత్॥౨౩॥

కృత్వా వేదాఙ్గులాబ్ధ్యశ్రకమఖిలలుపాపార్శ్వయోర్మధ్యసూత్రే

తద్వేదాశ్రోర్ధ్వకర్ణద్వితయమిహ వితానం చ లమ్బం చ విద్యాత్

సర్వత్రైతద్విధేయం ద్వయమపి వలయస్థానకూటావసాన-

స్థానేష్వప్యుత్తరాద్యర్పణనియమపదే నీప్రలమ్బాన్తతోఽపి॥౨౪॥

ఇతి మనుష్యాలయచన్ద్రికాయాం షష్ఠోఽధ్యాయః।

అథ సప్తమోఽధ్యాయః।

చూలీ వా క్వచిదల్పమన్దిరవిధౌ తత్రాపి యుగ్మాః స్మృతా

విష్కమ్భాశ్చ తదర్ధసమ్మితతదఙ్ఘ్ర్యగ్రేషు వంశోఽపి చ।

తస్మాదఙ్ఘ్రిసముచ్ఛ్రయాత్త్యజతు వా క్వాప్యాద్రినాగాఙ్కదిగ్-

రుద్రాంశం త్విహ చూలికోపరి లుపాశ్చ స్యాగ్రధాన్యాచితాః॥౧॥

విస్తారే పునరుత్తరస్య దశధా భక్తే రసాద్యష్టదిగ్-

భాగైర్వోత్తరతారతోఽఙ్ఘ్రిరహితం వాద్యంశితేఽగ్న్యంశకైః।

విస్తారం ప్రకరోతు నీప్రఫలకస్యైత్రత్త్రిభాగం ఘనం

విస్తారే శరభాజితేఽపి చ ఘనం ద్వాభ్యాం ప్రకుర్యాత్క్వచిత్॥౨॥

నీప్రవ్యాసే శరాంశిన్యథ తదుభయతస్తూర్ధ్వపట్టం తలం చ

ద్వాభ్యామేకేన పట్టం చరమమపి విధేయం తథా షడ్విభక్తే।

ద్వాభ్యాం తస్యోర్ధ్వపట్టం త్రిభిరపి చ తలం స్యాదధః పట్టమేకే-

నైవం వా నాగభక్తే జ్వలననిగమభూమ్యంశతః కల్పనీయాః॥3॥

నీప్రవ్యాసే విభక్తే శరగిరినవభిః సర్వతో వహ్నిభాగం

నీప్రస్థానాద్వితానాదుపరి తదుచితం కోటికర్ణాధ్వనాత్ర।

నీత్వా నీప్రం లుపాసు స్వయమిహ విధినా ధూలికారోధయోగ్యం

కృత్వా వాయవ్యహోమాద్యవహితహృదయః కారుభిః కల్పయేత్తత్॥౪॥

మనుయవచతురశ్రం ద్వ్యఙ్గులం తత్ర తు ద్వి-

ద్వియయవపరివృద్ధ్యా త్ర్యఙ్గులాన్తం క్రమేణ।

వలయమితి మునీన్ద్రైః షడ్విధం దర్శితం తే-

ష్విహ విహితలుపౌచిత్యేన తత్కల్పనీయమ్॥౫॥

తత్ర సప్తదశభిర్యవైః స్మృతా పట్టికావితతిరఙ్కసమ్మితైః।

తద్ఘనం ఘనపదోనమన్తరం సన్దధీత చ లుపాసు కీలకైః॥౬॥

లోష్టైరాచ్ఛాద్యతే చేదఖిలనిలయనే పట్టికాప్రస్తరః స్యాత్

తత్స్థానే క్వాపి కార్యోఽపి చ ఘనఫలకాప్రస్తరో బద్ధకీలః।

లోష్టాధారాయ కిఞ్చిత్తలమపి చ ఖనేచ్ఛఙ్కుసన్ధారణార్థం

తామ్రైరాచ్ఛాద్యతే చేన్న తు తలరచనా దేవగేహాదికేషు॥౭॥

శిరఃప్రదేశస్త్వభిధానముక్తం వేశ్మాఖ్యపుంసస్తదధోముఖం స్యాత్।

మాసూరతుఙ్గార్ధపదోనితం తద్విస్తారమాద్యఙ్ఘనాద్ధనం చ॥౮॥

ద్వారాణ్యఙ్గణగేహమధ్యసిరయోర్మధ్యస్థమధ్యాన్యథో

కుర్యాదఙ్గులకల్పితాగమవయోయోనీని పూర్వాదితః।

యోగావుత్తరతారతుల్యవితతౌ విస్తారతుల్యాఙ్ఘ్రివ-

హ్న్యర్ధాంశోనఘనౌ భువఙ్గమపతఙ్గాఢ్యౌ లసద్వాజనౌ॥౯॥

యోగాదఙ్ఘ్ర్యగ్నిభాగాధికఘనయుతనిర్వాజనాధః పటీ స్యా-

దూర్ధ్వస్థానే తు తుల్యోత్తరమిలితనిజాగ్రౌ చ యోగౌ విధేయౌ।

యోగాన్తర్భాగనాహౌ నిజదిగుచితయోన్యాయవృద్ధ్యాదియుక్త-

స్త్వేష్టాయామోననాహోర్ధత ఇహ వితతిః స్యాద్గుణవ్యాసతో వా॥౧౦॥

ద్వారోర్ధ్వపట్యూర్ధ్వమథో గణేశపద్మాలయాయాదవమూర్తిభేదాన్।

యథేష్టమాపాద్య విచిత్రపత్రిప్రభేదయుక్తాం ఫలకాం విదధ్యాత్॥౧౧॥

కుడ్యే భూయిష్ఠవిస్తారిణి దివసకరైర్భాజితేఽన్తర్బహిశ్చ-

ప్యద్రీష్వంశాన్విధాయాన్తరవిహితసిరాలగ్నమధ్యౌ చ యోగౌ।

కృత్వా క్వాప్యేతయోర్మూర్ధని సుదృఢతరామూర్ధ్వపట్టీం తదూర్ధ్వం

భిత్త్యాఙ్గాదీని కుర్యాద్దృఢతరశిలయా మృత్సుధాయోగభేదైః॥౧౨॥

అన్తర్బాహజమన్దిరే ఘనతరే కార్యే చ కుడ్యే క్వచిద్

గేహప్రాఙ్గణపాదుకావధి కరోతు స్వాంశకుడ్యం ఘనమ్।

తత్త్రప్రాఙ్గణగేహసూత్రమనుసృత్యైవేష్టకుడ్యప్రథా-

నిష్ఠం పృష్ఠత ఏవ నేయముదితద్వారోత్తరాదీని చ॥౧౩॥

కవాటయుగ్మం నిజతీవ్రయుక్తద్వారప్రథార్ధప్రతతం విధేయమ్।

మాత్రాఙ్గులైర్నేత్రహుతాశసఙ్ఖ్యైః సార్ధైశ్చ యద్వాబ్ధిమితైర్ఘనం చ॥౧౪॥

ఊర్ధ్వాధరభ్రమణకార్గలసన్ధిపాల-

ప్రక్షేపణీయవలయాన్యపి పత్రకాణి।

తిర్యఙ్ఘుచ్చదఙ్ఛి పులకార్తవకుడ్మలాని

సశ్రీముఖేన్దుశకలాని కవాటయోః స్యుః॥౧౫॥

ద్వారవ్యాసాబ్ధిబాణోర్మ్యవనిధరభుజఘ్నాంశైత్రైకాంశతీవ్ర-

వ్యాసా వ్యాసార్ధపాదోనితబహలమితా ద్వారతుల్యాయతిశ్చ।

కర్తవ్యా సూత్రపట్టీ జ్వలనశరమహీధ్రాదికౌజస్తనాఢ్యా

ముక్తాదామాదిపద్మస్థితమహితరమాకృష్ణవిఘ్నేశయుక్తా॥

మాతా వామగతా కవాటఫలకా సా సూత్రపట్ట్యాశ్రయా

పుత్రీ దక్షిణగామినీతి సకలద్వారేషు సమ్ప్రేక్ష్యతామ్।

ద్వారోచ్చానలవేదబాణరసభాగోచ్చాం తదుచ్చాబ్ధిబా-

ణోర్మ్యద్ర్యంశఘనప్రతానసహితామాకల్పయేతారమామ్॥౧౭॥

ద్వారవ్యాసపయోధిబాణరససప్తాదంశకాత్తాయతం

కుర్యాదర్గలమాయతోర్మిగిరిమాతఘ్నాంశతారాన్వితమ్।

విస్తారార్ధఘనం ఘనోన్మితలసత్ఖణ్డద్వయం చారమా-

మూలాగ్రాన్తికసమ్ప్రక్లృప్తకబలీసమ్ప్రాప్తఖణ్డాన్తరమ్॥౧౮॥

అధోర్గలం మాతృకవాటసంస్థం పుత్రీగతం చార్గలమూర్ధ్వసఙ్గి।

అథారమామధ్యమతీత్య మధ్యాత్సుకీలయేతాథ కవాటపృష్ఠే ॥౧౯॥

ఏకజాతితరుభిః ప్రకల్పితం ద్వారపాదఫలకాదికం శుభమ్।

అన్యథా యది వధూకుశీలతా సమ్భవేదితి వదన్తి కేచన॥౨౦॥

ఏకం కవాటం యది వామభాగే మధ్యాదధో వోపరి వారమా స్యాత్।

తదర్గలం వర్తులమష్టకోణం వేదాశ్రకం వా దృఢశృఙ్ఖలా వా॥౨౧॥

ఆశాభాస్కరసూత్రభేదిని గృహే పృష్ఠేఽథవా సప్తమే

సూత్రే ద్వారమథాపరం క్రమవశాత్పృష్ఠే నిజేష్టం పునః।

సవ్యార్ధే భవనస్య కార్యముచితయౌర్వ్యాదిభిః సంయుతం

చైకైవేచ్ఛతి చేత్కవాటఫలకా వామే భవేన్నిష్క్రమే॥౨౨॥

కుర్యాత్ప్రాఙ్గణతో గమాగమకృతే ద్వారం మహత్పాదుకే

తద్బాహ్యే పథి పాదుకోపరి గతం త్యక్త్వా మసూరోచ్ఛ్రయమ్।

మార్గవ్యాసచతుర్గుణేన పరిధిః స్వాభీష్టయోనిర్యథా

తద్వ్యాసం తు తథా కరోతు చ విదిగ్ధామాస్తి చేత్కుట్టిమమ్॥౨౩॥

దణ్డాగ్రాఙ్గణమధ్యతోఽబ్ధిశరషట్సప్తాదిసఙ్ఖ్యాన్వ్యతీ-

త్యాదధ్యాదథ పౌష్పదన్తికపదే ద్వారం ప్రచారోదితమ్।

భల్లాటేన్ద్రగృహక్షతేష్వపి మహాద్వారాణ్యుపద్వారకా-

ణ్యష్టాప్యున్నతభూతలే ద్వితలతద్వ్రక్రాదియుక్తాని వా॥౨౪॥

పర్జన్యకోష్ఠే చ భృశే చ పూష్ణి భృఙ్గేఽపి చ ద్వారపశోషయోశ్చ।

నాగేఽప్యదిత్యుక్తపదేఽపి చేచ్ఛన్త్యష్టేత్యుపద్వారగృహాణి నృణామ్॥౨౫॥

స్తమ్భాధస్తారతో వోచ్ఛ్రయరసతురగోఽష్టాంశతో వా ప్రతేర-

ప్యుత్సేధేనాత్ర సార్ధావనియుగలహుతాశోన్మితైశ్చాత్ర వేదీ।

కర్తవ్యా కుట్టిమోర్ధ్వం తదుపరి చరణైర్యుగ్మసఙ్ఖ్యైశ్చ దారు-

స్తమ్భార్ధాఙ్ఘ్యూనతుల్యప్రతతిభిరభితః స్వోత్తరాద్యైశ్చ భిత్తిమ్॥౨౬॥

పత్రమానవశతోఽఙ్గులవృద్ధ్యా వేదికావిహితనిష్క్రమణం స్యాత్।

సార్ధయుగ్మదహనాదిమితైస్తైరఙ్గులైర్విహితముత్తరలమ్బాత్॥౨౭॥

స్వద్రవ్యైరేవ వేదీరిహ కతిచిదుశన్తీష్టకామృచ్ఛిలాద్యై-

వృక్షైర్వా భిన్నజాత్యైరపి చ విరచితం దృశ్యతే సర్వగేహే।

అన్తర్నాహేన యోన్యన్వితభవనవిధౌ గర్భగేహోక్తనీత్యా

ద్వారం తత్పాదుకోర్ధ్వం న్యసతు పునరధస్తాత్ప్రతేర్గర్తగేహే॥౨౮॥

యుగ్మాస్తులాః స్తమ్భులుపాదధః స్యుః

సర్వాస్త్వయుగ్మాః ఖలు పఙ్క్త్యస్తాః।

నృగేహనిర్దిష్టకరాధికాశ్చేద్

వినాశదాస్తాః ఖలు పఙ్క్తయః స్యుః॥౨౯॥

ప్రాచీనేఽగ్నిసమర్చనాదికముదీచీనే కుటుమ్బాదికం

వ్యత్యస్య ప్రకరోతు వా ద్వయమిదం యామ్యేఽతిథిప్రీణనమ్।

పాశ్చాత్త్యే ధనసన్నిధాపనమదో ద్వన్ద్వం విపర్యస్య వా

శేషార్ధే తు తయోస్తథా శయనవిద్యాభ్యాసనాద్యం చరేత్ ॥౩౦॥

కృత్వా దిఙ్నవనాగవర్గపదభిన్నే క్షేత్రకేఽన్తర్గతై-

రష్టాఙ్కాబ్ధిమితైర్వ్రిధాతృపదయుక్తం ప్రాఙ్గణం మధ్యత।

శాలాః పఙ్క్తియుగార్యకాదికజుషస్తద్బాహ్యతస్తద్బహి-

ర్గోష్ఠోలూఖలవేశ్మకాదివిలసత్పఙ్క్త్యావృతం కల్పయేత్ ॥౩౧॥

కార్తాన్త్యాం ఖలసద్మ ధాన్యభవనం తత్రాపి వా నైర్ఋతే

కుర్వీతాథ ధనాలయం ధనపతౌ ప్రాచ్యాం తథాపాంపతౌ।

సింహే వాలితులాకులీరభవనే ధాన్యాలయోక్తేషు వా

ధాన్యాగారవిధిర్ధనోదితపదే కుత్రాపి చావశ్యకే ॥౩౨॥

గోశాలేన్ద్రజలేశయోర్వితథపూషాభ్యన్తరాలే మతా

పర్జన్యేన్ద్రిపదే తథా కుసుమదన్తద్వారపాలాన్తరే।

భృఙ్గే శోషపదేఽథవాత్ర మహిషాగారం యమేఽప్యృక్షశా-

లాస్మిన్కావ్యపృథవాస్తు మర్మవిలసచ్చూలం సమస్తం త్యజేత్॥౩౩॥

క్షేత్రస్య కోణగతరజ్జుమతీత్య యానం

నేచ్ఛన్తి కేచన గవామఖిలేషు దిక్షు।

ముఖ్యం వృషం న మృగరాట్కరణేషు సింహ-

వ్యాఘ్రౌ స్థిరం చ కరణం శుని గర్దభాద్యాః॥౩౪॥

పర్జన్యే పచనాలయం శిఖిని వా మేషే వృషే వానిలే

తత్రైవాపి చ భుక్తిసద్మ మకరే చాపాంపతౌ చేష్యతే।

కుమ్భే సౌఖ్యగృహం తథైవ మకరే వాయౌ తదావశ్యకే

కర్తవ్యం వృషమేషయోరిదమథో వాయౌ తథోలూఖలమ్॥౩౫॥

మీనే కూపమతీవ ముఖ్యముదితం సర్వార్థపుష్టిప్రదం

మేషే చాపి ఘటే చ భూతికృదిదం నక్రే వృషేఽర్థప్రదమ్।

ఆపే కూపమథాపవత్సకపదే ముఖ్యం తథైవేన్ద్రజి-

త్కోష్ఠే దృష్టమపాంపతౌ తు శుభదం నారీక్షయం మారుతే॥౩౬॥

కూపం శోభనమన్తరిక్షపదకేఽప్యేవం తటాకం హితం

మాహేన్ద్రే చ మహీధరే చ వరుణే సోమే శివే మేషభే।

వాయౌ వా నిర్ఋతౌ చ దృష్టమథవా స్నానాదిపానాదిషు

ప్రాయో నైకజలం (హితం ?) నదీజలమృతేఽత్రాన్యత్పృథక్కల్పయేత్॥౩౭॥

ఆగ్నేయ్యాం భవనస్య కూపఖననం పూర్వం కృతం వా తథా

వాపీ దాహభయాదికం ప్రకురుతే తద్వత్ఫలం దక్షిణే।

గ్రామాదేరపి దీర్ఘికాది కతిచిన్నేచ్ఛన్తి యామ్యే తథై-

వారామో గృహసన్నిధౌ ఫణభృతాం వాసోఽపి నైవేష్యతే॥౩౮॥

రాజ్ఞాం ధామని భూసురస్థితిగృహం నిత్యార్చనాయాఙ్గణే

శర్వేన్ద్రాగ్నిజలేశదిక్షు కులదైవార్చాప్రతిష్ఠాది చ।

ప్రాసాదాదివిధానమీశసురనాథాగ్న్యన్తకాశాగతం

కేతూత్థం వృషజం కరోతు చ నిర్ఋత్యాదౌ క్రమాచ్ఛ్రేయసే॥౩౯॥

సేవితకులదైవతధామేశనిర్‌ఋత్యాదికే తు వృషజం స్యాత్।

గృహపురపత్తననగరగ్రామాదావభిముఖా భవన్తి తదా॥౪౦॥

నిరఙ్గసాఙ్గాదివిభిన్నగేహప్రతిష్ఠితా యాః ప్రతిమాస్తు తాసామ్।

చలాచలత్వోభయభేదతస్త్రిక్రియావశాచ్చాపి భవేద్విశేషః॥౪౧॥

సౌఖ్యార్థం ధరణీభృతాం మణిగృహం మిత్రే విహారోఽనిలే

వ్యాయామోఽర్గలకే తథైవ నిర్‌ఋతౌ స్నానాది పర్జన్యకే।

ఇన్ద్రే తోయపతౌ చ భుక్తినిలయం నృత్తాది గాన్ధర్వకే

శస్త్రాద్యం నిర్‌ఋతౌ గృహక్షతపదే ప్రాచ్యే చ శయ్యాగృహమ్॥౪౨॥

దణ్డాన్తం సమతీత్య వప్రముదితం మృద్భిః శిలాద్యైస్తథా

శ్రేష్ఠం తత్పరిఖా తు మధ్యమమతే శాఖావృతిశ్చాధమమ్।

తత్సానాదిషు కణ్టకిద్రుమలతా గ్రాహ్యాశ్చ వేణ్వాదయః

కుర్యాద్ద్రవ్యవశాదిహైకముదితాన్వృక్షాంశ్చ దిక్షు క్రమాత్॥౪౩॥

ఏవం నిర్మాప్య గేహం ప్రథమమిహ వృతస్తన్త్రివర్యస్తదన్తే

తత్కర్త్రూన్శిల్పినస్తాన్వలయమణిలసత్కుణ్డలాద్యైర్యథేష్టమ్।

సన్తోష్యాపాద్య చైతత్స్వయమపి యజమానేన సమ్యఙ్ముహూర్తే

గత్వా తద్వాస్తుపూజాద్యఖిలశుభవిధిం సాధు కుర్వీత తస్మిన్॥౪౪॥

కర్తా చాథ క్రియాన్తే మహితగురువరం భోజయిత్వా యథేష్టం

గోభూమ్యాద్యైశ్చ దత్త్వా విధివదవహితో దక్షిణాం ముఖ్యరూపామ్।

ఆజ్ఞామాదాయ తస్మాన్నిఖిలమపి జనం ప్రీణయన్భూరిదానైః

స్వీయైః సార్ధం స్వగేహే సుచిరమధివసేత్పూర్ణకామః సుఖేన॥౪౫॥

ఇతి మనుష్యాలయచన్ద్రికాయాం బాహ్యగేహకూపతటాకాదివిధానం నామ సప్తమోఽధ్యాయః॥

సమాప్తా మనుష్యాలయచన్ద్రికా॥

శుభం భూయాత్।

ప్రాసాదమణ్డనమ్

శ్రీ సూత్రధారమణ్డనవిరచితమ్

విషయానుక్రమణీ

షష్ఠోఽధ్యాయః

సప్తమోఽధ్యాయః

అష్టమోఽధ్యాయః।

ప్రాసాదమణ్డనమ్

శ్రీసూత్రధారమణ్డనవిరచితమ్

శ్రీగణేశాయనమః। శ్రీకరఞ్జేశ్వర్యై నమః ॥

గణేశాయ నమస్తస్మై నిర్విఘ్నసిద్ధిహేతవే।

ఆదిగౌరీసముద్భూతతేజసోంశభవాయ వై ॥ ౧ ॥

మహామాయేతి యా గీతా చిన్మయీ మునిసత్తమైః।

తనోతు వాగ్విలాసం మే జిహ్వాయాం సా సరస్వతీ ॥ ౨ ॥

సృష్టం శ్రీసూత్రధారస్య ప్రసాదాద్ విశ్వకర్మణా ।

ప్రాసాదమణ్డనం బ్రూతే సూత్రధారేషు మణ్డనః॥ ౩॥

గృహేషు యో విధిః ప్రోక్తో వినివేశప్రవేశనే ।

స ఏవ విధినా కార్యో దేవతాయతనేష్వపి ॥ ౪ ॥

హిమాద్రేరుత్తరే పార్శ్వే దేవదారువనం పరమ్ ।

పావనం శఙ్కరస్థానం తత్ర సర్వైః శివోఽర్చితః॥ ౫॥

ప్రాసాదాకా పూజాభిర్దేవదైత్యాదిభిః క్రమాత్ ।

చతుర్దశ సముత్పన్నాః ప్రాసాదానాం చ జాతయః ॥౬॥

నాగరా ద్రావిడాశ్చైవ భూమిజా లవినాస్తథా।

సార్వధారా విమానాదినాగరాః పుష్పకాఙ్కితాః ॥౭॥

ప్రాసాదమిశ్రకాశ్చైవ మష్టౌ జాతిషు చోత్తమాః ।

సర్వందేవేషు కర్తవ్యాః శివస్యాపి విశేషతః ॥౮॥

ప్రాసాదానాం చ సర్వేషాం జాతయో దేశభేదతః।

చతుర్దశ ప్రవర్త్తన్తే జ్ఞేయా లోకానుసారతః ॥౯॥

లక్ష్యలక్షణతోఽభ్యాసాద్ గురుమార్గానుసారతః।

ప్రాసాదభవనాదీనాం సర్వజ్ఞానమవాప్యతే ॥౧౦॥

శుభలగ్నే శుభర్క్షే చ పఞ్చగ్రహబలాన్వితే ।

మాససఙ్క్రాన్తివత్సాదినిషేధే కాలవర్జితే ॥ ౧౧॥

సర్వదిక్షు ప్లవాం వా ప్రాగుదక్పశ్చిమదిక్ప్లవామ్ ।

భువం పరీక్ష్య సిఞ్చేత్ తు పశ్చగవ్యేన కోవిదః ॥ ౧౨॥

మణినా స్వర్ణరూప్యేణ విద్రుమేణ ఫలేన వా ।

చతుఃషష్టిపదైర్వాస్తుం లిఖేద్వాపి శతాంశకైః ॥౧౩॥

పిష్టేన వాక్షతైరూర్ధ్వం తతో వాస్తుం సమర్చయేత్ ।

పూర్వోక్తేన విధానేన బలిపుష్పాదిపూజనైః ॥౧౪॥

ఇన్ద్రో వహ్నిః పితృపతిర్నైరృతిర్వరుణో మరుత్ ।

కుబరే ఈశః పతయః పూర్వాదీనాం దిశాం క్రమాత్ ॥౧౫॥

దిక్పాలాః క్షేత్రపాలాశ్చ గణేశశ్చణ్డికా తథా।

ఇత్యేషాం విధివత్పూజాం కృత్వా కర్మ సమారభేత్ ॥ ౧౬॥

ధనుర్మీనస్థితే సూర్యే గురో శుక్రంస్తగే విధౌ ।

వైధృతౌ వ్యతిపాతే భే దగ్ధే నేష్టం కదాచన ॥౧౭॥

కన్యాదిత్రిత్రిగే సూర్యే ద్వారం పూర్వాదిషు త్యజేత్ ।

సృష్ట్యా వత్సముఖం తత్ర స్వామినో హానికృద్యతః ॥౧౮॥

ఆయో వ్యయర్క్షమంశస్య భిత్తిబాహ్యే సురాలయే।

ధ్వజాయో దేవనక్షత్రం వ్యయాంశో ప్రథమౌ శుభౌ ॥౧౯॥

కేషాం చ మరుతాం గేహే వృషసింహగజాః శుభాః।

హీన ఆయాద్ వ్యధః శ్రేష్ఠః పిశాచస్తు సమోఽధికః ॥౨౦॥

దేవతానాం గృహే చిన్త్యమాయాద్యఙ్గ-చతుష్టయమ్ ।

నవాఙ్గం నాడివేద్యాది స్థాపకామ....యోర్మిథః॥౨౧॥

ఆయాదిచిన్తనం భూమిలక్షణం వాస్తుమణ్డలమ్ ।

మాసనక్షత్రలగ్నాదిచిన్తనం పూర్వశాస్త్రతః ॥౨౨॥

రాత్రౌ దిక్సాధనం కుర్యాద్ దీపసూత్రధ్రువైక్యతః।

సమే భూమిప్రదేశే తు శఙ్కునా దివసేఽథవా ॥౨౩॥

నాగవాస్తుం సమాలోక్య కుర్యాత్ ఖాతవిధిం సుధీః।

పాషాణాన్తం జలాన్తం వా తతః కుర్మం నివేశయేత్ ॥ ౨౪॥

అర్ధాఙ్గులో భవేత్కూర్మ ఏకహస్తే సురాలయే ।

అర్ధాఙ్గులా తతో వృద్ధిః కార్యా తిథికరావధిః॥౨౫॥

ఏకత్రిశత్కరాన్తం చ తదర్ధా వృద్ధిరిష్యతే ।

తతోఽర్ధ్ద్రాది శతార్ధ్ద్రాన్తం కూర్మోమన్వఙ్గులో మతః ॥౨౬॥

చతుర్థాంశాధికో జ్యేష్ఠః కనిష్ఠో హీనయోగతః ।

సౌవర్ణో రూప్యజో వాపి స్నాప్యః పఞ్చామృతేన హి ॥౨౭॥

తిలైర్యవైగ్తథా హోమం పూర్ణం చైవ ప్రదాపయేత్ ।

ఈశానాదగ్నికోణాద్వా శిలాః స్థాప్యః ప్రదక్షిణాః ॥ ౨౮॥

మధ్యే కూర్మశిలా పశ్చాద్గీతవాదిత్రమఙ్గలైః॥

బలిదానం చ నైవేద్యం వివిధాన్నం ఘృతప్లుతమ్ ॥ ౨౯॥

దేవతాభ్యః సుధీర్దద్యాత్ కూర్మన్యాసే శిలాసు చ ।

ఇతి కూర్మస్థాపనమ్।

సూత్రారమ్భో గృహాదీనాముత్తరాయాం కరత్రయే ।

బ్రాహ్మే పుష్యే మృగే మైత్రే పౌష్ణవాసవదారుణే ॥౩౦॥

శిలాన్యాసస్తు రోహిణయాం శ్రవణే హస్తపుష్యయోః ।

మృగశీర్షే చ రేవత్యాముత్తరాత్రితయే శుభః ॥౩౧॥

నద్యాం సిద్ధాశ్రమే తీర్థే పురే గ్రామే చ గహ్వరే ।

వాటీవాపితడాగాదిస్థానే కార్యం మురాలయమ్ ॥౩౨॥

శక్త్యా కాష్ఠమృత్కేష్టకాశైలధాతుజరత్నజమ్ ।

దేవతాయతనం కుర్యాద్ధర్మార్థకామమోక్షదమ్ ॥౩౩॥

దేవానాం స్థాపనం పూజా పాపహృద్ధర్శనాదికమ్ ।

ధర్మవృద్ధిర్భవేదథః కామో మోక్షస్తతో నృణామ్ ॥౩౪॥

కోటిఘ్నం తృణజే పుణ్యం మృన్మయే దశసంగుణమ్ ।

ఇష్టకే శతకోటిఘ్నం శైలేఽనన్తం ఫలం గృహే ॥౩౫॥

కూర్మసంస్థాపనే ద్వారే పద్మాఖ్యాయాం తు పౌరుషే।

ఘటే ధ్వజే ప్రతిష్ఠాయామేవం పుణ్యాహసప్తకమ్ ॥౩౬॥

భూమ్యారమ్భే తథా కూర్మే శిలాయాం సూత్రపాతనే ।

ఖురే ద్వారోచ్ఛ్రయే కుమ్భే పట్టే పద్మశిలాసు చ ॥౩౭॥

శుకనాసే చ పురుషే ఘణ్టాయాం కలశే తథా ।

ధ్వజోచ్ఛ్రాయ చ కుర్వీత శాన్తికాని చతుర్దంశ ॥ ౩౮॥

ఏకహస్తాదిప్రాసాదో యావద్ధస్తశతార్ధకమ్।

ప్రమాణం కుమ్భకే మూలనాసికే భిత్తివాహ్యతః ॥౩౯॥

కుమ్భాదిస్థావరాణాం చ నిర్గమః సమసూత్రతః।

పీఠస్య నిర్గమో బాహ్యస్తథైవ చ్ఛాద్యకస్య చ ॥౪౦॥

త్రిపఞ్చసప్తనవభిః ఫాలనాభిర్విభాజయేత్ ।

ప్రాసాదమఙ్గసంఖ్యా చ వారిమార్గాన్తరస్థితాః॥౪౧॥

ఫాలనా కర్ణతుల్యా స్యాద్భద్రం తు ద్విగుణం సమమ్ ।

సామాన్యోఽయం విధిస్తుల్యో హస్తాఙ్గులశ్చ నిర్గమః ॥౪౨॥

ఇతి శ్రీసూత్రధారమణ్డనవిరచితే ప్రామాదమణ్డనే

వాస్తుశాస్త్రే మిశ్రకలక్షణే ప్రథమోఽధ్యాయః॥౧॥

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః।

ప్రాసాదానామధిష్ఠానం జగతీ సా నిగద్యతే

యథా సింహాసనం రాజ్ఞాం ప్రాసాదస్య తథైవ సా ॥౧॥

చతురస్రాయతాష్టాస్రా వృత్తా వృత్తాయతా తథా ।

జగతీ పఞ్చధా ప్రోక్తా ప్రాసాదస్యానురూప్యతః ॥౨॥

ప్రాసాదపృథుమానా చ త్రిగుణా చ చతుర్గుణా।

క్రమాత్ పఞ్చగుణా ప్రోక్తా జ్యేష్ఠా మధ్యా కనీయసీ ॥౩॥

కన్యసే కన్యసా జ్యేష్ఠా జ్యేష్ఠే మధ్యే చ మధ్యమా।

ప్రాసాదే జగతీ కార్యా సురూపా లక్షణాన్వితా ॥౪॥

రససప్తగుణాఖ్యాతా నిజే పర్యాయసంస్థితా ।

ద్వారకాయాం తు కర్తవ్యా తథైవ పురుషత్రయే ॥౫॥

మణ్డపానుక్రమేణైవ సపాదాంశేన సార్ధ్దతః।

ద్విగుణా వాయతా కార్యా సహస్రాయతనే విధిః॥౬॥

త్రిద్వయేకభ్రమసంయుక్తా జ్యేష్ఠా మధ్యా కనీయసీ।

ఉచ్ఛ్రయః స్వత్రిభాగేన భ్రమణీనాం సముచ్ఛ్రయః॥౭॥

చతుష్కోణైస్తథా సూర్యకోణైర్వింశతికోణకైః।

అష్టావింశతిషట్త్రింశత్కోణైః స్యుః పఞ్చ ఫాలనాః ॥౮॥

ప్రాసాదాదర్కహస్తాన్తం త్రింశోచ్చా వింశతీ చ సా ।

ద్వాత్రింశతీ చతుర్థాంశో భూతాంశోచ్చా శతార్ద్ధకే ॥౯॥

ఏకహస్తే కరేణోచ్చా సార్ధ్యార్ధం సా చతుష్కరే ।

సూర్యజైనశతార్ద్ధాన్తం క్రమాద్విత్రియుగాంశకైః॥౧౦॥

తదుచ్చ్రాయ భజేత్ ప్రాజ్ఞస్త్వష్టావింశతిభిః పదైః ।

త్రిపదో జాడ్యకుమ్భశ్చ ద్విపదం కణకం తథా ॥౧౧॥

పద్మపత్రసమాయుక్తా త్రిపదా సరపట్టికా ।

ద్విపదం ఖురకం కుర్యాత్ సప్తభాగం చ కుమ్భకమ్ ॥౧౨॥

కలశస్త్రిపదః ప్రోక్తో భాగేనాన్తరపత్రకమ్ ।

కపోతాలిస్త్రిభాగే చ పుష్పకణ్ఠో యుగాంశకైః ॥౧౩॥

పుష్పకో జాడ్యకుమ్భశ్చ నిర్గమశ్చాష్టభిః పదైః।

కర్ణేషు చ దిశాంపాఖాః ప్రాచ్యాదిషు ప్రదక్షిణాః ॥౧౪॥

ప్రాకారైర్మణ్డితా కార్యా చతుర్భిర్ద్వారమణ్డపైః ।

ప్రాకారైర్జలనిష్కాసైః సోపానైస్తోరణాదిభిః ॥౧౫।

మణ్డపాగ్రే ప్రతోల్యగ్రే సోపానం శుణ్డికాగ్రతః।

తోరణం కారయేత్ తస్య పట్టం పట్టానుసారతః॥౧౬॥

తోరణస్యోమయోః స్తంభవిస్తరం గర్భమానతః।

భిత్తిగర్భప్రమాణేన తయోర్మధ్యేఽథవా భవేత్ ॥౧౭॥

వేదికాపీఠరూపైశ్చ శోమామిర్బహుమిర్యుతా ।

విచిత్రం తోరణం కుర్యాద్ దోలా దేవస్య తత్ర చ ॥౧౮॥

ప్రాసాదాద్వాహనస్థానే కరణీయా చతుష్కికా।

ఏకద్విత్రిచతుష్పఞ్చరససప్తపదాన్తరే ॥౧౯॥

అర్చాయా నవమాంశే తు పశ్చషట్సప్తభాగికః।

గుహ్యాయనాభిస్తనాన్తం వా త్రివిధో వాహనోదయః ॥౨౦॥

పాదజానుకటీయావదర్చాయాం వాహనస్య దృక్ ।

వృషస్య విష్ణుభాగాన్తే సూర్యే వ్యోమస్తనాన్తకమ్ ॥౨౧॥

జినాగ్రే సమవర్ణాగ్రం శుకాగ్రే గూఢమణ్డపే ।

గృఢస్యాగ్రే చతుష్కా స్యాత్తదగ్రే నృత్యమణ్డపమ్ ॥౨౨॥

ద్విసప్తత్యా ద్విబాణైర్వా చతుర్వింశతితోఽపివా ।

జినాలయే చతుర్దిక్షు సహితం జినమన్దిరమ్ ॥౨౩॥

మణ్డపాద్ గర్భసూత్రేణ వామదక్షిణయోర్దిశోః ।

అష్టాపదం ప్రకర్తవ్యం త్రిశాలా వా వరాణకమ్ ॥ ౨౪॥

అపరే రథశాలా చ మఠం యామ్యే ప్రకీర్తితమ్ ।

ఉత్తరే రథరన్ధ్రం చ ప్రోక్తం శ్రీవిశ్వకర్మణా ॥౨౫॥

జగతీం తాదృశీ కుర్యాత్ప్రాసాదో యాదృశో భవేత్ ।

భిన్నచ్ఛన్దా న కర్తవ్యా ప్రాసాదాసనసంస్థితా ॥౨౬॥

ఇతి ప్రాసాదజగతీ।

అగ్రతః పృష్ఠతశ్చైవ వామదక్షిణతోఽపివా ।

ప్రాసాదం కారయేదన్తర్నాభివేధవివర్జితమ్ ॥౨౭॥

లిఙ్గాగ్రే నతు కర్తవ్యా అర్చారూపేణ దేవతా

ప్రభా నష్టా న భోగాయ యథా తారా దివాకరే ॥౨౮॥

శివస్యాగ్రే శివం కుర్యాద్ బ్రహ్మాణం బ్రహ్మణోఽగ్రతః।

విష్ణోరగ్రే భవేద్విష్ణుర్జినో జైనే రవౌ రవిః॥౨౯॥

బ్రహ్మవిష్ణురేకనాభిర్ద్వాభ్యాం దోషో న విద్యతే।

శివస్యాగ్రేఽన్యదేవస్య దృష్టివేధే మహద్భయమ్ ।౩౦॥

ప్రసిద్ధరాజమార్గస్య ప్రాకారస్యాన్తరేఽపివా।

స్థాపయేదన్యదేవాంశ్చ తత్ర దోషో న విద్యతే ॥౩౧॥

శివస్నానోదకం గూఢమార్గం చణ్డీముఖే క్షిపేత్ ।

దృష్టం న లఙ్ఘయేత్ తత్ర హన్తి పుణ్యం పురాకృతమ్ ॥౩౨॥

ఏకా చణ్డ్యా రవేః సప్త తిస్రో దద్యాద్వినాయకే।

చతస్రో వాసుదేవస్య శివస్యార్ధా ప్రదక్షిణా ॥౩౩॥

అగ్రతో జినదేవస్య స్తోత్రమన్త్రార్చనాదికమ్ ।

కుర్యాన్న దర్శయేత్పృష్ఠం సంముఖం ద్వారలఙ్ఘనమ్ ॥౩౪॥

పూర్వాపరాముఖద్వారే ప్రణాలం శుభముత్తరే ।

ఇతి శాస్త్రవిచారోఽయముత్తరేశానదేవతాః ॥౩౫॥

మణ్డపే యే స్థితా దేవాస్తేషాం వామే చ దక్షిణే ।

ప్రణాలం కారయేద్ధీమాన్ జగత్యాం చ చతుర్దిశమ్ ॥౩౬॥

పూర్వాపరాస్య దేవానాం కుర్యాన్నో దక్షణోత్తరమ్

బ్రహ్మావిష్ణుశివార్కేన్ద్రగుహాః పూర్వాపరాఙ్ముఖాః ॥ ౩౭॥

నగరాభిముఖాః శ్రేష్ఠా మధ్యే బాహ్యే చ దేవతాః ।

గణేశో ధనదో లక్ష్మీః పురద్వారే సుఖావహాః॥ ౩౮॥

విఘ్నేశో భైరవశ్చణ్డీ నకులీశో గ్రహాస్తథా ।

మాతరో ధనదశ్చైవ శుభా దక్షిణదిఙ్ముఖాః ॥౩౯॥

నిర్‌ఋత్యభిముఖః కార్యో హనుమాన్ వానరేశ్వరః।

అన్యే విదిఙ్ముఖా దేవా న కర్తవ్యాః కదాచన ॥౪౦॥

ఇతి దేవానాం దృష్టిదోషదిగ్విభాగః।

సూర్యాద్గణేశో విష్ణుశ్చ చణ్డీ శమ్భుః ప్రదక్షిణే ॥౪౧॥

భానోగృహే గ్రహాస్తస్య గణా ద్వాదశ మూర్తయః।

శ్రీసూర్య: ....

గణేశస్య గృహే తద్వచ్చణ్డీ శంభుర్హరీ రవిః ॥౪౨॥

మూర్తయో ద్వాదశాన్యేఽపి గణాః స్థాప్యా హితాశ్చ యే।

ఇతి గణేశాయతనమ్ ॥౪౩॥

విష్ణోః ప్రదక్షిణేనైవ గణేశోఽర్కోఽమ్బికా శివః।

స్థాప్యాస్తస్థావతారస్య మూర్తయో ద్వారకాం తథా ॥४४॥

ఇతి విష్ణోవాయతనమ్ ।

చణ్డ్యాః శంభుర్గణేశోఽర్కా విష్ణుఃస్థాప్యాః ప్రదక్షిణాః।

మాతరో మూర్తయో దేవా యోగిన్యో భైరవాదయః ॥४५॥

ఇతి చణ్డికాయతనమ్ ।

శంభోః సూర్యో గణేశశ్చ చణ్డీ విష్ణుః ప్రదక్షిణే ।

స్థాప్యాః సర్వే శివస్థానే దృష్టివేధవివర్జితాః ॥४६॥

ఇతి శివాయతనమ్ ।

రుద్రస్త్రిపురుషో మధ్యే రుద్రాద్వామగతో హరిః ।

దక్షిణాఙ్గే భవేద్బ్రహ్మా విపర్యాసే భయావహాః ॥४८॥

రుద్రవక్త్రత్రిమాగేన హరిరర్ధే పితామహః।

తత్తుల్యా పార్వతీదేవీ సుఖదా సర్వకామదా । ४४॥

ఇతి త్రిపురుషన్యాసః॥

ఇతి ప్రాసాదమణ్డనే జగతీదృష్టిదోషాయతనాధికారే
ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥౨॥

అథ తృతీయోఽధ్యాయః।

అతిస్థూలాతివిస్తీర్ణా ప్రాసాదాధారిణీ శిలా।

అతీవ సుదృఢా కార్యా ఇష్టికాచూర్ణవారిభిః ॥ ౧॥

శిలోపరి భవేద్భిట్టమేకహస్తే యుగాఙ్గులమ్ ।

అర్ధాఙ్గులా భవేద్వృద్ధిర్యావద్ధస్తశతార్ధకమ్ ॥౨॥

అఙ్గులేనాంశహీనేన అర్ధేనార్ధేన చ క్రమాత్ ।

పఞ్చదిగ్ వింశతిర్యావచ్ఛతార్ధం చ వివర్ధయేత్ ॥3॥

ఏకద్విత్రీణి భిట్టాని హీనహీనాని కారయేత్ ।

స్వస్వోదయప్రమాణస్య చతుర్థాంశేన నిర్గమః॥౪॥

ఇతి మిట్టః।

పీఠమర్ధం త్రిపాదాంశైరేవం ద్విత్రికరే గృహే ।

చతుర్థస్తే త్రిసార్ధాంశం పాదాంశం పఞ్చహస్తకే ॥౫॥

దశవింశతిషట్త్రింశచ్ఛతార్ద్ధం హస్తకావధి ।

వృద్ధిర్వేదత్రియుగ్మైకసంఖ్యా స్యాదఙ్గులైః క్రమాత్ ॥౬॥

పఞ్చాంశహీనమాధిక్యమేకైకం తు త్రిధా పునః ।

త్రిపఞ్చాశత్ సముత్సేధే ద్వావింత్యంశనిర్గమే ॥౭॥

నవాంశో జాడ్యకుమ్భశ్చ సప్తాంశం కణకం భవేత్ ।

సాన్తరాలం కపోతాలిః సప్తాంశా గ్రాసపట్టికా ॥ ౮॥

సూర్యదిగ్వసుభాగైశ్చ గజవాజినరాః క్రమాత్ ।

వాజిస్థానేఽథవా కార్యం స్వం స్వం దేవస్య వాహనమ్ ॥౯॥

పఞ్చాంశా కణికాగ్రే తు నిర్గమో జాడ్యకుమ్భకమ్

త్రిసార్ద్ధం కణకం సార్ద్ధం చతుర్భిర్గ్రాసపట్టికా ॥౧౦॥

కుమ్భరాశ్చ నరా వేదా రామయుగ్మాంశనిర్గమః।

అన్తరాలమధస్తేషామూర్ద్వార్ద్ధకర్ణయుగ్మకమ్ ॥౧౧॥

గజపీఠం వినా స్వల్పద్రవ్యే పుణ్యం మహత్తరమ్ ।

జాడ్యకుమ్భః కణాలీ చ గ్రాసపట్టీ తదా భవేత్ ॥౧౨॥

కామదం కణపీఠం చ జాడ్యకుమ్భః కణాలికా।

లతినే నిర్గమే హీనే సాధారే నిర్గమాధికమ్ ॥౧౩॥

సర్వేషాం పీఠమాధారః పీఠహీనం నిరాశ్రయమ్ ।

పీఠహీనం వినాశాయ ప్రాసాదభువనాదికమ్ ॥౧౪॥

ఇతి పీఠమ్ ।

హస్తాదిపఞ్చపర్యన్తం విస్తారేణోదయః సమః ।

స క్రమాన్నవసప్తేషురామచంద్రౌఙ్గులోఽధికః॥౧౫॥

పఞ్చాదిదశపర్యన్తం త్రిశద్యావచ్చతార్ధకమ్ ।

హస్తే హస్తే క్రమాద్వృద్ధిర్మనుసూర్యంనవాఙ్గులా ॥౧౬॥

ఏకహస్తాదిపశ్చాన్తం పృథుత్వేనోదయః సమః।

హస్తే సూర్యాఙ్గులా వృద్ధిర్యావత్త్రింశత్కరావధి ॥౧౭॥

నవాఙ్గులా కరే వృద్ధిర్యావద్దస్తశతార్ద్ధంకమ్ ।

పీఠోర్ద్ధే ఉదయశ్చైవ ఛాద్యాన్తే నాగరోధికమ్ ॥౧౮॥

ఏకవింశత్పఞ్చభక్తేః ప్రాసాదస్య సముచ్ఛ్రయః।

పశ్చాదినవభాగాన్తం పీఠస్య పశ్చధోదయః॥౧౯॥

వేదవేదేన్దుభక్తే తు ఛాద్యాన్తే పీఠమస్తకాత్ ।

ఖురకః పఞ్చభాగం స్యాద్వింశతిఃకుమ్భకస్తథా ॥౨౦॥

కలశోఽష్టౌ ద్విసార్ధం తు కర్తవ్యమన్తరాలకమ్ ।

కపోతికాష్టౌ మఞ్చీ స్యాత్ కర్తవ్యా నవభాగికా ॥౨౧ ॥

పఞ్చత్రింశత్పదా జఙ్ఘా తిథ్యంశైరుద్గమో భవేత్ ।

వసుభిర్భరణీ కార్యా శిరాపట్టీ దశాంశికా ॥౨౨॥

అష్టాంశోఽర్ధ్వా కపోతాలిర్ద్విసార్ధమన్తరాలకమ్ ।

ఛాద్యం త్రయోదశాంశోచ్చం దశభాగైర్వినిర్గమః॥౨౩॥

ఇతి మణ్డో వరః।

మేరుమణ్డోవరే మఞ్చీ భరణ్యూర్ద్వేఽష్టభాగికా ।

పఞ్చవింశతికా జఙ్ఘా ఉద్గమశ్చ త్రయోదశ ॥౨౪॥

అష్టాంశా భరణీ శేషం పూర్వవత్కల్పయేత్సుధీః।

సప్తమాగా భవేన్మఞ్చీ కూటఛాద్యస్య మస్తకే ॥౨౫॥

షోడశాంశా పునర్జఙ్ఘా భరణీ సప్తభాగికా।

శిరావటీ చతుర్భాగా పట్టఃస్యాత్పఞ్చభాగికః॥౨౬॥

సూర్యాంశైః కూటఛాద్యఞ్చ సర్వకామఫలప్రదమ్ ।

కుమ్భకస్య యుగాంశేన స్థావరాణాం ప్రవేశకః ॥౨౭॥

ఇతి మేరుమణ్డోవరః।

శిరావట్యుద్గమో మఞ్చీ జఙ్ఘారూపాణి వర్జయేత్ ।
అల్పద్రవ్యే మహత్పుణ్యం కథితం విశ్వకర్మణా ॥౨౮॥

ఇతి సామాన్యమణ్డోవరః ।

పీఠతః ఛాద్యపర్యన్తం సప్తవింశతిభాజితే ।

ద్వాదశానాం ఖురాదీనాం భాగసంఖ్యా క్రమేణ తు ॥౨౯॥

స్యాదేకవేదసార్ధార్ధం సార్ధస్యార్ధాష్టమిస్త్రిభిః।

సార్ధస్యార్ధార్ధభాగైః స్యాద్విసార్ధైర్ద్వ్యంశనిర్గమః ॥౩౦॥

ఇతి ప్రకారాన్తరేణ మణ్డోవరః ॥

పాదాంశేనైష్టక పఞ్చషడంశైః శైలదారుజే ॥

సాధారఽష్టాంశతో భిత్తిర్దశాంశైర్ధాతురత్నజే ॥౩౧॥

మధ్యే యుగాస్త్రం భద్రార్ధా సుమద్రం ప్రతిభద్రకమ్ ।

ఫాలనీయం గర్భగృహ దోషదం గర్భమాయతమ్ ॥౩౨॥

కుమ్భకేన సమా కుమ్భీ స్తమ్భప్రాన్తజ ఉద్గమః।

భరణ్యా భరణం శీర్షం కపోతాల్యా సమం భవేత్ ॥౩౩॥

పేటకే కటుఛాద్యస్య కుర్యాత్పట్టస్య పేటకమ్ ।

సషడంశః సపాదస్య సార్ద్ధో గర్భస్య విస్తరాత్॥౩౪॥

బృహద్దేవాలయే పట్టే పేటాన్తం హి త్రిధోదయః ।

భవేదష్టాభిరేకాంశా కుమ్భస్తమ్భోఽర్ద్ధపఙ్చభిః॥౩౫॥

అర్ద్ధేన భరణీ శీర్షమేకః పద్మస్తు సార్ద్ధకమ్

వ్యాసార్ద్ధేన కరోటం స్యాదర్ద్ధయోవిషమాశ్రుతా ॥౩౬॥

ఇతి గర్భగృహోదయప్రమాణమ్ ।

మూలకర్ణైశ్చ సూత్రేణ కుమ్భేనోదుమ్బరః సమః।

తదధః పఙ్చరత్నాని స్థాపయేత్ శిల్పిపూజనాత్ ॥౩౭॥

ద్వారన్యాసే త్రిభాగేన మధ్యే మన్దారకోభవేత్ ।

వృత్తం మన్దారకం కుర్యాత్ మృణాలం పద్మసంయుతమ్ ॥౩౮॥

జాడ్యకుమ్భః కణాలీ చ కీర్తివక్త్రద్వయం తథా।

ఉదుమ్బరస్య పార్శ్వే చ శాఖాయాం స్తలరూపకమ్ ॥౩౯॥

కుమ్భస్యార్ధే త్రిభాగే వా పాదేహీన ఉదుమ్బరః!

తద్ద్వయం కణకం మధ్యే పీఠకే బాహ్యభూమికా । ౪౦॥

ఇతి ఉదుమ్వరః।

ఖురకేన సమం కుర్యాదర్ధచన్ద్రస్య చోచ్ఛ్రితిః।

ద్వారవ్యాససమ దైర్ఘ్యం నిర్గమఞ్చ తదర్ధతః॥౪౧॥

ద్విమాగమర్ధచంద్రం చ భాగేన ద్వౌ గగారకౌ ।

శఙ్ఖపత్రసమాయుక్తం పద్మాకారైలఙ్కృతమ్ ॥౪౨॥

ఇతి అర్ధచన్ద్రః।

ఏకహస్తే తు ప్రాసాదే ద్వారం స్యాత్షోడశాఙ్గులమ్ ।

షోడశాఙ్గులికా వృద్ధిర్యావద్ధస్తచతుష్టయమ్ ॥౪౩॥

అష్టహస్తాన్తకం యావద్దీర్ఘే వృద్ధిర్గుణాఙ్గులా।

ద్వ్యఙ్గులమతి హస్తఞ్చ యావద్ధస్తశతార్ధకమ్ ॥౪౪॥

యావద్ వాహనపర్యఙ్కద్వారం ప్రాసాదసద్మనామ్ ।

దైర్ఘ్యార్ధేన పృథుత్వే స్యాచ్ఛోభనం తత్కలాధికమ్ ॥౪౫॥

ఇతి నాగరప్రాసాదద్వారమ్ ।

ఏకహస్తే సురాగారే ద్వారం సూర్యాఙ్గులోదయమ్ ।

సూర్యాఙ్గుల్యా ప్రతికరం వృద్ధిఃపఞ్చకరావధిః ॥౪౬॥

పఞ్చాఙ్గులా చ సప్తాన్త ద్వ్యఙ్గులా తు శతార్ధకే ।

నవాన్తం స్యాద్యుగాఙ్గులం వృద్ధిః కార్యా కరం ప్రతి ॥౪౭॥

ఇతి భూమిజే ద్వారమ్ ।

ప్రాసాదే చైకహస్తే తు ద్ధారం కుర్యాద్దశాఙ్గులమ్ ।

రసహస్తాన్తకం యావత్ తావతా వృద్ధిరిష్యతే ॥౪౮॥

పఞ్చాఙ్గులాద్దశాన్తం చ ద్వయఙ్గులం వా శతార్ధకమ్ ।

.... ॥౪౯॥

ఇతి ద్రావిడే ద్వారమ్।

విమానే భౌమజం మానం విరాటేషు తథైవ చ।

మిశ్రకే లతినే చైవ ప్రశస్తం నాగరోద్భవమ్ ॥౫౦॥

విమాననగరఛన్దే కుర్యాత్ విమానపుష్పకే ।

సింహావలోకనే ద్వారం నాగరం శోభనం మతమ్ ॥౫౧॥

వలభ్యాం భౌమజం మానం ఫాసాకారేషు ద్రావిడే ।

ధాతుజే రత్నజే చైవ దారుజే చ రథారుహే ॥౫౨॥

ఇతి ద్వారప్రమాణమ్ ।

నవశాఖం మహేశస్య దేవానాం సప్తశాఖికమ్ ।

పఞ్చశఖం సార్వభౌమే త్రిశాఖం మణ్డలేశ్వరే ॥౫౩॥

ఏకశాఖం భవేద్వారం వైశ్యే శూద్రే ద్విజే సదా ।

సమశాఖం ధూమాయ...శ్వానరాసభవాయసే ।॥౫౪॥

త్రిపఞ్చసప్తనన్దాఙ్గే శాఖాఃస్యురఙ్గతుల్యకాః।

హీనశాఖం న కర్తవ్యమధికార్ద్ధ సుఖావహమ్ ॥౫౫॥

అఙ్గుల సార్ధమర్ద్ధఞ్చ కుర్యాద్ధీనం తథాధికమ్ ।

ఆపద్దోషవిశుద్ధయర్థం హ్రాసో వృద్ధిర్న దుష్యతి॥౫౬॥

చతుర్భాగాఙ్కితం కుర్యాత్ శాఖావిస్తారమానకమ్ ।

మధ్యే ద్విభాగికం కుర్యాత్ స్తమ్భం పురుషసంజ్ఞకమ్ ॥౫౭॥

త్రిసంజ్ఞకా భవేత్ శాఖా పార్శ్వతో భాగభాగికా।

నిర్గమే చైకభాగేన రూపస్తమ్భః ప్రశస్యతే ॥౫౮ ॥

ఏకాంశ సార్ద్ధభాగశ్చ పాదోనద్వయమేవ చ ।

ద్విభాగం నిర్గమే కుర్యాత్ స్తమ్భం ద్రవ్యానుసారతః॥౫౯॥

పేటకే విస్తరం కార్యం ప్రవేశస్తు యుగాంశకమ్ ।

కోణికా స్తమ్భమధ్యే తు భూషణార్థా హి పార్శ్వతః ॥౬౦॥

ద్వారదైర్ఘ్యచతుర్థాంశే ద్వారపాలో విధీయతే।

స్తమ్భం శాఖాదికం శేషే త్రిశాఖావద్విభాజయేత్ ॥౬౧॥

ఇతి త్రిశాఖమ్ ।

పత్రశాఖా చ గన్ధర్వా రూపస్తమ్భతృతీయకే ।

చతుర్థీ స్వల్పశాఖా చ సింహశాఖా చ పఞ్చమీ ॥౬౨॥

ఇతి పఞ్చ శాఖా ।

ప్రథమా పత్రశాఖా చ గన్ధర్వా రూపశాఖికా ।

చతుర్థీ స్తమ్భశాఖా చ రూపశాఖా చ పఞ్చమీ ॥౬౩॥

షష్ఠీ తు శల్యశాఖా చ సింహశాఖా చ సప్తమీ

స్తమ్భశాస్వా భవేన్మధ్యే రూపశాఖాగ్రసూత్రతః ౬౪॥

ఇతి సప్త శాఖాః।

పత్రగన్ధర్వసంజ్ఞా చ రూపస్తమ్భతృతీయకే।

చతుర్థీ శల్యశాఖా చ గన్ధర్వా త్వథ పశ్చమీ ॥౬౫॥

రూపస్తమ్భస్తథా షష్ఠీ రూపశాఖా తతఃపరా ।

శల్యశాఖా చ సింహాఖ్యా మూలకర్ణేన మితా ॥౬౬॥

యస్య దేవస్య యా మూర్తిః సైవ కార్యోత్తరాఙ్గకే ।

శాఖాయాఞ్చ పరీవారో గణేశశ్చోత్తరాఙ్గకే ॥౬౭॥

ఇతి నవశాఖా ।

ఇతి ప్రాసాదమణ్డనే వాస్తుశాస్త్రే పీఠమణ్డోవరగర్భ
గృహ ఉదుమ్బరప్రమాణం తృతీయోఽధ్యాయః ॥౩॥

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః।

ద్వారోచ్ఛ్రాయోఽష్టనవధా భాగమేకం పరిత్యజేత్ ।

శేషే త్ర్యంశే ద్విభాగార్చ్చ త్ర్యంశోనా ద్వారతోఽథవా ॥౧॥

ద్వారదైర్ఘ్యే తు తిథ్యంశో తిథిశక్రకలాంశకైః।

ఊర్ధ్వార్చా ఆసనస్థా చ మనువిశ్వార్కమాగతః ॥౨॥

చతురస్రీకృతే క్షేత్రే దశభాగవిభాజితే ।

భిత్తిర్ద్విభాగా కర్తవ్యా షట్భాగం గర్భమన్దిరమ్ ॥౩॥

తృతీయాంశేన గర్భస్య ప్రాసాదే ప్రతిమోత్తమా ।

మధ్యమా స్వదశాంశోనా పఞ్చాంశోనా కనీయసీ ॥౪॥

ఆయ భాగైర్మజేద్ద్వారమష్టమం తూర్ధ్వతస్త్యజేత్ ।

సప్తమే సప్తమే దృష్టిర్వృషే సింహే ధ్వజే శుభా ॥౫॥

షష్ఠభాగస్య పఞ్చాంశో లక్ష్మీనారాయణాదిదృక్ ।

శయనార్చేశలిఙ్గాని ద్వారార్ధం న వ్యతిక్రమేత్ ॥౬॥

పట్టాధో యక్షభూతాద్యాః పట్టాగ్రే సర్వదేవతాః ।

తదగ్రే వైష్ణవం బ్రాహ్మం మధ్యే లిఙ్గ శివస్య చ ॥౭॥

ఇతి ప్రతిమాప్రమాణదృష్టిపదస్థాపనమ్ ।

ఛాద్యస్యోర్ధ్వే ప్రహారః స్యాత్ శృఙ్గే శృఙ్గ తథైవ చ

ప్రాసాదశృఙ్గశృఙ్గేషు అధోభాగే తు ఛాద్యకమ్ ॥ ౮॥

ఛాద్య భాగద్వయ సార్ధ సార్ద్ధభాగం చ పాలవమ్ ।

ముణ్డలీకం భాగమేకం భాగేన తిలకస్తథా ॥౯॥

మూలకర్ణా రథాదౌ వా ఏకద్విత్రిక్రమాన్న్యసేత్ ।

నిరాధారే మూలమిత్తౌ సాధారే భ్రమభిత్తిషు ॥౧౦॥

ఉరుశృఙ్గాణి భద్రే స్యురేకాదిగ్రహసంఖ్యయా ।

త్రయోదశోర్ద్ధే సప్తార్ద్ధే లుప్తాని చోరుశృఙ్గకైః॥౧౧॥

రేఖామూలేన దిగ్భాగం కుర్యాదగ్రే షడంశకమ్ ।

షడ్బాహ్యే దోషదం ప్రోక్తం పఞ్చమధ్యే న శోభనమ్ ॥౧౨॥

సపాదం శిఖరం కార్యం సకర్ణం శిఖరోదయమ్ ।

సపాదకర్ణయోర్మధ్యే ఉదయే పఞ్చవింశతిః॥౧3॥

ప్రోక్తా రేఖా కలాభేదైర్వలణౌః పఞ్చవింశతిః।

పఞ్చాదినవయుగ్మాన్తం ఖణ్డాని తేష్వనుక్రమాత్ ॥౧౪॥

అంశవృద్ధయా కలాః కార్యా ద్రైర్ఘ్యే స్కన్దేఽపి తత్సమాః।

అష్టాదావష్టషష్ఠ్యన్తం చతుర్వృద్ధయా తు షోడశ ॥౧౫॥

ద్రైర్ఘ్యతుల్యాః కలాః స్కన్దే ఏకహీనాస్తు షోడశ।

ఊర్ధ్వా అష్టదశాంశాః స్యుస్తిర్యక్షోడశ ఏవచ ॥౧౬॥

చక్రేఽస్మిన్సంభవన్త్యేవ రేఖాణాం షట్కృతద్వయమ్ ।

త్రిఖండాత్ ఖణ్డవృద్ధిశ్చ యావదష్టాదశైవ హి ॥౧౭॥

ఏకైకాంశే కలాష్టౌ చ సమాచారస్తు షోడశ ।

ద్వితీయప్రథమే ఖణ్డే కలాష్టౌ ద్వితీయే నవ ॥౧౮॥

తృతీయే దశఖండేషు శేషేషూర్ధ్వేష్వయం క్రమః।

అష్టదిక్షు సుభాగైశ్చ త్రిఖణ్డా తృతీయా భవేత్॥౧౯॥

అనేన క్రమయోగేన కోష్ఠానఙ్కైః ప్రపూరయేత్ ।

రేఖాణాం జాయతే సంఖ్యా షట్పఞ్చాశచ్చతద్వయమ్ ॥౨౦॥

సవ్యాస శేఖరం కార్యం సకర్ణం శిఖరోదయమ్ ।

వ్యాసస్య కర్ణయోర్మధ్యే రేఖాః స్యుః పఞ్చవింశతిః ॥౨౧॥

వింశద్భిర్విభజేద్భాగైః శిలాతః కలశాన్తకమ్ ।

మణ్డో వరోఽష్టసార్ద్ధాష్టనవాంశైః శిఖరోదయమ్ ॥౨౨॥

రేఖామూలస్య విస్తారే పద్మకోశం సమాలిఖేత్ ।

చతుర్గుణేన సూత్రేణ సపాదః శిఖరోదయః ॥౨౩॥

స్కన్ధకోశాన్తరే సప్తభక్తే గ్రీవా త్రిభాగతః।

సార్ధమామలసారశ్చ పద్మపత్రన్తు సార్ద్ధకమ్ ॥౨౪॥

త్రిభాగ ఉచ్చకలశో ద్విభాగం తస్య విస్తరమ్ ।

ప్రాసాదస్యాష్టమాంశేన పృథుత్వకలశాణ్డకే ॥౨౫॥

ఛాద్యతః స్కన్ధపర్యన్తమేకవింశతిభాజితే ।

అఙ్కదిగ్రుద్రసూర్యాంశైర్విశ్వాంశైస్తస్య చోచ్ఛ్రయః॥౨౬॥

శుకనాసస్య సంస్థానం ఛాద్యోర్ధ్వే ప్రఞ్చధా మతమ్ ।

ఏకత్రిపఞ్చసప్తాఙ్కసింహస్థానాని కల్పయేత్ ॥౨౭॥

ద్వారస్య దక్షిణే వామే కపిలీ షడ్విధా మతా।

తదూర్ధ్వే శుకనాసా స్యాత్ సైవ ప్రాసాదనాసికా ॥౨౮॥

ప్రాసాదో దశభాగశ్చ ద్విత్రివేదాంశసంమితా।

ప్రాసాదేనార్ద్ధపాదేన త్రిభాగనాథ నిర్మితా ॥౨౯॥

శృఙ్గోరుశృఙ్గప్రత్యఙ్గైః ఖణ్డకాన్ గణయేత్సుధీః ।

తవాఙ్గం తిలకం కర్ణే కుర్యాత్ప్రామాదభూషణమ్ ॥౩౦॥

దశాంశే శిఖరేమూలే అగ్రే తత్ర నవాంశకే

సార్ధాంశకౌ రథౌ కోణౌ ద్వౌశేషం భద్రమిష్యతే ॥౩౧॥

రథయోరుభయోర్మధ్యే వృత్తమామలసారకమ్ ।

ఉత్సేధో విస్తరార్ధేన చతుర్భాగర్విభాజయేత్ ॥౩౨॥

గ్రీవా చామలసారశ్చ పాదోనఞ్చ సపాదకమ్ ।

చన్ద్రికామాగమానేన భాగేనామలసారికా ॥౩౩॥

ఘృతపాత్రం న్యసేన్మధ్యే తామ్రపానం సువర్ణజమ్ ।

సౌవర్ణం పురుషం తత్ర తులీ?పర్యఙ్కశాయినమ్ ॥౩౪॥

ప్రమాణం పురుషం సార్ద్ధాఙ్గులం కుర్యాత్కరం ప్రతి ।

త్రిపతాకం కరే వామే హృదిస్థం దక్షిణం కరమ్ ॥ ౩౫॥

ప్రాసాదపృష్ఠదేశే తు దక్షిణే ప్రతిరర్థకే ।

ధ్వజాధారస్తు కర్తవ్య ఈశానే నైర్ఋతేఽథవా ॥౩౬॥

ఇతి ప్రాసాదస్యోర్ధ్వం లక్షణమ్ ।

క్షీరార్ణవసముత్పన్నం ప్రాసాదస్యాగ్రజాతకమ్ ।

మాఙ్గల్యేషు చ సర్వేషు కలశం స్థాపయేద్బుధః॥౩౭॥

పూర్వోక్తమానతో జ్యేష్ఠః షోడశాంశాధికో భవేత్।

గ్రీవాపీఠం భవేద్భాగం త్రిమాగేనాణ్డకం తథా ॥౩౮॥

కర్ణికాభాగతుల్యే చ త్రిమాగం బీజపూరకమ్ ।

ఏకాంశమగ్రే ద్వౌ మూలే వహ్నివేదాంశకర్ణికే ॥౩౯॥

గ్రీవా ద్వౌ పీఠమర్ధం ద్వౌ షడ్భాగం విస్తరాణ్డకమ్

ఇతి కలశః।

దణ్డస్తత్తృతీయాంశేన శిలాన్తకలశాన్తకమ్ ॥౪౦॥

మర్ధ్యేష్టాంశేన హీనోఽసౌ జ్యేష్ఠపాదోఽన్యకన్యసః।

ప్రాసాదపృథుమానేన దణ్డోజ్యేష్ఠః ప్రకీర్తితః ॥౪౧॥

మధ్యో హీనో దశాంశేన పఞ్చమాంశేన కన్యసః ।

ఏకహస్తే తు ప్రాసాదే దణ్డః పాదోనమఙ్గులమ్ ॥౪౨॥

కుర్యాదర్ధాఙ్గులం వృద్ధిర్యావత్పఞ్చదశాహతమ్ ।

సువృత్తః సారదారుశ్చ గ్రన్థికణ్టకవర్జితః ॥౪౩॥

పర్వభిర్విషమైః కార్యఃసమగ్రన్థిః సుఖావహః ।

దణ్డదీర్ఘషడంశేన మర్కట్య ? ర్ధేనవిస్తరః ॥౪౪॥

అర్ధచన్ద్రాకృతిః పార్శ్వే ఘణ్ట ద్వే కలశస్తథా ।

ధ్వజో దణ్డప్రమాణేన ద్దైర్ఘ్యేంఽష్టాంశేన విస్తరే ॥౪౫॥

నానావస్త్రవిచిత్రాణి త్రిపశ్చాగ్రశిఖోపమా ।

పురే చ నగరే కోట్టే రథే రాజగృహే తథా ॥౪౬॥

వాపీకూపతడాగేషు ధ్వజాః కార్యాః సుశోభనాః।

నిష్పన్నం శిఖరం దృష్ట్వా ధ్వజహీనం న కారయేత్ ॥౪౭॥

అసురా వాసమిచ్ఛన్తి ధ్వజహీనే సురాలయే।

ధ్వజోచ్ఛ్రాయేణ తుష్యన్తి దేవాశ్చ పితరస్తథా ॥౪౮॥

దశాశ్వమేధికం పుణ్యం సర్వతీర్థధరాదికమ్ ॥

పఞ్చాశత్పూర్వతః పశ్చాదాత్మానఞ్చ తథాధికమ్ ॥౪౯॥

శతమేకోత్తరం సోఽపి తారయేన్నరకార్ణవాత్

ఇతి ధ్వజలక్షణపుణ్యాధికారః।

ఇతి ప్రతిమాదృష్టిపదస్థానశిఖరధ్వజ -

కలశలక్షణాధికారశ్చతుర్థోఽధ్యాయః॥౪॥

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః।

నానావిధమిదం విశ్వం విచిత్రం యేన సూత్రితమ్ ।

సూత్రధారః స ఏవ స్యాత్ సర్వేషాం పాలనక్షమః॥౧॥

న్యూనాధికం ప్రసిద్ధఞ్చ యకిఞ్చిన్మణ్డనోదితమ్ ।

విశ్వకర్మప్రసాదేన శిల్పిభిర్మన్యతాంవచః ॥౨॥

చతుర్భాగం సమారభ్య యావత్సూర్యోత్తరశతమ్ ।

భాగసంఖ్యేతి విఖ్యాతా ఫాలనా కర్ణబాహ్యతః ॥౩॥

అష్టోత్తరశతం భేదా అంశవృద్ధ్యా భవన్తి తే ।

సమాంశైర్విషమైః కార్యా నన్దమద్రైశ్చ ఫాలనాః॥౪॥

ఏకస్యాపి తలస్యోర్ధ్వే శిఖరాణి బహూన్యపి।

నామాని జాతయస్తేషామూర్ధ్వమార్గానుసారతః॥౫॥

దశహస్తాదధో నాస్తి ప్రాసాదో భ్రమసంయుతః।

నవాష్టదశభాగేన భ్రమో భిత్తిర్విధీయతే ॥౬॥

వైరాజ్యశ్చతురస్రస్తు చతుర్ద్వారచతుష్కికా ।

ప్రాసాదో బ్రహ్మణః ప్రోక్తో ధీమతా విశ్వకర్మణా ॥౭॥

సపాదం శిఖరం కార్య ఘణ్టాకులిశభూషితమ్ ।

చతుర్భిః శుకనాసైస్తు సింహకర్ణైర్విరాజితమ్ ॥౮॥

ఏకద్వారం భవేత్పూర్వం ద్విద్వారం పూర్వపశ్చిమమ్ ।

త్రిద్వారే మధ్యజం ద్వారం దక్షిణాస్యం వివర్జయేత్ ॥౯॥

చతుర్ద్వారం చతుర్దిక్షు శివబ్రహ్మజినాలయే।

హోమశాలా చతుర్ద్వారా క్వచిద్రాజగృహే తథా ॥౧౦॥

వైరాజ్యాదిసముత్పన్నాః ప్రాసాదా బ్రహ్మణార్చితాః।

ఏకత్రిపఞ్చసప్తాఙ్కశాఖాన్తైః పఞ్చవింశతిః॥౧౧॥

చతురశ్రే క్షేత్రే భవేత్ కోణో భాగో భద్రం ద్విభాగికమ్ ।

భాగార్ధం నిర్గమం భద్రే ప్రకుర్యాన్ముఖమద్రకమ్ ॥౧౨॥

శృఙ్గమేకం భవేత్ కర్ణే ద్వే ద్వే భద్రే చ నన్దనమ్ ।

ఇతి నన్దనమ్ । తథాచోక్తమ్

ముఖభద్రే యతిమద్రముద్రమో రథికోపరి ॥౧౩॥

కర్ణశృఙ్గే సింహకర్ణం సింహనామా స ఉచ్యతే ।

దేవానాం తు ప్రకర్తవ్యం సింహస్తత్రైవ శాశ్వతః॥౧౪॥

తుష్యతే గిరిజా తస్య సౌభాగ్యధనపుత్రకైః।

రథికాం సింహకర్ణం చ భద్రే శఙ్గే చ సింహకః ॥౧౫॥

ఇతి సింహః।

కర్ణే శృఙ్గం తు పఞ్చాణ్డకశ్రీనన్దన ఉచ్యతే ।

అగా ఇతి షడ్భాగైశ్చ చతురస్రం విభాజయేత్ ॥౧౬॥

కర్ణం ప్రతిరథం కుర్యాద్భద్రార్ద్ధం భాగభాగికమ్ ।

సమనిర్గమమస్మాచ్చ భద్రం భాగార్ద్ధనిర్గమః॥౧౭॥

ద్వే ద్వే కర్ణే తథా భద్రే చైకం చ ప్రతిరథ్యకమ్ ।

మన్దిరం తృతీయం భద్రమలయోర్భద్రజం త్యజేత్ ॥౧౮॥

ప్రత్యేకం తిలకం కుర్యాత్ ప్రతిరథ్యే విమానకః ।

మద్రోరుశృఙ్గవైశాలప్రతిరథ్యే సుభూషణః ॥౧౯॥

ఇతి పఞ్చాఙ్గాః పఞ్చ ।

చతురస్రేఽష్టభిర్భక్తే కర్ణే ప్రతిరథం రథమ్ ।

భద్రార్ధం భాగభాగం చ మాగార్ద్ధేన వినిర్గమమ్ ॥౨౦॥

వారిమార్గాన్తరయుతా రథాశ్చ తుల్యనిర్గమాః।

శృఙ్గయుగ్మే చ తిలకం కర్ణే ద్వే ప్రతిరథ్యకః॥౨౧॥

ఏకం చోపరథే భద్రే త్రీణి త్రిత్రిచతుర్దిశమ్ ।

శిఖరం పఞ్చవిస్తారం మహేన్ద్రో రాజ్యదో నృణామ్ ॥౨౨॥

కర్ణే శృఙ్గత్రయం శేషం పూర్వవద్రత్న శీర్షకమ్ ॥

త్యక్త్వైకశృఙ్గమద్రస్య మతాలమ్బం న కారయేత్ ॥౨3॥

మస్తకే తస్య చ్చాద్యస్య శృఙ్గయుగ్మం ప్రదాపయేత్ ।

సితశృఙ్గస్తదా నామ ఈశ్వరస్య సదా ప్రియః॥౬౧॥

తిలకం చోపరథ్య తు భూధరో నామ నామతః ।

ఛాద్యశృఙ్గే తు తిలకం నామ్నా భువనమణ్డనః॥౨౪॥

శృఙ్గాదయం చోపరథే తిలకం కారయేత సుధీః।

త్రైలోక్యవిజయో భద్రశృఙ్గే న క్షితివల్లభః ॥౨౫॥

ఇతి సప్తాఙ్గః।

దశభాగకృతే క్షేత్రే భద్రార్ధం భాగమానతః।

త్రయం ప్రతిరథః కర్ణే భాగో భాగసమో భవేత్ । ౨౬॥

కర్ణే ప్రతిరథే భద్రే ద్వే ద్వే శృఙ్గే ప్రకారయేత్ ।

రథోపరథే తిలకం ప్రత్యఙ్గం చ రథోపరి ॥౨౭॥

మతాత్నమ్బయుతం భద్రం ప్రాసాదోఽయం మహీధరః।

భద్రే శృగం తృతీయం చ కైలాసో నామ నామతః ॥౨౮॥

భద్రం త్యక్త్వా రథే శృఙ్గం నవమఙ్గల ఉచ్యతే ।

తథా భద్రే పునర్దద్యాత్ తదాసో గన్ధమాదనః ॥౨౯॥

భద్రే త్యక్త్వా చోపరథే శృఙ్గం సర్వాఙ్గసున్దరః ॥

భద్రే దద్యాత్ పునః శృఙ్గే విజయానన్ద ఉచ్యతే ॥౩౦॥

మతాలమ్బయుతం భద్రమురుశృఙ్గం పరిత్యజేత్ ।

శృఙ్గద్వయం చ చ్ఛాద్యోర్ద్వే సర్వాఙ్గతిలకస్తదా ॥౩౧॥

ఉరుశృఙ్గం తతో దద్యాన్మతాలమ్బసమన్వితమ్ ।

మహాభాగస్తదా నామ సర్వకామఫలప్రదః॥౩౨॥

కర్ణే ప్రతిరథే రథే చైకం తృపరథాదిషు।

మేరుశ్చాపి సమాఖ్యాతః సర్వదేవేషు పూజితః॥౩౩॥

ప్రదక్షిణాత్రయే స్వర్ణమేరౌ పుంసాం చ యత్ ఫలమ్ ।

ఇష్టకాశైలజామేరుతత్ఫలం ప్రదక్షిణాకృతే ॥౩౪॥

వైరాజ్యప్రముఖా యేఽత్ర నాగరా బ్రహ్మణోదితాః ।

ఇతి వైరాజ్యాదిప్రాసాదపఞ్చవింశత్యధికారే
పఞ్చమోఽధ్యాయః ౫ ॥

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః

కేసరీ సర్వతోభద్రో నన్దనో నన్దిశాలకః।

నన్దీశో మన్దరశ్చైవ శ్రీవృక్షశ్చామృతోద్భవః॥౧॥

హిమవాన్ హేమకూటశ్చ కైలాసః పృథివీజయః।

ఇన్ద్రనీలో మహానీలో భూధరో రత్నకూటకః ॥౨॥

వైదూర్యః పద్మరాగశ్చ వజ్రకో ముకుటోజ్జ్వలః।

ఐరావతో రాజహంసో గరుడో వృషభధ్వజః॥౩॥

మేరుః ప్రాసాదరాజశ్చ దేవానామాలయో హి సః।

బ్రహ్మవిష్ణుశివార్కాణామన్యేషాం న కదాచన ॥౪॥

ఆద్యః పఞ్చాణ్డకో దేయః కిసరీ నామ నామతః।

చతుర్ణాం క్రమతో వృద్ధిర్యావదేకోత్తరం శతమ్ ॥౫॥

క్షేత్రేఽష్టాంశే విభక్తే తు కర్ణో భాగద్వయం భవేత్ ।

భద్రార్ధం కర్ణతుల్యం చ భాగేనైకేన నిర్గమః॥౬॥

దశాంశే సార్ధభాగం చ భద్రార్ధం చ ప్రతిరథే ।

కర్ణో ద్వినాగః సూర్యాంశే భద్రార్ధం ప్రతిరథకే ॥౭॥

చతుర్దశవిభక్తే తు కర్ణోర్ద్వంద్వాదశాంశవత్ ॥

భద్రపార్శ్వద్వయే కార్యా భాగభాగేన నన్దికా ॥౮॥

షోడశాంశే ప్రకర్తవ్యః కర్ణః ప్రతిరథేఽన్తరే ।

కోణికా భాగతుల్యా చ శేషం చతుర్దశాంశవత్ ॥ ౯॥

చతురస్రీకృతే క్షేత్రం వింశత్యంశవిభాజితే ।

కర్ణో ద్విభాగః కోణీ చ సార్ద్ధాంశా పృథువిస్తరైః॥౧౦॥

ద్విభాగస్తు ప్రతిరథో నన్దికా సార్ద్ధభాగికా॥

భద్రనందీ భవేద్భాగా భద్రార్ద్ధం యుగ్మభాగికమ్ ॥౧౧॥

ద్వావింశత్యంశకే నందీ భాగైకా భద్రపార్శ్వయోః।

త్రయః ప్రతిరథాః కర్ణే భద్రార్ద్ధం చ ద్విభాగికమ్ ॥౧౨॥

ఏకద్విత్రి త్రికం త్రీణి వేదాశ్చత్వారి పఞ్చ చ ॥

తలేషు క్రమతోఽష్టాసు కేఽప్యాహుః శిఖరాణి హి ॥౧౩॥

అష్టాదశాంశభద్రస్య పాశ్వ ద్వే ద్వే చ నన్దికే।

కర్ణవ్యైర్భాగభాగైశ్చ శేషం స్యాత్షోడశాంశవత్ ।౧౪॥

శిఖరం త్వేకవైద్వైకషడ్త్రివేదయుగద్వయమ్ ।

తలేషు క్రమతః ప్రోక్తో మూలసూత్రే పరాజితే ॥౧౫॥

తలేష్వష్టాసు విహితాః ప్రాసాదాః పఞ్చవింశతిః ।

త్రయస్త్రయః క్రమేణైవ చత్వారశ్చాష్టమే తలే ॥౧౬॥

త్రీణి త్రీణి స్వకీయాని ద్వే ద్వే పరః పరస్య చ ।

శిఖరాణి విధేయాని విశ్వకర్మవచో యథా ॥౧౭॥

ద్విత్ర్యేకషట్త్రయోఽష్టాదితలేషు పఞ్చసు క్రమాత్ ।

సప్తైవ సప్తమే షష్ఠే శిరాంసి త్రీణి చాష్టమే ॥౧౮॥

భేదాః పఞ్చాశదేకైకం ప్రోక్తాః శ్రీవిశ్వకర్మణా ।

తేనైకస్మింస్తలేఽపి స్యుః శిఖరాణి బహూన్యపి ॥౧౯॥

రథికాం సింహకర్ణం చ భద్రే కుర్యాద్గవాక్షకాన్ ।

ప్రత్యఙ్గైస్తిలకాద్యైశ్చ శోభితం సురమన్దిరమ్ ॥౨౦॥

ప్రాసాదాః కేసరిముఖాః సర్వదేవేషు పూజితాః।

పురరాజ్ఞోః ప్రజాదీనాం కర్తుః కల్యాణకారకాః ॥౨౧॥

ఇతి కేసర్యాదిప్రాసాదాః పఞ్చవింశతిః।

షట్త్రింశత్కరతోఽధస్తాద్యావద్ధస్తచతుష్టయమ్ ।

వినా భ్రమైర్నిరాధారాః కర్తవ్యాః శాన్తిమిచ్ఛతా ॥౨౨॥

వాస్తోః పఞ్చవిధం క్షేత్రం చతురస్రమథాయతమ్ ।

వృత్తం వృత్తాయత చైవాష్టాస్రం దేవాలయాదిషు ॥౨౩॥

విస్తారే తు చతుర్భాగమాయామే పఞ్చభాగికమ్ ।

ఊర్ధ్వం?తికలశానాం కుర్యాత్ పృష్ఠ్యగ్రే సింహకర్ణకమ్ ॥౨౪॥

వృత్తాయతం ప్రకర్తవ్యం వ్యాసార్ధం వామదక్షిణే ॥

కణయోర్భ్రామయేత్ వృత్తం వృత్తం భద్రాణి చాష్ట హి ॥౨౫॥

ప్రాసాదో వర్తులాష్టాస్రః ప్రాయేణైకాణ్డకః శుభః॥

కర్ణే వా శ్రేణయోఽణ్డానాం మణ్డపం తత్స్వరూపకమ్ ॥౨౬ ।

ఇతి పఞ్చ క్షేత్రాణి ।

విచిత్రైరుపసంఘాతైర్భద్రైర్గవాక్షభూషితైః।

వితానఫాలనాశృఙ్గైరనేకైర్నాగరా మతాః॥౨౭॥

పీఠోపరి భవేద్వేదీ పీఠాని త్రీణి పఞ్చ చ ।

పీఠనో ద్రావిడే రేఖా లతాశృఙ్గాదిసంయుతా ॥౨౮॥

భూమికోపరిభూమిశ్చ హ్రస్వారర్క నవాన్తకమ్।

విభక్తిర్దలసంయుక్తా మూర్ధ్ని శృఙ్గేణ భూమిజా ॥౨౯॥

శృఙ్గేణైకేన లనితా శ్రీవత్సా వారిసంయుతా।

నాగరా భ్రమసంయుక్తాః సాధారాస్తే ప్రకీర్తితాః॥౩౦॥

ఇతి ప్రాసాదానాం జాతయః ।

పఞ్చహస్తో భవేన్మేరురేకోత్తరశతాణ్డకః।

భేదాః పఞ్చోనపశ్చాశత్కర కృద్ధయా భవన్తి తే ॥౩౧॥

హస్తే హస్తే భవేత్ ద్విద్విర్వ్యణ్డకానాం చ వింశతిః।

ఏకోత్తరసహస్రం స్యాత్ శృఙ్గాణాం చ శతార్ద్ధకే ॥౩౨॥

కేసరిప్రముఖాః కర్ణే విమానం చోరుశృఙ్గకమ్ ।

తథైవ మూలశిఖరం పఞ్చభూమివిమానకమ్ ॥౩౩॥

విమానం నాగరా జాతిస్తదా ప్రాజ్ఞైరుదాహృతా ।

ఏకశృఙ్గేషు శృఙ్గాణి సంభవన్తి బహూన్యపి ॥౩౪॥

శ్రీమేరుపృష్ఠభాగః స్యాదేకోత్తరశతాణ్డకః ।

హిమశీర్ష్ణో దశాంశః స్యాత్ యుగసార్ధశతాణ్డకే॥౩౫॥

భాగైర్ద్వాశభిర్యుక్తః సార్ద్ధద్వితేనన?సంయుతః।

సురవల్లభనామా తు ప్రోక్తః శ్రీవిశ్వకర్మణా । ౩౬॥

కోణే ద్విభాగ ఏకాంశా కోణీ సార్ద్ధప్రతీరథః।

అర్ధాంశా నన్దికా భద్రే సాధమాగేన సంమితమ్ ॥౩౭॥

త్రిశతం పఞ్చసప్తత్యాధికం యస్యాణ్డకాని హి ।

భక్తశ్చతుర్ధశాంశైస్తు నామ్నా భువనమణ్డనః॥౩౮॥

కోణకోణీ ప్రతిరథో నన్దీ భద్రార్ధమేవ చ ।

ద్వ్యేకద్వ్యర్ధాంశే సార్ధాంశైశ్చతుర్ధశవిభాజితే ॥౩౯॥

పాణైకవేదయుగ్మాంశా వేదాః కర్ణాదిభాగతః॥

రత్నశీర్షో భవేన్మేరుః పఞ్చాశత్రైకశృఙ్గకైః॥౪౦॥

గుణైకయుగ్మచన్ద్రాదౌ పురాణాంశవిభజితే ।

కిరణోద్భవమేరుశ్చ సపాదః షట్కృతాణ్డకః॥౪౧॥

రామచన్ద్రద్వియుగ్మాంశనేత్రే వింశతిభాజితే॥

నామ్నా కమలహంసః స్యాత్సార్ధసప్తశతాణ్డకః॥౪౨॥

భాగైకనిర్గమా భిత్తిర్వేదభార్ధ్వత్రిసార్ధకైః।

ద్వాభ్యాం వై స్వర్ణకేతుశ్చ పశ్చసప్తాష్టశృఙ్గకైః॥౪౩॥

సంభ్రమో భ్రమహీనశ్చ మహామేరుభ్రమద్వయమ్ ।

సాధారేషు ప్రకర్తవ్యం భద్రే భద్రావిలోకనమ్ ॥౪౪॥

వేద్రైకరామయుగ్మాంశనేత్రే జినవిభాజితే ।

వృషభధ్వజమేరుశ్చ సైకాణ్డకసహస్రవాన్ ॥౪౫॥

సంభ్రమో భ్రమహీనశ్చ మహామేరుభ్రమద్వయమ్ ।

సాధారేషు ప్రకర్తవ్యం భద్రే భద్రావిలోకనమ్ ॥౪౬॥

రాజ్ఞశ్చ ప్రథమో మేరుస్తతో హీనోఽన్యవర్ణజః ।

వినా రాజ్ఞోఽన్యవర్ణేన కృతే మేరౌ మహాభయమ్ ॥౪౭॥

ఇతి నవమేరులక్షణమ్।

ఇతి కేసర్యాదిప్రాసాదజాతిలక్షణే పఞ్చచత్వారింశన్మేరు
లక్షణే షష్ఠోఽధ్యాయః ॥౬॥

అథ సప్తమోఽధ్యాయః।

రత్నగర్భాఙ్కనం సూర్యచన్ద్రతారావితానకమ్ ।

విచిత్రం మణ్డపం యేన కృతం తస్మై నమః సదా ॥౧॥

కర్ణగూఢో విలోక్యః స్యాదేకత్రిద్వారసంయుతాః।

ప్రాసాదాగ్రే ప్రకర్తవ్యాః సర్వదేవేషు మణ్డపాః॥౨॥

గూఢస్త్రీకాస్తథా నృత్యక్రమేణ మణ్డపాస్త్రయః।

జినస్యాగ్రే ప్రకతవ్యాః సర్వేషాం తు బలాణకమ్ ॥౩॥

సమం సపాదం ప్రాసాదాత్సార్ద్ధపాదోనతద్ద్వయమ్ ।

ద్విగుణం వా ప్రకర్తవ్యాః మణ్డపాః పఞ్చధా మతాః ॥౪॥

సమం సపాదం పశ్చాశత్పర్యన్తం దశహస్తకమ్ ।

దశాన్తం పఞ్చతః సార్ద్ధద్విపాదోనం చతుష్కరే ॥౫॥

త్రిహస్తే ద్విగుణం ద్వయేకహస్తే కుర్యాచ్చతుష్కికామ్ ।

ప్రాయేణ మణ్డపం సార్ద్ధం ద్విగుణం ప్రత్యలిన్దకైః ॥౬॥

మణ్డపే స్తంభపట్టార్ధమధ్యపట్టానుసారతః ।

శుకనాసా సమా ఘణ్టా న్యూనా శ్రేష్ఠా నచాధికా ॥౭॥

ముఖమణ్డపసఙ్ఘాతో పదా భిత్త్యన్తరే భవేత్

న దోషఃస్తమ్భపాదాద్యైః సమం వా విషమం తలమ్ ॥

నవాష్టదశభాగేషు త్రిమిశ్చన్ద్రావలోకనమ్ ।

హస్తకమఙ్గులోనం వా తదూర్ధ్వం మత్తవారణమ్ ॥౯॥

సార్ధం పఞ్చాంశకైర్భక్తైః సపాదం రాజసేనకమ్ ।

సపాదం త్ర్యంశకా వేదిర్భాగేనాసనపేటకమ్ ॥౧౦॥

తదూర్ధ్వం సప్తసార్ధాంశే యావత్పట్టస్య పేటకమ్ ।

సార్ధపఞ్చాంశకైః స్తంభః పాదోనం భరణం భవేత్ ॥౧౧॥

భాగార్ధం మరణం చాపి సపాదం సార్ధతః శరః।

పాదో ద్విభాగస్తస్యోర్ధ్వే కర్తవ్యశ్చాద్యకోదయః॥౧౨॥

త్రిభాగే తలతః శ్చాద్యం తత్పేటం పట్టపేటకే।

అర్ధాంశోర్ధ్వా కపోతాలిర్ద్విభాగే పద్మవిస్తరే ॥౧౩॥

ప్రాసాదదశరుద్రాక్షః భాగేన స్తంభవిస్తరః।

వేదాష్టరవివింశత్యా కర్ణే వృత్తిస్తు పఞ్చధా ॥౧౪॥

ద్వారాగ్రే స్తమ్భవేద్యాద్యా ప్రాగగ్రీవో మణ్డపో భవేత్ ।

ద్విద్విస్తమ్భవివృద్ధ్యా చ షోడశోఽయం ప్రకీర్తితః॥౧౫॥

మిత్తిః ప్రాసాదవద్గేహే మణ్డపేఽష్టవిధేషు చ ।

చతురస్రశుభస్తస్య తథా ప్రతిరథాన్వితః॥౧౬॥

ముఖభద్రయుతో వాపి ద్విత్రిప్రతిరథైర్యుతః।

కర్ణోదకాన్తరేణాథ భద్రోదకవిభూషితః॥౧౭॥

కర్ణతో ద్విగుణం భద్రం పాదోనప్రతిరర్ధకమ్ ।

భద్రార్ధం ముఖభద్రం చ శేషం షట్వసుభాజితే ॥౧౮॥

దలేనార్ధేన పాదేన దలస్య నిర్గమో భవేత్ ।

మూలప్రాసాదవద్ బ్రాహ్మే పీఠజఙ్ఘాదిమేఖలా ॥౧౯॥

గవాక్షేనాన్వితం భద్రమథ జాలకసంయుతమ్ ।

గుహశ్చ కర్ణగుహే వా భద్రే చన్ద్రావలోకనమ్ ॥౨౦॥

త్రిద్వారే చైకచక్రేఽథ ముఖే కార్యా చతుష్కికా।

గుహే ప్రకాశకే వృద్ధమర్ధోదయకరోటకమ్ ॥౨౧॥

ఇత్యష్టగూఢమణ్డపాః।

ఏకత్రివేదసప్తాఙ్కచతుష్కాశ్చ త్రికం త్రయే ।

అథభాద్రం విభాగేన పార్శ్వయోరగ్రతస్తథా ॥౨౨॥

అగ్రతస్త్రిచతుష్కస్య తథా పార్శ్వే ద్వయేఽపి చ ।

ముక్తకోణే చతుష్కే ద్వే ఇతి ద్వాదశమణ్డపాః॥౨౩॥

గుహస్యాగ్రే ప్రకర్తవ్యాస్తథా నానాచతుష్కికా ।

చతురస్రాదిభేదేన వితానైర్బహుభిర్యుతా ॥౨౪॥

ఇతి ద్వాదశమణ్డపాః।

త్రికాగ్రే రఙ్గభూమాథ తత్ర వై నృత్యమణ్డపాః ।

సప్తవింశతిరుక్తా యే మణ్డపా విశ్వకర్మణా ॥౨౫॥

తలైస్తు విషమైస్తుల్యైః క్షణైః స్తమ్భైః సమైస్తథా ।

ప్రథమో ద్వాదశస్తంభో ద్విద్విస్తంభవివర్ధనాత్ ॥౨౬॥

యావత్వష్టిచతుర్యుక్తాః సప్తవింశతిమణ్డపాః।

క్షేత్రార్ధస్య షడంశోనా చైకాస్రాష్టాస్రముచ్యతే ॥౨౭॥

కలాస్రే క్షేత్రషడ్భాగస్తత్షడంశేన సంయుతః।

అష్టాస్రే షోడశాస్రే చ వృత్తం కుర్యాత్తదూర్ధ్వతః॥౨౮॥

ఉదయం విస్తరార్ద్ధేన తం షంద్యంవాశభాజయేత్ ? ।

కర్ణదర్దరికా సప్తభాగేన నిర్గమో తుచ్ఛ్రితా ॥౨౯॥

రూపకణ్ఠం తు పఞ్చాంశం ద్విభాగేనాత్ర నిర్గమమ్ ।

విద్యాధరైః సమాయుక్తం షోడశాష్టదివాకరైః॥౩౦॥

జినసంఖ్యామితైర్వాపి దన్తతుల్యైర్విరాజితైః।

విద్యాధరః పృథుత్వేన సప్తాంశో నిర్గమోదయః ॥౩౧॥

తదూర్ధ్వే చిత్రరూపాశ్చ నర్తక్యో నృత్యశోభితాః।

గజతాలస్తు షట్సార్ధా ప్రథమా ద్వితీయా తు షట్ ॥౩౨॥

తృతీయా సార్ధపఞ్చాంశా కోలాని త్రీణి పఞ్చచ।

మధ్యే వితానం కర్తవ్యం చిత్రవర్ణవిరాజితమ్ ॥౩౩॥

నాటకాదికథారూపైర్నాకారవిరాజితమ్ ।

ఏకాదశశతాన్యేవ వితానానాం త్రయోదశ ॥౩౪॥

శుద్ధసంఘాటమిశ్రాణి క్షిప్తాక్షిప్తాని యానిచ।

వితానాని విచిత్రాణి వస్త్రచిత్రాదిభేదతః॥౩౫॥

తాని లోకే ప్రవర్తన్తే తస్మాదూర్ధ్వనిలోకతః? ।

మణ్డపేషు చ సర్వేషు పీఠాన్తే రఙ్గభూమికా ॥౩౬॥

కుర్యాద్ధానపాదేన?చిత్రపాషాణజేన చ ।

ఇతి మణ్డపాః।

పలాణదేవగేహాగ్రే రాజద్వారే గృహే పురే ।

జలాశయేఽథ కర్తవ్యం సర్వేషాం ముఖమణ్డపమ్ ।౩౭॥

జగతీపాదవిస్తీర్ణం పాదపాదేన వర్జితమ్।

శాలాపాదేన గర్భేణ ప్రాసాదేన సమం భవేత్ ॥౩౮॥

ఉత్తమే కన్యసం మధ్యే మధ్యం జ్యేష్ఠే తు కన్యసమ్ ।

ఏకద్విత్రిచతుఃపఞ్చరససప్తపదాన్తరే ॥౩౯॥

మూలప్రాసాదవద్ద్వారం మణ్డపే చ బలాణకే।

న్యూనాధికం న కర్తవ్యం దైర్ఘ్యే హస్తాఙ్గులాదికమ్ ॥౪౦॥

పేటకం చోక్తరాఙ్గానాం సర్వేషాం సమసూత్రతః।

అఙ్గణా తు సమం పేటం జగత్యాశ్చాన్తరాఙ్గాజమ్ ॥౪౧॥

జగత్యగ్రే చతుష్కియాం వామనం తద్వలాణకమ్ ।

వామేఽథ?దక్షిణద్వారాద్వాదికా మక్త్వారణమ్॥౪౨॥

ఊర్ధ్వా భూమిః ప్రకర్తవ్యా నృత్యమణ్డపసూత్రతః।

మత్తవారణకం వేదీ వితానతోరణైర్యుతా ॥౪౩॥

రాజద్వారే బలాణే చ పఞ్చ వా సప్తభూమికా ।

తద్విమానం బుధైః ప్రోక్తం పుష్కరం వారిమధ్యతః॥౪౪॥

హర్మ్యరాజగృహే వాపి కర్తవ్యం గోపురామితః ।

ఏకభూమౌ త్రిభూమ్యన్తం గృహద్వారస్య మస్తకే ॥౪౫॥

ఇతి పఞ్చవిధబలాణకమ్ ।

సంవర్ణశ్చ ప్రకర్తవ్యం ప్రథమా పఞ్చఘణ్టికా ।

చతుర్ఘణ్టాభివృద్ధ్యా చ యావదేకోత్తరం శతమ్ ॥౪౬॥

పఞ్చవింశతిరిత్యుక్తా ప్రథమా వసుభాగికా ।

వేదోత్తరశతం యావత్ వేదాంశా వృద్విరిష్యతే ॥౪౭॥

మద్రార్ధే రథికార్ధేన తవఙ్గం వామదక్షిణే ।

అర్ధోఽదయేన రథికా ఘణ్టాకూటం తవఙ్గకమ్ ॥౪౮॥

కలాకూటాన్వితా పూర్వా పఞ్చభిః కలశైర్యుతః।

భాగతుల్యైస్తథా సింహైరేవమన్యాశ్చ లక్షితాః ॥౪౯॥

ఇతి మణ్డపస్యోర్ధ్వసంవర్ణాః।

ఇతి శ్రీమణ్డపబలాణకం సంవర్ణాధికారః
సప్తమోఽధ్యాయః ॥౭॥

అథ అష్టమోఽధ్యాయః।

అథ సాధారణోఽధ్యాయః సర్వలక్షణసంయుతః।

విశ్వకర్మప్రసాదేన విశేషేణ ప్రకథ్యతే ॥౧॥

మానం న్యూనాధికం వాపి స్వయమ్భూవాణరత్నజే ।

ఘటితేషు విధాతవ్యమర్చాలిఙ్గేషు శాస్త్రతః॥౨॥

బహుసమం సన్ధిశిరో గురుః............।

స్వశల్యం పాదహీనం తు తచ్చ వాస్తు వినశ్యతి ॥౩॥

అన్యవాస్తుచితే ద్రవ్యే ధన్యవాస్తునివేశితే।

ప్రాసాదే న భవేత్పూజా గృహే తు న వ....త్పతిః ॥౪॥

స్వస్థానే సంస్థితం యచ్చ విప్రవాస్తు శివాలయమ్ ।

అచాల్యం సర్వదేశేషు చాలితే రాష్ట్రవిభ్రమః॥౫॥

వాపీకూపతడాగాని ప్రాసాదభవనాని చ ।

జీర్ణాన్యుద్ధరతే యస్తు పుణ్యమష్టగుణం లభేత్ ॥౬॥

తద్రూపం తత్ప్రమాణం స్యాత్పూర్వసూత్రం న చాలయేత్ ।

హీనే తు జాయతే హానిరధికే తు ధనక్షయః॥౭॥

వాస్తుద్రవ్యాధికం కుర్యాత్కాష్ఠజే శైలజేఽపి వా।

శైలజే ధాతుజే చైవ ధాతుజే రత్నజేఽథవా ॥౮॥

పూర్వోత్తరదిశ మూహమూహం పశ్చిమదక్షిణే॥

తత్ర మూహమమూహం వా యత్ర తీర్థం సమాహితమ్ ।౯॥

సిద్ధాయతనతీర్థేషు నదీనాం సఙ్గమేషు చ ।

స్వయమ్భూబాణలిఙ్గేషు తత్ర దోషో న విద్యతే॥౧౦॥

అవ్యక్తం మృన్మయ చాల్యం త్రిహస్తాన్తం తు శైలజమ్ ।

దారుజ పురుషార్ధం చ అత ఊర్ధ్వం న చాలయేత్ ॥౧౧॥

విషమస్థానమాశ్రిత్య భగ్నం యత్స్థాపితం సురైః।

తత్ర స్థానస్థితా దేవా భగ్నాః పూజాఫలప్రదాః॥౧౨॥

యద్యథా స్థాపితం వాస్తు తత్తథైవ హి కారయేత్ ।

అవ్యఙ్గం చాలితం నృణాం దారుణం కురుతే భయమ్ ॥౧౩॥

అర్థతశ్చాలితః ప్రజ్ఞా జీర్ణవ్యఙ్గం చ దూషితమ్ ।

ఆచార్య: శిల్పిభిః ప్రాజ్ఞైః శాస్త్రదృష్ట్యాముద్ధరేత్ ॥

స్వర్ణజం రౌప్యజం వాపి కుర్యానాగమథో వృషః।

తస్య శృఙ్గేణ దన్తేన పతితం పాతయేత్సుధీః ॥౧౪॥

ఇతి జీర్ణోద్వారవిధిః॥

తన్డులం జాలకం చైవ కీలకం సుశిరం తథా ।

ఛిద్రసన్ధిశ్చ కారాశ్చ మహాదోషా ఇతి స్మృతాః॥౧౬॥

భిన్న-దోషకర యస్మాత్ప్రాసాదమఠమన్దిరమ్ ।

శిఖాభిర్జాలకైర్ద్వారై రశ్మివాతపమేదితమ్ ॥౧౭॥

బ్రహ్మవిష్ణుశివార్కాణాం మినం దోషకరం న హి ।

జినగౌరీగణేగానాం గృహం భిన్నం వివర్జయేత్ ॥౧౮॥

వ్యక్తావ్యక్తం గృహం కుర్యాద్ భిన్నం భిన్నాముమ్మూర్తికమ్ ।

అథ స్వామిశరీరం స్యాత్ప్రాసాదమపి తాదృశమ్ ॥౧౯॥

ఇతి భిన్నదోషాః।

భిన్నం చతుర్విధం జ్ఞేయమవృద్ధామిశ్రకం మతమ్ ।

మిశ్రకం పూజితం తత్ర భిన్నం వై దోషకారణమ్ ॥౨౦॥

ఛన్దోభేదో న కర్తవ్యో జాతిభేదస్తథా పునః।

ఉత్పద్యతే మహామర్మ జాతిభేదే కృతే సతి ॥౨౦॥

ద్వారహీనే హరేచ్చక్షుర్నాలహీనే ధనక్షయమ్ ।

అపదస్థాపితే స్తమ్భే మహారోగ వినిర్దిశేత్ ।౨౨॥

స్తమ్భబ్యాసోదయే హీనే కర్తా తత్ర వినశ్యతి ।

ప్రాసాదే పీఠహీనే తు నశ్యన్తి గజవాజినః॥౨౩॥

రథోపరథహీనే తు కర్తా తత్ర వినశ్యతి।

ప్రామాదే పీఠహీనే తు నశ్యన్తి గజవాజినః॥౨౪॥

రథోపరథహీనే తు ప్రజాపీడాం వినిర్దిశేత్ ।

కర్ణహీనే సురాగారే ఫలం తత్ర న విద్యతే ॥౨౫॥

జఙ్ఘాహీనే హరేద్బన్ధూన్ కర్తృకాన్ కారకాదికాన్ ।

శిఖరే హీనమానే తు పుత్రపౌత్రధనక్షయః॥౨౬॥

అతిదీర్ఘే కులచ్ఛేదో హ్రస్వే వ్యాధిసముద్భవః।

తస్మాచ్చాస్త్రీయమానేన సుఖదం సర్వకామదమ్ ॥౨౭।

జగత్యాం రోపయేచ్చాలాం శాలాయాం చైవ మణ్డపమ్ ।

మణ్డపేన చ ప్రాసాదో గ్రస్తో వై దోషకారకః॥౨౮।

ఇతి దోషాః।

ప్రాసాదోచ్ఛ్రాయ విస్తారాజ్జగతీ వామదక్షిణే ।

ఛాయాభేదేన కర్తవ్యా తథా లిఙ్గస్య పీఠికా ॥౨౯॥

జగత్యాం త్రిచతుఃపఞ్చగుణం దేవపురం త్రిధా ।

ఏకద్వివేదసాహస్రసహస్తైః స్యాద్రాజమన్దిరమ్ ॥౩౦॥

కలాష్టవేదసాహస్రైహస్తై రాజపురం సమమ్ ।

దర్ఘ్యతుల్యం సపాదాష్టం సార్ధాంశేనాధికం శుభమ్ ॥౩౧॥

ద్వాదశ త్రిపురాణి స్యుర్దేవస్థానాని చోత్తరే॥

షట్త్రింశత్ షట్వివృధ్యా చ యావదేకోత్తరం శతమ్ ॥౩౨॥

పురం ప్రామాదగేహః స్యాతౌన్ధైర్జాలగవాక్షకైః।

కీర్తిస్తమ్భైర్జలారామైర్గేహైర్మణ్డైః సుశోభితమ్ ॥౩౩॥

ఇతి దేవపురరాజపురాణి।

ప్రాసాదస్యోత్తరే యామ్యే తథాగ్నౌ పశ్చిమేఽపి చ।

యది నామాశ్రమం కుర్యాత్సతతం ద్విత్రిభూమికమ్ ॥౩౪॥

ద్విశాలం మధ్యషట్దారుపట్టశాలాగ్రశోభితమ్ ।

మత్త్వారణమగ్రే చ తదూర్ధ్వం పట్టభూమిషు ॥౩౫॥

కోష్ఠాగారం చ వాయవ్యే వహ్నిభాగే మహానసమ్ ।

పుష్యగేహం తథేశానే నైఋత్యేశాస్త్రమాయుధమ్ ॥౩౬॥

ఛాత్రాగారం చ పురతో వారుణ్యాం చ జలాశ్రయమ్ ।

మఠస్యోపరితః కుర్యాద్విద్యావ్యాఖ్యానమణ్డపమ్ ॥౩౭॥

ఇతి మఠః।

పూర్వోక్తా........పుణ్యాహప్రతిష్ఠా సర్వసిద్ధిదా ।

రవేః సౌమ్యాయనే కుర్యాద్దేవానాం స్థాపనాదికమ్ ॥౩౮॥

ప్రతిష్ఠా చోత్తరామూల ఆర్ద్రాయాం చ పునర్వసౌ ।

పుష్యే హస్తే మృగే స్వాతౌ రోహిణ్యాం శ్రుతిమైత్రభే ॥౩౯॥

తిథి రిక్తాం కుజం ధిష్ణ్యం క్రూర విధుయుతం తథా ।

దగ్ధాం తిథిం చ గణ్డాన్తం చారభోపగ్రహం త్యజేత్ ॥౪౦॥

సుదినే సుముహూర్తే చ లగ్నే సౌమ్య యుతేక్షితే ।

అభిషేకః ప్రతిష్ఠా చ ప్రవేశాదికమిష్యతే ॥౪౧॥

ప్రాసాదాగ్రే తథైశానే ఉత్తరే మణ్డపం శుభమ్ ।

త్రిపఞ్చసప్తనన్దైకాదశవిశ్వకరాననమ్ ॥౪౨॥

మణ్డపః స్యాత్కరైరష్టాదశసూర్యకలామితైః।

షోడశ హస్తతః కుణ్డ వశాదధిక ఇష్యతే ॥౪౩॥

స్తమ్భైః షోడశభిర్యుక్తం తోరణాదివిరాజితమ్ ।

మణ్డపం వేదికామధ్యే పఞ్చాష్టనవకుణ్డకమ్ ॥౪౪॥

హస్తమాత్రం భవేత్కుణ్డం మేఖలాయోనిసంయుతమ్ ।

ఆగమైర్వేదమన్త్రైశ్చ హోమం కుర్యాద్విధానతః ॥౪౫॥

అయుతం హస్తమాత్రే చ లక్షార్ధే తు ద్విహస్తకమ్ ।

త్రిహస్తం లక్ష హోమే స్యాద్దశలక్షే చతుష్కరమ్ ॥౪౬॥

వింశలక్షే పఞ్చహస్తం కోట్యర్ధ షట్కరం మతమ్ ।

అశీతిలక్షేఽద్రికరం కోటిహోమేఽష్టహస్తకమ్ ॥౪౭।

గ్రహపూజావిధానే చ కుణ్డమేకకరం భవేత్ ।

మేఖలాత్రితయం వేద రామయుగ్మాఙ్గులైః క్రమాత్ ॥౪౮॥

ఏకద్విత్రికరం కుర్యాద్వేదికోపరి మణ్డలమ్ ।

బ్రహ్మవిష్ణురవీనాం తు సర్వతోభద్రమిష్యతే । ౪౯॥

భద్రం తు సర్వదేవానాం నవనామిస్తథా త్రయమ్ ।

లిఙ్గోద్భవం శివస్యాపి లతాలిఙ్గోద్భవం తథా ॥౫౦॥

భద్రం న గౌరీతిలకం దేవీనాం పూజనే హితమ్ ।

అర్ధచన్ద్రం తడాగేషు చాపాకారం తథైవ చ ॥ ౫౧ ॥

టఙ్కాభం స్వస్తిక చైవ వాపీకూపేషు పూజయేత్ ।

పీఠికాజలపాదేషు యోన్యాకార తు కామదమ్ ॥౫౨॥

గజదన్తం మహాదుర్గే ప్రశస్తం మణ్డలం భవేత్ ।

టఙ్కాభం చతురస్రం చ గజదన్తమిహాయతమ్ ॥౫౩॥

విఖ్యాతం సర్వతోభద్రం జ్ఞేయాన్యన్యాని లోకతః।

పూర్వాదితోరణం ప్లక్షయజ్ఞాఙ్గవటపిప్పలైః॥౫౪॥

ద్వాత్రింశత్షోడశాష్టౌ చ హ్యృత్త్తమాన్ వేదపారగాన్ ।

కులీనానఙ్గసర్వజ్ఞాన్యజ్ఞార్థమభిమన్త్రయేత్ ॥౫౫॥

మణ్డపస్య త్రిభాగేన ఉత్తరే స్నానమణ్డపమ్ ।

స్థణ్డిలం వాలుకం కృత్వా శమ్యయాస్నాపయేత్సురమ్ ॥౫౬॥

పఞ్చగవ్యైః కషాయైశ్చ వల్కలైః క్షీరవృక్షజైః।

స్నాపయేత్పఞ్చకలశైః శతవారం జలేన చ ॥౫౭॥

వేదమన్త్రాదివాదిత్రగీతమఙ్గలనిఃస్వనైః।

వస్త్రేణాచ్ఛాదయేద్దేవం వేద్యాంతం మణ్డపం నయేత్ ॥ ౫౮॥

తల్పప్రారోపయేద్వేద్యాముత్తరాశఙ్ఖో న్యసేత్తతః।

కలశం తు శిరోదేశే పాదస్థానే కమణ్డలుమ్ ॥ ౫౯॥

వజ్రవైడూర్యకం ముక్తామిన్ద్రనీలం సునీలకమ్ ।

పుష్పరాగం చ గోమేదం చంద్రం పూర్వాదితో న్యసేత్ ॥౬౦॥

వ్యజనం దక్షిణే దేశే దర్పణం వామతః శుభమ్ ।

రత్నన్యాసం తతః కుర్యాద్దిక్పాలాదికపూజనమ్ ॥౬౧॥

ఆగ్నేయ్యాం గణపం విద్యాదీశానే గ్రహమణ్డలమ్ ।

నైర్ఋత్యే వాస్తుపూజా చ వాయవ్యే మాతరః స్మృతాః॥౬౨॥

వజ్రం వైడూర్యకం ముక్తామిన్ద్రనీలం సునీలకమ్ ।

పుష్పరాగం చ గోమేదం చన్ద్రం పూర్వాదిషు యజేత్ ॥౬౩॥

సువర్ణం రజతం తామ్రం కాంస్యం రీతిం చ సీసకమ్ ।

వఙ్గం లోహం చ పూర్వాదిదిక్షు ధాతూనిహ న్యసేత్ ॥౬౪॥

వజ్రం వహ్నిః సహదేవీ విష్ణుక్రాన్తేన్ద్రవారుణీ ।

శఙ్ఖినీజ్యోతిష్మతీ చైవ స్వరిక్తాని క్రమాన్న్యసేత్ ॥౬౫॥

యవవ్రీహిస్తథా కఙ్గుర్జూణాఖ్యా చ తిలైర్యుతా ॥

శాలిముద్గాః సమాఖ్యాతా గోధూమాశ్చ క్రమేణ తు ॥౬౬॥

యద్దేవాభరణం పూజావస్త్రాలఙ్కారభూషణమ్ ।

తత్సర్వం శిల్పినే దేయమాచార్యాయ తు యాజ్ఞికమ్ ॥౬౭॥

తతో మహోత్సవం కుర్యాన్నృత్యగీతైరనేకశః।

నైవేద్యారార్తికం పూజామఙ్గన్యాసాదికం తథా ॥౬౮॥

క్షీరం క్షౌద్రం ఘృతం ఖణ్డపక్వాన్నాని బహూన్యపి ।

షడ్రసాః స్వాదుభక్షాణి సమన్తాత్పరికల్పయేత్ ॥ ౯౯॥

విప్రాణాం మన్త్రప్రదాయాచ్చ వేదమన్త్రైస్తథాగమైః।

సకలీకరణం జీవన్యాసం కృత్వా ప్రతిష్ఠయేత్ ॥౭౦॥

ప్రాసాదే దేవతాన్యాసం స్థావరేషు పృథక్పృథక్ ।

ఖరశిలాయాం చ వారాహం పోల్యాం నాగకులాని చ ॥౭౧॥

ప్రకుమ్భే జలదేవాశ్చ పుష్కకే కిసురాస్తథా ।

నన్దినీ జాద్యకుమ్భే చ కల్యాణ్యాం స్థాపయేద్ధరిమ్ ॥।౭౨॥

గణేశం గజపీఠే చ అశ్వపీఠే తథాశ్వినౌ ।

నరపీఠే నరాంశ్చైవ క్షమాం చ ఖురకే యజేత్ ॥౭౩॥

మన్ద్రే సిద్ధిత్రయం కుమ్భే పార్వతీం కలశే స్థితామ్ ।

కపోతాల్యాం చ గన్ధర్వాన్మఇఞ్చికాయాం సరస్వతీమ్ ॥౭౪॥

జఙ్ఘాయాం చ దిశాపాలానిన్ద్రముద్గమసంస్థితమ్ ।

సావిత్రీం భరణే దేశే శిరావద్యాం చ దేవికామ్ ॥౭౫॥

విద్యాధరాన్ కపోతాల్యామన్తరాలే సురాంస్తథా ।

పర్యఙ్కకుంఠచ్చాద్యే చ తతో మధ్యే ప్రతిష్ఠయేత్ ॥౭౬॥

శాఖయోశ్చన్ద్రసూర్యౌ చ త్రిమూర్తిశ్చోత్తరాఙ్గకే ।

ఉదుమ్బరే స్థితం యక్షమశ్వినావర్ధచన్ద్రకే ॥ ౭౭॥

కోలికాయాం ధరాధారం క్షితి చోత్రం నృపట్టకే

స్తమ్భేషు పర్వతాంశ్చైవమాకాశం చ కరోటకే ॥ ౭౮॥

మధ్యే ప్రతిష్ఠయేద్దేవం మకరే జాహ్నవీం తథా !

శిఖరస్యోరుశృఙ్గేషు పఞ్చ పఞ్చ ప్రతిష్ఠయేత్ ॥౭౯॥

బ్రహ్మా విష్ణుస్తథా రుద్ర ఈశ్వరశ్చ సదాశివః ।

శిఖరే చేశ్వరం దేవం శిఖాయాం తు సురాధిపమ్ ॥౮౦॥

గ్రీవాయామమరే దేవం మణ్డపే చ నిశాకరమ్ ।

పద్మాక్షం పద్మపత్రం చ కలశే చ సదాశివమ్ ॥౮౧॥

సద్యో వామ అఘోరస్తత్పురుష ఈశ ఏవ చ ।

కర్ణాదిమధ్రపర్యన్తం పఞ్చాఙ్గే తాన్ ప్రతిష్ఠయేత్ ॥౮౨॥

ఇతి స్థావరప్రతిష్ఠా।

ప్రథమం దేవతాదృష్టేర్దర్శయేందన్నపర్వతమ్ ।

విప్రం కుమారికాం వాస్తుం తతో లోకాన్ప్రదర్శయేత్ ॥౮౩॥

ఈజ్యానన్తరతః కుర్యాత్సూత్రధారస్య పూజనమ్ ।

వస్త్రాలఙ్కారభూవిక్తగోమహిష్యాశ్వవాహనైః॥౮౪॥

అన్యేషాం శిల్పినాం పూజా కర్తవ్యా కర్మకారిణామ్ ।

స్వాధికారానుసారేణ వస్త్రతామ్బూలభోజనైః ॥౮౫॥

కాష్ఠపాషాణనిర్మాణకారిణో యత్ర మన్దిరే ।

భుఞ్జతే తత్ర భోక్తాసౌ శఙ్కరస్త్రిదశైః సహ ॥౮౬॥

పుణ్యప్రామాదజం స్వామీ ప్రార్థయేత్సూత్రధారతః।

సూత్రధారో వదేత్ స్వామిన్న క్షయం భవతాత్ తవ ॥౮౭॥

ఇతి సూత్రధారపూజా।

ఆచార్యపూజనం కృత్వా వస్త్రస్వర్ణధనైః సహ ।

దానం దద్యాద్విజాతిభ్యో దీనాన్ధదుర్బలేషు చ ॥౮౮॥

సర్వేషాం ధనమాధార: ప్రాణినాం జీవనం పరమ్ ।

విత్తే దత్తే ప్రతుష్యన్తి మానుష్యాః పితరః సురాః॥౮౯॥

ఇతి ప్రతిష్ఠావిధిః ।

ప్రతిష్ఠా విత్తరాగస్య జినశాసనమార్గతః

నవకారైః సూరమన్త్రైశ్చ సిద్ధిః కేవలమాషితమ్ ॥౯౦॥

గ్రహాః సర్వజ్ఞదేవాశ్చ పాదపీఠే ప్రతిష్ఠితాః

యేనానన్త విభేదేన ముక్తిమార్గ ఉదాహృతః ॥౯౧॥

జినానాం మాతరో యత్ర యక్షిణీ గోతమీ తథా ।

సిద్ధా కాలత్రయో జాతాశ్చతుర్విశతిమూర్తయః ॥౬౨॥

ఇతి స్థాప్యం జినాచారే త్రిప్రాకారం గృహం తథా।

సావన్తశిఖర?మన్దిరమష్టాపదాదికమ్ ॥౬౩॥

ప్రామాదో వీతరాగస్య పురమధ్యే సుఖావహః।

కల్యాణకారివర్గమ్య చతుర్దిక్షు ప్రకల్పయేత ।౬౪॥

ఇతి జినప్రతిష్టా।

మాఘాది పశ్చమాసేషు వాపీకృపాది సంమ్కృతమ్ ।

తడాగస్య చతుమాస కుర్యాదాషాఢమాగయోః ॥౬౫॥

అసంస్కృతజలం దేవాః పితరో న పిబన్తి తే ।

సంస్కృతే తృప్తిమాయాన్తి తస్మాత్సంస్కారమాచరేత్ ॥౬౬॥

జీవనం వృక్షజన్తూనాం యః కరోతి జలాశయమ్ ।

దత్తే వా స లసేతౌస్ఖ్యముర్వ్యాం స్వర్గే చ మానవః॥౬౭॥

పుగన్ధకవధే రుద్రలలాటాపతితః క్షితౌ ।

స్వేదస్తస్మాత్మముద్భూతం భృతమత్యన్తదుఃదమ్ ॥౯౮॥

గృహీత్వా సహసా దేవైర్న్యస్తం భ్రమావధోముఖమ్ ।

జానునీ కోణయో పాదౌ రక్షో దిశి శివే శిరః॥ ౯౯॥

।చత్వారింశద్యుతా పశ్చ వాస్తుదేహే స్థితాః మురాః।

దేవ్యోఽష్టౌ చాహ్యగాస్తేషాం వమనాద్వాస్తురుచ్యతే ॥ ౧౦౦॥

అధోముఖేన విజ్ఞప్తైస్త్రిదశైర్విహితో బలిః।

తేనైవ బలినా శాన్తిం కురుతే హానిమన్మథా ॥౧౦౧॥

ప్రాసాదభవనాదీనాం ప్రారమ్భే పరివర్తనే ।

వాస్తుకర్మసు సర్వేషు పూజితః సౌఖ్యదో భవేత్ ॥౧౦౨॥

ఏకపదాదితో వాస్తు యావత్పదమహస్రకమ్ ।

ద్వాత్రింశన్మణ్డలాని స్యుః నేత్రతుల్యాకృతీని చ ।౧౦౩

ఏకాశీతిపదో వాస్తుశ్చతుషష్టిపదోఽథవా ।

సర్వ్యయవాస్తువిభాగేషు పూజయేన్మణ్డలద్వయమ్ ॥౧౦౪॥

ఈశో మూర్ద్ధని పర్జన్యో దక్షిణం కర్ణమాశ్రితః।

జయఃస్కన్ధే మహేన్ద్రాద్యాః పఞ్చ దక్షిణబాహుగాః।౧౦౫।

మహేన్ద్రః సూర్యః సత్యశ్చ భృశ ఆకాశమేవ చ।

వాయుర్జానుని పూషాద్యాః సప్త పాదతలే స్థితాః ॥౧౦౬॥

పూషా చ వితయశ్చైవ గృహక్షతయమావుభౌ ।

గన్ధర్వో భృఙ్గరాజశ్చ మృగఃసప్త సురా ఇతి ॥౧౦౭॥

పాదయోః పితరస్తస్మాత్సప్తపాదతలస్థితాః।

దౌవారికోఽథ సుగ్రీవః పుష్పదన్తో జలాధిపః॥౧౦౮॥

అసుర : శోష పాపో చ రోగో జానుని సంస్థితః ।

అహిర్ముఖ్యశ్చ భల్లాటః సోమసర్పౌచ బాహుగౌ ॥౧౦౯॥

అదితిర్మ్యధోదేశే న వామే కర్ణే దితిః స్థితః ।

ద్వాత్రింశద్వాహ్యగా దేవా నాభిపృష్ఠే స్థితో విధిః॥౧౧౦॥

అర్యమా దక్షిణే వామే స్తనే తు పృథివీధరః ।

వివస్వానఽథ మిత్రశ్చ దక్షవామోరుగావుభౌ ॥౧౧౧॥

రుద్రశ్చ రాజయక్ష్మా చ ఆపవత్సో హృది స్థితః।

సావిత్రః సవితా తద్వత్కరం దక్షిణమాశ్రితౌ ॥౧౧౨॥

ఇన్ద్ర ఇన్ద్రజయో మేఢ్రే భద్రోఽసౌ వామహస్తకే

మద్రదాసోఽపి తత్రైవ ఇతి దేవమయం వపుః॥౧౧౩॥

ఈశానే చరకీ బాహ్యే పిలింపిచ్ఛస్తు పూర్వతః॥

విదారికాగ్నికోణే చ విజృమ్మాపాందిగాస్థితా ॥౧౧౪॥

నేర్ఋత్యే పూతనా స్కన్దే పశ్చిమే వాయుకోణకే ।

పాపరాక్షసికా సోమ్యేర్యమా వై సర్వతోఽర్చయేత్ ॥ ౧౧౫ ॥

హేరుకాదిర్బలిర్దేయో మాషాన్నైః సురయామిషః।
అపగన్ వటకానైశ్చ సర్వాన్ స్వర్ణసుగన్ధిభిః ॥౧౧౬॥

ఇతి వాస్తుషురుషన్యాసః।

ఏకేన శాస్త్రేణ గుణాధికేన

వినా ద్వితీయే న పదార్థసిద్ధిః।

తస్మాత్ప్రకారాన్తరతో విలోక్య

మణీగుణాఢ్యోఽపి సహాయకాంక్షీ ॥

శ్రీవిశ్వకర్మగణనాథమహేశచణ్డీ

శ్రీవిశ్వరూపజగదీశ్వర సుప్రసాదాత్ ।

ప్రాసాదమణ్డనమిదం రుచిరం చకార

శ్రీమణ్డనో గుణవతాం భువి సూత్రధారః।

ఇతి శ్రీసూత్రధారమణ్డనవిరచితే వాస్తుశాస్త్రే ప్రామాదమణ్డనేఽష్టమోఽధ్యాయః॥౮॥

ఇతి ప్రాసాదమణ్డనం సమాప్తమ్ ॥
